

Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ГУМАНІТАРНІ НАУКИ»

Випуск 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Білоус Петро Васильович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри філології, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Гудзенко Олена Георгіївна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та філософії, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Добродум Ольга Вікторівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри культурології та філософської антропології, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;

Крालюк Петро Михайлович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права, Національний університет «Острозька академія»;

Коляда Еліна Калениківна, кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри практики англійської мови, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Морозова Ірина Борисівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри граматики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова;

Яновець Анжеліка Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної та української філології, Луцький національний технічний університет;

Міріца Стефанія-Крістіна, доктор філософії, Університет «Dunarea de Jos», м. Галац, Румунія;

Чижевський Фелікс, професор, доктор габілітований, професор, Університет Марії Кюрі-Склодовської (UMCS), м. Люблін, Польща;

Капранов Ян, доктор філологічних наук, професор, Економіко-гуманітарний університет у Варшаві (Польща); Університет Оулу (Фінляндія).

*Ілюстрація на обкладинці – картина із серії «Квіти – радість життя»
луцької художниці Світлани Костукевич (використана за згодою автора).*

Журнал ухвалено до друку Вченою радою
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
28 травня 2025 р., протокол № 7

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк Волинської обл.
просп. Волі, буд. 36, м. Луцьк Волинської обл., 43010,
адреса електронної пошти: lpk@ua.fm, тел. (0332) 77-06-59

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 1195 від 11.04.2024 року (ідентифікатор медіа – R30-03855).

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН України № 1017 від 27 вересня 2021 року
(додаток 3) зі спеціальності В11 – Філологія (за спеціалізаціями).

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька, болгарська, румунська, іспанська.

Офіційний сайт видання: www.academstudies.volyn.ua

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-5096 (Print)
ISSN 5786-510X (Online)

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2025

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

УДК 811.162.1'373:811.161.1'373:821.162.1.08:821.161.1.08

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.1>

О. В. КОЛГАН

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та літератури,
керівниця Українсько-польського міжнародного центру освіти і науки,
помічник ректора,
Донбаський державний педагогічний університет, м. Слов'янськ, Донецька область, Україна
Електронна пошта: kolhanolena@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6012-5663>*

Р. М. ПАДАЛКА

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та літератури,
Донбаський державний педагогічний університет, м. Слов'янськ, Донецька область, Україна
Електронна пошта: ruslana-padalka@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7359-3527>*

Т. В. КОЛГАН

*кандидат педагогічних наук,
проректор з навчальної роботи та економічних питань,
Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
м. Краматорськ, Донецька область, Україна
Електронна пошта: taKolgan@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9276-3173>*

Н. В. ЛИСЕНКО

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та літератури,
Донбаський державний педагогічний університет, м. Слов'янськ, Донецька область, Україна
Електронна пошта: 1609natali@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-2371-448X>*

О. А. ПОНОМАРЕНКО

*асистент учителя,
Фундація «Porta Vitae», м. Пйотрув Трибунальський, Польща
Електронна пошта: elena.ponomarenko.1108@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8594-2037>*

МОВНА КАРТИНА СВІТУ В ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ВІСЛАВИ ШИМБОРСЬКОЇ ТА АНАТОЛІЯ ФЕДЯ)

Вивчення мовних питань ідіостилю з кожним роком набуває поширення. Індивідуальний стиль дозволяє зрозуміти самобутність письменника в представленій ним мовно-мистецькій картині світу. Творчість польських та українських авторів є самобутною, унікальною та цікавою для аналізу. У ній простежуємо специфічні особливості творення поетичних зразків, характерних саме для цієї країни. Письменники використовують власні, унікальні мовновиражальні засоби. Вони допомагають відтворити необхідні образи, наповнюючи ними літературний зразок вагомої художньо-естетичної вартості.

У статті проаналізовано особливості використання лексичних та художніх засобів у творах представників одного літературного періоду в Польщі й Україні. За основу взято творчість Віслави Шимборської та Анатолія Федя.

Вивчення лексико-семантичного виміру мовної картини світу представників різних країн, зокрема Польщі й України, дозволяє розкрити не лише теоретичні питання мовної картини світу (сутність, структуру, національні й індивідуальні своєрідності), а й зосередити увагу на питаннях співвіднесення з національною ментальністю.

Провівши порівняльний аналіз творів представників одного літературного періоду різних країн, Польщі й України, Віслави Шимборської як представниці польської літератури та Анатолія Федя як представника української літератури, констатуємо, що в мовній картині світу обох митців домінантною є філософська концепція сприйняття життя, оточення, дійсності, чим, насамперед, зумовлений вибір мовновиражальних засобів їхніх творів під час вербалізації різних концептів мовної картини світу.

Ключові слова: мовна картина світу, мовновиражальні засоби, стилістична фігура, художній образ, художній троп.

Поставлення проблеми. У ХХІ столітті все більшого значення набуває питання міжкультурної комунікації, одним із найяскравіших засобів якого є художня література, що є відбитком мови, культури, історії народу. У сучасній як українській, так і польській науці, особливу увагу приділяють питанню вивчення польсько-українських подібностей, відмінностей, взаємних перекладів, впливів тощо, що зумовлено як лінгвальними, так і позалінгвальними чинниками. Композиція літературного твору – це його скелет, що визначає, як ми сприймаємо історію, мовну картину світу загалом. Вона впливає на наш емоційний відгук, розуміння сюжету та глибину занурення у твір. Добре побудована композиція створює відчуття цілісності й гармонії в розумінні мовної картини світу, залишаючи в читача яскраве враження, дає відчуття природного плину часу й допомагає читачеві легко слідувати за розвитком сюжету, дозволяє краще зрозуміти мотиви вчинків персонажів і глибше проникнути в їхній внутрішній світ, створює ефект багатогранності, дозволяє бачити події з різних поглядів.

Отже, мовна картина світу у творі – це не просто формальність, а потужний інструмент, який дозволяє автору керувати сприйняттям читача й досягати бажаного ефекту.

Аналіз попередніх досліджень дає підстави стверджувати, що лірику Віслави Шимборської як предмет дослідження брали за основу С. Бараньчак, Й. Квятковський, Т. Вуйцік, Д. Рекф, О. Сачок та інші. Творча спадщина Анатолія Федя вивчалась в українському літературознавстві у працях О. Овчарук, Р. Падалки, Н. Воронової, В. Мельник, Н. Шалашної та ін.

Мета статті – розкриття специфіки використання мовновиражальних засобів, зокрема стилістичних фігур і художніх тропів, у поезії

Віслави Шимборської та художніх засобів прози Анатолія Федя через огляд та аналіз мовної картини світу письменників.

Методи дослідження. Відповідно до мети й завдань дослідження в роботі застосовано описовий метод, метод аналізу й порівняння, зокрема під час виділення й інвентаризації концептів, мовновиражальних засобів в аналізованих текстах, пояснення специфіки їх функціонування, ролі в названому творі названих письменників.

Результати та дискусії. Актуальним для сучасних лінгвістичних наукових праць є дослідження мовної картини світу, індивідуального стилю письменника як представника певної нації, менталітету, філософії. Складником ідентичності автора є всі засоби, які застосовує той чи той автор, залежно від мети, завдання, теми твору, менталітету, світосприйняття автора тощо. Адже, як зауважила К. Тараненко, «Національна культура, традиції, цінності, менталітет передусім закарбовані в мові: у сталих сполуках слів, мовних знаках культури та концептах. Елементами національно-мовної картини світу можуть бути різноманітні мовні одиниці та структури – речення, лексеми, морфеми й навіть фонemi. Мова – це не тільки засіб людського спілкування, а й відображення національного характеру» [Тараненко : 40].

Уведення до прозових та поетичних творів стилістичних фігур і художніх тропів є важливим складником під час аналізу мовновиражальних засобів текстів митців слова не лише для української літератури, а й для зарубіжної, зокрема польської. Ліричні твори репрезентують дійсність з особливою експресією, образністю, насиченістю, а тому аналіз названих засобів у поетичних творах Віслави Шимборської та прозі Анатолія Федя є актуальним

і необхідним. Як зауважила К. Тараненко, «Існує така кількість мовних картин світу, скільки існує мов, кожна з яких відображає унікальний результат багатовікової роботи етнічної свідомості над осмисленням буття людини. Неповторність кожної мовної картини світу стає очевидною лише на тлі інших, тому їхнє зіставлення й аналіз універсальних компонентів викликає неабиякий науковий інтерес» [Тараненко : 41].

Анатолій Федь – видатний український письменник, чия творчість вирізняється глибоким осмисленням людського буття, взаємин людини зі світом та самим собою. Його твори – це не просто літературні тексти, а своєрідні картини світу, створені за допомогою мови. Зважаючи на мовну картину світу як систему знань про світ, закладену в мові, розуміємо, що кожен письменник, використовуючи мову, створює власну картину світу, яка відображає його індивідуальний світогляд та бачення дійсності.

Які ж питання можна досліджувати, аналізуючи мовну картину світу у творчості Анатолія Федя та Віслави Шимборської? Передусім, це світогляд письменника: які основні цінності та ідеали відстоює автор? який у нього погляд на життя, людину, світ?; художні засоби, які автор використовує для створення своєї картини світу? як вони взаємодіють між собою?; який вплив на мовну картину світу письменників мали українська та польська культура, історія, традиції?; як мовна картина світу Анатолія Федя співвідноситься з мовною картиною світу Віслави Шимборської?

Чому ж важливо досліджувати мовну картину світу у творчості письменників? Бо її вивчення уможливорює глибше зрозуміти творчість письменника, оцінити його внесок у розвиток літератури, виявити особливості мови та культури; розширити власний світогляд. Слушною є думка О. Селіванової, що мовна картина світу – «це представлення предметів, явищ, фактів, ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних жанрах, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості [Селіванова : 365].

Актуальність статті полягає в потребі вивчення мовної картини світу митців, з'ясування

особливостей функціонування мовновиражальних засобів, зокрема стилістичних фігур і художніх тропів, у творчості Віслави Шимборської та Анатолія Федя, творчий доробок яких загалом залишається недостатнього висвітленням у працях сучасних мовознавців та слугуватиме розширенню міжкультурної комунікації між країнами. Як зазначили Ю. Васейко та Т. Масицька, «...перцепція змісту того чи того художнього твору передбачає акумуляцію інформаційного наповнення усіх семантичних площин тексту – фактуальної, підтекстової, концептуальної, сприйняття котрих дозволить реципієнтові досягнути рівня авторської мовної картини світу, котру може характеризувати більший чи менший рівень суб'єктивного трактування навколишньої дійсності» [Васейко ; Масицька : 6], відповідно, завдяки розумінню авторської мовної картини світу читач вивчає іншу культуру, яку представляє той чи той митець.

Творчість Віслави Шимборської має важливе значення не лише в національній літературі, яку вона представляє, але й у світовій. Її поезію так само, як і прозу Анатолія Федя, спрямовано на пізнання душі людини, ролі особистості у всесвіті. Основною рисою творчості поетеси є симбіоз філософського й художнього мислення, що породжує неповторні зразки філософської лірики [Шимборська 2002].

Характер поетики поетеси, на нашу думку, розкрито в збірнику віршів «*Wolanie do Yeti*» (1957), зокрема описово-ситуативну, рефлексивно-філософську та особисту лірику. Слушною є думка, Р. Радишевського: «Для поезії В. Шимборської властиве своєрідне поєднання реалізму, зображення явищ природи в первісному вигляді і, водночас, їх дещо фантастичної персоніфікації, бурхливих почуттів, прагнення до містики, якогось космічного зв'язку подій, їх невлімової «внутрішньої сутності». Намагаючись якнай докладніше зрозуміти світ і якнайсерйозніше висловлюючись про нього, Шимборська пише свої поезії лише тоді, коли їй є про що сказати» [Радишевський : 220].

Добір мовновиражальних засобів у Віслави Шимборської залежить від її світовідчуття, зокрема постійного перебування посередині, парадоксальності самої дійсності.

Особливістю авторського ідіостилу Віслави Шимборської є герої її творів, це створило

індивідуальний виклад поетеси, її мову, залежно від теми, мети, авторського бачення тощо, вибір мовновиражальних засобів, неповторність мовної картини світу. Досить часто герої поезій Віслави Шимборської – це лише вигадка уяви авторки, так само по-своєму зображує поетеса й різні предмети, явища, почуття тощо. Віслава Шимборська малює у вірші такі картини, які пише її уява.

Сучасний літературознавчий аналіз – це динамічна галузь, що постійно розвивається та збагачується новими методами й теоріями. Від традиційних підходів, зосереджених на тексті як самодостатньому об'єкті, сучасний аналіз все більше звертається до концепту, інтертекстуальності та взаємодії з читачем. Одним із сучасних підходів є психоаналітичний підхід, коли концепт розкриває підсвідомі мотиви, символи й образи в літературному творі.

Одним із найпоширеніших Концептів, вербалізованих у мовній картині світу Віслави Шимборської, є Концепт Жінка, коли авторка вводить до тканини поетичного твору різні мовні одиниці, наприклад, використовує такий художній троп як іронію:

«Слабка, але потягне.

Не має голови на плечах, то матиме» [Шимборська 2023].

На окрему увагу у творчості Віслави Шимборської заслуговує опис Концепту Час. Як зауважила Н. Сидяченко, «У Віслави Шимборської категорія часу стала об'єктом художнього осмислення, стимулом її мовотворчих креацій» [Сидяченко]. Поетеса, наприклад, уводить час до тканини поетичного твору, застосовуючи порівняння, яке ґрунтується та персоналізації характеристик, зокрема фізіологічних:

«Година порожнеч.

Глуха, даремна» [Шимборська 2000].

Віслава Шимборська у своїй поезії «Щасливе кохання» зображує почуття любові по-своєму. Концепт Любов вербалізовано глибоко по-філософськи, можна сказати, що авторка знаходиться в пошуках істини, наштотує читача на роздуми:

«Гляньте на тих щасливих:

коли вони б хоч трохи маскувалися,

вдавали пригнічених, підтримуючи цим приятелів!

Послухайте, як сміються – образливо.

Якою мовою говорять – зрозуміло з першого погляду.

А ті їхні обряди, церемонії,
вишукані обов'язки щодо себе –

це наче змова за плечима людства» [Самойленко : 84–86].

У цьому фрагменті використано таку стилістичну фігуру, як еліпсис. Наприклад, «як сміються – образливо», «якою мовою говорять – зрозуміло з першого погляду» тощо. Фігура будується завдяки пропуску слів, не змінюючи смислу сказаного. Еліпсис надає динамічності сказаному, підсилює емоційність, напруженість зображеного.

Поезії Віслави Шимборської є гарною ілюстрацією щодо можливостей різних мовновиражальних засобів, зокрема стилістичних фігур і художніх тропів. Дуже колоритними, такими, що створюють дуже яскраві образи, залежно від теми й мети твору, наприклад, є метафори й персоніфікації. У вірші «Ненависть» авторка вводить метафору «Nienawiść. Twarz jej wykrzywia grymas ekstazy miłosnej» [Szymborska 2019], що зроблено дуже вдало й професійно, що викликає в читача чіткий образ жінки, підступної та привабливої, яка живе в кожній людині. Цей засіб ніби наближує автора до читача, адже змушує зрозуміти подібність кожного в цьому суспільстві.

Ще одним засобом у названій поезії є персоніфікація, наприклад, у рядках «Potem już pędzi sama. Nienawiść» [Szymborska 2024a], де її використано для зображення руху, активності, постійного збільшування такого людського почуття.

Авторка філігранно ввела до своїх поезій порівняння для яскравішого образу або точнішого розуміння того чи того поняття. Так, у вірші «Пісня про любов до рідного краю», де поетка прагне, аби читач зрозумів цінність того, без чого не може людина існувати, бачимо порівняння «*serce puste jako rzeszek*», завдяки якому авторка нівелює будь-які вагання, робить безперечним твердження, що подано в рядках нижче:

«Bez tej miłości można żyć,
mieć serce puste jako rzeszek,
małutki los na parstkiem pić
z dala od zgryzot i pocieszeń,
na własną miarę znać nadzieję,
w mroku kryjówkę sobie wic,

o blasku próch namówić „dnieje”,
o blasku słońca nic nie mówić» [Szymborska 2022].

Названа поезія насичена й іншими стилістичними фігурами й художніми тропами. Наприклад, у вірші використано епітет «zerwana ніс» задля вираження символу втрати, знищення та смерті, адже як розірвана нитка або розбите скло втрачають свої властивості та цінність, так чинить і людина, яка відмовляється від своєї Батьківщини, від свого коріння.

Поетеса вдало комбінувала традиційну ліричну поезію з оригінальною авторською манерою подання, широко застосовуючи різні стилістичні фігури й художні тропи. Зрозуміло, що добір мовоновиражальних засобів залежав як від світовідчуття авторки, так і тематичного спрямування того чи того твору, ідейного задуму, інтелектуального рівня поетеси.

У творі «Miłość od pierwszego wejrzenia», який є поезією про любов, про випадковість, про почуття, що народилося миттєво, коли двоє людей раптом знаходять один одного, лише одного погляду досить, щоб відчувати цю любов, Віслава Шимборська вдало використала антитезу, що зіставляє протилежні явища, наголошуючи на драматичності зустрічі та стосунків чоловіка і жінки: «zbliżałich i oddalał», «zabiegałim drogę i <...> odskakiwał w bok» [Szymborska 2022]. Антитеза підсилює парадоксальність висловленої думки.

Загалом, Віслава Шимборська, використовуючи мовні ігри, парадокс, недовомки, двозначність та іронію, змушує автора дивитись на речі по-іншому, можливо, відкриває очі на те, на що читач раніше не звертав уваги, не надавав значення, або простіше, легше ставитися до того, що здається пересічним людям складним.

Вагоме місце у творах Віслави Шимборської відведено іронії, що, на нашу думку, для авторки є власним ставленням до життя. Так, наприклад, у вірші «Życie na poczekaniu» у рядках «Życie na poczekaniu Przedstawienie bez próby» [Szymborska 2024b].

Авторка, на нашу думку, іронізує, що в житті немає другої спроби, що людина своє місце в житті визначає безпосередньо під час «гри».

Так само, як і Віслава Шимборська, Анатолій Федь порушує питання парадоксальності дійсності, фіктивності адресату, любові, ненависті.

письменник роздумує над вічними питаннями буття, сенсу життя, взаємин людини і світу, його мова є інструментом пізнання дійсності й самопізнання. Мовна картина світу прозових творів Анатолія Федя, зокрема в романі «Переддень Доби Водоля», відображає глибокий філософський світогляд, що є таким же, як у поезії польської авторки. Автор створив унікальну мовну картину світу, яка впливає на сприйняття твору читачем: твори пронизані глибокими філософськими роздумами про сенс життя, людську природу, добро і зло; письменник використовує мову для того, щоб передати складні абстрактні поняття, змусити читача замислитися над вічними питаннями; майстерне володіння словом, створюючи яскраві та образні картини, його описи природи, людей, подій наповнені емоціями та почуттями; широко використано символіку, різні образи та предмети набувають у них більш глибокого значення, стаючи носіями певних ідей та концептів; мова творів Федя насичена народними висловами, прислів'ями, піснями, що надає його творам особливої автентичності та глибини; попри використання традиційних засобів художньої виразності, мова творів Федя має яскраво виражений індивідуальний характер.

Анатолій Федь та Віслава Шимборська – майстри слова, які використовують мовні засоби для створення унікальної мовної картини світу у своїх творах.

Отже, можемо окреслити спільний лексико-семантичний вимір їхніх творів:

- Використання широкого спектру лексичних засобів: від простонародної до інтелектуальної, від поетичної до розмовної. Це створює багатшарову мовну тканину й дозволяє передати різноманітність думок та почуттів героїв.
- Письменники активно використовують образну лексику, метафори, порівняння, епітети, іронію. Це дозволяє створити яскраві образи, що запам'ятовуються, які глибоко проникають у свідомість читача.
- Багато слів і словосполучень набувають символічного значення стають Концептами. Наприклад, «вода» може символізувати життя, очищення, а «вогонь» – руйнування, але й перетворення.
- Наявність історизмів та архаїзмів: зокрема, Анатолій Федь вводить у текст

історизми та архаїзми, що надає твору особливості колоритності й підкреслює історичний контекст подій (Ісус, піраміди).

Мовна картина світу – це складне й багатогранне явище, яке заслуговує на докладне дослідження. Аналіз мови творів письменника дозволяє проникнути в глибини його душі, зрозуміти його бачення світу та оцінити його талант. Вона формує наше розуміння твору, викликає певні емоції, спонукає до роздумів. Тому дослідження мовної картини світу є важливим етапом у процесі вивчення будь-якого літературного твору. Лексико-семантичний аналіз роману «Переддень Доби Водоля» уможливорює дійти висновку про те, що мова твору є не просто засобом передачі інформації, а складною системою знаків, що відбиває світогляд автора та створює унікальну картину світу. Автор майстерно володіє мовою, використовуючи її для створення яскравих образів, вираження глибоких думок і почуттів, зокрема семантичних полів та концептів:

- Концепт Час. Поняття часу є одним з центральних у романі, Федь використовує різноманітну лексику для опису часу: від лінійного до циклічного, від історичного до міфологічного: «Час безроздільно панує на Землі. Земля освітлюється та зігрівається Небесним Огнем також у певний Час!» [Федь : 16], «Гігантськими кроками Українського простору ступає Час» [Федь : 15].

- Концепт Простір. Простір у творі не є просто фізичним місцем, а набуває символічного значення. Він може бути як замкнутим, так і відкритим, відображаючи внутрішній стан героїв: «Місце старту до Вічності Земна й Небесна тиша цього разу обирають в палісаднику, між хатою та земляним тротуаром» [Федь : 17].

- Концепт Людина. Образ людини в автора багатогранний. Він розглядає людину як істоту соціальну, духовну, природну: «Данилкове мовчання накопичило енергію, яка фонтаном виривалася з його грудей...Нота, ніби звук гальмованого автомобіля, раптом вислизувала з Данилкової горлянки і пускала півня» [Федь : 244], «Між тим Людина і Світ не можуть покритися забуттям тисячоліть...Земля, Небо, Огонь, Вода – частина людської історії, доля окремої людини, одиниці загалу» [Федь : 16].

- Концепт Історія. Історія в романі не є лише сукупністю фактів, а є живим процесом, що впливає на долі людей: «На сороковий день після народження хлопчиків приносили у жертву. Коли народився Ісус, його батьки принесли у жертву двох голубів – Господь заступився» [Федь : 13].

- Концепт Майбутнє. Автор малює картину майбутнього, сповнену як надій, так і тривоги: «Невідомо звідки – згори, збоку чи знизу з'явився очікуваний Зорепас...схоже він був одним з вентів, які будували піраміди для оборонного, а, можливо, й нападницького вжитку» [Федь : 466].

Зазначимо, які ж чинники впливають на інтерпретацію читачем творів Федя та Шимборської?

1. Особистий досвід: кожен читач приходить до твору зі своїм багажем знань, досвіду, поглядів на світ. Це все впливає на те, як він сприймає мову твору і інтерпретує його зміст.

2. Культурний контекст: культура, у якій живе читач, також впливає на його інтерпретацію. Знання історії, літератури, філософії допомагають краще зрозуміти відсилання автора, але водночас можуть створити певні стереотипи сприйняття.

3. Мовні компетенції: рівень володіння мовою, якою написаний твір, безпосередньо впливає на розуміння його змісту. Чим краще читач володіє мовою, тим глибше він може проникнути в авторський задум.

За допомогою лінгво-літературного аналізу можна дослідити вплив мовної картини світу на інтерпретацію художнього твору загалом:

1. Лексико-семантичний аналіз (дослідження лексики, фразеологізмів, символів, які використовує автор).

2. Стилистичний аналіз (аналіз синтаксичних конструкцій, виражальних засобів, які створюють певний стиль мови).

3. Концептуальний аналіз (виявлення ключових понять та їх взаємозв'язків у тексті).

4. Порівняльний аналіз (порівняння мови твору з мовою інших творів того ж автора чи інших авторів).

5. Соціокультурний аналіз (аналіз твору в контексті історичної епохи, культурних традицій, соціальних умов).

Висновки. Отже, творчий доробок Віслави Шимборської та Анатолія Федя дозволяє підсумувати, що їхні твори багаті на різні мовновиражальні засоби. У аналізованих творах було виявлено використання еліпсису, метафори, персоніфікації, алітерації, порівняння, епітету, антитези та іронії, семантичних полів та концептів. Було визначено, як мовна картина світу впливає на інтерпретацію будь-якого твору: створення атмосфери, бо мова твору створює певний настрій, що налаштовує читача на сприйняття певних ідей; формування образів, коли образи, створені за допомогою мови, мають величезний вплив на уяву читача, можуть бути як конкретними, так і символічними, але в будь-якому випадку вони формують наше розуміння персонажів, подій і загалом світу твору; трансмісія ідей: мова є основним інструментом передачі ідей автора, через мову автор висловлює власні погляди на життя, суспільство, історію; читач, інтерпретуючи текст, неминуче стикається із цими ідеями й формує

власне розуміння їх; мова твору відіграє важливу роль у визначенні його жанру, наприклад, використання високої стилістики, складних синтаксичних конструкцій може вказувати на те, що твір належить, наприклад, до жанру філософської прози.

Висновуючи, узагальнимо: провівши порівняльний аналіз творів представників одного літературного періоду різних країн, Польщі й України, Віслави Шимборської як представниці польської літератури та Анатолія Федя як представника української літератури, констатуємо, що в мовній картині світу обох митців домінантною є філософська концепція сприйняття життя, оточення, дійсності, чим, насамперед, зумовлений вибір мовновиражальних засобів їхніх творів під час вербалізації різних концептів мовної картини світу.

У перспективі дослідження – проведення порівняльного аналізу творів Віслави Шимборської та Анатолія Федя щодо мовновиражальних засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васейко Ю., Масицька Т. Особливості функціонування індивідуально-авторської мовної картини світу в історичній прозі (на матеріалі роману Г. Сенкевича «Вогнем і мечем»). 2007. 02.12.2024. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17963/1/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%BE%20%D0%AE.%20%D0%92%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%BC%20%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BC.pdf>
2. Радишевський Р. Інтелектуальні акценти поезії Віслави Шимборської. *Київські полоністичні студії*. Том XXII : зб. наук. праць. Київ, 2013. С. 216–220.
3. Самойленко А. «Інтимна Лірика Віслави Шимборської та Ліни Костенко». *Scientific Research Priorities – 2019: theoretical and practical value: vol. 4*. Nowy Sącz: Wyższa Szkoła Biznesu – NationalLouis University. Nowy Sącz, 2019. С. 84–86.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К. 2008. 711 с.
5. Сидяченко Н. Образ часу у творчості Віслави Шимборської. 1998. 02.12.2024. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20211118-obraz-chasu-u-tvorchosti-vislavi-shimborskoyi>.
6. Тараненко К. Мовна картина світу як відображення національного характеру українців. 2023. 02.12.2024. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/8.pdf
7. Федь А. Переддень Доби Водолісвої. Канів : «Склянка Часу* Zeitglass veriaг», 2013. 470 с.
8. Шимборська В. Під однією зіркою. 2002. 02.12.2024. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4397>
9. Шимборська В. Четверта перед ранком. 2000. 02.12.2024. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4395>
10. Шимборська В. Жіночий портрет. 2023. 02.12.2024. URL: <https://culture.pl/ua/stattia/v-rayu-travnevim-5-virshiv-shymborskoyi-ukrayinskoyu-movoyu>
11. Szymborska W. Gawęda o miłości ziemi ojczystej. 2024a. 02.12.2024. URL: <https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klassyka/40463-wislawa-szymborska-gaweda-o-milosci-ziemi-ojczystej.html>
12. Szymborska W. Nienawiść. 2019. 02.12.2024. URL: <https://aleklasa.pl/gimnazjum/c305-wiersze/wislawa-szymborska-nienawisc>
13. Szymborska W. Miłość od pierwszego wejrzenia. Tłumaczenie. 2022. 02.12.2024. URL: <https://lyricstranslate.com/pl/milosc-od-pierwszego-wejrzenia-love-first-sight.html>
14. Szymborska Wisława. “Życie na poczekaniu”. 2024b. 02.12.2024. URL: <https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klassyka/40600-wislawa-szymborska-zycie-na-poczekaniu.html> [02.12.2024].

REFERENCES

1. Vaseiko Y., Masytska T. Osoblyvosti funktsionuvannya indyvidualno-avtorskoi movnoi kartyny svitu v istorychnii prozi (na materialy romanu henrika senkevycha "Vohnem i mechem"). 2007. 02.12.2024. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17963/1/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%BE%20%D0%AE.%20%D0%92%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%BC%20%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BC.pdf>
2. Radyshevskiy R. Intelktualni aktsenty poezii vislavy shymborskoi. *Kyivski polonistychni studii*. Tom XXII : zb. nauk. prats Kyiv, 2013. C. 216–220.
3. Samoilenko A. "Intymna liryka Vislavy Shymborskoi ta Liny Kostenko". *Scientific Research Priorities – 2019: theoretical and practical value*: vol. 4. Nowy Sącz: Wyższa Szkoła Biznesu – NationalLouis University. Nowy Sącz. 2019. C. 84–86.
4. Selivanova O. Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia. Poltava : Dovkillia-k. 2008. 711 c.
5. Sydiachenko N. Obraz chasu u tvorchosti Vislavy Shymborskoi. 1998. 02.12.2024. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20211118-obraz-chasu-u-tvorchosti-vislavi-shymborskoyi>
6. Taranenko K. Movna kartyna svitu yak vidobrazhennia natsionalnoho kharakteru ukrainsiv. 2023. 02.12.2024. URL: https://www.philol.vernadsyjournal.in.ua/journals/2023/4_2023/8.pdf
7. Fed A. Peredden doby Vodoliiievoi. Kaniv : "Sklianka chasu: Zeitglass verlag". 2013. 470 c.
8. Shymborska V. Pid odniieiu zirochkoiu. 2002. 02.12.2024. URL: <https://www.ukrplib.com.ua/world/printit.php?tid=4397>
9. Shymborska V. Chetverta pered rankom. 2000. 02.12.2024. URL: <https://www.ukrplib.com.ua/world/printit.php?tid=4395>
10. Shymborska V. Zhinochyi portret. 2023. 02.12.2024. URL: <https://culture.pl/ua/stattia/v-rayu-travnevim-5-virshiv-shymborskoyi-ukrayinskoyu-movoyu>
11. Szymborska W. Gawęda o miłości ziemi ojczystej. 2024a. 02.12.2024. URL: <https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/40463-wislawa-szymborska-gaweda-o-milosci-ziemi-ojczystej.html>
12. Szymborska W. Nienawiść. 2019. 02.12.2024. URL: <https://aleklasa.pl/gimnazjum/c305-wiersze/wislawa-szymborska-nienawisc>
13. Szymborska W. Miłość od pierwszego wejrzenia. Tłumaczenie. 2022. 02.12.2024. URL: <https://lyricstranslate.com/pl/milosc-od-pierwszego-wejrzenia-love-first-sight.html>
14. Szymborska Wisława. "Życie na poczekaniu". 2024b. 02.12.2024. URL: <https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/40600-wislawa-szymborska-zycie-na-poczekaniu.html> [02.12.2024].

O. V. KOLHAN

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and Literature,
Head of the Ukrainian-Polish International Center for Education and Science,
Assistant to the Rector,
Donbas State Pedagogical University, Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
E-mail: kolhanolena@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6012-5663>*

R. M. PADALKA

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and Literature,
Donbas State Pedagogical University, Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
E-mail: ruslana-padalka@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7359-3527>*

T. V. KOLGAN

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Vice-Rector for Academic Work and Economic Issues,
Donetsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Kramatorsk, Donetsk region, Ukraine
E-mail: taKolgan@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9276-3173>*

N. V. LYSENKO

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and Literature,
Donbas State Pedagogical University, Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
E-mail: 1609natali@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-2371-448X>*

O. A. PONOMARENKO

*Assistant Teacher,
Porta Vitae Foundation, Piotrów Trybunalski, Poland
E-mail: elena.ponomarenko.1108@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8594-2037>*

**LINGUISTIC PICTURE OF THE WORLD IN POLISH AND UKRAINIAN
(USING THE EXAMPLE OF THE WORK OF WISŁAWA SZYMBORSKA
AND ANATOLY FED)**

The study of linguistic issues of idiostyle is becoming more widespread every year. Individual style makes it possible to understand the originality of the writer in the linguistic and artistic picture of the world presented by him. The work of Polish and Ukrainian authors is original, unique, and interesting to analyze. We trace the specific features of the creation of poetic samples, which are characteristic of this country, in it. Writers use their own, unique means of language and expression, at the same time. They help to reproduce the necessary images, filling them with a literary sample of significant artistic and aesthetic value.

The peculiarities of using of lexical and artistic means in the works of representatives of the same literary period in Poland and Ukraine are analyzed in the article. The works of Wisława Szymborska and Anatoly Fed are taken as a basis.

The study of the lexical-semantic dimension of the linguistic picture of the world of representatives of different countries, in particular Poland and Ukraine, allows us to reveal not only theoretical issues of the linguistic picture of the world (essence, structure, national and individual peculiarities), but also to focus attention on issues of correlation with national mentality.

Having conducted a comparative analysis of the works of representatives of the same literary period from different countries, Poland and Ukraine, Wisława Szymborska as a representative of Polish literature and Anatoly Fed as a representative of Ukrainian literature, we state that in the linguistic picture of the world of both artists, the dominant is the philosophical concept of the perception of life, the environment, and reality, which, first of all, determines the choice of linguistic means of their works during the verbalization of various concepts of the linguistic picture of the world.

Key words: linguistic picture of the world, expressive means, stylistic figure, artistic image, artistic trope.

УДК 821.09.161.2"20"(092)ПІДМОГИЛЬНИЙ+821.09.161.2 "20"(092)ЗВИЧАЙНА
DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.2>

В. Г. КРИВЧУН

аспірантка,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Електронна пошта: vita_nika@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0007-9490-4682>

РЕЦЕПТИВНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РОМАНУ ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО «МІСТО» У ПОВІСТІ ОЛЕНИ ЗВИЧАЙНОЇ «ТИ»

У статті проаналізовано художній діалог між повістю «Ти» Олени Звичайної та романом Валер'яна Підмогильного «Місто» через призму сприйняття головною героїнею Вірою Ільченко образів і мотивів твору митця. Метою дослідження є виявлення літературної полеміки між двома текстами, яка розкриває нові аспекти інтерпретації роману та демонструє авторську позицію Олени Звичайної щодо замовчування митцем правди тодішньої епохи.

Методологічною основою дослідження є інтерпретаційний підхід до аналізу художнього тексту, що дозволяє простежити, як повість «Ти» вступає в діалог із романом «Місто», розкриваючи різні смислові рівні через внутрішній монолог головної героїні. Крім того, застосовано рецептивний метод, який дає змогу простежити, як читач (зокрема, героїня твору Олени Звичайної) осмислює текст Валер'яна Підмогильного й реагує на нього.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше проведено детальний аналіз літературного конфлікту між персонажами двох творів: Степаном Радченком з роману «Місто» та Віри Ільченко з повісті «Ти». Простежено відмінності у світоглядних позиціях героїв, їхніх моральних орієнтирах і життєвих цінностях. Особливу увагу приділено паралелі між Степаном Радченком та ще одним персонажем повісті «Ти» – Степаном Панченком, чия схожість із героєм Підмогильного підкреслюється навіть на рівні імені, що посилює мотив зради та моральної слабкості.

У висновках досліджено, як критичне прочитання Оленою Звичайною роману «Місто» стає засобом для порушення питань відповідальності митця перед суспільством, морального нонконформізму та правди. Виявлено, що внутрішній конфлікт Віри Ільченко уособлює неприйняття компромісів із власною совістю на противагу моральній гнучкості Степана Радченка. Представлена рецептивна інтерпретація, в якій художня полеміка між двома творами стає інструментом для викриття моральної двозначності епохи та розкриття ілюзорності радянської дійсності, відображеної в романі «Місто».

Ключові слова: рецепція твору, літературна полеміка, критичний діалог, художня рефлексія, психологізм персонажів, персонаж, література діаспори.

Постановка проблеми. Роман «Місто» Валер'яна Підмогильного – це один з перших інтелектуальних романів в українській літературі XX століття, який викликав хвилю критики та суперечливі відгуки, ставши не лише літературним феноменом, а й полем для роздумів кількох поколінь. Як художній твір, він демонструє високу літературну майстерність автора, зокрема складність образу головного героя Степана Радченка, але водночас, з іншого боку, презентує замовчування соціальних реалій того часу. Особливий інтерес становить критичне прочитання роману «Місто» Оленою Звичайною в її повісті «Ти», де через внутрішній світ головної героїні Віри Ільченко письменниця-емігрантка Олена Звичайна вибудовує своєрідний діалог із романом «Місто». Це полемічне зіставлення порушує питання, якою мірою Підмогильний, як стверджує авторка,

відтворив гострі соціальні реалії своєї доби, чи свідомо замовчував їх. Актуальність проблеми полягає в необхідності глибшого аналізу цієї літературної дискусії та осмислення підґрунтя такої гострої критики з боку Олени Звичайної.

Мета статті. Повість «Ти» досі не була об'єктом ґрунтовного літературного аналізу, що обмежує можливості для порівняння творчої спадщини Олени Звичайної та Валер'яна Підмогильного, а також для дослідження паралелей між їхніми текстами й осмислення критичного ставлення письменниці-емігрантки до роману «Місто». Зважаючи на відсутність досліджень, присвячених повісті «Ти», постає потреба в поглибленому аналізі цього твору в контексті його художнього діалогу з романом Валер'яна Підмогильного.

Метою статті є висвітлення рецептивної інтерпретації митця у творчості Олени

Звичайної, дослідження художніх засобів, якими авторка повісті вибудовує полеміку із письменником та його текстом. Таким чином, стаття є спробою заповнити наукову прогалину у вивченні творчості емігрантки Олени Звичайної та відкрити перспективи для подальших досліджень її літературної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Творчість В. Підмогильного вже неодноразово була предметом наукових досліджень. Вона висвітлена у працях багатьох науковців, зокрема у монографіях Валерія Шевчука «Екзистенціальна проза Валер'яна Підмогильного», Раїси Мовчан «Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі», Володимира Мельника «Суворий аналітик доби: Валер'ян Підмогильний в ідейно-естетичному контексті української прози першої половини ХХ ст.», Соломії Павличко «Дискурс модернізму в українській літературі», Мар'яни Гірняк «У пошуках координат для власного я: проблема ідентичності у прозі Валер'яна Підмогильного» та інших.

А от наукових розвідок, присвячених творчості Олени Звичайної, дуже мало. Окремі її твори або їх аспекти ставали предметом дослідження у працях Світлани Ленської «Рецепція гоголівських мотивів у «Миргородському ярмарку» Олени Звичайної» та «Антитоталітарне спрямування повісті Олени Звичайної "Селянська санаторія"», Марини Кушнерьової «Гоголівський текст у творчій рецепції Олени Звичайної (на матеріалі нарисів «Миргородський ярмарок»)», Світлани Журби «Трагедія українського селянства під час голодомору у прозі діаспори (на матеріалі творів Олени Звичайної та Іванни Чорнобривець)», Валентини Кузь «Взаємодія жанру і стилю в ліричній та орнаментальній прозі (за повістю «Селянська санаторія» Олени Звичайної)», Віти Кривчун «Фольклорний образ плахти та її символічне значення у нарисі Олени Звичайної "Миргородський ярмарок"».

Виклад основного матеріалу. Олена Звичайна – потужний голос української діаспори, «одна з тисяч жертв сталінських репресій 1930-х років, якій пощастило вижити в добу терору» [Кривчун : 77]. Її творчість – це «важливий документ епохи, який допоможе зрозуміти та досягнути масштаби трагедій, які пережив

український народ у ХХ столітті» [Кривчун : 568]. Це дуже важлива постать еміграційної літератури, чиє ім'я було несправедливо забуте, а її твори довгий час залишалися поза увагою дослідників. За рівнем таланту цю письменницю можна «порівняти з класиками української літератури» [Кривчун : 19].

Серед розмаїття творчої спадщини Олени Звичайної, якій «притаманна автобіографічна основа» [Ленська : 38], особливе місце посідає повість «Ти», яка «відрізняється від попередніх творів письменниці ліричністю, багатством метафор та символів» [Кривчун : 158]. Уперше повість була опублікована у 1982 році в Мюнхені і є унікальним твором, який переносить читача в атмосферу Києва 1920-х років, коли Україна переживала радикальні соціальні та політичні зміни. Дія відбувається в Києві 1927–1929 років, який у творі «представлений не лише як фон, а як живий свідок та учасник історичних перетворень» [Кривчун : 158]. На тлі величної київської архітектури розвивається історія 16-річної сироти Віри Ільченко, яка намагається знайти своє місце в житті та захистити свої права в умовах репресивної радянської системи.

Роман «Місто» у повісті «Ти» вводиться майже у фіналі твору. Головній героїні Вірі Ільченко пропонують ознайомитися з цим романом як із літературним трендом. Через реакцію, оцінки та висловлені думки Віри щодо цього твору авторка транслює своє ставлення до роману та до письменника.

Письменниця вводить у твір прийом антитези, використовуючи контрастні образи головних героїв двох творів – Віру Ільченко та Степана Радченка. Обидва є сильними особистостями, наділеними інтелектом і волею, які прагнуть здобути освіту та реалізувати себе як письменники, проте їхні життєві цінності кардинально різняться. Ця антитеза набуває ще більшої глибини через епізоди, в яких Віра читає роман Підмогильного. Саме через її сприйняття твору Олена Звичайна виражає критику щодо Степана Радченка, показуючи його як втілення хибних ідеалів.

На противагу Степану Радченку, головна героїня повісті «Ти» Віра Ільченко постає у творі як ідеал жінки-патріотки, яка протистоїть тоталітарній системі не лише за своїми

переконаваннями, а й власним життям. Вона не просто спостерігає за руйнуванням національних цінностей – жінка переживає це на власній долі. Якщо Віра бореться за свої ідеали, залишаючись вірною національній свідомості, то Степан уособлює пристосуванство, прагнення успіху за будь-яку ціну. Їхні життєві шляхи розходяться настільки кардинально, що Віра стає уособленням того, чим Степан міг би бути, але ніколи не став.

Олена Звичайна через епізоди, в яких Віра читає роман «Місто», майстерно відтворює коротку життєву історію Степана Радченка, який пишався своїм внеском у революційну діяльність. Хоча колись він тримав прапор, символічний для осінніх степів і небес, це було недовго. Радченко зрікся цього і повністю віддався служінню прапоріві кольору крові.

Щойно ставши киянином і студентом, Степан Радченко оселяється на Подолі в родині крамаря Гнідого. Отримує теплий куток, ситне харчування та прихильність господині, старшої на 20 років. Матеріально він забезпечений, навіть має стипендію, але до інституту не ходить, навчання його не цікавить. Степан прагне грошей і слави. Він пише оповідання «Бритва», що символізує боротьбу за радянську владу, і, без здобуття освіти, ця новела відкриває йому шлях до успіху. Проте перший літературний досвід приносить і прикру поразку, яка псує настрої. Щоб компенсувати приниження, Радченко здійснює аморальний вчинок: у Царському саду він гвалтує свою односельчанку Надійку, а потім залишає її зі словами: «Не я, так другий» [Підмогильний : 74].

На думку Олени Звичайної, цей епізод не лише розкриває справжню цинічну сутність Степана Радченка, а й показує моральний занепад того часу. Вчинок Радченка не лише характеризує героя, а й виступає символом аморальності й безвідповідальності, які стали нормою в умовах радянського режиму. Олена Звичайна використовує цей момент, щоб підкреслити, як для влади тієї доби подібні прояви жорстокості та цинізму стали прийнятними, що вказує на глибоку моральну кризу в суспільстві.

Прочитавши лист від свого сільського друга, Степан Радченко вирішує більше ніколи не повертатися до села. Він із презирством відкидає і згвалтовану ним Надійку, і товаришів,

і саме село, яке ще недавно було його домівкою. Ця позиція дивує Віру, яка щиро запитує, чим село завинило перед Степаном.

Олена Звичайна гостро критикує Радченка за таку зневагу до свого походження. Вона підкреслює, що його презирство до села є проявом неусвідомленої меншовартості, яка прикривається зарозумілістю. Письменниця зауважує, що Радченко у своїй пихатій самозакоханості сприймає інших персонажів лише як тло для власного зростання. Всі вони, за задумом автора, здаються блідими, обмеженими й позбавленими духовної глибини, але, як зазначає критикиня, це лише підкреслює легковажність самого героя. Радченко не здатен бачити в інших людях сильних особистостей, а жінки у його світі зведені до безголосих об'єктів, які лише задовольняють його амбіції чи примхи.

У цьому контексті Олена Звичайна показує, як Степан Радченко руйнує життя безробітної молодої дівчини Зоськи. Однак, хоча саме цей момент міг би стати приводом для більш глибокого розгляду соціальних умов того часу, Валеріан Підмогильний не приділяє уваги важливим аспектам, які впливають на життя персонажів. Письменник не розповідає про безробіття в цей історичний період, не згадує про житлову кризу в Києві, хоча згадка про бідність, в якій живе Зоська зі своєю родиною в тісній кімнаті, вимагала б таких роздумів. Навіть більше, Степан не цікавиться умовами життя дівчини: він не запитує про роботу її батька, про його заробіток, про їхнє бідне існування. Замість цього він дарує Зосьці парфуми, але це дарунок не пов'язаний із щирою турботою, а скоріше є проявом його бажання скористатися наївністю та слабкістю закоханої Зоськи. Степан не шукає відповіді на запитання про її життя, бо це йому не потрібне – він використовує беззахисну дівчину, а не піклується про неї.

Степан Радченко, пропонуючи Зосьці одружитися, незабаром змінює свою позицію. Під час вечірки, сповнений байдужості, він заявляє їй: «Обридла ти мені! Відчепися від мене, от що!» [Підмогильний : 235], і, не зважаючи на попередні обіцянки, починає залицятися до іншої – балерини Рити. Навіть після того, як він зрадив Зоську, він хоче відновити з нею стосунки, але, дізнавшись, що вона отруїлася, його сум не триває довго. Набагато більше

його радує нова квартира, яку він зняв. І тут звичайна подія набуває важливого значення, адже це помешкання розташоване не десь, а на Липках – районі, що завжди мав особливий статус у Києві. Олена Звичайна підкреслює, що кожен киянин знав: Липки – це не просто красиві вулиці, а територія, де в часи царської росії жили аристократи та багаті. Однак із приходом радянської влади цей район зазнав трагічних змін: чека, з її в'язницею та розстрілами, оселилася тут, і саме в будинках колишніх аристократів тепер жили чекісти та комуністи зі своїми родинами. Для Віри, яка була обізнана з історією Липок, стало справжнім шоком дізнатися, що Степан Радченко обирає цей район для свого нового помешкання, що свідчить про його моральне відчуження від тих традицій, які він нібито обстоював.

Також Олена Звичайна рішуче критикує творчий шлях Степана Радченка, який лише починає формуватися в його творах. Вона зазначає, що в його оповіданнях розстріли відбуваються так легко і буденно, що трупи лягають покійно, немов безжиттєві об'єкти. Віра, читаючи ці рядки, не може не згадати про свого батька, якого розстріляли за українську ідею, і ця згадка тільки підсилює її неприязнь до образу Степана Радченка.

Олена Звичайна звертає увагу на зміну імені Степана на Стефана, що викликає в неї обурення. Для нього це не просто бажання змінити зовнішній вигляд, а символічна втрата власної ідентичності. Письменниця розуміє, що цей крок – це публічне намагання стати кимось іншим, тим самим відмовляючись від своєї попередньої сутності.

Письменниця наголошує на тому, що Степан залишає лекції з української мови, адже вони вже не мають для нього жодного значення, і в цей момент проявляється його справжнє ставлення до національної ідентичності. Письменниця підкреслює, що Степан ніколи не був ідейним українізатором, не мав жодного бажання сприяти розвитку української культури чи навіть розуміти важливість цього процесу. Його метою було одне – забезпечити собі розкішне життя, знайти комфортне помешкання та задовольнити свої фізичні бажання, не замислюючись і про інші, більш глибокі цінності.

Олена Звичайна зазначає, коли Віра читала роман «Місто», її увагу привернули останні рядки твору Валеріана Підмогильного: «Радченко йшов додому, а опинившись у своїй, справді розкішній кімнаті (в Липках!) і відчинивши свої вікна наростіж, побачив місто, яке «покійно» лежало внизу хвилястими брилами скель» [Звичайна : 510]. Згодом йде опис, де він раптом завмер, і в тиші лампи над столом пише свою «повість про людей». Однак, саме слово «покійно», вжите Підмогильним у цих завершальних рядках, вразило Віру. Вона відчула, що воно є важливим для розуміння кінцевої мети твору. Слово «покійно» мало на меті остаточно переконати читача в тому, що Стефан Радченко дійсно переміг Київ, здобув його. Віру охоплює глибоке здивування: «Яким же чином місто Київ могло лежати покійно, внизу, під ногами такого жалюгідного «переможця», який навіть і основної фортеці цього міста – освіти не здобув?» [Звичайна : 511].

Олена Звичайна рішуче критикує образ Києва, зображений Валер'яном Підмогильним фальшиво і поверхнево. Через образ Віри вона протестує проти зображення міста, яке «покійно» скоряється Степанові Радченку. Київ, у трактуванні Підмогильного, позбавлений багатства історичної пам'яті, живих соціальних процесів та реальних людських стосунків. Відсутні образи робітничого класу, студентства, безробітних і безпритульних, що є невід'ємною частиною реальності того часу. Натомість, у центрі твору – самозакоханий Стефан, який не є ані справжнім студентом, ані гідним представником професури, бо, залишаючись на рівні поверхневих амбіцій, він не здатен до справжнього розвитку.

Олена Звичайна вводить у свою повість «Ти» ще одного персонажа – Степана Панченка, що є явним рефлексивним дублікатом Степана Радченка, адже його образ практично ідентичний, за винятком прізвища. Цей новий персонаж з'являється у повісті під час новорічного балу і намагається залицятися до Віри, до якої згодом приходять в гості. Під час зустрічі між цією парою відбувається жвава дискусія щодо роману «Місто» та його автора. У бесіді з Панченком Віра висловлює свою рішучу критику на адресу Підмогильного, зазначаючи, що роман не відображає реальну картину того часу.

Вона вказує на численні недоліки, зокрема на відсутність у творі важливих соціальних та історичних аспектів: безробіття, безпритульності, проблем релігійності. Віра підкреслює, що Підмогильний, замість правдивого зображення дійсності, створює фальшивий образ, що нагадує «криве дзеркало». Її гнів також викликає те, що письменник використовує свій талант для вигадкування ілюзорної картини радянського життя, а його твір, незважаючи на критику, стає популярним і отримує державне визнання.

Під час дискусії про роман В. Підмогильного «Місто» Віра Ільченко зауважує, що автор не порушив важливу соціальну проблему безпритульності у Києві. У розмові вона зізнається Степану Панченку, що сама працює над повістю, присвяченій цій темі. Віра розповідає, що особисто спілкувалася з безпритульними, носила їм їжу, аби краще зрозуміти їхній світ і відобразити його у своєму творі. Зацікавлений Степан запитує, чи може ознайомитися з її рукописом, і Віра, захоплена його увагою, охоче передає йому свою працю. Втім, у цьому жесті прихована іронія долі, адже її власний твір невдовзі стане інструментом проти неї самої.

Під час обговорення роману В. Підмогильного «Місто» між Степаном Панченком і Вірою Ільченко розгортається жвава дискусія. Однак у процесі розмови Степан, виявляючи свої почуття до дівчини, переходить межу – дозволяє собі неприпустимі вчинки. Обурена такою поведінкою, Віра з гідністю дає йому ляпас і з непохитною рішучістю відповідає: «Ви – Степане Панченко, як я бачу, нічим від Степана Радченка не відрізняєтесь: у стосунках із жінками ви обоє – Советчики! Але в даному разі ви помилися в... адресі! Ідіть на Гімназійну! Там живе Зоська! Це зовсім недалеко звідци! Хай буде вам відомо, що я – не Зоська! Я рівно ж не Надійка і не Ріта! Геть звідци!» [Звичайна : 535]. Принизливий момент завершується тим, що Степан залишає дім Віри.

Письменниця майстерно проводить паралель між Степаном Панченком і головним героєм роману «Місто» Степаном Радченком, підкреслюючи їхню схожість у прагненнях і суперечностях.

Коли Віра Ільченко вигнала Степана Панченка зі своєї квартири, вона раптом усвідомила, що він забрав її рукопис про безпритульних. Її

дзвінки залишалися без відповіді, а Панченко вперто уникав будь-якого контакту. Нарешті після численних спроб Віра додзвонилася до нього, проте у відповідь почула заперечення – Степан стверджував, що ніякого рукопису не отримував. Збентежена і налякана, Віра не знала, як діяти далі. Дні й тижні минали у тривозі, аж раптом на роботі вона отримала несподіваний дзвінок від Панченка. Він зізнався, що прочитав її твір і готовий його повернути.

Під час зустрічі Степан Панченко, сповнений іронії та глузливого насміху, спробував принизити Віру, вимагаючи вибачень за її ляпас. Але Віра залишалася твердою: «Отже, ви є копією Степана Радченка, але ж я не є копією Зоськи чи Надійки!» [Звичайна : 542]. Її горді слова не викликали в Панченка поваги, а лише підкреслили його зверхність. З саркастичною усмішкою він кинув: «Отже, я віддав вам ваше! Бувайте здорові, не-Зосько!» [Звичайна : 542], – і, повернувши рукопис, залишив її саму.

Віра, тримаючи у руках свою працю, спершу відчула полегшення, проте це була омана. Зненацька позаду почувся владний голос, який наче ударив її по серцю: перед нею стояв агент КПУ, який холодно і безапеляційно повідомив про її арешт. Рукопис, який вона вважала символом свого творчого самовираження, став фатальною підставою для репресій, руйнуючи її мрії.

Олена Звичайна, майстерно зображуючи драматичний розвиток подій, не лише підкреслює моральне падіння Степана Панченка, але й акцентує увагу на трагічній долі жінки, яка наважилася протистояти суспільним стереотипам. Вчинок Панченка щодо Віри оголює його моральну нікчемність. Скориставшись довірою дівчини, він перетворив її рукопис не лише на засіб маніпуляції, а й на знаряддя знищення самої Віри Ільченко. Адже цей твір став причиною її арешту, а згодом і заслання. Панченко постає уособленням не лише цинізму, а й підкореності владі, яка стає для нього головним орієнтиром.

Паралель між Степаном Панченком та Степаном Радченком, героєм роману В. Підмогильного «Місто», вказує на спільну для обох тему морального падіння під тиском особистих амбіцій. Панченко і Радченко – це образи, що попереджають про наслідки моральної деградації

та демонструють, як нездатність до співчуття й самокритики може зруйнувати людину.

Отже, Олена Звичайна у повісті «Ти» використовує кілька способів для зображення справжньої тогочасної реальності.

Мисткиня створює образ, який свідомо протиставляє героєві роману «Місто». Віра Ільченко є антитезою Степанові Радченку: вона чесно й відверто прагне відобразити у своєму майбутньому творі про безпритульних реальну соціальну проблему, виступаючи за справедливість. Натомість Радченко, створюючи своє оповідання «Бритва», зосереджується на боротьбі за радянську владу та ігнорує реальні проблеми суспільства.

У повісті Віра Ільченко читає роман Підмогильного, і через її сприйняття твору Олена Звичайна висловлює свою позицію.

Степан Панченко – персонаж, чия схожість із Радченком підкреслюється навіть на рівні імені. Панченко, який зраджує Віру, виступає метафорою того, як письменники, подібно до персонажа Валер'яна Підмогильного, могли пристосовуватися до вимог радянської ідеології.

У повісті Олена Звичайна детально описує те, що не потрапить в об'єктив зображення в «Місті»: злидні, безробіття, безпритульність, постійний контроль з боку влади та репресії. Через ці описи вона не лише показує реальну картину тогочасного життя, але й доповнює те, що не зобразив В. Підмогильний.

Ці прийоми дозволяють Олені Звичайній не лише викрити обмеженість Підмогильного у зображенні радянської дійсності, а й порушити питання про етичну відповідальність митця.

Однак важливо поглянути на твір під іншим кутом зору. По-перше, як зазначає Оксана Філатова, головний герой твору переживає «внутрішнє роздвоєння між низькою самооцінкою індивідуального “я” та гіпертрофованою амбітністю: з одного боку, він страждає від страху в хаотичному просторі “чужого” міста, соромиться свого зовнішнього (селянського) вигляду, убогості найманого помешкання; з іншого – прагне жити “нормально, по-міському”, “висунутись і бути обраним”, зрештою, “не ненавидіти ... місто, а здобути його» [Філатова : 162]. Отже, така боротьба

природна для людини, яка стикається з новим чи чужим середовищем.

По-друге, Соломія Павличко наголошувала, що В. Підмогильний у романі «Місто» висунув ідею двоїстості людини, де з одного боку – душа й інтелект, а з іншого – тіло й інстинкт. «Гармонія між цими двома сферами дається важко. По суті, вона, на думку автора, неможлива» [Павличко : 224].

По-третє, слушно зауважує професор Юрій Григорій у передмові до повісті «Ти», що Валер'ян Підмогильний свідомо назвав: «свій твір не «Київ», а лише «Місто», дав ширше поняття і хотів взагалі, як колись у романі «Повія» Панас Мирний, показати розкладовий, на його думку, вплив міста на виходців з села, тому й не описав Києва та не подав представників різних верств його населення і обминув деякі актуальні проблеми київського життя» [Григорій : 12]. Тобто це був художній прийом.

Таким чином, роман «Місто» слід розглядати не лише як критику морального занепаду молодого пореволюційного покоління, а й як глибоке дослідження внутрішнього світу людини у вирі змін, що й робить твір Підмогильного важливим явищем української літератури. «Очевидно, Валер'ян Підмогильний своїми творами демонструє, що все життя людини – ... є своєрідною творчістю...» [Гірняк : 49].

Поглянемо, як коментує це Олена Звичайна у своїй повісті. Валер'ян Підмогильний, створивши роман «Місто», опинився на піку слави, адже його твір став одним із найпопулярніших у ті роки. Але це був історичний період, коли московський кремль диктував викорінювання національних традицій, правил, законів, коли диктував руйнувати релігію, знищувати людську гідність та родинну мораль. Авторка стверджує, що письменники наввипередки почали випускати свої «шедеври» про переваги «любови без черемхи» [Звичайна : 545]. Кремль підтримував таких митців, співав їм славу та «ще й за кордон державним коштом відряджував» [Звичайна : 545]. Мабуть, цим Олена Звичайна натякає на події з життяпису Валер'яна Підмогильного, коли у рік виходу роману «Місто» (1928) митець разом із групою письменників відвідав Берлін, Париж і Прагу. Проте мисткиня зазначає, що радянська політика була мінливою: те, що вчора

здавалося прогресивним, сьогодні стало ворожим. І з високих башт червоної москви залунали інші гасла «Нехай живе здорова советська родина!» [Звичайна : 546]. Тож з усіх бібліотек було негайно вилучено чималу кількість творів, які протягом 20-х років були на піку популярності. У цей список потрапив і роман «Місто», який було визнано аморальним, а сам Валер'ян Підмогильний, як і багато інших творців епохи, зазнав репресій.

Олена Звичайна критично розкриває тогочасну соціальну реальність, в якій творчість могла стати не лише джерелом натхнення, а й приводом для переслідування. Письменниця наголошує на крихкості людської свободи в умовах тоталітарного режиму та на гіркій іронії долі, яка перетворює ідеал на трагедію. Також вона згадує у своїй повісті професора Григорія Костюка, який називає Валер'яна Підмогильного «гострозорим» і твердить, що саме за цю гостроту зору йому не пробачила москва. Проте мисткиня стверджує протилежне: за «сліпоту зору» йому спершу співали славу, а згодом – знищили, як це вміє робити кремль.

Висновки. У статті здійснено рецептивну інтерпретацію двох важливих творів української літератури. Через образи Степана Радченка, Віри Ільченко та введення образу Степана Панченка, Олена Звичайна вступає у полеміку з романом Валер'яна Підмогильного, демонструючи своє критичне ставлення до його твору. Авторка створює у своїй повісті ефект читача-критика, де героїня, володіючи

здатністю до глибокої саморефлексії, стає виразницею авторської позиції. Такий спосіб дозволяє письменниці не тільки порівняти дві різні соціально-політичні реальності, але й гостро критикувати роман Підмогильного за його приховування реальних проблем того часу. У той час, коли Валер'ян Підмогильний у романі «Місто» відсторонюється від зображення соціальних проблем, Олена Звичайна у повісті «Ти» відверто висвітлює події Києва 1927–1929 років, висновуючи більш реалістичну картину тогочасного життя.

Однак варто зазначити, що роман «Місто» Валер'яна Підмогильного – твір багатогранний, який дозволяє різні інтерпретації. Це і природне для людини внутрішнє роздвоєння між низькою самооцінкою та прагненням самоствердитися. Це і двоїстість – боротьба між інтелектом і тілом. Крім того, це прагнення створити широкий образ урбаністичного простору як чинника, який впливає на людину.

Таким чином, через рецептивну інтерпретацію твору Олена Звичайна виявляє своє заперечення щодо позиції Підмогильного, акцентуючи на необхідності відкритого зображення соціальних реалій у літературі. Проте роман «Місто» залишається складним і багатовимірним текстом, який відкривається по-різному, залежно від кута зору: чи то соціального, чи то психологічного, чи то філософського. Критика Олени Звичайної, безперечно, розширює горизонти сприйняття цього твору, проте не вичерпує його значення, залишаючи простір для подальших інтерпретацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гірняк М. У пошуках координат для власного я: проблема ідентичності у прозі Валер'яна Підмогильного. *Наукові праці. Серія: Філологія. Літературознавство*. 2011. Випуск 154. Том 166. С. 43–50.
2. Григоріїв Ю. Повість про дівочу долю в країні, де не шануються людські права. Звичайна О. Ти: Повість із життя українців у золотоверхому Києві в 1927–29 рр. Мюнхен, 1982. С. 7–13.
3. Кривчун В. Вигнанка слова: письменниця еміграційної літератури радянської доби Олена Звичайна. The 5th International scientific and practical conference “Scientific research: modern challenges and future prospects”. (December 16–18, 2024). MDPC Publishing, Munich, Germany, 2024. P. 568–571.
4. Кривчун В. Межі свободи: голос письменниці-емігрантки Олени Звичайної (на матеріалі повісті «Ти»). *Меморіалізація: від наукових засад до світових практик* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 22 листопада 2024 р.). Київ, 2024. С. 158–160.
5. Кривчун В. Фольклорний образ плахти та її символічне значення у нарисі Олени Звичайної «Миргородський ярмарок». *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2024. Вип. 1. С. 18–25.
6. Кривчун В. Функції пейзажу у нарисі «Миргородський ярмарок» Олени Звичайної. *Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26 квітня 2023 р.). Київ : ТОВ «Геопринт», 2024. С. 77–80.
7. Ленська С. Антитоталітарний дискурс у малій прозі Олени Звичайної. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія*. 2015. Вип. 13. С. 37–45.

8. Олена Звичайна. Ти: повість із життя українців у золотoverхому Києві в 1927–29 роках. Мюнхен : Українське видавництво, 1982. 579 с.
9. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі : монографія. Київ : Либідь, 1999. 447 с.
10. Підмогильний В. Місто. Українська вільна академія наук у США. Нью-Йорк, 1954. 300 с.
11. Філатова О. Розколоте «Я», або феномен психологічного двійництва в українському романі 20-х років XX століття. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 4 (191). С. 158–164.

REFERENCES

1. Hirniak, M. U. (2011). U poshukakh koordynat dlia vlasnoho ya: problema identychnosti u prozi Valeriana Pidmohylnoho [In search of coordinates for one's own self: the problem of identity in Valerian Pidmohylny's prose]. *Naukovi pratsi. Serii: Filolohiia. Literaturoznavstvo*. No. 154. Vol. 166, 43–50 [In Ukrainian].
2. Hryhoriiv, Yu. (1982). Povist pro divochu doliu v kraini, de ne shanuiutsia liudski prava [A story of a girl's fate in a country where human rights are not respected]. *Zvychayna O. Ty: Povist iz zhyttia ukrainsiv u zolotoverkhomu Kyievi v 1927–29 rr.* Munich, 7–13.
3. Kryvchun, V. (2024). Vyhanka slova: pysmennytsia emihratsiinoi literatury radianskoi doby Olena Zvychayna [Exile of the word: writer of Soviet-era émigré literature Olena Zvychayna]. The 5th International scientific and practical conference “Scientific research: modern challenges and future prospects”. (December 16–18). MDPC Publishing, Munich, Germany. 2024. P. 568–571.
4. Kryvchun, V. (2024). Mezhi svobody: holos pysmennytsi-emihrantky Oleny Zvychaynoi (na materialy povisti “Ty”) [The limits of freedom: the voice of émigré writer Olena Zvychayna (based on the novella ‘You’)]. *Memorializatsiia: vid naukovykh zasad do svitovykh praktyk: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kyiv, 22 lystopada). Kyiv, 158–160.
5. Kryvchun, V. (2024). Folklorni obraz plakhty ta yii symvolichne znachennia u narysi Oleny Zvychaynoi “Myrhorodskiy yarmarok” [Folklore image of plachta and its symbolic meaning in the Olena Zvychayna's sketch story “Myrhorod Fair”]. *Akademichni studii. Serii «Humanitarni nauky»*. No. 1, 18–25.
6. Kryvchun, V. (2024). Funktsii peizazhu u narysi «Myrhorodskiy yarmarok» Oleny Zvychaynoi [Functions of landscape in Olena Zvychayna's essay ‘Myrhorod Fair’]. *Zakordonne ukrainstvo: vid doslidzhennia istorii do prohnozu rozvytku: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kyiv, 26 kvitnia 2023 r.). Kyiv: TOV “Heoprynt”, 77–80.
7. Lenska, S. (2015). Antytotitalarnyi diskurs u malii prozi Oleny Zvychaynoi [Anti-totalitarian discourse of the short stories by Olena Zvychayna]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. No. 13, 37–45.
8. Zvychayna, O. (1982). Ty: povist iz zhyttia ukrainsiv u zolotoverkhomu Kyievi v 1927–29 rokakh [“You”: a novella about the life of Ukrainians in golden-domed Kyiv in 1927–29]. *Ukrainske vydavnytstvo*: Munich, 1982, 579 s.
9. Pavlychko, S. (1999). Diskurs modernizmu v ukrainskii literaturi [Discourse of Modernism in Ukrainian Literature] : monohrafiia. Kyiv: Lybid, 447 s.
10. Pidmohylnyi, V. (1954). Misto [The City]. *Ukrainska vilna akademiia nauk u SShA*. New-York, 300 s.
11. Filatova, O. (2010). Rozkolote “Ya”, abo fenomen psykhologichnoho dviinytstva v ukrainskomu romani 20-kh rokiv XX stolittia [The fractured ‘self’, or the phenomenon of psychological doubling in the Ukrainian novel of the 1920s]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*. No 4 (191), 158–164.

V. G. KRYVCHUN

Postgraduate Student,

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

E-mail: vita_nika@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0007-9490-4682>

THE RECEPTIVE INTERPRETATION OF THE NOVEL “THE CITY” BY VALERIAN PIDMOHYLNY IN THE NOVELLA “YOU” BY OLENA ZVYCHAYNA

This article analyzes the artistic dialogue between the novella “You” by Olena Zvychayna and the novel “The City” by Valerian Pidmohylny through the lens of the protagonist Vira Ilchenko's perception of the novel's images and motifs. The study aims to reveal the literary polemics between the two texts, uncovering new aspects of the novel's interpretation and demonstrating Olena Zvychayna's stance on the author's suppression of the truth about his era.

The methodological foundation of the research is an interpretative approach to the analysis of literary text, which allows for tracing how the novella “You” engages in dialogue with the novel “The City”, revealing various semantic

levels through the protagonist's inner monologue. Additionally, a receptive method is applied to examine how the reader (specifically, the heroine of Olena Zvyhayna's work) comprehends and responds to Pidmohylny's text.

The scientific novelty of the study lies in the first-ever detailed analysis of the literary conflict between the characters of the two works: Stepan Radchenko from "The City" and Vira Ilchenko from "You". The research traces the differences in the characters' worldviews, moral orientations, and life values. Special attention is given to the parallel between Stepan Radchenko and another character from "You", Stepan Panchenko, whose similarity to Pidmohylny's character is emphasized even at the level of their names, reinforcing the motif of betrayal and moral weakness.

The conclusions explore how Olena Zvyhayna's critical reading of "The City" serves as a means to address the artist's responsibility to society, moral nonconformism, and truth. The study reveals that Vira Ilchenko's internal conflict embodies a rejection of compromises with one's conscience, in contrast to Stepan Radchenko's moral flexibility. The presented receptive interpretation shows that the artistic polemics between the two works serve as a tool for exposing the moral ambiguity of the era and revealing the illusory nature of Soviet reality, as reflected in "The City".

Key words: literary work reception, literary polemics, critical dialogue, artistic reflection, psychological portrayal of characters, character images, literary emigration.

УДК 811.161.2'367

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.3>

О. М. ПОХИЛЮК

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри української філології,

*Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»,
м. Вінниця, Україна*

Електронна пошта: olhovaolena@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-2786-4055>

ПОЕТИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ КОГНІТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті розглянуто поетичний текст крізь призму когнітивно-лінгвістичної парадигми, яка ставить у центр дослідження зв'язок мови, мислення й культури. Авторка підкреслює, що мова в межах когнітивного підходу функціонує як інструмент репрезентації та концептуалізації дійсності, а поетичний текст є особливою формою її вербального втілення. У контексті сучасного лінгвістичного аналізу поезії особливу увагу приділено таким поняттям, як концепт, концептуальна метафора, образна схема, ментальний простір і фрейм.

Значне місце в аналізі займає теорія концептуальної метафори (Лейкофф, Джонсон), яка вказує на глибинну метафоричність людського мислення. У поетичному дискурсі метафора розглядається як механізм когнітивного структурування реальності, здатний передавати абстрактне через конкретне. Авторка наводить приклади того, як метафоричне й символічне моделювання створює семантичну глибину тексту, посилює культурну специфіку образів та сприяє інтерпретації за допомогою інтуїтивних когнітивних сценаріїв.

Особливий акцент зроблено на ментальних просторах і концептуальному блендингу як інструментах поетичного мислення, що дозволяють поєднувати різнорівневі концепти в межах єдиної образної структури. Крім того, проаналізовано роль інтертекстуальності, синтаксичних інновацій, таких як енжамбеман, та інших поетичних засобів (ритм, алітерація, анафора, парадокс), які виступають не лише стилістичними прийомами, а й когнітивними механізмами активізації уваги, пам'яті, асоціативного мислення.

Обґрунтовано, як саме поетичне мовлення функціонує як засіб культурної пам'яті, світоглядного кодування та естетичного структурування досвіду. Авторка узагальнює, що поетичний текст постає як складна когнітивно-культурна конструкція, яка не лише відображає дійсність, а й творить її концептуальні моделі у свідомості адресата. Увага до поетичних засобів у такому підході дозволяє виявити нові способи мислення через мову та нові моделі рецептивної взаємодії між текстом і читачем.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, поетичний текст, концептуальна метафора, ментальний простір, образність, когнітивна поетика.

Поставлення проблеми. Сучасна лінгвістика дедалі частіше звертається до аналізу поетичного тексту не лише як естетичного явища, а як особливого типу мовлення, який репрезентує глибокі когнітивні процеси, зокрема концептуалізацію, категоризацію, метафоризацію та інші механізми мислення. Проте традиційні підходи до поезики часто залишаються в межах формального або стилістичного аналізу, не враховуючи взаємозв'язку між мовними структурами та ментальними репрезентаціями. У цьому контексті постає необхідність переосмислення самого поетичного тексту як складної когнітивно-дискурсивної структури, що реалізує інтелектуальні, емоційні та культурні моделі через мову.

Саме тому, на нашу думку, актуальним є вивчення поетичного тексту з позицій

когнітивної лінгвістики – зокрема аналіз тих мовних засобів, які слугують інструментами пізнання, інтерпретації та моделювання світу в художньому дискурсі. Проблема полягає в недостатній розробленості системного підходу до вивчення когнітивної специфіки поетичного мовлення в українському науковому просторі.

Аналіз попередніх досліджень. Особливу зацікавленість до вивчення поетичного мовлення як об'єкта лінгвістики виявляли такі дослідники, як Р. Якобсон, І. Виноградов, Л. Щерба, Ю. Лотман, які заклали основи функціонального й структурно-стилістичного аналізу художнього тексту. У межах когнітивної парадигми новий етап досліджень започаткували Дж. Лакофф і М. Джонсон, які інтерпретували метафору як базовий механізм концептуалізації.

Питання співвідношення мови, мислення та культури, зокрема в контексті поетики, активно розробляють сучасні польські й українські вчені. Серед них варто назвати Е. Зелінську, яка висвітлює теоретичні засади когнітивної поетики та простежує взаємодію мовної форми й ментальної репрезентації у віршовому тексті [Zielińska]; М. Ковальську, яка аналізує інтерпретацію поезії крізь призму концептуального фрейму [Kowalska]; Т. Мая, який розкриває роль концептуальної метафори як механізму поетичного мислення [Maj]; А. Мастальського, котрий досліджує когнітивну роль синтаксичних зрушень, зокрема енjamбеману [Mastalski]; К. Кібського, який наголошує на когнітивному потенціалі граматичних структур поетичного мовлення [Kibski].

В українському мовознавстві когнітивно-лінгвістичні підходи до аналізу поетичних текстів застосовують О. Коваленко (методологічні основи когнітивної поетики) [Коваленко], І. Мельник (метафоричне мислення у сучасній українській поезії) [Мельник], Л. Гриценко (когнітивна образність поетичного мовлення) [Гриценко], Т. Дяченко (концептуальна метафора як інструмент дискурсивного моделювання) [Дяченко], Н. Іванова (когнітивна символіка у віршовому тексті) [Іванова] та ін.

Метою статті є комплексне теоретичне обґрунтування доцільності розгляду поетичного тексту як об'єкта когнітивно-лінгвістичного аналізу, а також виявлення основних мовних і когнітивних засобів, що репрезентують процеси концептуалізації, метафоризації, структурування образності та смислової глибини в поетичному мовленні, аргументування того, що поетичний текст не лише відображає естетичне бачення світу, а й реалізує складні ментальні процеси, пов'язані з осмисленням, переосмисленням і культурною інтерпретацією дійсності через мову.

Виклад основного матеріалу. Когнітивна лінгвістика як міждисциплінарний напрям мовознавства фокусується на взаємозв'язку мови й мислення, а також на ролі мови як інструменту концептуалізації реальності. У центрі її уваги – мова як репрезентативна система, що відображає ментальні структури, які людина формує на основі досвіду та чуттєвого сприйняття. Основними поняттями когнітивної лінгвістики

вважаються концепт, метафора, образна схема, ментальний простір, фрейм, категоризація.

Один із засновників когнітивного підходу Дж. Лакофф зазначав, що «повсякденне мислення є принципово метафоричним», тобто ми розуміємо й структуруємо один концепт через інший [Цит за: Nowak : 121]. Цей принцип знайшов практичне застосування в поетичній мові, де метафоризація виступає не тільки стилістичним прийомом, а й базовим механізмом концептуалізації абстрактного через конкретне [Maj : 82].

Когнітивна поетика як галузь, що постала на перетині когнітивної лінгвістики та літературознавства, розглядає літературний текст не лише як естетичний об'єкт, а як когнітивний сценарій, у межах якого читач виконує ментальні операції інтерпретації [Zielińska : 49]. Ця перспектива дає змогу розкрити внутрішні ментальні структури, що стоять за образністю поетичного мовлення.

М. Ковальська підкреслює, що «когнітивна лінгвістика дозволяє простежити, як читач формує образну картину світу, базуючись на власному досвіді» [Kowalska : 98]. Відтак, аналіз тексту стає актом реконструкції концептуальної структури, яку активує мова поезії. Образність у такому підході не є лише вербальним засобом, а відображенням способу когнітивного осмислення дійсності [Wiśniewski : 62].

Особливу увагу в когнітивній лінгвістиці привертає поняття ментального простору – тимчасової структури знань, яка створюється під час мовної діяльності. У поетичному тексті ментальні простори нерідко виявляються через синтаксичну фрагментацію, метафору, символ, а також через особливості енjamбеману, які, як зазначає А. Мастальський, можуть бути засобом «когнітивної мобілізації уяви читача» [Mastalski : 91].

Українські дослідники також активно використовують когнітивний інструментарій у поетології. Зокрема, І. Мельник наголошує, що метафоричне мислення є не лише результатом поетичної гри, а й способом світоглядної інтерпретації світу через мову [Мельник : 62]. Л. Гриценко розглядає образність як когнітивну категорію, що відображає взаємодію між мовною формою та ментальною репрезентацією [Гриценко : 33].

Символіка поетичного тексту, згідно з Н. Івановою, має концептуальну природу, оскільки символ активує комплекс когнітивних сценаріїв, що ведуть до багатшарового тлумачення [Іванова : 52]. Це підтверджує й Т. Дяченко, вказуючи на важливість концептуальної метафори в побудові смислової глибини сучасної української поезії [Дяченко : 78].

У західному літературознавстві, як зазначає М. Бернацкі, текст розглядається як партитура, де «літературне розгортання є водночас когнітивним актом конкретизації» [Bernacki : 150]. Це твердження перегукується з підходами когнітивної поетики, де читання – це процес конструювання смислу на основі інтерпретаційних ресурсів читача.

Загалом, когнітивна лінгвістика дозволяє осмислювати поетичний текст як когнітивний артефакт, у якому вербальна форма є провідником ментального досвіду. Як пише Е. Зелінська, когнітивна поетика – це «наука про взаємодію мови, мислення й естетичної свідомості» [Zielińska : 47].

Однією з ключових засад когнітивної лінгвістики є визнання глибокого зв'язку між мовою, мисленням і культурою. Мова в цьому аспекті розглядається не як ізольована система, а як форма репрезентації й водночас трансформації досвіду, що формується в межах певної культури. Такий підхід спростовує картезіанське уявлення про мову як автономну граматичну структуру, натомість пропонує динамічну модель мовлення, яка є тісно пов'язаною з когнітивною діяльністю людини.

Згідно з когнітивною лінгвістикою, мова – це «дзеркало розуму» [Zielińska : 46], яке відображає не лише індивідуальні уявлення, а й колективну картину світу, вироблену спільнотою. У цьому сенсі кожен мовний акт є також актом культурної ідентифікації, виявом спільних когнітивних моделей, фреймів і концептуальних схем.

Т. Май, аналізуючи концептуальні метафори в поезії, стверджує, що саме вони найяскравіше репрезентують ціннісні та світоглядні установки певної культури. Наприклад, метафора «життя – це подорож» не лише є мовною конструкцією, а й відображає глибоко вкорінену в європейській культурі ідею телеології – спрямованості до мети [Maj : 84].

Таке розуміння мови як когнітивно-культурного інструменту знайшло відображення й у сучасній когнітивній поетиці. Як зазначає М. Ковальська, «поетичні тексти є не просто формою індивідуального самовираження, а моделями когнітивної взаємодії між автором, текстом і читачем, опосередкованими культурними сценаріями» [Kowalska : 99]. Своєю чергою, А. Мастальскі підкреслює, що навіть синтаксичні явища, наприклад, енjamбеман, можуть бути носіями культурно маркованого досвіду через ритміко-семантичну організацію тексту [Mastalski : 94].

Відтак, культура не просто задає контекст для мовної комунікації – вона структурує саму можливість мислення й мовного вираження. Це положення підтверджується й у працях українських дослідників. Наприклад, Н. Іванова зазначає, що «символіка поетичних текстів ґрунтується на національно-культурних архетипах, які активуються через мову як засіб інтерпретації» [Іванова : 53]. Інакше кажучи, культура визначає не лише тематику, а й когнітивну інфраструктуру тексту.

Важливим поняттям у цьому контексті є категоризація – здатність групувати об'єкти, явища чи досвід за певними ознаками. У різних культурах категоризація може суттєво відрізнятися, що пояснює різноманіття мовних картин світу. Як зауважує П. Вішньевскі, «мовна образність відображає когнітивні схеми, які залежать від культурного оточення мовця» [Wiśniewski : 63]. У поезії це проявляється, зокрема, у використанні етноспецифічних метафор та символів, що потребують глибокої культурної компетенції для розуміння.

Особливу роль у взаємозв'язку мови та культури відіграє інтертекстуальність. А. Окопєнь-Славінська наголошує, що інтертекстуальність функціонує як форма культурної пам'яті, за допомогою якої мова відтворює, модифікує та передає культурні смисли [Okopień-Sławińska : 7]. Через алюзії, цитати, перефразування мова стає інструментом культурного діалогу, де кожен новий текст взаємодіє з уже наявними культурними матрицями.

Ця теза перегукується з дослідженням К. Кібського, який зазначає, що «граматичні структури не є нейтральними, вони відображають ієрархію цінностей і способи

світосприйняття» [Kibski : 5]. У межах когнітивної лінгвістики це означає, що навіть синтаксис може бути культурно зумовленим і слугувати маркером ідеологічної чи символічної позиції мовця.

Традиції когнітивної лінгвістики також активно інтегруються з новітніми цифровими інструментами аналізу. А. Карлінська та співавтори наголошують на тому, що корпусні інструменти дозволяють виявити типові когнітивні патерни, притаманні тій чи тій культурі, що засвідчує зв'язок мови з соціокультурним контекстом [Karlińska : 297].

У зв'язку з цим досить актуальним стає поняття когнітивної конкретизації, яке висуває М. Бернацкі. Він розглядає художній текст як «партитуру» для уяви читача, яка активується через культурно обумовлені когнітивні ресурси. Згідно з Бернацкім, «інтерпретація не є об'єктивною декодувальною процедурою, вона залежить від когнітивного апарату інтерпретатора, сформованого у конкретному культурному середовищі» [Bernacki : 152].

У контексті поетичного тексту культура функціонує не лише як джерело тем чи образів, а як система нормативів сприйняття. Це спостерігаємо й у працях Л. Гриценко, яка вказує, що когнітивна образність у поезії є способом культурного кодування індивідуального досвіду [Гриценко : 35].

Отже, когнітивна лінгвістика відкриває нові горизонти в розумінні мови не лише як механізму мислення, а й як культурного феномену. Мовні структури, семантика, метафори – усе це постає як результат взаємодії когнітивного досвіду індивіда та колективної культурної свідомості. Мова стає простором, у якому мислення набуває культурної форми, а культура – ментального змісту. Ця триєдина система – мова, думка, культура – постає не як фіксована структура, а як динамічний простір взаємодії, де відбувається як пізнання світу, так і творення нових смислів.

У межах когнітивної лінгвістики аналіз художнього тексту, зокрема поетичного, базується на припущенні, що мова є інструментом пізнання світу, репрезентації досвіду та структурування концептуальних схем, які мають ментальну природу. Відтак, художній текст трактується як результат мовної об'єктивації

внутрішнього світу автора, його світогляду та емоційного досвіду, а також як засіб активізації когнітивних процесів у свідомості читача.

Однією з фундаментальних теорій когнітивного підходу є теорія концептуальної метафори, запропонована Лейкоффом і Джонсоном. Ця теорія набула широкого поширення у літературознавстві, зокрема в поетикознавчих студіях. Поетичний текст, згідно з цією концепцією, є простором, де метафори не лише прикрашають мовлення, а й структурно формують нові смисли. Як зазначає Т. Май, концептуальні метафори «виявляють когнітивні матриці поетичного осмислення дійсності» [Maj : 83]. У поезії вони відіграють роль «пізнавальних фільтрів», які допомагають читачеві інтерпретувати абстрактні категорії через образні схеми.

Наприклад, поширена метафора «життя – це шлях» реалізується у поезії у формі мотивів подорожі, дороги, пунктів призначення, поворотів і перешкод. Т. Май зауважує, що «метафора набуває інтерпретаційної ваги лише в межах культурно маркованого концептуального поля» [Maj : 85], підкреслює важливість врахування культурного контексту при аналізі художнього тексту.

Ще однією вагомою теорією є фреймова семантика, яка дозволяє аналізувати поетичний текст як систему смислових кадрів, що активують певний обсяг енциклопедичних знань. Фрейм – це структура, яка дозволяє інтерпретувати мовні одиниці через призму досвіду. У поезії фрейми можуть активуватися завдяки ключовим словам, образам чи ритмічній структурі. М. Ковальська демонструє, як через фреймові структури реалізується інтерпретація тексту, зазначаючи, що «читач не просто розуміє текст, він проектує на нього свій фрейм досвіду, що зумовлює варіативність інтерпретації» [Kowalska : 101].

Особливо важливим для поезики є поняття ментальних просторів, розроблене Ж. Фоконьє та М. Тернером. Вони запропонували модель *blending* – «когнітивного злиття» або ментального змішування, у межах якого концепти з різних ментальних просторів поєднуються, утворюючи нові смисли. У поезії такий процес набуває виявлення через парадоксальні образи, стилістичні зсуви та інтертекстуальність. Наприклад, А. Окопєнь-Славінська

зазначає, що «інтертекстуальність у поезії функціонує як форма ментального змішування, де новий смисл виникає на стику текстових світів» [Okorień–Sławińska : 8].

Теорія ментальних просторів дозволяє дослідити, як поет формує метафору не як сталу одиницю, а як результат актуального когнітивного процесу. Це дозволяє аналізувати поетичний текст не лише як фіксований об'єкт, а як динамічну когнітивну конструкцію. Так, І. Мельник зазначає, що «метафоричне мислення у сучасній українській поезії є актом творчого поєднання віддалених концептів, що створює ефект когнітивного резонансу» [Мельник : 63].

Окремим напрямом найновіших досліджень є когнітивна поетика, яка поєднує лінгвістичний аналіз з літературознавчим, дозволяючи інтерпретувати поезію через ментальні структури, які формуються внаслідок взаємодії автора й читача. Як зазначає Е. Зелінська, «когнітивна поетика досліджує, як текст активує ментальні операції, що ведуть до створення поетичної смислової реальності» [Zielińska : 50]. Поезія в цьому аспекті постає не лише як естетичний феномен, а як когнітивна діяльність, що активізує механізми уваги, пам'яті, уяви.

Особливого значення в межах когнітивної поетики набуває просторова концептуалізація, що полягає в описі абстрактних станів через конкретні образи простору. Як зазначає Л. Гриценко, «поетичне осмислення емоційних станів часто реалізується через проєкцію тілесного досвіду в просторових координатах» [Гриценко : 32]. Наприклад, депресія може описуватись як «темний провал» або «замкнений простір», що вказує на активацію тілесних схем (container image schema, verticality schema тощо).

Інтеграція когнітивного підходу з корпусною методологією – ще один важливий етап розвитку. У цьому сенсі заслуговує на увагу праця А. Карлінської та співавторів, де показано, як частотний аналіз образів, лексем і метафоричних конструкцій допомагає виявити домінантні когнітивні патерни поетичного тексту [Karlińska : 303]. Ці патерни, у свою чергу, вказують на глибинні культурні архетипи й ідеологеми.

Підхід К. Кібського до «граматичної динаміки літератури» також є важливим

доповненням до когнітивної теорії, оскільки демонструє, як навіть синтаксичні структури стають інструментом когнітивного осмислення. На думку дослідника, «поетичний синтаксис – це засіб фіксації нестандартного сприйняття реальності, що імітує мисленнєві деформації, притаманні художньому досвіду» [Kibski : 6].

В українському мовознавстві когнітивний підхід також активно розвивається. Н. Ходаковська наголошує, що віршований текст є «складною когнітивною структурою, яка поєднує в собі концептуальну, емоційну і культурну інформацію, зашифровану у мовній формі» [Ходаковська : 55]. Відтак, аналіз художнього тексту має враховувати не лише семантику, а й емоційно-когнітивну специфіку мовного матеріалу.

Значний внесок у теоретичну розробку когнітивного підходу зробила також О. Коваленко, яка у своїй праці акцентує увагу на тому, що когнітивна поетика не лише інтерпретує текст, а й моделює його рецептивну динаміку. За її словами, «поетичний текст – це структура, яка реалізує і одночасно актуалізує когнітивний потенціал читача через складну систему вербальних і невербальних тригерів» [Коваленко : 49].

Отже, основні теорії когнітивного аналізу художнього тексту – концептуальна метафора, фреймова семантика, ментальні простори, когнітивна поетика та корпусний аналіз – у своїй сукупності створюють потужний аналітичний інструментарій для розуміння поетичних творів як когнітивних артефактів. Вони дозволяють розглядати поезію не лише як текстову одиницю, а як складну систему взаємодії мови, думки, культури й досвіду. Такий підхід відкриває нові перспективи інтерпретації, зокрема у міждисциплінарному аспекті – на стику лінгвістики, психології, культурології та літературознавства.

Поетичне мовлення відзначається особливою формою організації – як на лексико-семантичному, так і на синтаксичному, прагматичному та концептуальному рівнях. У когнітивному підході ця особливість пояснюється не лише естетичною функцією поетичних засобів, а й їхньою здатністю активізувати специфічні ментальні процеси в читача: створення образів, реконструкцію концептів, інтерпретацію культурних архетипів. Поетичні засоби постають як інструменти когнітивного

моделювання дійсності, інтенсифікації уваги та активації досвіду, що значно поглиблює сприйняття тексту.

Одним із ключових елементів когнітивної взаємодії є метафора, яка виконує в поезії не лише роль тропу, а й концептуального механізму. Як зазначає Т. Май, «поетичні метафори вказують на приховану архітектуру досвіду, бо організують нові когнітивні картографії світу» [Maj : 86]. Метафора активізує аналогічне мислення, що дає змогу читачеві «переносити» значення між концептуальними доменами, утворюючи нові інтерпретаційні шляхи. Такі шляхи часто не є раціональними, але мають сильну емоційну та асоціативну силу, що значно впливає на глибину естетичного переживання.

Н. Іванова в цьому контексті зазначає, що «поетичні образи функціонують як репрезентації ментальних моделей, які залучають символічне й підсвідоме мислення» [Іванова : 53]. Таким чином, метафора в поезії стає не стільки оздобою, скільки когнітивною віссю тексту. Наприклад, вживання метафор на основі тілесного досвіду (embodiment) дозволяє реалізувати концептуальні схеми, властиві щоденному людському досвіду: вертикальність, контейнерність, рух тощо.

Окрім метафори, важливим поетичним засобом когнітивного впливу є символ, який, як підкреслює Н. Іванова, «виконує функцію стисненого коду багатошарових концептів, що активізуються на тлі культурного і ментального контексту» [Іванова : 55]. Символ є «тригером» глибинних знань, що часто виходять за межі раціонального осмислення. Когнітивна інтерпретація символу відбувається через реконструкцію культурно обумовленого ментального простору, що дозволяє читачеві брати участь у співтворенні смислу.

У поезії надзвичайно важливою є фонетична організація тексту, що також виконує когнітивну функцію. Як стверджує А. Мастальскі, «звукова форма вірша не лише підсилює його ритмічну і емоційну виразність, а й формує відповідні когнітивні реакції – імітацію станів, динаміки, ментальних імпульсів» (Mastalski: 91). Ритм, алітерація, асонанс – це не просто стилістичні фігури, а механізми, які формують відповідний емоційно-когнітивний стан, що слугує «тлом» для рецепції образів.

Серед синтаксичних засобів важливе місце займає енжамбеман (перенесення), який виконує функцію когнітивної дестабілізації. Порушення звичних структур спонукає читача переосмислити зв'язки між словами й смислами. Як зазначає Мастальскі, «енжамбеман розриває автоматизовані очікування, змушуючи читача до ментального зусилля – реконструювати структуру смислу» [Mastalski : 95]. У цьому виявляється здатність поетичного синтаксису бути інструментом когнітивної активізації.

Подібну думку висловлює К. Кібські, підкреслюючи, що «граматична нестандартність у поезії слугує ментальним сигналом: вона активізує гештальтний аналіз і дозволяє читачеві побачити неочевидні значення» [Kibski : 5]. У цьому сенсі синтаксис у поезії – це не лише форма, а спосіб концептуалізації, «мислення мовою».

Не менш важливою є інтертекстуальність, яка, згідно з А. Окопєнь-Славінською, «працює як форма когнітивної навігації у просторі літературного досвіду» [Okopień-Sławińska : 7]. Посилання, алюзії, цитації – це не просто культурні відсилання, а спосіб створення багатошарового концептуального простору, в якому читач повинен активізувати знання, пам'ять, інтерпретаційні стратегії.

Образотворчі засоби також відіграють когнітивну роль. За спостереженням П. Вішньєвського, «поетичні образи утворюють ментальні карти, в яких читач орієнтується за допомогою досвіду, аналогій, культурної інтуїції» [Wiśniewski : 66]. Тут поетика образу постає не як опис зовнішнього, а як інструмент доступу до внутрішнього – емоційного, ментального, концептуального.

Як підкреслює Е. Зелінська, когнітивна поетика має справу з «інтерфейсом між мовою та мисленням, де поетичні засоби виступають як активатори ментальних структур» [Zielińska : 48]. Зокрема, такі засоби, як оксюморон, парадокс, анафора, синестезія, реалізують не лише естетичну функцію, а й когнітивну, оскільки вони моделюють роздвоєність сприйняття, конфлікт значень, емоційне напруження, що стимулює когнітивну рефлексію.

О. Коваленко, узагальнюючи, стверджує: «поетичний текст – це ментальна машина, яка через формально-естетичні засоби керує увагою, емоціями та інтерпретаційною активністю

читача» [Коваленко : 50]. У такий спосіб поезія не просто відображає реальність, а створює альтернативну концептуальну реальність, у якій можлива взаємодія досвідів – автора й читача.

Лінгвістична експлікація когнітивної ролі поетичних засобів також представлена у працях українських дослідників. Л. Гриценко підкреслює, що «образність у поезії реалізується не як художня прикраса, а як механізм концептуалізації суб'єктивного досвіду, що набуває універсальних форм» [Гриценко : 35]. Це підтверджує гіпотезу про поетичні засоби як когнітивні архітектури.

Цікавим є також зв'язок між емоційним і когнітивним вимірами поетичного сприйняття. Як стверджує А. Новак, «емоційне відгукування на поетичний текст є невіддільним від когнітивного моделювання його смислу, оскільки метафора, образ, синтаксична структура викликають одночасно і реакцію, і рефлексію» [Nowak : 122]. Це положення є принциповим для розуміння поезії як поліфонічної когнітивної події.

Таким чином, поетичні засоби в межах когнітивної поезики виконують функцію не лише виразності, а й моделювання, активізації, структурування досвіду. Вони слугують містком між автором і читачем, між думкою і емоцією, між текстом і ментальними структурами. Когнітивне сприйняття поезії – це не просто декодування тексту, а співпереживання, співрозуміння, реконструкція концептуальних світів. Поетичні засоби виступають у цьому процесі

як ключові механізми трансформації мови у смисл, а тексту – у досвід.

Висновки. У межах проведеного дослідження встановлено, що поетичний текст є складною когнітивною структурою, яка об'єднує мовні, ментальні та культурні компоненти. Когнітивно-лінгвістичний підхід дозволяє інтерпретувати поетичне мовлення не лише як естетичну форму, а як засіб концептуалізації досвіду, моделювання світу та репрезентації індивідуального й колективного мислення. Ключову роль у цьому процесі відіграють такі когнітивні механізми, як концептуальна метафора, образна схема, ментальний простір і концептуальний блендинг. Поетичні засоби – метафора, символ, енжамбеман, синестезія, інтертекстуальні вкраплення – виступають не лише тропами чи стилістичними прийомами, а й інструментами когнітивної активізації свідомості читача.

Проаналізовані теоретичні джерела дозволяють стверджувати, що поетичний текст виконує не лише художню, а й пізнавальну та інтерпретаційну функції. У цьому контексті він постає як об'єкт, що заслуговує окремої уваги з боку когнітивної лінгвістики, зокрема в аспекті взаємодії мови, мислення й культури. Таким чином, когнітивно-лінгвістичний аналіз поетичного тексту відкриває нові перспективи у вивченні художнього мовлення, дозволяючи виявити глибинні закономірності формування образності, смислу та емоційного впливу на адресата.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bernacki M. Tekst jako partytura. O pożytkach płynących z Ingardenowskiej konkretyzacji dzieła literackiego. *Ethos*. 2024. Vol. 37. № 3. С. 147–161. DOI: <https://doi.org/10.12887/37–2024–3–147–11>
2. Karlińska A., Czwordon-Lis P., Maryl M. Korpus tekstowy jako narzędzie literaturoznawcze. *Teksty Drugie*. 2023. № 6. С. 294–319. URL: <https://journals.openedition.org/td/24493> (дата звернення: 07.06.2025).
3. Kibski K. Gramatyczna dynamika literatury – perspektywa badawcza. *Forum Poetyki*. 2022. № 30. DOI: <https://doi.org/10.14746/fp.2022.30.38031>
4. Kowalska M. Kognitywne aspekty interpretacji tekstów poetyckich. *Studia Polonistyczne*. 2022. Vol. 45. С. 95–105.
5. Maj T. Metafory konceptualne w poezji: podejście kognitywno-lingwistyczne. *Teksty Drugie*. 2025. № 3. С. 80–90.
6. Mastalski A. S. Ruch i znaczenie (w) przerzutni. *Studia Poetica*. 2022. № 2. С. 85–98. URL: <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/7495> (дата звернення: 01.06.2025).
7. Nowak A. Analiza kognitywna metafor w poezji polskiej XXI wieku. *Język i Kultura*. 2021. Vol. 31. С. 120–130.
8. Okopień-Sławińska A. Intertekstualność, dialogowość i przytoczeniowa budowa utworu literackiego. *Teksty Drugie*. 2020. № 5. URL: <https://tekstydrugie.pl/pl/biblio/wieloglos-o-poezji/> (дата звернення: 01.06.2025).
9. Wiśniewski P. Obrazowanie poetyckie a struktury kognitywne: przypadek poezji współczesnej. *Przegląd Humanistyczny*. 2023. Vol. 67. № 2. С. 60–70.
10. Zielińska E. Kognitywna poetyka: między językiem a myśleniem. *Lingwistyka Stosowana*. 2024. Vol. 10. № 1. С. 45–55.
11. Гриценко Л. М. Когнітивні механізми створення образності в поетичних текстах. *Мовознавство*. 2023. № 2. С. 30–36.

12. Дяченко Т. О. Концептуальні метафори в українській поезії: когнітивно-дискурсивний аналіз. *Філологічні студії*. 2024. № 5. С. 75–82.
13. Іванова Н. С. Когнітивні аспекти інтерпретації символіки в поетичних творах. *Сучасна філологія*. 2025. № 1. С. 50–58.
14. Коваленко О. В. Когнітивна поетика: теоретичні засади та методологія аналізу поетичного тексту. *Українське мовознавство*. 2021. № 4. С. 45–52.
15. Мельник І. П. Метафоричне мислення у сучасній українській поезії: когнітивно-лінгвістичний підхід. *Наукові записки Інституту української мови*. 2022. Вип. 28. С. 60–67.
16. Ходаковська Н. Г. Віршований текст як об'єкт лінгвістичного дослідження. *World Science*. 2020. Т. 2. № 2 (54). С. 52–58. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/28022020/6941

REFERENCES

1. Bernacki M. (2024) Tekst jako partytura. O pożytkach płynących z Ingardenowskiej konkretyzacji dzieła literackiego. [The text as a score. On the benefits of Ingardenian concretization of a literary work] *Ethos*, 37, 3, 147–161. [in Polish].
2. Karlińska A., Czwordon-Lis P., Maryl M. (2023) Korpus tekstowy jako narzędzie literaturoznawcze. [Text corpus as a literary research tool] *Teksty Drugie*, 6, 294–319. [in Polish].
3. Kibski K. (2022) Gramatyczna dynamika literatury – perspektywa badawcza. [The grammatical dynamics of literature – a research perspective] *Forum Poetyki*, 30. [in Polish].
4. Kowalska M. (2022) Kognitywne aspekty interpretacji tekstów poetyckich. [Cognitive aspects of interpreting poetic texts] *Studia Polonistyczne*, 45, 95–105. [in Polish].
5. Maj T. (2025) Metafory konceptualne w poezji: podejście kognitywno-lingwistyczne. [Conceptual metaphors in poetry: a cognitive-linguistic approach] *Teksty Drugie*, 3, 80–90. [in Polish].
6. Mastalski A. S. (2022) Ruch i znaczenie (w) przerzutni. [Movement and meaning (in) enjambment] *Studia Poetica*, 2, 85–98. [in Polish].
7. Nowak A. (2021) Analiza kognitywna metafor w poezji polskiej XXI wieku. [Cognitive analysis of metaphors in 21st century Polish poetry] *Język i Kultura*, 31, 120–130. [in Polish].
8. Okopień-Sławińska A. (2020) Intertekstualność, dialogowość i przytoczeniowa budowa utworu literackiego. [Intertextuality, dialogism and the quoted structure of a literary work] *Teksty Drugie*, 5. [in Polish].
9. Wiśniewski P. (2023) Obrazowanie poetyckie a struktury kognitywne: przypadek poezji współczesnej. [Poetic imagery and cognitive structures: the case of contemporary poetry] *Przegląd Humanistyczny*, 67, 2, 60–70. [in Polish].
10. Zielińska E. (2024) Kognitywna poetyka: między językiem a myśleniem. [Cognitive poetics: between language and thinking] *Lingwistyka Stosowana*, 10, 1, 45–55. [in Polish].
11. Hrytsenko L. M. (2023) Kognitywni mekhanizmy stvorennia obraznosti v poetychnykh tekstakh. [Cognitive mechanisms of creating imagery in poetic texts] *Movoznavstvo*, 2, 30–36. [in Ukrainian].
12. Diachenko T. O. (2024) Kontseptualni metafory v ukrainskii poezii: kognityvno-dyskursywni analiz. [Conceptual metaphors in Ukrainian poetry: a cognitive-discursive analysis] *Filolohichni studii*, 5, 75–82. [in Ukrainian].
13. Ivanova N. S. (2025) Kognityvni aspekty interpretatsii symboliky v poetychnykh tvorakh. [Cognitive aspects of interpreting symbolism in poetic works] *Suchasna filolohiia*, 1, 50–58. [in Ukrainian].
14. Kovalenko O. V. (2021) Kognityvna poetyka: teoretychni zasady ta metodolohiia analizu poetychnoho tekstu. [Cognitive poetics: theoretical foundations and methodology of poetic text analysis] *Ukrainske movoznavstvo*, 4, 45–52. [in Ukrainian].
15. Melnyk I. P. (2022) Metaforychne myslennia u suchasni ukrainskii poezii: kognityvno-lingvistychnyi pidkhid. [Metaphorical thinking in contemporary Ukrainian poetry: a cognitive-linguistic approach] *Naukovi zapysky Instytutu ukrainskoi movy*, 28, 60–67. [in Ukrainian].
16. Khodakovska N. H. (2020) Virshovanyi tekst yak ob'iekt lingvistichnoho doslidzhennia. [Verse text as an object of linguistic research] *World Science*, 2(2(54)), 52–58. [in Ukrainian].

O. M. POKHYLIUK

Candidate of Philological Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Philology,

Communal Higher Education Institution "Vinnytsia Humanities Pedagogical College", Vinnytsia, Ukraine

E-mail: olhovaolena@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-2786-4055>

POETIC TEXT AS AN OBJECT OF COGNITIVE-LINGUISTIC ANALYSIS

The article examines the poetic text through the prism of the cognitive-linguistic paradigm, which places the connection between language, thinking and culture at the center of the study. The author emphasizes that language within the cognitive approach functions as a tool for representing and conceptualizing reality, and the poetic text is a special form of its verbal embodiment. In the context of modern linguistic analysis of poetry, special attention is paid to such concepts as concept, conceptual metaphor, figurative scheme, mental space and frame.

A significant place in the analysis is occupied by the theory of conceptual metaphor (Laikoff, Johnson), which indicates the deep metaphoricity of human thinking. In poetic discourse, metaphor is considered as a mechanism for cognitive structuring reality, capable of transmitting the abstract through the concrete. The author gives examples of how metaphorical and symbolic modeling creates semantic depth of the text, enhances the cultural specificity of images, and facilitates interpretation using intuitive cognitive scenarios.

Special emphasis is placed on mental spaces and conceptual blending as tools of poetic thinking that allow combining different-level concepts within a single figurative structure. In addition, the role of intertextuality, syntactic innovations such as enjambement, and other poetic devices (rhythm, alliteration, anaphora, paradox) is analyzed, which act not only as stylistic techniques, but also as cognitive mechanisms for activating attention, memory, and associative thinking.

It is substantiated how poetic speech functions as a means of cultural memory, worldview coding, and aesthetic structuring of experience. The author summarizes that the poetic text appears as a complex cognitive-cultural construction, which not only reflects reality, but also creates its conceptual models in the mind of the addressee. Attention to poetic means in this approach allows us to identify new ways of thinking through language and new models of receptive interaction between the text and the reader.

Key words: cognitive linguistics, poetic text, conceptual metaphor, mental space, imagery, cognitive poetics.

УДК 811.161.2'373.49

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.4>

А. В. САЇК

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філології та мовної комунікації,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна

Електронна пошта: alina.ntudp@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5092-9481>

СЛЕНГОВА ЛЕКСИКА ЯК МОВНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КОЛОРИТУ В РОМАНІ «ЗАГРАВА» ВІКТОРА ВЕРЕТЕННИКОВА

Статтю присвячено вивченню сленгової лексики та її ролі в процесі стилістичного оформлення тексту роману «Заграва» Віктора Веретенникова. З'ясовано, що вона виконує кілька ключових функцій, зокрема соціально-типологічну, експресивну та характерологічну. Така лексика не лише надає мовленню персонажів емоційної наснаги й індивідуальності, а й слугує засобом достовірного відтворення соціального, культурного та психологічного контексту зображуваної доби. У ході дослідження сленгової лексики як мовного засобу вираження емоційного й соціального колориту в романі «Заграва» Віктора Веретенникова було з'ясовано, що використання нелітературної лексики, зокрема соціально маркованого сленгу, є не лише стилістичним прийомом, а й важливою складовою індивідуального авторського мовлення, спрямованою на формування автентичної комунікативної атмосфери. Залучення до літературного тексту різноманітних пластів сленгової лексики – молодіжної, військової, тюремної, професійної – є не випадковим і не декоративним елементом, а системною мовнотилістичною стратегією автора. З'ясовано, що сленг у творі виконує цілу низку функцій: характерологічну (індивідуалізує мовлення персонажів, відображаючи їхній вік, соціальний статус, ментальність, життєвий досвід), експресивно-емоційну (надає тексту енергії, напруги, допомагає передавати гнів, страх, зневагу, сарказ), ідентифікаційну (визначає належність персонажа до певного соціального чи субкультурного середовища), стилізаційну (створює ефект достовірності, природності художнього мовлення) та естетико-смыслову (поглиблює змістове наповнення конфліктів, міжособистісних стосунків, світоглядних протиставлень у романі). Сленгова лексика в сучасній українській прозі, зокрема в романі Віктора Веретенникова «Заграва», є не периферійним явищем, а органічним елементом стилістичної, комунікативної та ідеологічної структури тексту. Її системне й функціонально зумовлене використання потребує подальшого міждисциплінарного осмислення – на перетині лінгвістики, культурології, соціальної психології та літературознавства.

Ключові слова: сленгова лексика, мовний засіб, жаргон, стилістична функція, контекст, мовна одиниця.

У процесі поступового надання свободи суспільній думці відбулося активне звільнення української літератури від встановлених канонів, що призвело до проникнення на сторінки художніх творів стилістично зниженої лексики разом із її помітним експресивним вираженням. Така лексика є досить неординарним та розгалуженим явищем, яке має свою структуру та виконує певні функції. До складу цієї лексики входять просторіччя, сленгізми, жаргонізми, вульгаризми тощо – все, що має пейоративний, знижений відтінок.

Як свідчать лінгвістичні дослідження, захоплення запозиченими словами стало своєрідною модою, що обумовлена певними стереотипами та ідеалами, наявними в сучасному суспільстві. Мовна культура носіїв мови є тим мовленнєвим середовищем, що швидко реагує

на появу нового в суспільстві. Вважають, що «сленг – це субстандартна підсистема мови, що складається з лексико-фразеологічних одиниць, які не входять до складу літературної мови і функціонують у невимушеному спілкуванні...» [Грабовий : 11].

Становлення поняття сленгу як унікальної лексичної категорії створює потребу в класифікації його типології. Сучасне мовознавство займається як вивченням писемного мовлення, так і вивченням та аналізом мовних фактів у живому спілкуванні. На думку авторитетних мовознавців, таких як Г. Вальтер, В. Балабіна, Е. Береховська, Д. Рулланд, розмовна мова є певною мірою мінімальною системою національної мови, найважливішою за спектром соціальної та індивідуальної значущості. Теоретичні проблеми, пов'язані з функціонуванням

сленгової лексики, вивчалися як українськими, так і зарубіжними вченими, зокрема В. Жирмунським, Х. Шифманом, Б. Хокінсом.

Аналіз попередніх досліджень. Вивченню сленгової лексики у вітчизняному мовознавстві присвячені праці таких науковців: М. Ю. Столяр «Молодіжний сленг у сучасному художньому дискурсі (на матеріалі художнього ідіолекту І. Карпи)»; О. В. Ковтун «Сленгізми та жаргонізи в сучасній українській прозі в аспекті перекладу»; Щепка О. А. «Сленгова лексика у сучасній українській газетній публіцистиці» тощо. У своїй дисертаційній праці дослідниця М. Ю. Столяр розглянула проблему функціонування молодіжного сленгу в художньому постмодерному дискурсі. Основну увагу було приділено семантичним і функціональним особливостям сленгової лексики у текстах творів І. Карпи [Столяр : 2018]. Детермінуванням розмовної стилістично-маркованої лексики в сучасних українських прозових творах та аналізом способів її відтворення займалася Ковтун О. В.

Поставлення проблеми. Незважаючи на те, що творчий доробок Віктора Олександровича Веретенникова загалом не обійдений увагою критиків, проте, на жаль, деякі твори залишаються малодослідженими, зокрема багатий на жаргони роман «Заграва». У мовознавчому аспекті сленгова лексика як мовний засіб вираження емоційно-експресивної мовленнєвої функції потребує ґрунтовних досліджень, що й зумовлює актуальність теми цієї наукової розвідки. Назване явище заслуговує на особливу увагу серед науковців.

Мета. В статті вперше здійснюється спроба дослідити структурно-функціональні особливості сленгової лексики, її експресивні функції та роль у формуванні стилістичної своєрідності роману Віктора Веретенникова «Заграва».

Виклад основного матеріалу. Одним із виявів стилістичного наповнення роману «Заграва» Віктора Веретенникова є активне використання сленгової лексики, яка виконує низку функцій, зокрема соціально-типологічну, експресивну та характеротворчу. Вона не тільки додає мовленню персонажів виразності, а й правдиво змальовує соціальне, культурне й емоційне тло епохи.

Сленгові одиниці можна класифікувати за типологією, дослідити їхні структурні

особливості, схарактеризувавши лексико-семантичні групи та словотвірні моделі, а також описати функціональні характеристики.

У романі простежується багатшарова типологія жаргонізмів, що відображає реалії зламу епох, поствоєнного часу, бандитського середовища та вуличного побуту. Зважаючи на тематичне ядро роману, найбільш репрезентативними є кримінальний, військовий, молодіжний, політичний і напівофіційний сленги, а також жаргон маргінальних і побутових груп населення.

До кримінального лексикону належать одиниці: зек – «ув'язнений» [Веретенников : 23], спалити – «видати», «розкрити таємницю» [Веретенников : 101], манатки – «речі» [Веретенников : 48], на морозі – «бути залишеним без уваги» [Веретенников : 72], банкувати – «панувати», «керувати процесом» [Веретенников : 64], що вживаються переважно для позначення тюремного або напівлегального статусу персонажа. До військового жаргону належать: солдафон – «грубий військовик» [Веретенников : 53], пальнути – «вистрелити» [Веретенников : 17], марш – вигук-наказ [Веретенников : 49], урезонити – «привести до тями» [Веретенников : 51], стусан – «удар» [Веретенников : 41]. Саме ці одиниці найчастіше фігурують у діалогах персонажів, що мають військовий або кримінальний досвід, відображаючи не лише соціальний прошарок, а й середовище дії.

Поряд із вищезгаданими групами лексики, у романі вживаються й молодіжний та побутовий сленг: шмаркач – «дитина, недосвідчений підліток» [Веретенников : 66], щеня – «молодий, недосвідчений хлопець» [Веретенников : 66], пацан – «молодий хлопець» [Веретенников : 116], молокосос – «неповнолітній, незрілий юнак» [Веретенников : 116]; викуси – «відчепись» [Веретенников : 206], що мають яскраве емоційне навантаження і характеризують міжособистісні відносини між героями.

Домаргінального жаргону часто з елементами зневаги, іронії або грубості належать такі сленгові одиниці, як *орангутанг* [Веретенников : 24], *стерв'ятник* [Веретенников : 92], *амбал* [Веретенников : 24], *глист* [Веретенников : 58], *цокотуха* [Веретенников : 98], *плюгавка* [Веретенников : 105], *грам-баба* [Веретенников : 85],

секс-бомба [Веретенников : 117], *стерва* [Веретенников : 121], *шалава* [Веретенников : 121], *маруха* [Веретенников : 66], *бестія* [Веретенников : 107], *статевий гангстер* [Веретенников : 25], *хахаль* [Веретенников : 120], *одаліска* [Веретенников : 175], *ходячі моці* [Веретенников : 85], *кабанюра* [Веретенников : 66], що використовуються для грубого або іронічного опису людей. Такі лексеми не лише формують соціальне тло, а й слугують інструментом оцінки, засобом самовираження персонажа.

Структурно проаналізовані одиниці демонструють низку лексико-семантичних особливостей. Серед них домінують метафоричні вживання, евфемізми та гіперболи, які підсилюють емоційний ефект та іронічне або зневажливе ставлення мовця до об'єкта мовлення. Зокрема, «цокотуха» вживається для характеристики балакучої жінки, що посилює негативну конотацію образу. Утворення таких слів зазвичай здійснюється за допомогою суфіксального словотворення, рідше – шляхом складання або фразеологічного поєднання: «по колу пускати» [Веретенников : 67], «як воша на морозі» [Веретенников : 72], «блазнівський гамбіт» [Веретенников : 70]. Подані структури свідчать про внутрішню гнучкість жаргонної системи, яка прагне лаконічності, експресії та смислової насиченості.

Сленгова лексика роману вирізняється значною метафоричністю та образністю. Часто вживаються слова, що виникли внаслідок переосмислення первинних значень: «глист» – метафора фізично слабкої людини з високим зростом; «орангутанг» і «кабанюра» – зооморфні метафори для опису габаритного чи грубого індивіда; «бестія», «цокотуха», «маруха» – іронічне або зневажливе означення жінок.

Часто спостерігається вживання гіпербол і евфемізмів: «пальнути», «стусан» – евфемізми фізичного насилля; «по колу пущу», «виключити» – завуальовані назви кримінальних дій.

Засловотвірними моделями виокремлюються: словоскладання «блазнівський гамбіт» [Веретенников : 70], «статевий гангстер» [Веретенников : 25], «мент-нишпорка» [Веретенников : 116] тощо.

Функціональне навантаження сленгу в романі «Заграва» багатопланове. Насамперед сленгові одиниці виконують роль засобу індивідуалізації

мовлення персонажів. По-друге, сленг вказує на соціальну належність, відображаючи статус, досвід, навіть рівень освіченості мовця. По-третє, завдяки сленгу автор демонструє автентичність мовного середовища, реконструюючи атмосферу тодішніх реалій, де офіційна мова часто контрастувала з живим народним мовленням. Треба зауважити, що в романі сленг також виконує комунікативну функцію – він підсилює емоційну насиченість висловлювання, підкреслює сарказм, зневагу, гумор або роздратування. Вживання таких лексем додає висловлюванню експресивності, суб'єктивності, акцентуючи емоційний стан персонажа, його ставлення до ситуації чи співрозмовника.

Залежно від ситуації, функціональне навантаження сленгових одиниць змінюється. Наприклад, слово «баньки» [Веретенников : 66] в одному контексті може сприйматися як зменшено-пестлива назва очей, а в іншому – як глузливий синонім, що знижує статус адресата. Така варіативність свідчить про гнучкість та контекстуальну чутливість жаргону в межах художнього тексту.

Показовим прикладом є репліка персонажа полковника Непотребі: *«Я тебе ще дістану, щеня! – прокричав полковник. – А поки що подякуй панянці за порятунок. – А через хвилю здивовано запитав: – Вона що, твоя маруха? Ач, як за тебе скаже: ледве очі мені не видряпала! А баньки, баньки як витріщила! Такі очі вовка в стрибку зупинять! А я все-таки мужик, до бабів охочий. Ха-ха-ха...»* [Веретенников : 66]. У зазначеному уривку спостерігається поєднання декількох сленгізмів – «щенья», «маруха», «баньки», «баба» – що формують образ грубого, простуватого, агресивного персонажа. Такі мовні маркери не лише характеризують його соціально-психологічний портрет, а й підсилюють ефект живого, автентичного мовлення. Водночас цей фрагмент роману демонструє, як через сленг подається гендерна асиметрія, мачизм, зверхнє ставлення до жінки як до об'єкта, ейджизм, які доповнюють характер героя через призму мовної поведінки.

Таким чином, сленг у романі виконує не лише стилістичну чи характерологічну функцію, а й проєктується на глибші соціальні й психологічні пласти, віддзеркалюючи ментальність певного прошарку суспільства.

Сленгова лексика в романі Віктора Веретенникова «Заграва» виконує низку ключових експресивних функцій, які істотно збагачують художній текст, надаючи йому емоційної напруги, стилістичної насиченості, соціального обриса та психолінгвістичної глибини. Вона не лише моделює живе усне мовлення персонажів, а й відтворює багатовимірність їхніх психоемоційних станів, соціальної ролі, індивідуального досвіду. Насамперед сленг слугує засобом емоційної виразності, актуалізуючи в тексті спектр почуттів – від люті до іронії, від презирства до відчаю. Наприклад, використання словосполучення «статевий гангстер» [Веретенников : 25] викликає ефект насмішки й демонстративного презирства, що посилює іронічне сприйняття героя, який намагається справити враження мачо, але виглядає комічно. У репліках типу «*Цить, щеня! Та я вас обох!...*» [Веретенников : 67], «*Та я тебе по колу пуцу*» [Веретенников : 67], емоційна напруга досягає кульмінації, виявляючи агресивність, готовність до фізичної розправи й водночас зневагу до об'єкта погрози. Іронічне підкреслення незграбності чи недолугості персонажа простежується у вживанні слів «цоко-туха» [Веретенников : 98], «ходячі мощі» [Веретенников : 85], «кацавейка» [Веретенников : 104], що вказують на знецінення або гротескну зміну статусу, зовнішності чи поведінки.

Сленг відіграє важливу роль в індивідуалізації мовлення персонажів, виступаючи ключовим засобом створення мовного портрету. Молоді персонажі, особливо ті, що належать до маргіналізованих верств, послуговуються такою лексикою, як «мент-нишпорка», «по колу пуцу», «розборки», «виключити», «розкручування», яка репрезентує належність до неформальних груп і свідчить про соціальну відчуженість, кримінальну або напівкримінальну ієрархію. Персонажі середнього віку, або ті, хто намагається дистанціюватися від цього середовища, схилиються до літературної або офіційно-канцелярської мови, що створює контраст, підкреслює соціальну дистанцію, культурний рівень чи роль у сюжеті. Наприклад, урівноважена, нормативна мова Миколи Безпритульного контрастує з експресивними, фрагментованими, насиченими висловлюваннями Непотребі: «*Я тебе ще дістану, щеня! – прокричав полковник. – А поки що подякуй*

панянці за порятунок. – А через хвилю здивовано запитав: – Вона що, твоя маруха? Ач, як за тебе скаче: ледве очі мені не видряпала! А баньки, баньки як витріщила! Такі очі вовка в стрибку зупинять! А я все-таки мужик, до бабів охочий. Ха-ха-ха...» [Веретенников : 66] – емоційно марковане, риторично підсилене висловлення, яке демонструє перевагу в ієрархії та підкреслює вікову зверхність.

Значущим є і контраст між сленговою та літературною мовою, що використовується Веретенниковим як стилістичний прийом для створення емоційного, комічного або навіть шокового ефекту. Уведення в діалог персонажа такого елемента, як «шмаркач» у значенні «жалюгідна, зневажена особа», в опозиції до офіційного дискурсу створює різку стилістичну асиметрію, яка змушує читача вловити соціальний конфлікт, глибинну непримиренність середовищ і риторик. Зіставлення, наприклад, фрази «зустріч без краваток» як евфемізму для кримінальних переговорів із юридично вивіреним висловленням про «перемовини з делегацією» створює ефект мовної дихотомії – формального й неформального, легального й маргінального.

У психолінгвістичному аспекті сленг у романі виявляється важливим індикатором внутрішнього стану персонажів. Зміна інтонаційного забарвлення, перехід від жартівливих до агресивних або депресивних слів – як-от від «живчик» до «мокруха» – сигналізує про ескалацію напруги, втрату контролю над ситуацією, наближення до трагічної розв'язки. Вживання таких одиниць, як «бестія», «стерва», «маруха», демонструє не лише негативне ставлення до жінки, а й внутрішню фрустрацію мовця, яка вербалізується у формах соціально прийнятної агресії. Гіперболізовані епітети на зразок «гром-баба» або «секс-бомба» також мають компенсаторний характер – вони маскують невпевненість, внутрішню деструкцію або комплекси меншовартості. Мовні зсуви, які відбуваються з персонажем залежно від контексту – від літературної мови до жаргонізмів – вказують на його психоемоційну лабільність або ж навпаки, на адаптивність і стратегічну мовну гнучкість.

Таким чином, сленгова лексика в романі «Заграва» виконує потужну експресивну

функцію: емоційно заряджає текст, посилює індивідуалізацію персонажів, підкреслює соціальну стратифікацію, моделює психічні процеси й емоційні стани героїв, формує особливу атмосферу жорсткої, динамічної, часто трагікомічної реальності. Завдяки цьому художній світ Веретенникова набуває справжньої мовної багатомірності й емоційної достовірності.

Висновки. Проаналізовані мовні одиниці засвідчують, що сленг у творі є відображенням не лише мовної поведінки окремих персонажів, а й ширшого соціокультурного контексту. Роман «Заграва» демонструє мовну картину перехідного українського суспільства з його травмами, внутрішніми суперечностями та пошуками ідентичності.

Сленгова лексика у творі має і тематико-смыслову функцію: її концентрація зростає в тих фрагментах, де посилюється внутрішній або зовнішній конфлікт, де постає питання виживання, честі, втрати, зради, кохання. Це дозволяє розглядати сленг як елемент емоційного коду тексту, що сигналізує про зрушення в психологічному чи сюжетному просторі.

З огляду на структурно-функціональні особливості використання сленгових одиниць у романі «Заграва», можна стверджувати, що автор демонструє високий ступінь мовної інтуїції та соціолінгвістичної обізнаності, вправно адаптуючи нецензуровану й емоційно насичену лексику до художнього формату без втрати художньої якості, що є прикладом вдалої стилістичної модернізації української літературної мови, в якій знаходять місце різноманітні соціолекти, відображаючи мовну гетерогенність сучасного українського буття.

Отже, сленг у романі розглядається не як мовна екзотика чи стилістичний флер, а як повноцінний інструмент художньої типізації соціуму та конструювання мікросвітів персонажів, що дозволяє говорити про глибоке проникнення розмовної стихії в сучасний літературний дискурс. Проведене дослідження засвідчує актуальність подальшого вивчення соціолінгвістичних і прагматичних аспектів використання сленгової лексики в художньому мовленні, особливо в контексті творів, що репрезентують українську дійсність перехідної доби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко К. Л. Лінгвокультурні особливості українського та англійського сленгу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Донецьк, 2007. 17 с.
2. Веретенников В. О. Заграва : роман. Київ : ВЦ Академія, 2009. 304 с.
3. Грабовий П. М. Когнітивні параметри українського молодіжного сленгу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2010. 18 с.
4. Жадан С. Ворошиловград. Харків : Фоліо, 2012. 442 с.
5. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 2. 350 с.
6. Карпа І. Добло і зло. Харків, 2008. 320 с.
7. Колоїз Ж. В. Українська неологія : здобутки та перспективи. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Філологія. Мовознавство*. 2009. Т. 105. Вип. 92. С. 57–62.
8. Корнеласва Є. Сленг як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Лінгвістика»*. 2019. Вип. 35. С. 80–84.
9. Кондратюк О. Молодіжний сленг як мовне явище. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n38texts/38-zmist.htm>
10. Метаморфози. 10 українських поетів останніх 10 років : збірка / уклад. С. Жадан; післям. В. Неборака. Харків, 2011. 272 с.
11. Назаревич Л., Гавдида Н. Професійний та молодіжний жаргони: особливості вживання у студентському середовищі. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса, 2015. № 5. С. 99–103.
12. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси : Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. 350 с.
13. Словник українського сленгу. URL: <http://slovopedia.org.ua/57/53392-0.html>
14. Словник сучасного українського сленгу / уклад. Т. М. Кондратюк. Харків : Філіо, 2006. 350 с.
15. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг. Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.
16. Стадній А. С. Нові оцінно-конотативні значення дієслів у суч. укр. літ. мові (на матеріалі ЗМІ) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Київ. 2011. 19 с.
17. Столяр М. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Stoliar_Mariia/Molodizhnyi_slenh_u_postmodernii_ukrainskii_prozi_prahmalinhvistychnyi_aspekt.pdf
18. Сюта Г. Мова художньої літератури і літературна мова. *Культура слова*. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго. 2012. Вип. 77. С. 120–127.
19. Чорнобай В. Г. Сленг : історія виникнення, визначення поняття. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки*. 2014. Вип. 206. С. 76–81.

20. Batsevyich, F. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Basics of communicative linguistics]*. Kyiv: Akademiia. 344 p.
21. Selivanova, O. (2011). *Osnovy` teoriiy movnoyi komunikatsii [Basics of language Communication Theory]*. Cherkasy: Vy`davny`cztvo Chabanenko Yu. A. 350 p.
22. Delisle, J. (1981). *L'Enseignement de l'interprétation et de la traduction*. Ottawa : Editions de l'Université d'Ottawa. 321 p.
23. Newmark, P. (1995). Textbook of Translation. C. : Library of Congress Cataloging-in-Publication Data. 457 p.
24. Nida, E. (1974). *The Theory and Practice of Translating*. C. Taber. N. Y. : Brill, Leiden. 195 p.

REFERENCES

1. Bondarenko K. L. (2007) Linhvokulturni osoblyvosti ukrainskoho ta anhliiskoho slenhu : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.17. Donetsk. 17 p. [in Ukrainian].
2. Veretennykov V. O. (2009) Zahrava : roman. Kyiv : VTs Akademiia. 304 p. [in Ukrainian].
3. Hrabovyi P. M. (2010) Kohnityvni parametry ukrainskoho molodizhnoho slenhu : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv 18 p. [in Ukrainian].
4. Zhadan, S. (2012) Voroshylovhrad. Kharkiv : Folio. 442 p. [in Ukrainian].
5. Zahnitko, A. (2012) Slovnyk suchasnoi linhvistyky : poniattia i terminy. Donetsk: DonNU. Vo. 2. 350 p. [in Ukrainian].
6. Karpa, I. (2008) Doblo i zlo. Kharkiv. 320 p. [in Ukrainian].
7. Koloiz Zh. V. (2009) Ukrainska neolohiia : zdobutky ta perspektyvy. [Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly]. Ser. : Filolohiia. Movoznavstvo. Vo. 105. Vyp. 92. Pp. 57–62 [in Ukrainian].
8. Korneliiaeva, Ye. (2019) Slenh yak ob'iekt linhvistychnoho doslidzhennia. [Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu]. Serii : «Linhvistyka». Vo. 35. Pp. 80–84 [in Ukrainian].
9. Kondratiuk, O. Molodizhnyi slen yak movne yavyshe. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n38texts/38-zmist.htm>
10. Metamorfozy (2011) 10 ukrainskykh poetiv ostannikh 10 rokiv : zbirka / uklad. S. Zhadan; pisliam. V. Neboraka. Kharkiv. 272 p. [in Ukrainian].
11. Nazarevych, L., Havdyda, N. (2015) Profesiinyi ta molodizhnyi zharhony: osoblyvosti vzhyvannia u studentskomu seredovyshchi. [Odeskyi linhvistychnyi visnyk]. Odesa. Vo 5. Pp 99–103. [in Ukrainian].
12. Selivanova O. O. (2011) Osnovy teorii movnoi komunikatsii. Cherkasy : Vydavnytstvo Chabanenko Yu. A. 350 p. [in Ukrainian].
13. Slovnyk ukrainskoho slenhu. URL: <http://slovopedia.org.ua/57/53392-0.html>
14. Slovnyk suchasnoho ukrainskoho slenhu (2006) / uklad. T. M. Kondratiuk. Kharkiv : Filio. 350 p. [in Ukrainian].
15. Stavyska, L. (2005) Arho, zharhon, slen. Sotsialna dyferentsiatsiia ukrainskoi movy. Kyiv : Krytyka. 464 p. [in Ukrainian].
16. Stadnii A. S. (2011) Novi otsinno-konotatyvni znachennia diiesliv u such. ukr. lit. movi (na materialy ZMI) : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova, Kyiv. 19 p. [in Ukrainian].
17. Stoliar M. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Stoliar_Mariia/Molodizhnyi_slenh_u_postmodernii_ukrainskii_prozi_prahmalinhvistychnyi_aspekt.pdf
18. Siuta, H. (2012) Mova khudozhnoi literatury i literaturna mova. [Kultura slova]. Kyiv : Vyd. dim Dmytra Buraho. Vo. 77. Pp. 120–127 [in Ukrainian].
19. Chornobai V. H. (2014) Slenh : istoriia vynykennia, vyznachennia poniattia. [Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy]. Serii: Filolohichni nauky. Vo. 206. Pp. 76–81 [in Ukrainian].
20. Batsevyich, F. (2004) *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Basics of communicative linguistics]*. Kyiv : Akademiia. 344 p. [in Ukrainian].
21. Selivanova, O. (2011) *Osnovy` teoriiy movnoyi komunikatsii [Basics of language Communication Theory]*. Cherkasy: Vy`davny`cztvo Chabanenko Yu. A. 350 p. [in Ukrainian].
22. Delisle, J. (1981) *L'Enseignement de l'interprétation et de la traduction*. Ottawa : Editions de l'Université d'Ottawa. 321 p.
23. Newmark, P. (1995) Textbook of Translation. C. : Library of Congress Cataloging-in-Publication Data. 457 p.
24. Nida, E. (1974) *The Theory and Practice of Translating*. C. Taber. N.Y. : Brill, Leiden. 195 p.

A. V. SAIK

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Philology and Language Communication,
Dnipro University of Technology, Dnipro, Ukraine
E-mail: alina.ntudp@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5092-9481>*

**SLANG LEXICAN AS A LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING EMOTIONAL
AND SOCIAL COLORING IN THE NOVEL “ZAGRAVA”
BY VIKTOR VERETENNIKOV**

The article is devoted to the study of slang vocabulary and its role in the process of stylistic design of the text of the novel “Zagrava” by Viktor Veretennikov. It was found that it performs several key functions, in particular socio-typological, expressive and characterological. Such vocabulary not only gives the characters’ speech emotional inspiration and individuality, but also serves as a means of authentically reproducing the social, cultural and psychological context of the depicted era. In the course of studying slang vocabulary as a linguistic means of expressing emotional and social color in the novel “Zagrava” by Viktor Veretennikov, it was found that the use of non-literary vocabulary, in particular socially marked slang, is not only a stylistic device, but also an important component of the author’s individual speech, aimed at forming an authentic communicative atmosphere. The involvement of various layers of slang vocabulary in a literary text – youth, military, prison, professional – is not an accidental or decorative element, but a systematic linguistic and stylistic strategy of the author. It was found that slang in the work performs a number of functions: characterological (individualizes the speech of the characters, reflecting their age, social status, mentality, life experience), expressive-emotional (gives the text energy, tension, helps to convey anger, fear, contempt, sarcasm), identification (determines the character’s belonging to a certain social or subcultural environment), stylization (creates the effect of authenticity, naturalness of artistic speech) and aesthetic-semantic (deepens the content of conflicts, interpersonal relationships, worldview oppositions in the novel). Slang vocabulary in modern Ukrainian prose, in particular in Viktor Veretennikov’s novel “Zagrava”, is not a peripheral phenomenon, but an organic element of the stylistic, communicative and ideological structure of the text. Its systemic and functionally determined use requires further interdisciplinary understanding – at the intersection of linguistics, cultural studies, social psychology and literary studies.

Key words: slang vocabulary, language tool, jargon, stylistic function, context, linguistic unit.

UDC 811.81.42.161.2:81.42

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.5>

Л. Ю. ТИХА

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземної та української філології,

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: tykha.larysa@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7742-0976>

ХУДОЖНІЙ СВІТ ПРОЗИ МАРІЇ МАТІОС (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «МАЙЖЕ НІКОЛИ НЕ НАВПАКИ»)

У статті проаналізовано лексичний склад та художні засоби, що стали основою для творення мовної картини світу у романі Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки».

Значну групу лексики, яка стала маркером територіальної приналежності героїв, становлять діалектизми. Саме за великою кількістю діалектних слів у мовленні героїв читачі співвідносять їх з певними соціальними групами: Зазначено також, що значення переважної більшості діалектних слів зрозуміле з контексту, хоча в окремих випадках авторка використовує посторінкові зноски для пояснення їх значення (мольфарити, газдувати, закатрупити і т. ін.).

Не меншою кількісно є лексична група побутовізмів, просторічних слів, які вкладає в уста героїв з різною метою: від характеристики персонажа до надання образу або конкретній ситуації ознак трагізму, для зіставлення чи порівняння життєвих ситуацій.

З огляду на те, що події у творі відбуваються у західній частині України, то мовлення дійових осіб насичене лексикою релігійного спрямування (назви біблійних персонажів, станів і дій, пов'язаних із духовним життям вірян: Бог, Матір Божа, гріх, молитися тощо).

Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що чисельною групою художніх образів є ті, ключовим словом в яких виступає лексема очі. Це важлива психологічна деталь, яка допомагає авторці зацентувати на внутрішніх переживаннях героя, його почуттях, а також підсилити портретні особливості дійової особи.

У статті наголошено, що тропеїстика має важливе значення не лише для ліричного, поетичного зображення, а й для творення прозових картин людських взаємовідносин, відображення життєвих перипетій, інколи трагедій. Важливу роль відіграють для творення внутрішнього світу персонажів, їх портретної характеристики.

Найактивнішими художніми засобами в аналізованому романі виявилися порівняння, різні за структурою і за типами. У тексті ми виявили порівняльні конструкції, утворені традиційно, за допомогою сполучників як, ніби, та безсполучниковим способом; класичні порівняння і порівняння-заперечення, порівняння-психологічний паралелізм

Закцентовано, що активним засобом творення мовної картини світу виступають також метафори, зокрема персоніфікації, метафоричні епітети, парафрази.

Загалом у роботі зазначено, що художній світ прози Марії Матіос достатньо багатий щодо наявності мовних засобів зображення.

Ключові слова: лексема, метафора, порівняння, семантика, концепт, художній образ, мовна картина світу.

Поставлення проблеми. З-поміж засобів, які створюють художній світ творчості будь-якого митця слова, тобто формують мовну картину світу, ключову роль відіграють лексичні засоби та тропи. З-поміж лексичних засобів, які найяскравіше відображають ідею конкретного твору, допомагають відтворити його проблематику, виокремлюють іншомовну лексику, застарілі слова, неологізми, діалектну та просторічну лексику, фразеологізми. Звісно, що значне функційне навантаження мають оказіоналізми.

Що стосується тропів, то насамперед слід назвати так звані класичні, хрестоматійні тропи,

як метафора, порівняння, епітет, метонімія тощо. Усі вони позначені в тексті спеціальною стилістичною метою, виконують важливі функції організації художнього тексту. Крім того, художня образність авторського тексту завжди є візитівкою самого автора (чи авторки), робить його (текст) впізнаваним з-поміж інших.

Твори Марії Матіос можна впізнати за активним використанням колоритних діалектизмів, фразеологізмів, створених на їх основі порівняльних конструкцій тощо. Мовні особливості творів письменниці, позначені використанням найрізноманітніших засобів творення художніх

образів, неодноразово ставали об'єктом дослідження науковців-лінгвістів. Проте комплексного дослідження про образний світ роману «Майже ніколи не навпаки» у мовознавчій літературі немає, що й визначило мету нашої роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовна картина світу Марії Матіос завжди приваблювала дослідників художнього слова. З появою перших її романів і повістей з'явилися і наукові розвідки з аналізом їх мовних особливостей.

Протягом останніх років дослідники художнього слова письменниці неодноразово аналізували окремі аспекти її творчості і в літературознавчому аспекті, і в мовознавчому, досліджувала мовні особливості загалом і окремі одиниці, зверталися як до прози, так і до поезії авторки. Наприклад, Г. Купрікова досліджує жанрово-композиційні особливості роману «Майже ніколи не навпаки» та визначає художню архітектоніку тексту [Купрікова]. У своїй роботі М. Федурко та В.Котович досліджують образно-художні особливості фемінітивів на матеріалі збірки «Жіночий аркан в саду нетерпіння». Авторки аналізують структуру фемінних утворень, визначають загальномовні та okazіональні одиниці, звертають увагу на своєрідне протиставлення у тексті маскулінних та фемінних назв [Федурко]. Науковиця В. Котович присвятила наукову розвідку аналізові літературно-художніх онімів у поезії Марії Матіос. Авторка проаналізувала, зокрема, онімну метафору, дослідила функційні особливості онімів, які набули символічного звучання в авторському тексті, та простежила процес контамінації власних назв в авторському тексті [Котович]. Дослідниця О. Івашина здійснила аналіз психологізму як ознаки художнього стилю Марії Матіос, інтерпретуючи психічні феномени, представлені в романах «Майже ніколи не навпаки» та «Черевички Божої Матері» [Івашина].

Результати та дискусії. У творчості Марії Матіос представлений практично весь арсенал наявних у мові засобів художнього зображення: лексика, тропи, асоціативність, психологізм тощо. Письменниця своєю творчістю доводить, що мовна картина світу письменника формується на основі авторського світогляду,

переосмислення навколишньої дійсності, відтворення реального життя реальних людей.

Лексичний склад в аналізованому романі здебільшого відображає діалектні особливості регіону, де розвиваються події. В уста героїв вкладено колорит бойківських говірок. Варто зазначити, що Марія Матіос належить до тих майстрів слова, які діалектну лексику використовують не лише у мові персонажів, але й у мові автора. Як зазначають науковці, які досліджують діалектизми у творчості письменниці, значення більшості з них не потрібно пояснювати, бо воно зрозуміле з контексту [Гришашевич]. Наприклад, **Чи дитинку була би вчинила від нього** [Матіос : 147], **Закамянло, як оцей ось кус майже залізної смоли, що не можна його розбити навіть сокирою** [Матіос : 147]. Проте у романі є досить незначна кількість таких одиниць, пояснення до яких авторка наводить у посторінкових зносках: – **Не любить – і фортик!** [Матіос : 42]; **Відмольфарити хочу, поки того ніхто ще не знає** [Матіос : 115]; **І вона, майже безтямна, ніби напосна матриганом, і собі зсувається на землю – та так і падають обоє і мох чи зіпріле листя** [Матіос : 140], **Маринька дивиться на чорне – гаряче і бридке – кипіння в балії, і її до шпіку кісток пробирає страх** [Матіос : 146] У посторінкових зносках наведено значення наведених вище діалектизмів **фортик** – ось так, все (М. М., с. 42), **мольфарити** – ворожити, чаклувати (М. М., с. 115), **матриган** – золотий корінь (М. М., с. 140), **шпик** – мозок (М. М., с. 146) із позначкою «діалектне».

Діалектизми у романі «Майже ніколи не навпаки» письменниця використовує з різною метою. Окрім того, що наявність цієї групи лексики є маркером регіону, то Марія Матіос використовує їх для характеристики персонажів (портретної і психологічної), відтворення особливостей мовлення героїв, конкретних подій чи підсилення враження від життєвих моментів.

Ще один пласт лексики, який потужно представлений у романі, – це *просторічна, розмовна лексика*. Така особливість творів Марії Матіос виправдана, оскільки її герої – зазвичай прості люди, здебільшого гірські селяни, побутове спілкування яких не належить до відшліфованої

літературної мови. Але груба, неестетична на перший погляд лексика найчастіше використовується не стільки для відтворення мовлення персонажів, скільки для підсилення розуміння взаємовідносин між ними, ставлення до життя, вирішення проблем тощо. Тому побутовізви завжди у творі виступають у сполученні з іншими групами лексики: загальноновживаною, фразеологізмами, зменшено-пестливими словами тощо: **Проте, надивившись не так на щоденні Доцині риганці доквуж стайні, як ина тліючу на попіл невістку, що вже кілька місяців жила на воді та яблуках, Кирило якоїсь-то ночі сказав...** [Матіос : 9]. Інколи таке мовлення важко назвати естетичним зовні, проте воно має глибокий внутрішній зміст, наприклад: **Вона серце своє звела на попіл, вирвала його з грудей, як скалку, і тепер ходить з розпанahanими нутрощами, лише ніхто не зауважує розкритої рани** [Матіос : 147].

Чимала група лексики в тексті роману – це біблєзми, лексика, яка пов'язана з релігійними віруваннями людей. Оскільки жителям західних регіонів України притаманна глибока релігійність, то у мовленні часто присутня лексика на означення понять, пов'язаних із церквою, Богом тощо. Аналізований фактичний матеріал свідчить, що це слова – назви біблійних персонажів *Бог, Матір Божя* і похідні від них: **Дитина вже просилася на світ Божий...** [Матіос : 10], **Проте ні знахарство, ні служби Божі не помагали невістці** [Матіос : 13], **І всі четверо звернули очі й складені до молитви долоні до Матері Божої під рушником посередині стіни** [Матіос : 14], слова на означення процесів і станів: **Молилися** [Матіос : 14], **Хто знав мовчки хрестився** [Матіос : 14]; назви релігійних свят та інших ознак духовного життя людей: **А колись-то, прости Боже, не зважав ні на піст, ні на Великдень, ні навіть на мерця по сусудству** [Матіос : 12]. Непоодинокими прикладами представлена лексема *grіx* та її похідні: **Їй (мамі – Л. Т.) на тому світі вже порахували гріхи** [Матіос : 10]. Як окрему групу релігійної лексики виділяємо слова, пов'язані із смертю, потойбічним життям: *небіжка, на тому світі (після смерті)* **І я тяжко Андрія носила, а твоя мама-небіжка дуже мене жалувала?** [Матіос : 10], **Дмитрика вже не закличеш із того світа** [Матіос : 13], **Кирило віддав би**

масток, аби лише дізнатися ім'я нелюда, який упокоїв його невинну дитину [Матіос : 15], – **Прийми, Боже, грішну душу раба Божого Дмитра в царство Твоє небесне <...>** [Матіос : 14].

Значною кількістю прикладів представлена лексема *очі або її семантичні синоніми*. Як виразник душевних станів, переживань, в авторському тексті вона має глибокий зміст. Вживання концепту *очі* представлене і в прямому значенні, для портретної характеристики: **Дмитрик довго дивився на неї великими й добрими карими очима <...>** [Матіос : 23], і у складі сталих висловів: **Він і справді цілими днями не спускав очей із дверей** [Матіос : 14], **Чи буравив очима стелю** [Матіос : 22]

До цієї групи можна додати й семантично близьку лексему *дивитися*: **Лиш дивився на двері** [Матіос : 22], **Дмитрик довго дивився на неї <...>** [Матіос : 23].

Щодо тропів, то одним із найактивніших художніх засобів в авторському тексті виявилися *порівняння*. Наявність порівнянь – ще одна особливість художньої мови письменниці. За нашими спостереженнями, граматична структура і семантичне навантаження цієї мовної одиниці різні. Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що авторські порівняння є структурно і значеннєво прості: **Вона серце своє звела на попіл, вирвала його з грудей, як скалку.<...>** [Матіос : 147], **<...> колись позаздрила їхнім синам – здоровим, як горіхові зерна, та й укоротила дні для Василюїної втіхи <...>** [Матіос : 12], а є також і більш складні одиниці, в яких відчувається вагомніше значеннєве навантаження, як-от: **І навіть пара з уст, донедавна німих, а тепер – роздертих невимовною втіхою, виляся попід холодний дах, як димок від щойно розпаленого вогнища** [Матіос : 17].

Що стосується грамаічної будови порівняльних конструкцій, то переважна більшість з них – це класичні порівняння, утворені за допомогою порівняльних сполучників *як, мов, ніби*: **Навіть лютий, як справжня йорданська студінь, Варварчуччин бик терся об Дмитрикове плече <...>** [Матіос : 16], **Іван <...> тримав свою голову обома руками так міцно, ніби вона мала намір скотитися йому з пліч** [Матіос : 18]. Є також приклади і безсполучникових утворень, за допомогою

прислівника: **Лиш по-котячи скочив на східці драбини, що вели на горище** [Матіос : 17], **Інколи по-індичому витягував шию, щоб зачепитися зором за вершечок дерева у вікні чи краєчок сусідського паркану** [Матіос : 22].

Окремо виділяємо порівняння, які граматично розгортаються у цілу оповідь: <...> **почала обмивати зболіле Дмитрикове тіло, стискаючи щелепи так міцно, що здавалося, ще трохи – і білі її зуби розсиплються в порох** [Матіос : 23].

Мистецтво авторки розкривається через створення художніх образів, побудованих на основі комплексу *порівняння – психологічний паралелізм* (графічно виділено новим абзацом), що розгортається в широку картину відтворення останніх хвилин життя людини: **Лиш очі, глибоко запалі в чорні очниці Дмитрикові очі, ще блимають благанням жити. Та тут-таки гаснуть від немочі.**

Так гаснуть у лісі нічні світляки, коли на них навмисне наступити ногою [Матіос : 25].

Яскравості і колориту романові надає й *метафора*. У романі представлені метафоричні сполуки як традиційні, так і okazіональні. Метафори досить різноманітні і за структурою, і за значенням. Здебільшого авторка вводить їх для характеристики персонажів. Це і портретна характеристика **Проте, надивившись <...> на тліючу на попіл невістку** [Матіос : 9] і зображення внутрішнього світу, почуттів та відчуттів: **Сон покинув її начисто** [Матіос : 11], і опис зовнішності. Метафора допомагає також і для означення певних процесів: <...> **коли одна половина видимого світу захлинається горем, а друга половина шукає пригоди на своєю захмелілу голову** [Матіос : 15], станів, об'єктів матеріального світу.

Аналіз фактичного матеріалу дає можливість стверджувати, що для більш яскравої і точної характеристики та опису зображуваних подій авторка використовує такий вид метафори, як персоніфікація. Для підсилення емоцій структурно інколи застосовує багатокomпонентну розгорнуту метафору, : **Судьба Дмитрикові сто років відводити не думала, та, мабуть, і не хотіла. Зате муки йому приписала Христові** [Матіос : 22].

Окремо слід виділити вживання авторкою *метафоричних епітетів*, які підсилюють

ознаку описуваних подій, станів. Як і більшість засобів художнього зображення, метафоричні епітети поряд із загальнономовними означеннями виконують роль каталізатора психічних і психологічних станів дійових осіб у романі, наприклад: **О, тепер Васирина також має бездонні й безсонні ночі** [Матіос : 12], **І навіть пара з уст, донедавна німих, а тепер – роздертих невимовною втіхою, виляся попід холодний дах <...>** [Матіос : 17].

Часто авторка створює широкі словесні картини для відтворення внутрішнього світу своїх героїв або для зображення взаємовідносин між ними використовує порівняння і метафори одночасно. Це надає текстові певної епічності у зображенні, динамічності: **Але Павло з Доцькою були якісь такі потайні, що мамі залишалася лише глибока лють та безсловесний подив, коли рано-вранці син із невісткою бралися до роботи так гостро, ніби хотіли швидше докотити день до вечора, аби разом ускочити у гарячу нічку** [Матіос : 11].

Також у тексті твору наявна певна кількість *перифразів*, мета яких – виражаючи одне поняття за допомогою опису найхарактерніших його ознак, зробити думки і мовлення героїв твору більш глибокими, емоційними, інколи й більш трагічними: **Кирило добрий за доброго, але міг би закортити своїми руками кожного, кому закортіло б обернути язик навиворіт про найменшого його сина, що пішов у глину парубком, не маючи й двадцяти років** [Матіос : 14]. Тут сполуку «пішов у глину парубком» слід розуміти, як «помер молодим, неодруженим», що додає оповіді більшого трагізму, має викликати співчуття у читачів і жаль до героя. У фразі **Так що ломіть ноги домів, поки ще ніч, поки ще жінка в теплій постелі крутиться <...>** [Матіос : 19] вислів *ломіть ноги домів*, емоційність якого підсилена діалектизмами, передає пораду йти додому без відповідних для себе наслідків. Моторошну мить смерті людини авторка також вміло відтворила через перифраз: **Бо Доця ще ніколи не тримала в руках живої людини, яка на очах відпускає свою душу на небеса** [Матіос : 25].

Висновки. Здійснений аналіз фактичного матеріалу дозволяє зробити висновки про широку палітру використовуваних Марією

Матіос засобів для творення художнього світу у своїх творах, зокрема для творення мовної картини світу в романі «Майже ніколи не навпаки». І різні групи лексики, і тропи – все це у комплексі робить авторську оповідь яскравою у відтворенні характерів, образів, картин

екстрем'єру та інтер'єру, а найголовніше – упізнаваною, формує ідіолект письменниці. У межах пропонованої статті схарактеризовано лише частину мовних засобів творення художніх образів, тож вбачаємо перспективу у подальших розвідках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гримашевич Г. Діалектна лексика у романі Марії Матіос «Мами». URL : https://eprints.zu.edu.ua/39416/1/Гримашевич_Лінгвостилістика.pdf
2. Івашина О. О. Психологізм у творчості Марії Матіос: теоретичний та прикладний аспекти. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 29. Том 1. С. 269–274.
3. Котович В. В. Літературно-художні оніми в збірці поезій Марії Матіос «Жіночий аркан у саду нетерпіння». *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2023. Вип. 8. С. 73–80.
4. Купрікова Г. В. Художня архітектоніка та жанрово-композиційні особливості роману Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки». *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 35. С. 297–303.
5. Матіос М. Майже ніколи не навпаки. Сімейна сага в новелах ; вид. 2-е. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛАМА-ГА, 2023. 224 с.
6. Федурко М. Ю., Котович В. В. Фемінітиви як образотворчі засоби (на матеріалі збірки Марії Матіос «Жіночий аркан в саду нетерпіння»). *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 32. Том 2. С. 230–235.

REFERENCES

1. Hrymashevych H. Dialektna leksyka u romani Mariyi Matios “Mamy”. URL: https://eprints.zu.edu.ua/39416/1/Гримашевич_Лінгвостилістика.pdf [in Ukrainian].
2. Ivashyna O. O. Psykholohizm u tvorchosti Mariyi Matios: teoretychnyy ta prykladnyy aspekty. *Zakarpats'ki filolohichni studiyi*. 2023. Vyp. 29. Tom 1 Pp. 269–274 [in Ukrainian].
3. Kotovych V. V. Literaturno-khudozhni onimy u zbirtsi poeziy Mariyi Matios “Zhinochyy arkan u sadu neterpinnya”. *Ridne slovo v etnokul'turnomu vymiri*. 2023. Vyp. 8. Pp. 73–80 [in Ukrainian].
4. Kuprikova H. V. Khudozhnya arkhitektonika ta zhanrovo-kompozytsiyni osoblyvosti romanu Mariyi Matios “Mayzhe nikoly ne navpaky”. *Zakarpats'ki filolohichni studiyi*. 2024. Vyp. 35. Pp. 297–303 [in Ukrainian].
5. Matios M. Mayzhe nikoly ne navpaky. Simeyna saha v novelakh ; vyd. 2-e. Kyiv : A-BA-BA-HA-LAMA-HA, 2023. 224 p [in Ukrainian].
6. Fedurko M. YU., Kotovych V. V. Feminityvy yak obrazotvorchi zasoby (na materialy zbirky Mariyi Matios “Zhinochyy arkan v sadu neterpinnya”). *Zakarpats'ki filolohichni studiyi*. 2023. Vyp. 32. Tom 2. Pp. 230–235 [in Ukrainian].

L. YU. TYKHA

PhD in Philology, Associate Professor

Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,

Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine

E-mail: tykha.larysa@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7742-0976>

THE ARTISTIC WORLD OF MARIA MATIOS' PROSE (BASED ON THE NOVEL “ALMOST NEVER THE OTHER WAY AROUND”)

The article analyzes the lexical composition and artistic means that form the basis for creating the linguistic picture of the world in Maria Matios' novel “Almost Never the Other Way Around”.

A significant group of vocabulary that serves as a marker of the territorial affiliation of the characters consists of dialectisms. The large number of dialect words in the characters' speech allows readers to associate them with certain social groups. It is also noted that the meaning of the majority of dialect words is clear from the context, although in some cases, the author uses footnotes for clarification (molfaryty, gazduvaty, zakatrupty, etc.).

Equally numerous is the lexical group of household words, colloquial terms that are placed in the mouths of the characters with various purposes: from characterizing a person to providing a specific situation with tragic features, for comparison, or for illustrating life situations.

Given that the events in the work take place in the western part of Ukraine, the speech of the characters is saturated with religious vocabulary (names of biblical characters, states, and actions related to the spiritual life of believers: God, Mother of God, sin, prayer, etc.).

The analysis of the factual material shows that a large group of artistic images is represented by those whose key word is the lexeme “eyes”. This is an important psychological detail that helps the author focus on the characters’ inner experiences, their feelings, as well as enhance the portrait characteristics of the characters. The article emphasizes that tropes play an important role not only for lyrical, poetic depiction but also for creating prose pictures of human relationships, reflecting life vicissitudes, and sometimes tragedies. They are important for creating the inner world of the characters and their portrait characteristics.

The most active artistic means in the analyzed novel were comparisons, differing in structure and type. We identified comparative constructions formed traditionally with the help of conjunctions such as “like”, “as if”, as well as in a non-conjunctive manner; classical comparisons, negation-comparisons, and psychological parallelism-comparisons

It is emphasized that metaphors, particularly personifications, metaphorical epithets, and paraphrases, also serve as an active means of creating the linguistic picture of the world.

In general, the work notes that the artistic world of Maria Matios’ prose is rich in the presence of linguistic means of depiction.

Key words: lexeme, metaphor, comparison, semantics, concept, artistic image, linguistic picture of the world.

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

УДК 811.111'42:378

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.6>

О. О. БЄЛЯКОВ

старший викладач кафедри англійської філології,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: beljakov_alex@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-5132-7703>

О. А. СВІТЛИКОВСЬКА

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: helena.svitlikovska@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0648-8310>

О. А. ШКАМАРДА

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської філології,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: shkamarda.oksana@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2531-6442>

ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ ЯК РЕСУРС ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті здійснено ґрунтовне осмислення художнього тексту як універсального та багатоаспектного ресурсу для формування мовленнєвої та культурної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення іноземної мови та літератури. Обґрунтовано, що художній текст виконує не лише функцію джерела автентичного мовного матеріалу, а й постає повноцінним носієм культурних смислів, моделей соціальної поведінки та концептів, притаманних національній ментальності. Його використання у навчальному процесі забезпечує глибоке занурення у культурно-мовне середовище цільової мови, сприяє формуванню міжкультурної компетентності та розширенню світоглядного горизонту студентів.

Художній текст є складним поліфонічним явищем, що функціонує на кількох взаємопов'язаних рівнях: естетичному, семантичному, ідейно-емоційному. Він постає як результат індивідуальної авторської творчості, глибоко вкоріненої у колективну мовну та культурну традицію, що робить його цінним ресурсом для формування ключових компетентностей, необхідних для ефективної іншомовної комунікації. Увагу сфокусовано на розкритті поняття компетентності як інтегративної характеристики особистості, що охоплює сукупність знань, умінь, навичок, мотиваційно-ціннісних орієнтирів і здатності до рефлексії, необхідних для успішної міжкультурної взаємодії.

Наукова розвідка порушує проблему недостатнього використання потенціалу художнього тексту в сучасній системі мовної освіти, де він переважно виконує допоміжну, ілюстративну функцію. Обґрунтовано необхідність системного методичного залучення художнього тексту до освітнього процесу. Наголошено, що, за умов належного дидактичного забезпечення, художній текст може слугувати ефективним засобом розвитку комунікативної, культурної та інтерпретативної компетентності, сприяючи формуванню критичного мислення здобувачів вищої освіти, а також їхньої здатності до глибокого міжкультурного розуміння й усвідомленого, емпатійного осмислення інакшості.

Ключові слова: художній текст, мовленнєва компетентність, культурна компетентність, іноземна мова, література, лінгводидактика, комунікативний підхід, міжкультурна комунікація.

Поставлення проблеми. У сучасних умовах глобалізації, міжкультурної інтеграції та посилення ролі міжособистісної та міжкультурної

комунікації особливої ваги набуває формування у здобувачів вищої освіти мовленнєвої та культурної компетентності. У межах парадигми

комунікативно орієнтованого навчання мова розглядається не як сукупність граматичних структур, а як засіб пізнання й відображення культурного світу іншої нації. У зв'язку з цим постає необхідність пошуку ефективних педагогічних ресурсів, що дозволяють водночас формувати мовленнєві навички та сприяти розвитку культурної обізнаності студентів. Одним із таких універсальних ресурсів є художній текст, який у сучасній методиці викладання іноземних мов розглядається як багатоаспектний дидактичний інструмент. Він не лише забезпечує занурення в живу, контекстуалізовану мову, а й відкриває доступ до національно специфічних кодів культури, цінностей, соціальних моделей поведінки. Однак на практиці художній текст часто використовується лише як додатковий ілюстративний матеріал або як фонове джерело для вдосконалення читання, що значно звужує його потенціал. Таким чином, проблема ефективного використання художнього тексту як ресурсу для цілісного формування мовленнєвої та культурної компетентності залишається недостатньо розробленою в методичному аспекті. Потребують уточнення не лише дидактичні підходи до роботи з літературним матеріалом, але й конкретні методики інтеграції художнього тексту у навчальні програми.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема художнього тексту як об'єкта лінгвістичного, когнітивного та дидактичного аналізу посідає важливе місце у сучасних філологічних, літературознавчих і педагогічних студіях. Зокрема, І. Бехта розглядає художній текст у контексті новітніх когнітивних підходів, акцентуючи увагу на його концептосферній природі [Бехта]; Л. Губа й О. Степаненко аналізують його як складну мовну систему, що потребує багатоаспектного лінгвістичного аналізу [Губа; Степаненко]; Н. Сологуб зосереджується на особливостях мовної організації художнього тексту [Сологуб]. У працях О. Микитенко, С. Чепелієвої, О. Дзюби та І. Ставицької висвітлено проблеми формування іншомовної та культурної компетентності здобувачів освіти у навчальному процесі [Микитенко, Чепелієва, Дзюба; Ставицька].

Метою статті є теоретичне обґрунтування художнього тексту як ефективного ресурсу

для формування мовленнєвої та культурної компетентності студентів, а також аналіз конкретних методичних підходів і практичних завдань, які забезпечують реалізацію цього потенціалу в процесі вивчення іноземної мови та літератури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Художній текст є складним багатовимірним явищем, що посідає центральне місце у сучасному гуманітарному дискурсі, зокрема в літературознавстві, лінгвістиці, культурології та лінгводидактиці. Це не просто текст у загальнолінгвістичному розумінні як мовленнєвий вияв, а унікальний мовний феномен, що вміщує у собі особливий художній світ – глибоко індивідуалізований, естетично організований, змістовно насичений. Художній текст постає як певна модель світу, збудована за законами мистецтва, що функціонує у межах естетичного простору. Він не існує поза мовою мистецтва, як і поза іншими мовами суспільної комунікації, адже є носієм не лише інформації, а й цінностей, культурних смислів, національного менталітету. Водночас, структура художнього тексту парадоксальна: з одного боку, вона системна, з іншого – ґрунтується на порушенні системи. Це зумовлено багаторівневою організацією тексту, його здатністю до повторного кодування на різних рівнях – лексичному, стилістичному, жанровому, концептуальному. У результаті цього кожен реципієнт розшифровує текст крізь призму власного світосприйняття, культурної приналежності, особистого досвіду. Таким чином, кількість інтерпретацій художнього тексту дорівнює кількості його читачів.

У межах наукового аналізу важливо враховувати і погляд на художню літературу не лише як на рефлексію об'єктивної дійсності, а як на рефлексію мовленнєвої діяльності, типової для тієї чи іншої національної мовної культури. Н. Сологуб слушно зауважує, що художня література не є безпосереднім відображенням реальності, а є відображенням специфіки мовленнєвого середовища, його ментальних і культурних особливостей [Сологуб : 498]. Таким чином, літературний текст є не лише результатом індивідуальної творчості, а й колективним продуктом мовної культури, в якій функціонує автор.

Попри поширені у сучасному гуманітарному дискурсі тенденції до відмежування тексту від автора, що зумовлено, зокрема, ідеєю «смерті автора», ми вважаємо, що повноцінне осмислення художнього тексту неможливе без урахування особистісного, суб'єктивного чинника. На думку Л. Губи, художній текст є результатом особистісної інтерпретації дійсності. Письменник не просто описує об'єкти навколишнього світу – він фіксує ті явища, які мають для нього смислову, емоційну, ідеологічну вагу [Губа : 94]. Його мовна картина світу наповнена індивідуальним змістом, що й визначає унікальність кожного художнього твору.

Художній текст створює модель реальності, яка імітує зовнішній світ, але насправді є його глибоко переосмисленою реконструкцією. Автор, оперуючи системними елементами мови – лексемами, граматичними структурами, стилістичними фігурами – вибудовує художню дійсність, що, своєю чергою, є позасистемною за своєю природою. Мова художнього твору втрачає функціональну однозначність, перетворюючись на особливу знакову систему, універсальну для літератур різних мов і культур [Степаненко : 207]. Вона несе в собі багаторівневу, амбівалентну семантику, відкриту для множинних інтерпретацій. Саме в цьому сенсі можна говорити про єдність мови художньої літератури як універсального семіотичного простору.

У літературному тексті відбувається складна взаємодія між трьома світами – світом дійсності, світом понять та світом значень. Таке поєднання зумовлює багатовимірність художнього змісту: він містить у собі як об'єктивні (але завжди непрямі, символічні) референції на реальний світ, так і елементи суб'єктивної авторської вигадки, символізму, алегорії [Губа]. У художньому тексті адресат розщеплюється: ми маємо справу не лише з автором і читачем, а й з оповідачем, персонажами, ліричним героєм тощо. Це призводить до складного багаторівневого механізму передачі змісту, що вимагає від читача високого рівня інтерпретативної компетентності [Бехта : 60].

Наукове осмислення художнього тексту як багатопланової моделі пропонує, зокрема, А. Гарсія-Берріо, який виокремлює три його основні рівні: (1) матеріальний (звуковий, лексичний, зоровий – залежно від виду

мистецтва); (2) змістовий (семантичний), який реалізується за допомогою матеріальної системи; (3) ідейно-емоційний – той, що формує надтекстову «модель життя» [Ставицька : 114]. Отже, художній текст функціонує одночасно як культурно-соціальний артефакт і як індивідуально-авторський витвір, що втілює в собі як зовнішні культурні впливи, так і внутрішній суб'єктивний пошук митця.

Усе вищезазначене дає підстави розглядати художній текст не лише як літературний або лінгвістичний об'єкт, а і як потужний лінгводидактичний ресурс. Його потенціал у формуванні мовленнєвої та культурної компетентності студентів є надзвичайно високим, оскільки художній текст моделює реальні ситуації спілкування, демонструє багатство мовних засобів, актуалізує національно-культурні концепти, розвиває емпатію, образне мислення, інтерпретативні здібності. У цьому контексті доцільним є подальший розгляд поняття компетентності як ключового концепту освітнього процесу.

У сучасному освітньому дискурсі поняття *компетентності* дедалі частіше постає як концепт, що визначає парадигмальні орієнтири вищої освіти та забезпечує інтеграцію знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і особистісних якостей для успішної адаптації індивіда до викликів глобалізованого світу. Універсальність цього терміна, з одного боку, зумовлює його широке використання у педагогічних, психолого-педагогічних, соціокультурних і лінгвістичних дослідженнях, а з іншого – вимагає чіткого концептуального окреслення в контексті професійного та академічного розвитку здобувачів вищої освіти.

Компетентність як наукове поняття охоплює комплексну, багаторівневу структуру, в якій поєднуються когнітивні (знання), операційні (вміння і навички), афективно-ціннісні (мотивація, установки, етичні орієнтири) та рефлексивні компоненти. За визначенням О. Микитенко, С. Чепелієвої та О. Дзюби, компетентність розглядається як «сукупність знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, психологічних та соціальних якостей, які дозволяють особистості ефективно функціонувати в різних сферах життя» [Микитенко : 72]. У роботах зарубіжних дослідників (зокрема, Д. Райхен та Л. Іганік [Rychen, Iganik]), компетентність

окреслюється як «інтегрована здатність до мислення, дії та комунікації, що забезпечує ефективне функціонування індивіда в багатозначному соціокультурному контексті». Науковці Е. Кліме та Д. Лойтнер підкреслюють структурну цілісність компетентності як комбінації знань, навичок, мотивацій та соціальних умінь, які узгоджуються з очікуваннями та стандартами освітнього середовища [Klieme, Leutner : 77]. Таким чином, компетентність набуває статусу динамічного утворення, що трансформується впродовж усього життя індивіда, адаптуючись до нових вимог.

У площині лінгводидактики особливої уваги заслуговують поняття *мовленнєвої* та *культурної* компетентностей, що є складовими загального компетентнісного підходу в процесі навчання іноземної мови та літератури у закладах вищої освіти. Мовленнєва компетентність в сучасній науці трактується як здатність студента ефективно використовувати мовні ресурси для побудови смислово, граматично і стилістично адекватних висловлювань у межах комунікативної ситуації. На думку К. Маквіллям, мовленнєва компетентність студентів передбачає опанування лексико-граматичних, фонетико-фонологічних, прагматичних та соціокультурних засобів мови, що забезпечують створення осмисленого, логічного та цілісного іншомовного висловлювання [McWilliam : 69]. Аналогічну позицію займає Дж. Андерсон, який акцентує увагу на здатності студента не лише знати мовні одиниці, але й ефективно структурувати та організовувати інформацію з урахуванням стратегій сприймання й продукування мовлення [Anderson : 183].

Класичну модель іншомовної мовленнєвої компетентності запропонував М. Кенел. Вона включає чотири структурні компоненти: граматична (знання мовних норм), соціолінгвістична (уміння враховувати соціокультурний контекст), дискурсивна (побудова зв'язного мовлення) та стратегічна (подолання труднощів у спілкуванні) компетентності [Canal : 15]. Цю модель було доповнено і розвинено в альтернативній концепції Л. Бахмана, який, поряд із мовною та стратегічною компетентностями, виокремлює психофізіологічні механізми, що впливають на комунікативну спроможність індивіда: мотивацію, стресостійкість,

когнітивну гнучкість, динаміку уваги, а також фізіологічні аспекти мовленнєвої діяльності (артикуляція, дихання тощо) [Bachman : 454].

Окрім мовленнєвого аспекту, важливим компонентом іншомовної освіти є *культурна компетентність*, яка відображає здатність студента інтерпретувати, розуміти та адекватно реагувати на соціокультурні коди іншомовного середовища. Згідно з підходами міжкультурної комунікації, культурна компетентність охоплює знання про культурні сценарії, ціннісні орієнтири, ментальні моделі та поведінкові стратегії, які формують контекст спілкування. За визначенням І. Ставицької, іншомовна комунікація є можливою лише за умови наявності мотивації до міжкультурного діалогу, готовності до прийняття культурного Іншого та здатності адекватно інтерпретувати вербальні й невербальні знаки іншої культури [Ставицька : 283].

Таким чином, мовленнєва та культурна компетентності виступають як взаємопов'язані компоненти цілісної комунікативної компетентності, яка є результатом системного, інтегративного підходу до формування здатності студента діяти ефективно в умовах багатокультурного, полілінгвального середовища. Відтак логічним продовженням нашого дослідження є конкретизація можливостей художнього тексту як ресурсу для формування мовленнєвої та культурної компетентності студентів, з опорою на конкретні зразки текстів і типологію завдань, що використовуються в навчальному процесі.

Художній текст, з огляду на свою багатошарову структуру, дозволяє формувати різні рівні мовленнєвої діяльності – від рецептивної до продуктивної. Зокрема, під час роботи з оповіданням Ернеста Гемінгвея “A Day's Wait” (1933) студенти мають змогу не лише засвоїти лексику, пов'язану з емоційними станами (*to be pale, fever, courage, fear, misunderstanding*), а й зануритися в контекст культурної моделі поведінки, характерної для американського суспільства 1930-х років. На текстовому етапі студентам пропонуються завдання на інтерпретацію внутрішнього стану героя, виявлення підтексту, а також порівняльний аналіз: “How do children from different cultures express fear or bravery?”.

Іншим прикладом використання художнього тексту як ресурсу для формування

мовленнєвої компетентності може слугувати уривок з новели Кейт Шопен “The Story of an Hour” (1894), де студенти знайомляться з лексемами на позначення внутрішнього конфлікту, емоційної амбівалентності (*freedom, burden, release, grief, whisper*), а також опановують стилістичні засоби, зокрема метафору і психологічну деталь. Робота з цим текстом сприяє розвитку мовленнєвої компетентності через аналіз структури наративу, а також культурної компетентності – шляхом розгляду ролі жінки у західному суспільстві на зламі XIX–XX ст. Прикладом завдання може бути: “Compare the character’s perception of marriage to that in your native culture. How might the story be received by contemporary readers in different cultures?”

У контексті англomовної літератури XX століття надзвичайно цінним є звернення до коротких оповідань Рея Бредбері, наприклад “The Pedestrian”. Завдяки простій, але емоційно насиченій мові, цей твір дозволяє відпрацьовувати лексику на позначення урбаністичних реалій, соціальної ізоляції, впливу технологій на людську поведінку. Робота з текстом може супроводжуватись завданням на трансформацію точки зору: “Retell the story from the robot’s perspective”, що сприяє розвитку продуктивних навичок – зокрема, письмового і усного мовлення.

У мовленнєвому аспекті художній текст дає змогу засвоїти: лексику у контексті, що забезпечує розуміння словосполучень і фразеологізмів (наприклад, “heart sank”, “a glimmer of hope”), синтаксичні структури (наприклад, в оповіданнях С. Моєма часто зустрічаються інверсії: “Little did he know...”) та стилістичні реєстри, що використовуються в різних соціальних ситуаціях (наприклад, формальні / неформальні діалоги, внутрішній монолог, опис тощо).

З точки зору формування культурної компетентності, художній текст відкриває доступ до національної картини світу. Зокрема, при роботі з романом Джерома К. Джерома “Three Men in a Boat” студенти аналізують типову британську іронію, гумор, соціальні стереотипи, особливості побуту та дозвілля англійців кінця XIX століття. Завдання типу: “What do we learn about Victorian England from this scene?” або “How does the author play with the national

stereotype?” активізують критичне мислення та рефлексію щодо іншої культури.

Ще одним прикладом є уривок з твору Чінуа Ачебе “Things Fall Apart”, що дозволяє студентам вийти за межі євроцентричного погляду на культуру. Аналізуючи уривки, присвячені звичаям, родинним структурам та системі вірувань ігбо, студенти навчаються приймати культурне різноманіття як ресурс комунікації, а не перешкоду. Завдання: “Which aspects of this culture would be misunderstood by a European? Why?”

Отже, прикладне використання художнього тексту в навчальному процесі ґрунтується на низці чітко структурованих методичних рішень: аналітичне читання (close reading) з акцентом на мовні засоби; культурологічна інтерпретація через порівняння культурних кодів; творчі завдання з трансформацією тексту (написання продовження, зміна перспективи); інтерактивні форми роботи (дискусії, дебати, рольові ігри за мотивами твору).

Таким чином, систематична робота з художнім текстом забезпечує не лише збагачення словникового запасу і вдосконалення граматичних навичок, а й формує здатність до інтеркультурного аналізу, толерантного сприйняття і продуктивної взаємодії в межах полілінгвального простору. Використання літературних творів у процесі навчання іноземної мови та літератури сприяє перетворенню студента з пасивного споживача інформації на активного інтерпретатора і співучасника культурного діалогу.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можемо стверджувати, що художній текст є унікальним мовним явищем, яке поєднує в собі індивідуальну авторську інтерпретацію дійсності, естетичну організацію мовного матеріалу та багатовимірну систему смислів. Його функціонування відбувається на перетині мистецтва, мови та культури, що зумовлює його значний потенціал у формуванні як мовленнєвої, так і культурної компетентності. Завдяки здатності художнього тексту моделювати ситуації спілкування, актуалізувати національно-культурні концепти та розвивати інтерпретативне мислення, він є важливим лінгводидактичним ресурсом у системі вищої освіти. Урахування індивідуального стилю автора, контексту створення твору, культурних реалій і прагматичних особливостей тексту

сприяє цілісному формуванню іншомовної комунікативної компетентності студентів.

Перспективи подальших наукових пошуків у цьому напрямку вбачаємо у міждисциплінарному поглибленні дослідження художнього тексту як засобу міжкультурної комунікації,

зокрема в аспекті перекладу, інтерпретації та рецепції. Актуальним також є розроблення методичних підходів до інтеграції художнього тексту в освітній процес з урахуванням рівня мовної підготовки студентів, їхніх комунікативних потреб і культурного підґрунтя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бехта І. А. Художній текст у сфері новітніх когнітивних студій. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 9 (1). С. 57–62.
2. Губа Л. В. Художній текст як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2015. Вип. 58. С. 93–96.
3. Микитенко О. М., Чепелієва С. Г. та Дзюба О. О. Формування компетентності учнів старших класів: проблеми та перспективи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Психологічні науки». 2019. № 2 (44). С. 71–76.
4. Сологуб Н. Мова художнього твору як текст. *Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія*. 2009. Вип. 475–477. С. 497–500.
5. Ставицька І. В. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4. С. 280–286.
6. Степаненко О. К., Вихор В. Г., Приймак Л. Б. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Філологія. Журналістика. 2022. Т. 33 (72), № 2 (2). С. 205–212.
7. Anderson J. K. The Role of Language Competence in Developing L2 Monologic Speaking Skills. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*. 2020. Vol. 10 (2). P. 179–188.
8. Bachman Lyle F., Palmer Adrian S. The Construct Validation of Some Components of Communicative Proficiency. *TESOL Quarterly*. 2022. Vol. 16. № 3. P. 449–465.
9. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy. *Language and Communication*. London: Longman, 2003. P. 2–27.
10. García-Berrio A. A theory of the literary text. Reprint. Berlin : W. de Gruyter, 2016. 544 p.
11. Klieme E. D., Leutner D. E. Kompetenzentwicklung und Bildungsstandards. *Kompetenzdiagnostik: Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*. Springer, 2016. S. 73–92.
12. McWilliam K. H. Developing Competence in L2 Monologic Speaking: Challenges and Strategies. *The Modern Higher Education Review*. 2020. Vol. 2 (2). P. 68–77.
13. Rychen D. S., Iganik L. H. Competence in the 21st century: A review and synthesis. *Journal of Education and Work*. 2018. Vol. 31 (4). P. 315–334.

REFERENCES

1. Behta, I. A. (2019). Khudozhnii tekst u sferi novitnikh kohnityvnykh studii [Literary text in the field of modern cognitive studies]. *Zakarpatski filolohichni studii*, (9) (1), 57–62.
2. Huba, L. V. (2015). Khudozhnii tekst yak ob'ekt linhvistychnykh doslidzhen [Literary text as an object of linguistic studies]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Serii: Filolohichna, (58), 93–96.
3. Mykytenko, O. M., Chepeliieva, S. H., & Dziuba, O. O. (2019). Formuvannia kompetentnosti uchniv starshykh klasiv: problemy ta perspektyvy [Formation of competence of senior students: Problems and prospects]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Serii: Psykholohichni nauky, (2) (44), 71–76.
4. Sologub, N. (2009). Mova khudozhnoho tvoruv yak tekst [The language of a literary work as a text]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Slovianska filolohiia*, (475–477), 497–500.
5. Stavytska, I. V. (2013). Inshomovna kompetentnist: mistse definitsii u terminolohichnomu poli suchasnykh naukovykh sudzhen [Foreign language competence: The place of definition in the terminological field of modern scientific judgments]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, (4), 280–286.
6. Stepanenko, O. K., Vykhov, V. H., & Pryimak, L. B. (2022). Linhvistychnyi analiz khudozhnoho tekstu [Linguistic analysis of literary text]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho*. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka, 33 (72) (2), 205–212.
7. Anderson, J. K. (2020). The role of language competence in developing L2 monologic speaking skills. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 10 (2), 179–188.
8. Bachman, L. F., & Palmer, A. S. (2022). The construct validation of some components of communicative proficiency. *TESOL Quarterly*, 16 (3).
9. Canal, M. (2003). From communicative competence to communicative language pedagogy. *In Language and Communication* (pp. 2–27). London : Longman.

10. García-Berrio, A. (2016). *A theory of the literary text* (Reprint ed.). Berlin : W. de Gruyter.
 11. Klieme, E. D., & Leutner, D. E. (2016). Kompetenzentwicklung und Bildungsstandards. *Kompetenzdiagnostik: Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 9, 73–92.
 12. McWilliam, K. H. (2020). Developing competence in L2 monologic speaking: Challenges and strategies. *The Modern Higher Education Review*, 2 (2), 68–77.
 13. Rychen, D. S., & Lganik, L. H. (2018). Competence in the 21st century: A review and synthesis. *Journal of Education and Work*, 31 (4), 315–334.
-

O. O. BELIAKOV

Senior Lecturer at the Department of English Philology,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: beljakov_alex@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-5132-7703>

O. A. SVITLIKOVSKA

PhD in Philology,
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages for the Humanities,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: helena.svitlikovska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0648-8310>

O. A. SHKAMARDA

PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: shkamarda.oksana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2531-6442>

**LITERARY TEXT AS A RESOURCE FOR THE DEVELOPMENT
OF COMMUNICATIVE AND CULTURAL COMPETENCE
OF TERTIARY-LEVEL LEARNERS**

The article offers a thorough analysis of the literary text as a universal and multifaceted resource for developing students' speech and cultural competence in the process of foreign language and literature learning. It substantiates the idea that a literary text serves not only as a source of authentic language material but also as a full-fledged bearer of cultural meanings, models of social behaviour, and concepts inherent in national mentality. Its integration into the educational process ensures deep immersion into the cultural and linguistic environment of the target language, promotes the development of intercultural competence, and broadens students' worldview.

The literary text is characterized as a complex polyphonic phenomenon functioning on several interconnected levels: aesthetic, semantic, and ideological-emotional. It is interpreted as a product of individual authorial creativity, simultaneously rooted in collective linguistic and cultural traditions, which makes it a particularly valuable tool for fostering the competences necessary for effective foreign language communication. Special attention is given to the concept of competence as an integrative personal characteristic encompassing a set of knowledge, skills, abilities, motivational and value orientations, and reflective capacity required for successful intercultural communication.

The study highlights the underuse of the literary text's potential within the current system of language education, where it often plays only a supplementary, illustrative role. The article argues for the need for the systematic and methodical integration of literary texts into the educational process. It emphasizes that, when accompanied by appropriate didactic support, the literary text becomes a powerful means of developing students' communicative, cultural, and interpretive competence, fostering in them a deep understanding of foreign-language culture, critical thinking, and empathetic perception of the Other.

Key words: literary text, speech competence, cultural competence, foreign language, literature, language didactics, communicative approach, intercultural communication.

УДК 81'42.111

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.7>

Т. Г. БОНДАР

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної та української філології,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: t.bondar@lntu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9421-264X>

Н. П. КИСЕЛЮК

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної та української філології,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: kyselyuk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-8401-8579>

МОВНІ ЗАСОБИ ВИСВІТЛЕННЯ СУЧАСНИХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

У статті здійснено лінгвістичний аналіз мовних засобів, які використовуються в англomовному медіадискурсі для репрезентації України в контексті повномасштабної війни, яку росія розпочала у 2022 році. Дослідження базується на матеріалі провідних англomовних медіа, зокрема видання *The New York Times*, і спрямоване на вивчення того, як лексичні засоби та стилістичні прийоми створюють образ України, яка веде боротьбу не лише за свою територіальну цілісність, а й за демократичні цінності в глобальному вимірі. Мова в медійному дискурсі виконує не лише інформативну, а й ідеологічну функцію, адже вона є інструментом конструювання смислів, засобом впливу на громадську думку та механізмом формування соціальних і політичних інтерпретацій подій.

Особливу увагу приділено публікації “Lessons from World War II to Avoid World War III”, написаній міністрами закордонних справ семи країн, де висвітлено спільну позицію щодо подій в Україні. Автори використовують різноманітні стилістичні прийоми, зокрема конотативну лексику (*Ukraine has managed to repel the attack and liberate more than half of the newly occupied territory; Ukraine will never accept the legitimization of Russia's occupation and annexation of any part of Ukraine's territory*), метафори (*divided the 21st century into before and after*), історичні алюзії (згадки про *the Molotov-Ribbentrop Pact the destruction of Kyiv's city center, the Holodomor, the deportation of Crimean Tatars*), прийом зіставлення, цитати й максими (*Freedom must be armed better than tyranny*), а також офіційну лексику (*Ukrainian forces, Kyiv's troops, Ukrainian soldiers, cease-fire, concessions, leverage, incursion*).

У сукупності ці стилістичні засоби формують образ України як мужньої, морально стійкої нації, чия боротьба є не лише національною, а й уособленням боротьби за свободу, справедливість та історичну правду загалом. На противагу цьому, росія лінгвістично позиціюється як історичний і сучасний агресор, дестабілізуюча сила (*full-scale aggression, revanchism, impunity*). Ця оцінна лексика конструє чітку етичну дихотомію між Україною та росією.

Ключові слова: медіадискурс, стилістичні засоби і прийоми, лексика, лінгвістичні одиниці, війна.

Поставлення проблеми. Війна росії проти України, що триває з 2014 року та загострилася у 2022 році після повномасштабного вторгнення, залишається одним із найгостріших і найтриваліших збройних конфліктів сучасного світу. Ця війна вийшла далеко за межі регіонального протистояння; вона суттєво впливає на глобальну політичну динаміку, безпекову політику, енергетичну стабільність, економічні процеси та міжнародні відносини. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення того, як події в Україні представлені

в медійному просторі, адже саме засоби масової інформації часто є основним джерелом формування уявлень людей про події у світі.

Мова в медійному дискурсі виконує не лише інформативну, а й ідеологічну функцію. Вона є інструментом конструювання смислів, засобом впливу на громадську думку та механізмом формування соціальних і політичних інтерпретацій подій. За допомогою лексичних одиниць, синтаксичних конструкцій і стилістичних прийомів журналісти, кореспонденти та редактори формують певне бачення подій, зокрема образ

Україні як жертви агресії або ж як суб'єкта збройного конфлікту. Вони часто апелюють до емоцій, що сприяє конструюванню медіанаративів, які або підтримують, або дискредитують одну із сторін конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засоби і способи висвітлення подій в Україні привертають увагу багатьох дослідників. Особливий інтерес викликає монографія «Досвід війни. Медійно-дискурсивний простір сучасної України» [Романюк : 2024], що об'єднує широке коло науковців, які досліджують мовні й дискурсивні особливості війни в Україні. Видання поділене на тематичні частини, кожна з яких присвячена аналізу різних аспектів функціонування мови та медіа у воєнному контексті. Автори зазначають, що мова впливає на формування громадської думки, об'єднує націю та допомагає чинити опір агресії.

Т. Матвійчук та І. Житар досліджували засоби впливу на читача в сучасних україномовних медіа. Автори звертають увагу, що задля формування переконань, створення емоційного впливу на аудиторію і маніпулювання фактами журналісти використовують різноманітні риторичні прийоми: експресивну лексику, метафори, кліше, риторичні питання, опущення ключових деталей у заголовках тощо [Матвійчук : 2024].

В. Мартиненко аналізує вплив англomовних ЗМІ на формування громадської думки за межами України та на зміцнення інформаційної безпеки нашої країни. Англomовні медіа є інструментом глобального впливу, що дозволяє Україні транслювати власні наративи, формувати позитивний імідж на міжнародній арені та мобілізувати політичну, гуманітарну й військову підтримку з боку західних країн [Мартиненко : 2024].

Мета нашої роботи – здійснити аналіз лінгвістичних одиниць, за допомогою яких у медіадискурсі формується уявлення про Україну як суб'єкта геополітичного конфлікту.

Об'єктом дослідження слугує мова медіатекстів, а предметом – мовні засоби, що беруть участь у створенні образу України в інформаційному англomовному дискурсі.

Матеріал дослідження – публікації у *The New York Times*.

Результати та дискусії. Журналісти, які є представниками різних країн, часто

висвітлюють одну й ту саму подію, особливо політичну чи історичну, по-різному. Це пояснюється їхньою зацікавленістю показати у вигідному ракурсі свою країну, при цьому часто нехтуючи фактами.

Нашу увагу привернула стаття у *The New York Times* від 8 травня 2025 року “Lessons from World War II to Avoid World War III”, написана міністрами закордонних справ семи країн: України, Естонії, Латвії, Литви, Молдови, Польщі та Чехії. Ця стаття присвячена 80-й річниці перемоги над нацизмом і завершенню Другої світової війни. Незважаючи на те, що йдеться про дуже чутливі історичні теми, авторам вдалося дійти згоди щодо тексту з історичним та політичним меседжем. У статті висловлено спільну позицію союзників проти російської агресії та історичних маніпуляцій.

Розгляньмо, які мовні засоби використовують світові лідери для висвітлення подій в Україні та які мовні одиниці описують дії росії.

У статті використано різноманітні стилістичні прийоми, які сприяють створенню переконливого образу нашої країни як історичної жертви та сучасного оплоту свободи. Ці мовні одиниці слугують риторичним та ідеологічним цілям, посилюючи моральну позицію України та легітимність її боротьби.

Одним із важливих стилістичних прийомів є конотативна лексика, яка підкреслює стійкість та рішучість України. До прикладу, фрази на кшталт *Ukraine has managed to repel the attack and liberate more than half of the newly occupied territory* або *Ukraine will never accept the legitimization of Russia's occupation and annexation of any part of Ukraine's territory* зображають нашу націю як хоробру, активну та рішучу. Дієслова *repel* (‘відбити’), *liberate* (‘звільнити’) та *never accept* (‘ніколи не прийняти’) означають силу, самостійність та непохитність.

Метафорична лексика з'являється в таких рядках, як *divided the 21st century into before and after*, де війна в Україні зображується як епохальна подія, подібна до історичних переломних моментів, таких як Друга світова війна.

У статті також використано історичні алюзії як риторичний прийом. Згадки про *the Molotov-Ribbentrop Pact* (‘пакт Молотова-Ріббентропа’), *the destruction of Kyiv's city center* (‘руйнування

центру Києва»), *the Holodomor* (‘Голодомор’) і *the deportation of Crimean Tatars* (‘депортація кримських татар’) вписують нинішню боротьбу України в довгу історичну тяглість жертвування та опору. Цей прийом підкреслює історичну легітимність України та змальовує її нинішню роль як продовження минулої боротьби за справедливість.

Прийом зіставлення ефективно використано при порівнянні багатонаціонального складу Червоної армії, що включав *at least six million Ukrainians* (‘щонайменше шість мільйонів українців’), з *ugly cult of victory* (‘потворним культом перемоги’), який насаджує режим путіна. Цей контраст допомагає Україні повернути собі історичну пам’ять і водночас дискредитує спроби росії монополізувати перемогу над нацизмом.

Цитати й максими на кшталт *Freedom must be armed better than tyranny* (‘Свобода має бути озброєна краще, ніж тиранія’) та латинський вислів *Si vis pacem, para bellum* (‘Хочеш миру – готуйся до війни’) підвищують моральну тональність статті. Ці афористичні фрази ще раз підкреслюють право України на самозахист й апелюють до універсальних принципів, перетворюючи Україну з регіонального гравця на символ глобального демократичного спротиву.

У сукупності ці стилістичні засоби формують образ України як мужньої, морально стійкої нації, чия боротьба є не лише національною, а й уособленням боротьби за свободу, справедливість та історичну правду загалом.

Зазначимо, що й інші публікації у *The New York Times* представляють Україну як країну, що веде боротьбу не лише на фізичному фронті, а й у дипломатичних сферах. Показано, що Україна прагне миру і міжнародної співпраці, особливо зі Сполученими Штатами та європейськими союзниками, водночас Росію зображено як сторону, яка ухиляється від конструктивних перемовин. При цьому автори статей використовують як офіційну лексику (*Ukrainian forces, Kyiv's troops, Ukrainian soldiers, cease-fire, concessions, leverage, incursion*), так і конотативну та оцінну (*Putin “wants to kill Ukrainians”, Ukraine “stunned Russia”*) [Putin Stops Far Short of Agreeing to a Cease-Fire, and Adds Tough Conditions : 2025].

Стилістично широко використовуються прямі цитати, що уможливлює представлення як української, так і російської позиції власними словами. Характерним є використанням повторів та емоційної риторики (*manipulation, kill, nightmare, pessimistic tone*). У промовах О. Зеленського це, зокрема, використовується, щоб викликати співчуття до України і відобразити надзвичайно великі людські втрати внаслідок війни. Метафори (наприклад, *geopolitical fortunes, dizzying reversal*) передають складність і мінливість міжнародних відносин навколо України.

Розгляньмо лексику та стилістичні засоби, які використані в статті “Lessons from World War II to Avoid World War III” для опису росії та її дій. Аналіз показує, що вони є емоційно насиченими та риторично виразними. Ці мовні засоби мають на меті створити чітку моральну дихотомію між Україною та росією, представляючи останню як агресора, чия поведінка вкорінена як в історичних так і в сучасних моделях насильства, обману та імперіалізму.

Домінуючою особливістю є використання оцінної та емоційно навантаженої лексики. Росію описують за допомогою таких термінів, як *aggression* (‘агресія’), *rogue regimes* (‘режими-ізгої’), *revanchism* (‘реваншизм’) і *hostile actions* (‘ворожі дії’). Ці слова мають сильні негативні конотації, зображуючи росію не лише як військову загрозу, а як дестабілізуючого глобального гравця, що діє поза межами міжнародних норм. Фрази на кшталт *Russia's full-scale aggression* (‘повномасштабна агресія росії’) та *Russia has not abandoned its aggressive plans* (‘росія не відмовилася від своїх агресивних планів’) підкреслюють послідовність та навмисність її дій.

Метафоричні вирази посилюють загрозу, яку становить росія. До прикладу, згадка про путіна, який *fantasizing about another Yalta* (‘фантазує про іншу Ялту’), метафорично змальовує російського президента як одержимого відродженням імперіалістичних силових структур. Ця метафора викликає асоціації з небезпечною ностальгією за тоталітарним впливом і силовим переокроюванням кордонів.

Історичні алюзії та інтертекстуальні посилення широко використовуються для того, щоб показати як сучасні дії росії пов’язані

з усталеною моделлю гноблення. Згадки про пакт Молотова-Ріббентропа та радянські депортації слугують потужним нагадуванням про злочини минулого. Пов'язуючи ці історичні події з сучасною агресією, автори статті припускають, що нинішня поведінка росії є продовженням радянського тоталітаризму. Такі вирази, як *Soviet repressions* ('радянські репресії'), *occupation and control* ('окупація та контроль'), *crimes by the Soviet regime* ('злочини радянського режиму'), звучать і в сучасному контексті, створюючи прямий зв'язок насильства та домінування в історичній перспективі.

У статті також використовуються контрастивні структури, щоб підкреслити маніпуляції пам'яттю з боку росії на противагу правді. Наприклад, у статті йдеться: "*Instead of commemorating World War II victims, Mr. Putin's regime has crafted an ugly cult of victory*" ('Замість того, щоб вшановувати пам'ять жертв Другої світової війни, режим путіна створив потворний культ перемоги'). Таке зіставлення акцентує увагу на тому, що росія спотворює пам'ять задля мілітаристських та ідеологічних цілей.

Іронія та риторичне засудження проявляються у твердженнях на кшталт *Russia has no right to monopolize the victory over Nazism* ('Росія не має права монополізувати перемогу над нацизмом'). Це висловлювання виконує як функцію фактичного твердження, так і моральний докор, позбавляючи росію її самозваного історичного авторитету. Окрім того, як вже зазначалося, сам вираз *ugly cult of victory* ('потворний культ перемоги') є прикладом яскравої метафори з елементами іронії, яка гостро критикує ритуалізоване прославлення радянських перемог під час вчинення сучасних злочинів.

Тональність статті досягає кульмінації у закликах до відповідальності. Автори використовують юридичну лексику: *Russia's failure to properly condemn Stalinism* ('нездатність росії належним чином засудити сталінізм'), *compensate for the occupational damage* ('відшкодувати збитки, завдані окупацією'), *Russia's current crimes* ('нинішні злочини Росії'). Така риторика підкреслює необхідність не лише історичної прозорості, а й юридичної відповідальності.

Отож, образ росії в статті формує послідовне використання метафор, історичних алюзій, емоційно забарвленої лексики та іронії. Ці стилістичні засоби вибудовують потужний риторичний фрейм, який представляє росію як агресора, що корінням сягає тоталітарного минулого, маніпулює історією, порушує норми міжнародного права і становить загрозу як для регіональної, так і для глобальної безпеки.

Слід зазначити, що у статті сім міністрів чітко висловлюють спільну позицію Європи у відповідь на війну росії проти України. Ця європейська позиція передається через поєднання риторичних стратегій і конкретних фраз, які підкреслюють єдність, історичну свідомість і колективний моральний компас.

Одним із найпомітніших прийомів є використання інклюзивного та колективного голосу. Спільне авторство статті міністрів закордонних справ європейських країн та України вже є риторичним жестом, що сигналізує про єдиний фронт. Фрази на кшталт *as leaders of countries that suffered greatly during and after the war, we attach great importance to this date* ('як лідери країн, які сильно постраждали під час і після війни, ми надаємо великого значення цій даті [9 травня]') створюють сильне відчуття спільного історичного досвіду і моральної відповідальності. Неодноразове використання займенника *we* посилює цю колективну ідентичність.

Європа також зображена як активний і цілеспрямований учасник у формуванні глобального миру і стабільності. Ключова фраза *Ukraine, the European Union and the United States work to achieve peace* ('Україна, Європейський Союз та Сполучені Штати працюють задля досягнення миру') окреслює цей альянс як стратегічні та спільні зусилля. Простота дієслова *work* підкреслює постійну, цілеспрямовану дію, а не пасивну надію, що свідчить про те, що мир є спільною метою, яка вимагає постійної роботи.

Історична пам'ять відіграє вирішальну роль у формуванні цієї позиції. У статті підкреслюється важливість вивчення минулого, щоб уникнути повторення його помилок. Твердження *Learning these simple but important lessons of World War II is critical both to prevent the outbreak of World War III and to reinvent a fair*

international system ('Вивчення цих простих, але важливих уроків Другої світової війни має вирішальне значення як для запобігання спалаху Третьої світової війни, так і для відновлення справедливої міжнародної системи') не лише нагадує про катастрофічні наслідки ігнорування історії, а й позиціонує Європу як активного агента у зміні світового порядку.

Висновки. Аналіз публікацій показує, як ретельно підібрані мовні одиниці та стилістичні прийоми конструюють певний образ України в медіадискурсі. У статті "Lessons from World War II to Avoid World War III" використовується офіційна лексика, що відображає урочистість теми. Україна послідовно зображується як центральний гравець у сучасній геополітичній боротьбі, не просто як жертва, а як рішучий і законний захисник демократичних цінностей. Такі лексеми, як *freedom*, *sovereignty* та *independence* окреслюють роль України з точки зору міжнародного права і моральності, закріплюючи її

позицію в глобальній боротьбі проти тиранії. Особові займенники (*we remember*, *we offer*, *we must*) створюють колективний голос і показують солідарність між народами зі спільним історичним досвідом. На противагу цьому, росія лінгвістично позиціонується як історичний і сучасний агресор, дестабілізуюча сила (*full-scale aggression*, *revanchism*, *impunity*). Ця оцінна лексика конструює чітку етичну дихотомію між Україною та росією.

Отже, у контексті війни в Україні мова медійного дискурсу має виняткове значення. За допомогою мовних засобів, загальних лінгвістичних стратегій авторам вдається створити образ України, яка є суверенною державою, легітимною і морально стійкою. Завдяки свідомому використанню історичних аналогій, емоційної мови та оцінної лексики публікації формують у читача сприйняття України як сучасного бастиону демократичних цінностей та жертви нової імперської агресії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Досвід війни. Медійно-дискурсивний простір сучасної України : монографія / за ред. С. Романюк. Варшава : Totem.com.pl, 2024. 242 с. URL: https://www.pl/data/include/cms/Doswiadczenie_wojny_Romaniuk_Svitlana_2024.pdf (дата звернення: 12.05.2025).
2. Мартиненко В. В. Аналіз медіа-стратегії України в контексті українсько-російської війни в англійськомовних ЗМІ. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Том 35 (74), № 5, ч. 2. С. 218–227. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/5_2024/part_2/35.pdf (дата звернення: 19.05.2025).
3. Матвійчук Т. П., Житар І. В. Мовні засоби впливу на читача у сучасних ЗМІ. *Закарпатські студії*. 2024. Вип. 36. С. 38–42. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/36/8.pdf> (дата звернення: 19.05.2025).
4. Lessons from World War II to Avoid World War III. *The New York Times*. May 8, 2025. URL: <https://tinyurl.com/ythf4k4> (дата звернення: 15.05.2025).
5. Putin Stops Far Short of Agreeing to a Cease-Fire, and Adds Tough Conditions. *The New York Times*. March 13, 2025. URL: <https://www.nytimes.com/live/2025/03/13/world/russia-ukraine-moscow-war-kursk#> (дата звернення: 15.05.2025).

REFERENCES

1. Romaniuk, S. (Ed.). (2024). *Dosvid viiny. Mediino-dyskursyvnyi prostir suchasnoi Ukrainy* [The Experience of War: The Media-discursive Space of Contemporary Ukraine]. Warsaw: Totem.com.pl. Retrieved from https://www.pl/data/include/cms/Doswiadczenie_wojny_Romaniuk_Svitlana_2024.pdf
2. Martynenko, V. V. (2024). Analiz media-strategii Ukrainy v konteksti ukrainsko-rosiiskoi viiny v anhlovnykh ZMI [Analysis of Ukraine's media strategy in the context of the Ukrainian-Russian war in English-language media]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiya. Zhurnalistyka*, 35 (74), No. 5, pt. 2, 218–227. Retrieved from https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/5_2024/part_2/35.pdf
3. Matviichuk, T. P., & Zhytar, I. V. (2024). Movni zasoby vplyvu na chytacha u suchasnykh ZMI [Linguistic means of influencing the reader in modern media]. *Zakarpatski studii*, (36), 38–42. Retrieved from <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/36/8.pdf>
4. Lessons from World War II to avoid World War III. (2025, May 8). *The New York Times*. Retrieved from <https://tinyurl.com/ythf4k4>
5. Putin stops far short of agreeing to a cease-fire, and adds tough conditions. (2025, March 13). *The New York Times*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/live/2025/03/13/world/russia-ukraine-moscow-war-kursk#>

T. H. BONDAR

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine
E-mail: t.bondar@lntu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9421-264X>*

N. P. KYSELIUK

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine
E-mail: kyselyuk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-8401-8579>*

**LINGUISTIC MEANS OF COVERING CURRENT EVENTS IN UKRAINE
IN THE ENGLISH-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE**

The article provides an analysis of the linguistic means used in English-language media discourse to represent Ukraine in the context of the full-scale war that Russia started in 2022. The research is based on the leading English-language media, in particular *The New York Times*, and aims to study how lexical means and stylistic devices create an image of Ukraine that is fighting not only for its territorial integrity but also for democratic values in the global dimension. Language in media discourse performs not only an informative but also an ideological function, as it is a tool for constructing meanings, a means of influencing public opinion, and a mechanism for shaping social and political interpretations of events.

Particular attention is paid to the publication “Lessons from World War II to Avoid World War III” written by the foreign ministers of seven countries, which highlights a shared position on the events in Ukraine. The authors use a variety of stylistic techniques, including connotative vocabulary (*Ukraine has managed to repel the attack and liberate more than half of the newly occupied territory; Ukraine will never accept the legitimization of Russia’s occupation and annexation of any part of Ukraine’s territory*), metaphors (*divided the 21st century into before and after*), historical allusions (*references to the Molotov-Ribbentrop Pact and the destruction of Kyiv’s city center, the Holodomor, the deportation of Crimean Tatars*), juxtaposition, quotes and maxims (*Freedom must be armed better than tyranny*), as well as official vocabulary (*Ukrainian forces, Kyiv’s troops, Ukrainian soldiers, cease-fire, concessions, leverage, incursion*).

Taken together, these stylistic devices form the image of Ukraine as a courageous, morally resilient nation whose struggle is not only national but also symbolizes a broader fight for freedom, justice, and historical truth. In contrast, Russia is linguistically portrayed as both a historical and contemporary aggressor, a destabilizing force (*full-scale aggression, revanchism, impunity*). This evaluative vocabulary constructs a clear ethical dichotomy between Ukraine and Russia.

Key words: media discourse, stylistic means and techniques, vocabulary, linguistic units, war.

УДК 811.111::81'42

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.8>

I. В. ВОЙТАНИК

викладач кафедри іноземних мов,

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Електронна пошта: iravoitanik@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-5350-9375>

I. З. ТЕРСІНА

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов,

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Електронна пошта: tersina_i@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0003-3167-1504>

МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ АНГЛІЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглядається англomовний економічний дискурс як потужний освітній ресурс, що сприяє формуванню економічної компетентності, когнітивної мобільності та міжкультурної комунікативної спроможності сучасних здобувачів освіти. В умовах глобалізації та посилення міжнародної комунікації англійська мова виконує не лише інформативну, а й навчальну функцію, забезпечуючи доступ до професійних знань і дискурсивних практик у сфері економіки. Метою статті є комплексне дослідження мовних засобів, що реалізують освітній потенціал англomовного економічного дискурсу. Аналіз охоплює лексико-граматичні, стилістичні, когнітивні та комунікативні характеристики економічних текстів у професійних та масмедійних жанрах. Особливу увагу приділено ролі спеціалізованої термінології, модальних конструкцій, жанрової різноманітності, а також стилістичних прийомів, що формують економічну грамотність, критичне мислення та здатність до ефективної міжкультурної взаємодії. У роботі підкреслено, що англomовний економічний дискурс не лише транслює фахову інформацію, а й моделює концептуальну картину економічної реальності, сприяє засвоєнню норм і цінностей ділового середовища, а також формуванню мовної та когнітивної компетентності. Проаналізовано приклади з аналітичних текстів, які демонструють функціональне навантаження мовних засобів у процесі передавання складної економічної інформації. Зроблено висновок, що вивчення мовних засобів англomовного економічного дискурсу має важливе значення для модернізації економічної освіти та формування фахівців, здатних ефективно діяти у глобалізованому мовному й професійному просторі. Крім того, зазначено, що інтеграція елементів економічного дискурсу у процес мовної освіти сприяє розвитку системного економічного мислення, уміння інтерпретувати сучасні економічні явища та забезпечує більш глибоке розуміння міждисциплінарного зв'язку мови й економіки.

Ключові слова: англomовний економічний дискурс, мовні засоби, економічна компетентність, комунікативна мобільність, міжкультурна комунікація.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де знання та інформація дедалі частіше виступають ключовими ресурсами соціального та економічного розвитку, мова набуває особливого значення як інструмент доступу до цих ресурсів і засіб їх ефективного засвоєння та трансляції. В умовах активної глобалізації світової економіки та зростання інтенсивності міжкультурних контактів, надзвичайно посилюється роль англійської мови як універсального засобу міжнародної комунікації, зокрема в економічній сфері. Відтак англomовний економічний

дискурс постає не лише як засіб фахового спілкування, а й як потужний освітній ресурс, що формує економічну обізнаність, когнітивну мобільність та комунікативну компетентність сучасної особистості. Розширення міжнародної комунікації, зумовлене науково-технічним прогресом, інтенсивною діловою взаємодією та міждержавною інтеграцією, спричинило значне зростання попиту на перекладацькі послуги та опосередковане міжмовне спілкування. Попри домінування англійської мови як глобального засобу міжнародної комунікації,

міжмовна взаємодія не лише не втрачає своєї актуальності, а й набуває нових форм і масштабів у зв'язку з посиленням міжкультурних зв'язків [Spîres : 92–93; Ghia : 218–219].

У цьому контексті особливого значення набуває розуміння специфіки мови економіки, яка, з одного боку, виконує функції професійного підкоду для фахівців у галузі бізнесу, фінансів та управління, а з іншого – дедалі активніше інтегрується в загальномовний простір. Економічна лексика і стилістика проникають у повсякденне мовлення, медіа та освіту, відображаючи зміни у суспільстві та способи мислення сучасної людини [Lorenzo-Dus & Bou-Franch : 125–126; Cogo : 53–54]. Мовні засоби економічного дискурсу, таким чином, впливають на формування лінгвістичної картини світу носіїв різних мов, актуалізуючи потребу в їх вивченні з позицій функціонального та когнітивного підходів.

У межах ділового спілкування відбувається постійний обмін текстуально організованою смисловою інформацією, що функціонує у певному соціокультурному контексті й відображає економічну парадигму часу. Продукти такого дискурсу – усні та письмові тексти – стають важливим елементом професійної діяльності та навчального процесу, зумовлюючи потребу у формуванні мовної компетентності, що забезпечує успішне оперування економічною інформацією. Особливої уваги потребують лексико-граматичні, стилістичні, когнітивні та комунікативні характеристики англomовного економічного дискурсу, оскільки саме вони становлять мовні засоби реалізації його освітнього потенціалу. Таким чином, актуальним є системне дослідження мовних засобів, які формують і передають економічне знання в межах англomовного дискурсу, а також їхнього впливу на формування економічної компетентності здобувачів освіти. Такий підхід дозволяє інтегрувати економічний зміст у процес мовного навчання, поєднуючи розвиток фахових знань із удосконаленням іншомовної комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічний дискурс досліджували різні вчені, які акцентували увагу на його лінгвістичних, когнітивних, комунікативних та освітніх аспектах. Зокрема, Пітер Гудріч [Goodrich : 45–57]

вивчав особливості правового дискурсу, а Зянґ і Греніє [Zhang & Grenier : 123–137] зосередилися на взаємозв'язку лінгвістики та економіки. Кравченко [Kravchenko : 89–102] досліджував когнітивні й комунікативні характеристики міжнародного правового дискурсу, Демченко та Береговенко досліджували англomовні неологізми у сучасному економічному дискурсі [Демченко, Береговенко : 25–32], тоді як Савелюк [Savelyuk : 34–49] виділив такі риси економічного дискурсу, як емотивність, ясність, стислість, стереотипізація та практична спрямованість. Біленя-Граєвська [Bielenia-Grajewska : 78–88] аналізувала запозичення в англійському економічному дискурсі. Серед вітчизняних дослідників, зокрема Кланцакова, Лікунь, Махницька, Ободін, Петушинська, Пилипенко та Рибачок, значну увагу приділено функціонуванню економічної мови в суспільстві. Зарубіжні економісти, такі як Преллі, Таулмін, Кітчер, Маєрс і МакКлоскі, досліджували роль економічної мови у формуванні професійної компетентності. Водночас Сара Міллз [Mills : 1–15] підкреслювала багатозначність терміну «дискурс», а Теун А. ван Дейк [van Dijk : 47–70] систематизував різні рівні та типи дискурсу – від конкретних комунікативних актів до культурно-історичних контекстів. Таким чином, попередні дослідження охоплюють широке коло питань, що стосуються мовних засобів реалізації економічного дискурсу та його освітнього потенціалу.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні мовних засобів, що реалізують освітній потенціал англійського економічного дискурсу в умовах глобалізації та активної міжнародної комунікації. Зокрема, стаття спрямована на виявлення лексико-граматичних, стилістичних, когнітивних та комунікативних характеристик цього дискурсу, які сприяють формуванню економічної компетентності та комунікативної мобільності здобувачів освіти. Аналізуючи специфіку економічної мови як професійного підкоду, що інтегрується у загальномовний простір, дослідження має на меті показати, яким чином мовні засоби англomовного економічного дискурсу виступають потужним освітнім ресурсом, що сприяє розвитку фахових знань та удосконаленню іншомовної комунікативної компетентності в процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. У межах нашої теми ми вважаємо, що особливу увагу слід приділити тому, як саме специфічні лінгвістичні інструменти та жанрові особливості економічного дискурсу сприяють формуванню і передачі економічних знань, розвитку професійних компетентностей і комунікативної мобільності сучасних здобувачів освіти. Аналізуючи економічний дискурс через призму його освітнього потенціалу, можна виокремити низку ключових аспектів, що визначають роль мовних засобів у формуванні когнітивних, комунікативних та соціокультурних умінь в економічній сфері.

По-перше, як наголошують дослідники [Kachmar : 80–84; Лут : 133–136], англomовний економічний дискурс функціонує як інституційний дискурс, що відображає професійні норми, цінності та комунікативні практики у сфері бізнесу, фінансів, управління. В межах навчального процесу такі дискурсивні практики набувають значення не просто як засіб передачі інформації, а як інструмент формування економічної грамотності, що поєднує фахові знання з умінням ефективно використовувати мову для розв'язання професійних завдань. Мовні засоби – від спеціалізованої лексики, термінології до типових граматичних конструкцій і стилістичних прийомів – стають засобами моделювання економічної реальності, які здобувачі освіти навчаються інтерпретувати і застосовувати.

По-друге, жанрова типологія економічного дискурсу [Лут : 133–136] підкреслює різноманітність текстових форм, що використовуються для передачі економічної інформації: офіційні документи, аналітичні огляди, рекламні повідомлення, інформаційні статті та ін. Кожен із цих жанрів має свої мовні особливості, які здатні виконувати освітню функцію – наприклад, підвищувати розуміння економічних концептів, формувати критичне мислення або розвивати вміння аргументувати та переконувати. Освітній потенціал реалізується через опанування цих жанрів у процесі навчання, що розвиває здатність учнів і студентів аналізувати складні економічні явища, формулювати власні висновки та ефективно комунікувати в професійному середовищі.

По-третє, когнітивний вимір економічного дискурсу, акцентований Качмар [Kachmar :

80–84], підкреслює, що мовні засоби не лише фіксують знання, а й формують концептуальні картини світу, уявлення про економічні процеси та явища. Це є важливою складовою освітнього потенціалу, адже через засвоєння економічного дискурсу здобувачі освіти не тільки вивчають термінологію, а й засвоюють певний спосіб мислення, логіку економічних відносин, механізми прийняття рішень. Таким чином, навчання економічному дискурсу стає засобом розвитку когнітивної мобільності – здатності адаптуватися до нових інформаційних умов і застосовувати отримані знання в різних професійних і життєвих ситуаціях.

Четвертий важливий аспект пов'язаний із соціокультурним контекстом, у якому функціонує англomовний економічний дискурс. Він не лише відображає специфіку економічних відносин, а й формує економічну культуру, що вимагає від учасників комунікації розуміння норм і цінностей міжнародного бізнесу, етичних стандартів, міжкультурних особливостей. У межах освітнього процесу це сприяє формуванню комунікативної компетентності, яка передбачає володіння не лише мовою, а й культурними кодами, уміння вести діалог у мультикультурному середовищі. Мовні засоби дискурсу тут виступають як канали передачі цих культурних змістів, що сприяє розвитку міжкультурної чутливості та глобальної економічної свідомості.

П'ятий аспект стосується ролі медіа та масової комунікації як носіїв економічного дискурсу. Англomовні економічні тексти у ЗМІ, інтернет-ресурсах, навчальних матеріалах використовують широкий спектр мовних засобів – від технічної лексики до метафор і стилістичних фігур, що спрощують сприйняття складної економічної інформації. Це створює умови для ефективної трансляції економічних знань широкому загалу, що є складовою освітнього потенціалу дискурсу. Таким чином, медіадискурс стає не лише джерелом інформації, а й освітнім ресурсом, що впливає на формування економічної грамотності суспільства.

З огляду на наведене, мовні засоби реалізації освітнього потенціалу англійського економічного дискурсу можна визначити як сукупність лексико-граматичних, стилістичних, жанрових та когнітивних компонентів, які забезпечують ефективне моделювання, передачу та засвоєння

економічних знань, а також формування відповідних професійних та комунікативних компетентностей. Вони виконують функції інструменту навчання і комунікації, сприяючи не лише отриманню інформації, а й розвитку критичного мислення, адаптивності та міжкультурної компетентності.

Отже, вивчення мовних засобів економічного дискурсу має надзвичайне значення для сучасної економічної освіти, оскільки дозволяє інтегрувати фахові знання з розвитком мовної та когнітивної компетентності, формує економічну культуру та готує здобувачів освіти до успішної професійної діяльності у глобалізованому світі. Такий підхід відкриває широкі перспективи для подальших досліджень у галузі лінгвістики економіки, методики викладання іноземних мов, міжкультурної комунікації та професійної освіти загалом.

У сучасних економічних текстах відзначається стійка тенденція до використання різноманітних лексико-граматичних засобів, які не лише забезпечують передачу інформації, а й виконують освітню функцію. Зокрема, у численних аналітичних статтях економічної тематики спостерігається активне застосування модальних дієслів (*may, might, should, must*), що виражають різні ступені ймовірності, необхідності або припущення. Ці мовні засоби є важливими для формування критичного мислення та здатності оцінювати ризики, що має надзвичайне значення для фахової підготовки здобувачів освіти в галузі економіки. Так, у статті Сміз та колег з питань глобальних фінансових ризиків використано такі формулювання: “The central bank must consider the implications of rising inflation, which might affect long-term growth prospects” [Smith : 114]. У цьому прикладі модальні дієслова “must” і “might” слугують для позначення необхідності дії та потенційної можливості, що дозволяє не лише засвоїти термінологію, а й усвідомити способи вираження різних рівнів впевненості в економічній комунікації. У звіті Bank for International Settlements зафіксовано: “Central banks might have underestimated the structural drivers of inflation, which may call for a revision of monetary frameworks” [BIS : 49]. У цьому випадку модальні дієслова використовуються як маркери гіпотетичності та підкреслюють можливість перегляду політичних підходів, що

важливо для формування дискусійних навичок та аналітичного осмислення економічних політик.

В економічному дискурсі значне місце посідає спеціалізована лексика, що часто має багатозначний характер і потребує контекстуального аналізу для точного розуміння. Такий підхід сприяє формуванню когнітивної компетентності, оскільки поєднує лексичну точність із розвитком аналітичного мислення. У цьому контексті важливим є наведення визначень та пояснень ключових термінів. Наприклад, Джонсон у своїй праці з фінансової стабільності формулює: “Liquidity, defined as the ease with which assets can be converted to cash without significant loss of value, is crucial for maintaining market stability” [Johnson : 87]. Таким чином, термін “liquidity” супроводжується семантичним розкриттям, що сприяє глибшому розумінню предмета дослідження. Аналогічно Вільямс розглядає поняття “volatility” як ключовий індикатор ринкової невизначеності: “Volatility is a key indicator of market uncertainty, often reflecting investor sentiment and external shocks” [Williams : 52]. Це визначення сприяє формуванню глибокого розуміння макроекономічних інструментів серед студентів-економістів.

Грамматичні конструкції, зокрема пасивний стан і складнопідрядні речення, відіграють важливу роль у формуванні офіційного і об’єктивного стилю викладу, характерного для академічного і професійного економічного дискурсу. Застосування пасивних форм дозволяє підкреслити безособовий характер тверджень і уникнути суб’єктивних оцінок, що підвищує рівень довіри до поданої інформації. Так, Лопес у дослідженні впливу інвестиційних потоків констатує: “It has been demonstrated that foreign direct investment inflows are closely linked to technological innovation in emerging markets” [Lopez : 204]. У цій конструкції наголос робиться на результатах дослідження, а не на особі, що його здійснила, що властиво науковому стилю. Цей приклад ілюструє, як пасивний стан сприяє об’єктивності та науковості подачі матеріалу.

Значну роль у розвитку аналітичних і прогностичних умінь відіграють умовні речення, особливо другого та третього типу, що

використовуються для моделювання альтернативних економічних сценаріїв і наслідків певних дій. Так, у статті Девіса наведено приклад: “If government had implemented stricter regulations earlier, the financial crisis might have been mitigated” [Davies : 122]. Використання такої граматичної конструкції сприяє формуванню причинно-наслідкових зв’язків і стимулює критичне осмислення минулих подій та їх потенційного альтернативного розвитку.

Жанрове різноманіття англomовного економічного дискурсу забезпечує багатогранність його освітнього потенціалу. Офіційні звіти, аналітичні огляди, бізнес-презентації, публіцистичні матеріали відрізняються специфікою мовних засобів і комунікативних цілей, що розвиває різні професійні компетенції. У статті Браун показано, що діалогові формати у бізнес-аналізі сприяють розвитку комунікативної гнучкості і аналітичних навичок: “Engaging in structured debate allows students to navigate conflicting economic viewpoints, sharpening their analytical and rhetorical skills” [Brown : 67]. Цей підхід стимулює здобувачів освіти активно включатися у процес аналізу та аргументації, що є ключовими складовими професійної діяльності. Особливу увагу варто приділити використанню образних засобів, зокрема метафор, які полегшують розуміння складних економічних процесів і сприяють розвитку творчого мислення. Наприклад, у роботі Сайн фіскальна політика зображується як “a balancing act on a tightrope” [Singh : 29], що допомагає студентам зрозуміти динаміку компромісів між витратами та доходами. У публікації Лі та Хен зазначено: “The housing market is a pressure cooker – a small policy misstep may cause it to explode” [Lee & Han : 74]. Така метафора не лише покращує засвоєння концепту, але й стимулює креативний підхід до аналізу економічних явищ. Образність у цих прикладах не лише підвищує комунікативну ефективність текстів, а й розвиває когнітивні здібності студентів.

Не менш важливим є культурно-комунікативний аспект англomовного економічного дискурсу, що має ключове значення у глобалізованому бізнес-середовищі. Знання мовних і культурних кодів є необхідною умовою для успішної професійної діяльності та міжкультурної взаємодії. Нгюєн наголошує: “Cross-cultural competence is crucial in international trade negotiations, where language use reflects underlying ethical standards and trust-building mechanisms” [Nguyen : 89]. У цьому контексті навчання економічній мові інтегрує не лише фахові знання, а й міжкультурну чутливість, що підвищує готовність здобувачів освіти до роботи в багатонаціональному професійному середовищі.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що мовні засоби англomовного економічного дискурсу є потужним інструментом реалізації освітнього потенціалу в умовах глобалізації та інтернаціоналізації економіки. Специфічна лексика, граматичні конструкції, стилістичні прийоми та жанрові особливості цього дискурсу сприяють не лише передачі економічної інформації, а й формуванню професійної компетентності, критичного мислення, когнітивної мобільності та міжкультурної комунікативної здатності здобувачів освіти. Англійський економічний дискурс виступає не лише як функціональний засіб спілкування в бізнесі та науці, а й як освітній ресурс, який інтегрує фахові знання та мовні навички.

Такий підхід забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати у мультикультурному професійному середовищі та адаптуватися до швидкозмінних економічних реалій. Подальші дослідження у цій галузі мають зосереджуватися на розробці методичних моделей інтеграції економічного дискурсу у навчальні програми, а також на вивченні міжмовних та міжкультурних аспектів, що розширюють освітній потенціал англomовного економічного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демченко Н. С., Береговенко Н. С. Англomовні неологізми у сучасному економічному дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*. Одеса, 2022. Вип. 16. С. 25–32.
2. Лут К. А. Жанрова типологія англomовного економічного дискурсу. *«Нова філологія» Запорізького національного університету*: зб. наук. пр. Запоріжжя, 2012. Вип. 49. С. 133–136.
3. Bielenia-Grajewska M. English economic discourse borrowings. *Journal of Economic Linguistics*. 2009. 12 (2), 78–88.
4. BIS. Annual Economic Report. *Bank for International Settlements*. 2023.
5. Brown T. Dialogic strategies in business education: A communicative approach to teaching economics. *Journal of Economic Perspectives*. 2020. 34 (2), 60–72.

6. Cogo A. English as a Lingua Franca and Global Business Communication: Critical Perspectives. Routledge. 2023, 45–67.
7. Davies M. Crisis and Regulation: Lessons from the 2008 Meltdown. *Global Economic Review*. 2021. 19 (3), 120–126.
8. Ghia E. Languages and Translation in the Global Market. In: *The Palgrave Handbook of Languages and Conflict*. Palgrave Macmillan. 2012. 215–230.
9. Goodrich P. Legal discourse and its characteristics. *Journal of Legal Studies*. 1984. 6 (1), 45–57.
10. Johnson P. Liquidity and Stability in Post-Pandemic Markets. *Economic Stability Studies*. 2021. 14 (2), 84–90.
11. Kachmar O. Yu. Economic discourse as a type of institutional discourse // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 11 (79). С. 80–84.
12. Kravchenko O. Cognitive and communicative aspects of international legal discourse. *International Journal of Linguistics*. 2007. 3 (4), 89–102.
13. Lee M. & Han Y. Housing Policies and Market Volatility. *Journal of Urban Economics*. 2022. 33 (1), 70–78.
14. Lopez D. FDI and Innovation in Emerging Economies. *Emerging Markets Analysis*, 2023. 16 (4), 203–210.
15. Lorenzo-Dus N. & Bou-Franch P. Discourse, Media, and Society: Mapping New Directions in Discourse Analysis. Palgrave Macmillan. 2022, 120–138.
16. Mills S. Discourse. Routledge. 2024, 1–15.
17. Nguyen T. Cross-Cultural Competence in Trade Negotiations. *Global Commerce Quarterly*, 2022. 8 (2), 85–92.
18. Savelyuk N. Features of economic discourse: Emotiveness, clarity, and practical usage. *Journal of Economic Discourse Studies*. 2020. 8 (1), 34–49.
19. Singh V. Fiscal Strategies in an Uncertain World. *Global Fiscal Policy Review*. 2023. 17 (1), 27–33.
20. Smith R., Patel J. & Gomez A. Central Banking in a Post-COVID World. *Journal of Economic Policy*. 2022. 24 (1), 110–116.
21. Spires H. A. Critical Perspectives on Global Literacies: Education and Communication in the 21st Century. Teachers College Press. 2021, 89–105.
22. van Dijk T. A. Discourse as structure and process. Sage Publications. 1997, 47–70.
23. Williams D. Volatility and Sentiment in Financial Markets. *Market Dynamics Journal*. 2020. 9 (3), 50–55.
24. Zhang X. & Grenier C. The intersection of linguistics and economics. *Linguistics and Economics Review*, 2012. 5 (1), 123–137.

REFERENCES

1. Demchenko N. S., Beregoenko N. S. (2022) Anglomovni neologizmy u suchasnomu ekonomichnomu dyskyrsi [English neologisms in modern economic discourse]. *Current issues of foreign philology*, no. 16, pp. 25–32.
2. Lut K. A. (2012) Zhanrova typologiiia anglomovnogo ekonomichnogo dyskyrsu [Genre typology of English economic discourse]. *'New philology' of National University of Zaporizhzhia*, vol. 49, pp. 133–136.
3. Bielenia-Grajewska M. (2009) English economic discourse borrowings. *Journal of Economic Linguistics*, vol. 12 (2), pp. 78–88.
4. BIS. (2023) Annual Economic Report. *Bank for International Settlements*. Retrieved from: <http://www.bis.org/publ/arpdf/ar2023e.htm> (accessed 1 May 2025).
5. Brown T. (2020) Dialogic strategies in business education: A communicative approach to teaching economics. *Journal of Economic Perspectives*, vol. 34 (2), pp. 60–72.
6. Cogo A. (2023) English as a Lingua Franca and Global Business Communication: Critical Perspectives. Routledge, pp. 45–67.
7. Davies M. (2021) Crisis and Regulation: Lessons from the 2008 Meltdown. *Global Economic Review*, vol. 19 (3), pp. 120–126.
8. Ghia E. (2012) Languages and Translation in the Global Market. In: *The Palgrave Handbook of Languages and Conflict*. Palgrave Macmillan, pp. 215–230.
9. Goodrich P. (1984) Legal discourse and its characteristics. *Journal of Legal Studies*, vol. 6 (1), pp. 45–57.
10. Johnson P. (2021) Liquidity and Stability in Post-Pandemic Markets. *Economic Stability Studies*, vol. 14 (2), pp. 84–90.
11. Kachmar O. Yu. (2021) Economic discourse as a type of institutional discourse // *Scientific notes of National university of "Ostrog academy": "Philology"*. Ostrog: NUOA publishing, vol. 11 (79), pp. 80–84.
12. Kravchenko O. (2007) Cognitive and communicative aspects of international legal discourse. *International Journal of Linguistics*, vol. 3 (4), pp. 89–102.
13. Lee M. & Han Y. (2022) Housing Policies and Market Volatility. *Journal of Urban Economics*, vol. 33 (1), pp. 70–78.
14. Lopez D. (2023) FDI and Innovation in Emerging Economies. *Emerging Markets Analysis*, vol. 16 (4), pp. 203–210.

15. Lorenzo-Dus N. & Bou-Franch P. (2022) Discourse, Media, and Society: Mapping New Directions in Discourse Analysis. Palgrave Macmillan, pp. 120–138.
 16. Mills S. (2024) Discourse. Routledge, pp. 1–15.
 17. Nguyen T. (2022) Cross-Cultural Competence in Trade Negotiations. *Global Commerce Quarterly*, vol. 8 (2), pp. 85–92.
 18. Savelyuk N. (2020) Features of economic discourse: Emotiveness, clarity, and practical usage. *Journal of Economic Discourse Studies*, vol. 8 (1), pp. 34–49.
 19. Singh V. (2023) Fiscal Strategies in an Uncertain World. *Global Fiscal Policy Review*, vol. 17 (1), pp. 27–33.
 20. Smith R., Patel J. & Gomez A. (2022) Central Banking in a Post-COVID World. *Journal of Economic Policy*, vol. 24 (1), pp. 110–116.
 21. Spires H. A. (2021) Critical Perspectives on Global Literacies: Education and Communication in the 21st Century. Teachers College Press, pp. 89–105.
 22. van Dijk T. A. (1997) Discourse as structure and process. Sage Publications, pp. 47–70.
 23. Williams D. (2020) Volatility and Sentiment in Financial Markets. *Market Dynamics Journal*, vol. 9 (3), pp. 50–55.
 24. Zhang X. & Grenier C. (2012) The intersection of linguistics and economics. *Linguistics and Economics Review*, vol. 5 (1), pp. 123–137.
-

I. V. VOITANIK

*English Lecturer at the Department of Foreign Languages,
Educational and Scientific Institute of International Relations
of Kyiv Taras Shevchenko National University, Kyiv, Ukraine
E-mail: iravoitanik@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-5350-9375>*

I. Z. TERSINA

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Educational and Scientific Institute of International Relations
of Kyiv Taras Shevchenko National University, Kyiv, Ukraine
E-mail: tersina_i@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-3167-1504>*

LANGUAGE MEANS OF THE EDUCATIONAL POTENTIAL REALIZATION OF ENGLISH ECONOMIC DISCOURSE

The article explores English-language economic discourse as a powerful educational resource that fosters the development of economic competence, cognitive mobility, and intercultural communicative competence among modern learners. In the context of globalization and intensified international communication, the English language performs not only an informative but also an educational function by providing access to professional knowledge and discursive practices in the field of economics. The aim of the article is to conduct a comprehensive analysis of the linguistic means that realize the educational potential of English economic discourse. The analysis covers lexical-grammatical, stylistic, cognitive, and communicative features of economic texts across professional and mass-media genres. Special attention is paid to the role of specialized terminology, modal constructions, genre diversity, and stylistic devices that contribute to the formation of economic literacy, critical thinking, and the ability to engage in effective intercultural interaction. The study emphasizes that English economic discourse not only conveys professional information but also models a conceptual picture of economic reality, supports the acquisition of norms and values of the business environment, and contributes to the development of both linguistic and cognitive competence. The article analyzes examples from analytical texts that illustrate the functional load of linguistic means in the process of conveying complex economic information. It concludes that the study of linguistic features of English economic discourse is essential for modernizing economic education and preparing specialists capable of acting effectively in a globalized linguistic and professional space. Moreover, the integration of economic discourse elements into the language education process promotes the development of systemic economic thinking, the ability to interpret current economic phenomena, and a deeper understanding of the interdisciplinary link between language and economics.

Key words: English-language economic discourse, economic competence, linguistic means, global communication space, cross-cultural professional interaction.

UDC 81'37'429:314:318-22

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.9>

N. O. MYKHALCHUK

Dr. in Psychology, Professor,

Head of the Expert Commission of the Educational and Methodological Council,

Rivne State University of the Humanities, Rivne, Ukraine

E-mail: natasha1273@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0492-9450>

E. E. IVASHKEVYCH

PhD in Psychology, Associate Professor, Translator,

Associate Professor at the Department of Theory and Practice of

Foreign Languages and Teaching Methodology,

Rivne State University of the Humanities, Rivne, Ukraine

E-mail: ivashkevych.ee@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7219-1086>

D. O. BIHUNOV

PhD in Psychology,

Associate Professor at the Department of Theory and Practice of Foreign Languages and Teaching Methodology,

Rivne State University of the Humanities, Rivne, Ukraine

E-mail: dmytro.bihunov@rshu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-6100-7765>

S. A. BIHUNOVA

PhD in Psychology, Associate Professor, Doctoral Candidate,

Rivne State University of the Humanities, Rivne, Ukraine

E-mail: svitozara.bihunova@rshu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-6860-6939>

MICRO-PRAGMATIC ANALYSIS OF THE CONCEPT SECURITY IN THE MIND OF AMERICANS

The purpose of our research is: to show Micro-Pragmatic Analysis of the concept SECURITY in the mind of Americans; to present internal structure of the concept SECURITY and its subconcepts, as SAFE, PROTECT, DEFEND, FREEDOM, STRENGTH, WAR, TERROR. The analysis of associative links of concept SECURITY representatives revealing a certain associative meaning, which allows us to consider linguistic units associated with this meaning as some entrances to the concept SECURITY. Such subconcepts as SAFE, PROTECT, DEFEND, FREEDOM, STRENGTH, WAR, TERROR are associated with the concept of SECURITY or they are in a synonymous relationships with the main concept SECURITY. The analysis of all the presented meanings allows us to identify the main components of the meaning of the concept SECURITY: 1) a subjective feeling, sensation, state: a) physical security; b) stability, order in different spheres (financial, social, political, etc.); c) confidence, trust, peace; 2) everything that provides this feeling, sensation: objects, people, their actions. These interpretations of the meaning of the concept SECURITY allow us to notice certain features of the linguistic representation of the concept SECURITY. Thus, the antonymic interpretation is widely used (unthreatened, riskless, not exposed to danger, not likely to change), which generally indicates a high potential ability of antonyms (representatives of the concepts WAR, THREAT, DANGER, etc.) to appeal to this basic concept SECURITY. Based on this, it seems possible to model a conditional situation in which the concept SECURITY is actualized: instability, uncertainty, fear of worsening the situation, risk, danger, threat, destruction, losses in some area of life, causing a desire for protection, defense, security, guarantees, order, safety.

Key words: the concept SECURITY, subconcepts SAFE, PROTECT, DEFEND, FREEDOM, STRENGTH, WAR, TERROR, instability, uncertainty, fear of worsening the situation, risk, danger, threat, destruction, losses in some area of life.

Introduction. In the philological literature a lot of scientists think that a concept is a clot of culture in the consciousness of a person. In the form of a concept culture enters the mental world of any person. On the one hand, a concept is something that by means of which an ordinary person himself /herself enters into this culture, and in some cases influences it. On the other hand, a concept is the basic cell of culture in the mental world of a person [Mykhalchuk, Kharchenko, Kalmykov, Ivashkevych Er., Ivashkevych Ed., Hupavtseva, Mysan].

The linguacultural concept reflects both the collective and individual experience of representatives of some given culture. This gives some scientists main grounds to differentiate concepts based on individuality/collectivity in the consciousness of the individual, group and nation. Consequently, we can talk about the opposition of universal, ethnospecific, sociospecific (in different spheres) and individual concepts [Mykhalchuk, Plakhtii, Panchenko, Ivashkevych Ed., Hupavtseva, Chebykin].

It should be noted that a number of researchers have addressed the dichotomy of collectivity/individuality in order to differentiate such terms as a concept and a notion [Alahmadi, Foltz]. For example, some scientists distinguish between the terms “a concept” and “a notion”, and they understand the concept as the result of cognition, such as the result of a simple, ordinary, everyday comprehension of the world by a person, and the concept as the result of theoretical knowledge, which occurs on the basis of identifying and understanding the essential characteristics of objects and phenomena as a result of gradual abstraction from their secondary, individual features of some notion.

Considering the problem of the relationships between a concept and a notion, scientists assert that the distinction between them runs along the following explanation, such as notions are something what people agree with, people construct them in order to have a common, a real and ordinary language when discussing problems. Concepts exist in themselves, people reconstruct them with varying degrees of (un)certainly [Hamedi, Pishghadam]. According to the researchers [Cui, Wang, Zhong], the peculiar fashion for the term “concept” indicates an interest in reconstructing

those entities in a human life that we encounter in everyday life without thinking about their “true reality” or something like a priori meaning. However, it is far from all possible thoughts to apply on concepts: sometimes it is more productive to reconstruct familiar meanings of concepts, and on the basis of established ideas some well-known concepts, without destroying them, try to construct new ones. For scientists, a concept is a collective essence, and a concept is an individual construction of something well-known.

Thus, the terms “a notion” and “a concept” are not identical ones. The notion is rather one of the component parts of the concept and indicates only significant, distinctive features of a phenomenon or an object. The concept can reflect any, not necessarily essential features, in a combination with a whole complex of personally significant experiences, associations and assessments.

The purpose of our research is: to show Micro-Pragmatic Analysis of the concept SECURITY in the mind of Americans; to present internal structure of the concept SECURITY and its subconcepts, as SAFE, PROTECT, DEFEND, FREEDOM, STRENGTH, WAR, TERROR.

Literature Review. Researchers identify several essential features of linguacultural concepts. Among them there are the complexity of existence, mental nature, conventionality and vagueness, variability, multy-appealability, multidimensionality, multy-classification. However, the main feature that distinguishes a linguacultural concept from other mental units is called value, the accentuation of the value element is in that sense, that the center of the concept is always value, since the concept serves the study of a culture, and the basis of a culture is precisely the value principle of understanding any concept.

In the definition of the concept of some famous scientists [Chen, Zhao, de Ruiter, Zhou, Huang], they have done the attempt to reconcile different views on its understanding and took into account all similar aspects of numerous definitions. So, a concept is a discrete mental formation that is a basic unit of a person’s thought code, possessing a relatively ordered internal structure, representing the result of the cognitive activity of an individual and a society and carrying out the complex, encyclopedic information about the reflected objects or phenomenon, about the interpretation

of this information by public consciousness and the attitude of public consciousness to this phenomenon or the object.

This definition expresses the idea of discreteness and ordered internal structure of the concept, which in principle contradicts its essential characteristics. It should be noted once again that the concept is an ideal entity, therefore, its structure can only be discussed for research purposes, considering hypothetical schematic models of its construction.

If we talk about the structure of the concept, highlighting concrete and abstract conceptual features of it, we'd like to emphasize that the core of the concept consists of concrete-figurative characteristics, which there are the results of everyday sensory perception of the World in the whole. Some abstract features are derivatives of the concrete ones, which are the result of theoretical, scientific knowledge.

More complex and detailed model of the concept is proposed by scientists [Collins, Sanchez & Espana]. These scientists understand the core of the concept as a sensory basic image, acting as a coding image of the universal Subject Code of some object. This image belongs to the existential layer of the person's consciousness and has an operational or objective character, based on the biodynamic and sensory fabric of the consciousness. The basic image of any concept is surrounded by a cognitive layer of concrete sensory origin, reflecting the sensory-perceived characteristics and attributes of the object. Further in the structure of the concept (although not for all concepts) more abstract layers are distinguished, reflecting a certain stage of understanding the existential attributes, which related to the reflexive layer of the person's consciousness. And, finally, the interpretative field of the concept, including an assessment of the content of the concept, interpreting individual cognitive attributes and forming for the national consciousness the following from the content concept of different recommendations for the person's behavior and understanding of the reality, can be associated with the spiritual level of the person's consciousness, which presupposes in a broad sense states the assessment of the concept from the point of view of its value for the nation [Guerrero]. Scientists [Greco, Canal, Bambini, Moro] say that the degree of brightness of cognitive features in the consciousness of people varies, and therefore

these characteristics are ordered in the structure of the concept according to the field feature. At the same time, national, group and individual specificity of the concept is observed.

In the theory of scientists [El-Zawawy; Huang, Loerts, Steinkrauss], the concept is presented as a complex multidimensional mental formation that includes figurative-perceptual, conceptual and dominant value components. In the main ideas on the linguacultural concept, the researchers present their model of the concept and claim that it is grouped around a certain "strong" (such as value-accentuated) point of the person's consciousness, from which associative vectors diverge. The most relevant associations for native speakers make up the core of the concept, while less significant ones form the periphery. In their opinion, the concept has no clear boundaries; as one moves away from the core, associations gradually fade away. Researchers also introduce the term "entrance to a concept", understanding it as a linguistic speech unit that serves us as the name of the concept and actualizes its central point. A concept, in such a way, is characterized by the presence of many "entrances", such units of the language and speech, with the help of which this concept is actualized in the consciousness of its bearer [Mykhalchuk, Bihunova].

In addition to the value element, the structure of a linguacultural concept can be distinguished by factual or conceptual and figurative elements. The conceptual element of a concept is stored in the mind of the person in a verbal form and can therefore be reproduced directly in the person's speech, while the figurative element is non-verbal and can only be described [Mykhalchuk, Bihunova, Fridrikh & Vietrova].

The analysis of the above views on the concept and its structure allows us to conclude that they all contain similar characteristics. Firstly, any concept can be considered in the context of something like collective or individual. Secondly, most often a concept is presented as a certain field formation with a center and a periphery, with general, collective features in the center and specific ones on the periphery. Thirdly, almost all researchers highlight the presence of conceptual, emotional and evaluative features in the structure of the concept [Mykhalchuk, Bihunova, Bihunov & Ivashkevych Er.].

So, the functionality of the concept assumes that, depending on the situation, the distribution of conceptual features within the concept can change. At any moment of time, any component of the concept can come to the fore, “come to the fore”, changing the distribution of features within it, and therefore its semantic content.

Results and their discussion. The subject of our research is the concept SECURITY. This concept we will analyze on the contemporary material of speeches of Joseph Robinette Biden. So, we’ll propose a model of the substantive potential of the SECURITY concept as a key concept of American political discourse. So, we’ll do the analyses of the concept SECURITY and its subconcepts in the suggestions of Joseph Robinette Biden. The analyses will be done on the micro-pragmatic level.

1. **“We will stand with Ukraine for as long as it takes”** [A declaration of Joseph Robinette Biden unwavering U.S. support for Ukraine’s sovereignty].

Semantic Analysis of the phrase:

- *Core Meaning of the concept SECURITY:* The phrase directly conveys a commitment to support Ukraine indefinitely, regardless of the duration of the conflict or the challenges involved. The concept SECURITY is implemented in the context of this phrase implicitly, by use the phrase “will stand... for as long as it takes”.

- *Connotations:* In this phrase of J. Biden all Connotations are Positive. The use of “stand with” implies solidarity and unity, suggesting a shared cause and a collective effort of American people.

- *Implicature:* The phrase implicitly suggests that Ukraine is facing a significant challenge that requires sustained support.

Syntactic Analysis of the phrase:

- *Simple Sentence Structure:* The structure of the sentence makes the message clear and easy to understand.

- *Use of Future Indefinite Tense:* The use of “will” emphasizes the commitment to future action.

- *Temporal Clause:* “For as long as it takes” is a temporal clause that conveys the indefinite nature of the support.

Micro-Pragmatic Analysis of the phrase:

- *Illocutionary Force:* This phrase performs the speech act of promising present and future actions.

- *Perlocutionary Effect:* The intended effect is to reassure Ukraine of continued support, bolster its morale, and deter potential aggressors.

Psycholinguistic characteristics of this phrase:

- *Emotional Impact:* The phrase evokes strong emotions, such as hope, solidarity, security and determination.

- *Memory and Recall:* The simple, repetitive rhythm of the phrase makes it easy to remember and recall.

- *Cognitive Processing:* The phrase is easy to process, as it relies on the basic sentence structure and familiar vocabulary.

2. **“Ukraine remains unbroken. Ukraine remains free”** [A statement of J. Biden emphasizing Ukraine’s resilience against Russian aggression].

Semantic Analysis of the phrase:

- *Core Meaning of the concept SECURITY:* The phrase directly conveys the idea that Ukraine, despite adversity, maintains its territorial integrity and political independence, and Ukraine will be free.

- *Connotations:* The repetition of “Ukraine remains” (we have anaphora) emphasizes the enduring nature of the quality to be free, to be secured.

- *Implicature:* The phrase implicitly suggests that Ukraine has faced significant challenges, but has overcome them.

Syntactic Analysis of the phrase:

- *Simple Sentence Structure:* The structure of the sentence makes the message clear and easy to understand.

- *Parallel Constructions:* The repetition of the phrase “Ukraine remains” creates a sense of rhythm and balance.

- *Use of Present Indefinite Tense:* The use of the Present Tense emphasizes the current state of Ukraine and its ongoing struggle.

Micro-Pragmatic Analysis of the phrase:

- *Illocutionary Force:* The phrase performs the speech act of asserting a fact and expressing defiance.

- *Perlocutionary Effect:* The intended effect is to inspire hope, unity, security and resistance among Ukrainians, and to demonstrate to the world Ukraine’s unwavering determination.

Psycholinguistic characteristics of this phrase:

- *Emotional Impact:* The phrase evokes strong emotions, such as pride, hope, security and defiance.

- *Memory and Recall:* The simple, repetitive rhythm of the phrase makes it easy to remember and recall.

- *Cognitive Processing:* The phrase is easy to process, as it relies on basic sentence structure and familiar vocabulary.

3. **“When Putin, and his craven lust for land and power, unleashed his brutal war on Ukraine, he was betting NATO would break apart”** [The Speech of J. Biden to support Ukraine, its democratic values on the NATO Summit in Vilnius, Lithuania].

Micro-Pragmatic Analysis of the phrase:

- *Illocutionary Force:* This phrase is a part of speech by President Joe Biden that underscores NATO’s unity in response to Russian invasion of Ukraine. J. Biden highlighted this during the NATO Summit in Vilnius, Lithuania, emphasizing that Putin miscalculated the resolve and cohesion of the alliance and democratic nations rather globally.

- *Perlocutionary Effect:* The statement is significant for its strong language, describing Putin’s motives as a craven lust for land and power, and its reaffirmation of NATO’s collective strength. It draws our attention to the moral framing of the Ukraine conflict as a defense of security, democracy and sovereignty.

4. **“In the months leading up to the war, as Putin amassed his forces on the Ukrainian border and laid the groundwork for his brutal invasion, it was – I was in constant contact with my fellow leaders of the G7 and the European Union and NATO, constantly”** [The Speech of J. Biden to support Ukraine, its democratic values on the NATO Summit in Vilnius, Lithuania].

Semantic Analysis of the phrase:

- *Core Meaning of the concept SECURITY:* This phrase employs several psycholinguistic strategies to convey urgency, security, authority and international solidarity.

- *Connotations:* Positive Connotations actualize Temporal Framing by using “In the months leading up to the war” J. Biden situates the audience in a specific timeline, emphasizing the foresight and preparation of the events. This framing invites the audience to view the situation as deliberate and avoidable one, setting the stage for moral judgment of the aggressor.

- *Implicature:* The phrase presents Agency and Responsibility. The repeated use of “I was

in constant contact” signals active involvement and leadership of America. The repetition of “constant” and “constantly” reinforce a sense of relentless effort, suggesting Biden’s unwavering commitment to diplomacy and coalition-building.

Syntactic Analysis of the phrase:

- *Use of Loaded Adjectives:* Such terms like “brutal invasion” and “amassed his forces” evoke strong emotional reactions. “Brutal” portrays the act as merciless and unjust, while “amassed” implies deliberate aggression, framing Russia as a clear antagonist.

- *Use of Repetition for Emphasis:* The repetition of “constant” shows the relentlessness of both the diplomatic efforts and the perceived threat, heightening the stakes and reinforcing the speaker’s vigilance.

Micro-Pragmatic Analysis of the phrase:

- *Illocutionary Force:* The phrase performs Collaboration and Solidarity by mentioning “G7”, “European Union” and “NATO”. These lexical units highlight the most extensive network of global allies. This underscores unity and a collective response, positioning the U.S. as a pivotal player within the international global paradigm.

- *Perlocutionary Effect:* Perlocutionary Effect presents Urgency and Anticipation. This phrase creates a vivid sense of forewarning, with Putin “laying the groundwork” implying careful and threatening planning. This shifts a great attention to the preventive efforts of Biden and allies.

5. **“Russia alone is responsible for this brutal war”** [Directly blaming Russia for its actions in Ukraine: J. Biden speech].

Semantic Analysis of the phrase:

- *Core Meaning of the concept SECURITY:* This phrase is a concise and impactful assertion that encapsulates several psycholinguistic techniques. It serves as a rhetorical device to assign blame unequivocally and propose emotional and moral responses.

- *Connotations:* Direct Attribution “Russia alone” isolates the people, who are responsible for the war, removing ambiguity. This clear assignment of blame because of war eliminates positive attitudes for alternative interpretations and creates a morally definitive stance.

- *Implicature:* The phrase “Russia alone is responsible for this brutal war” has some

Emotive Impact. The word “brutal” carries some main strong emotional connotations, eliciting feelings of outrage and sympathy. It underscores the severity of the conflict and paints the aggressor in a negative light, appealing to the audience’s ethical judgment.

Micro-Pragmatic Analysis of the phrase:

- *Simplification for Impact:* The brevity of the statement enhances its psychological effect. Short, direct sentences are easier to process and retain, making the message more memorable and persuasive.

- *Moral Framing:* The phrase appeals to universal moral principles, such as the unjustness of initiating conflict, which aligns audiences with the speaker’s perspective. This framing reinforces the idea of right versus wrong.

Psycholinguistic characteristics of this phrase:

- *Implicit Call to Action:* While the phrase assigns blame, it also subtly calls for solidarity against the aggressor. By highlighting Russia’s sole responsibility, it implies that action (diplomatic, economic, or military) must be taken to address this injustice.

- *Cognitive Anchoring:* Words like “responsible” and “brutal” are cognitively loaded, anchoring the listener’s perception of Russia as not just an aggressor but the sole perpetrator of a heinous act.

Conclusions. If we refer to the list of keywords selected during the first stage of content analysis, as well as to examples of their contextual use, we can see that most of them, in one way or another, represent the concept of SECURITY. The analysis of associative links of concept SECURITY representatives revealing a certain associative meaning, which allows us to consider linguistic units associated with this meaning as some entrances to the concept SECURITY. Such subconcepts as SAFE, PROTECT, DEFEND, FREEDOM, STRENGTH, WAR, TERROR are associated with the concept of SECURITY or they are in a synonymous relationships with the main concept SECURITY. More distant at the first glance there are lexical units LIFE, CHOICE, JOBS, HEALTH CARE, DEMOCRACY. These lexical units in a great degree actualize the concept of SECURITY, since they appeal to the problems of social security. Thus, there are many ways of linguistic appeal to the concept SECURITY,

which is confirmed by the following contexts, the main theme of which can be outlined by the recurrent units that we selected at the first stage of the study:

- We will fight this war on terror with every resource of our national power so our children can live in freedom and in peace [A statement of J. Biden emphasizing Ukraine’s resilience against Russian aggression].

- America and the world are safer [A declaration of Joseph Robinette Biden unwavering U.S. support for Ukraine’s sovereignty].

- America has added more than 2,5 million new jobs since last August. Because we believe in economic freedom and left more money in the people’s hands, America is a stronger country [A declaration of Joseph Robinette Biden unwavering U.S. support for Ukraine’s sovereignty].

- The war campaign and its allies have turned to the tactics of fear and smear because they can’t talk about jobs, health care, energy independence, and rebuilding our alliances as the real issues that matter to the American people. They have no plans, no positive vision and no understanding of an urgent and undeniable truth, such as a stronger America being at home [A statement of J. Biden emphasizing Ukraine’s resilience against Russian aggression].

The analysis of all the presented meanings allows us to identify the main components of the meaning of the concept SECURITY:

- 1) a subjective feeling, sensation, state:
 - a) physical security;
 - b) stability, order in different spheres (financial, social, political, etc.);
 - c) confidence, trust, peace;

- 2) everything that provides this feeling, sensation: objects, people, their actions.

These interpretations of the meaning of the concept SECURITY allow us to notice certain features of the linguistic representation of the concept SECURITY. Thus, the antonymic interpretation is widely used (unthreatened, riskless, not exposed to danger, not likely to change), which generally indicates a high potential ability of antonyms (representatives of the concepts WAR, THREAT, DANGER, etc.) to appeal to this basic concept SECURITY. Based on this, it seems possible to model a conditional situation in which the concept

SECURITY is actualized: instability, uncertainty, fear of worsening the situation, risk, danger, threat, destruction, losses in some area of life, causing a desire for protection, defense, security, guarantees, order, safety. In accordance with the presented characteristics, it can be concluded that the majority

of keywords selected at the first stage of the study actualize the concept of SECURITY, being its direct representatives (security, safe, strength, protect, defend, free), or appealing to situations of danger, instability in various social spheres (war, terror, fight; jobs, health care, future).

BIBLIOGRAPHY

1. Alahmadi, A. & Foltz, A. (2020). Effects of Language Skills and Strategy Use on Vocabulary Learning Through Lexical Translation and Inferencing. *Journal of Psycholinguist Research*, 49 (6), pp. 975–991. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09720-9>
2. A declaration of Joseph Robinette Biden unwavering U.S. support for Ukraine's sovereignty (2022). <https://www.whitehouse.gov/>
3. A statement of J. Biden emphasizing Ukraine's resilience against Russian aggression (2022). <https://www.whitehouse.gov/>
4. Chen, Si, Zhao, J., de Ruiter, L., Zhou, J. & Huang, J. (2022). A burden or a boost: The impact of early childhood English learning experience on lower elementary English and Chinese achievement. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 25 (4), pp. 1212–1229. <https://doi.org/10.1080/13670050.2020.1749230>
5. Collins, A. Brian, Sanchez, M. & Espana, C. (2023). Sustaining and developing teachers' dynamic bilingualism in a redesigned bilingual teacher preparation program. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 26 (2), pp. 97–113. <https://doi.org/10.1080/13670050.2019.1610354>
6. Directly blaming Russia for its actions in Ukraine: J. Biden speech (2022). <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/february-24-2022-remarks-russian-invasion-ukraine>
7. El-Zawawy, A.M. (2021). On-Air Slips of the Tongue: A Psycholinguistic-Acoustic Analysis. *Journal of Psycholinguist Research*, 50 (3), pp. 463–505. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09755-y>
8. Guerrero, M. (2023). State of the art: a forty-year reflection on the Spanish language preparation of Spanish-English bilingual-dial language teachers in the U.S. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 26 (2), pp. 146–157. <https://doi.org/10.1080/13670050.2020.1865257>
9. Cui, G., Wang, Y. & Zhong, X. (2021). The Effects of Suprasegmental Phonological Training on English Reading Comprehension: Evidence from Chinese EFL Learners. *Journal of Psycholinguist Research*, 50 (2), pp. 317–333. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09743-2>
10. Greco, M., Canal, P., Bambini, V. & Moro, A. (2020). Modulating “Surprise” with Syntax: A Study on Negative Sentences and Eye-Movement Recording. *Journal of Psycholinguist Research*, 49 (3), pp. 415–434. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09691-x>
11. Hamed, S.M. & Pishghadam, R. (2021). Visual Attention and Lexical Involvement in L1 and L2 Word Processing: Emotional Stroop Effect. *Journal of Psycholinguist Research*, 50 (3), pp. 585–602. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09709-4>
12. Huang, T., Loerts, H. & Steinkrauss, R. (2022). The impact of second- and third-language learning on language aptitude and working memory. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 25 (2), pp. 522–538. <https://doi.org/10.1080/13670050.2019.1703894>
13. Mykhalchuk, N. & Bihunova, S. (2019). The verbalization of the concept of “fear” in English and Ukrainian phraseological units. *Cognitive Studies | Études cognitives*, 19, pp. 20–43. Warsaw. <https://doi.org/10.11649/cs.2043>
14. Mykhalchuk, N., Bihunova, S., Bihunov, D. & Ivashkevych, Er. (2023). The Semantic Space of Concepts in Modern British Political Discourse. *Cognitive Studies | Études cognitives*, Warsaw, 2023 (23), Article 2850, pp. 28–50. <https://doi.org/10.11649/cs.2850>. <https://journals.ispan.edu.pl/index.php/cs-ec/article/view/cs.2850>
15. Mykhalchuk, N., Bihunova, S., Fridrikh, A. & Vietrova, I. (2021). The cross-cultural understanding of metaphors in the information technology sphere. *Cognitive Studies | Études cognitives*, 2021 (21), pp. 24–75. <https://doi.org/10.11649/cs.2475>
16. Mykhalchuk, N., Kharchenko, N., Kalmykov, H., Ivashkevych, Er., Ivashkevych, Ed., Hupavtseva, N., Mysan, I. (2024). Concept “EDUCATION” and its Subconcepts in the Consciousness of Ukrainian managers. *PSYCHOLINGUISTICS*, 36 (1), pp. 154–188. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2024-36-1-154-188>
17. Mykhalchuk, N., Plakhtii, A., Panchenko, O., Ivashkevych, Ed., Hupavtseva, N. & Chebykin, O. (2023). Concept “ENGLAND” and its Subconcepts in the Consciousness of Ukrainian Students. *PSYCHOLINGUISTICS*, 34 (2), pp. 6–47. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2023-34-2-6-47>
18. The Speech of J. Biden to support Ukraine, its democratic values on the NATO Summit in Vilnius, Lithuania (2022). <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/07/12/remarks-by-president-biden-on-supporting-ukraine-defending-democratic-values-and-taking-action-to-address-global-challenges-vilnius-lithuania/>

REFERENCES

1. Alahmadi, A. & Foltz, A. (2020). Effects of Language Skills and Strategy Use on Vocabulary Learning Through Lexical Translation and Inferencing. *Journal of Psycholinguist Research*, 49 (6), pp. 975–991. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09720-9>
2. A declaration of Joseph Robinette Biden unwavering U. S. support for Ukraine's sovereignty (2022). <https://www.whitehouse.gov/>
3. A statement of J. Biden emphasizing Ukraine's resilience against Russian aggression (2022). <https://www.whitehouse.gov/>
4. Chen, Si, Zhao, J., de Ruiter, L., Zhou, J. & Huang, J. (2022). A burden or a boost: The impact of early childhood English learning experience on lower elementary English and Chinese achievement. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 25 (4), pp. 1212–1229. <https://doi.org/10.1080/13670050.2020.1749230>
5. Collins, A. Brian, Sanchez, M. & Espana, C. (2023). Sustaining and developing teachers' dynamic bilingualism in a redesigned bilingual teacher preparation program. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 26 (2), pp. 97–113. <https://doi.org/10.1080/13670050.2019.1610354>
6. Directly blaming Russia for its actions in Ukraine: J. Biden speech (2022). <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/february-24-2022-remarks-russian-invasion-ukraine>
7. El-Zawawy, A.M. (2021). On-Air Slips of the Tongue: A Psycholinguistic-Acoustic Analysis. *Journal of Psycholinguist Research*, 50 (3), pp. 463–505. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09755-y>
8. Guerrero, M. (2023). State of the art: a forty-year reflection on the Spanish language preparation of Spanish-English bilingual-dial language teachers in the U. S. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 26 (2), pp. 146–157. <https://doi.org/10.1080/13670050.2020.1865257>
9. Cui, G., Wang, Y. & Zhong, X. (2021). The Effects of Suprasegmental Phonological Training on English Reading Comprehension: Evidence from Chinese EFL Learners. *Journal of Psycholinguist Research*, 50 (2), pp. 317–333. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09743-2>
10. Greco, M., Canal, P., Bambini, V. & Moro, A. (2020). Modulating “Surprise” with Syntax: A Study on Negative Sentences and Eye-Movement Recording. *Journal of Psycholinguist Research*, 49 (3), pp. 415–434. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09691-x>
11. Hamed, S.M. & Pishghadam, R. (2021). Visual Attention and Lexical Involvement in L1 and L2 Word Processing: Emotional Stroop Effect. *Journal of Psycholinguist Research*, 50 (3), pp. 585–602. <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09709-4>
12. Huang, T., Loerts, H. & Steinkrauss, R. (2022). The impact of second- and third-language learning on language aptitude and working memory. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 25 (2), pp. 522–538. <https://doi.org/10.1080/13670050.2019.1703894>
13. Mykhalchuk, N. & Bihunova, S. (2019). The verbalization of the concept of “fear” in English and Ukrainian phraseological units. *Cognitive Studies | Études cognitives*, 19, pp. 20–43. Warsaw. <https://doi.org/10.11649/cs.2043>
14. Mykhalchuk, N., Bihunova, S., Bihunov, D. & Ivashkevych, Er. (2023). The Semantic Space of Concepts in Modern British Political Discourse. *Cognitive Studies | Études cognitives*, Warsaw, 2023 (23), Article 2850, pp. 28–50. <https://doi.org/10.11649/cs.2850>. <https://journals.ispan.edu.pl/index.php/cs-ec/article/view/cs.2850>
15. Mykhalchuk, N., Bihunova, S., Fridrikh, A. & Vietrova, I. (2021). The cross-cultural understanding of metaphors in the information technology sphere. *Cognitive Studies | Études cognitives*, 2021 (21), pp. 24–75. <https://doi.org/10.11649/cs.2475>
16. Mykhalchuk, N., Kharchenko, N., Kalmykov, H., Ivashkevych, Er., Ivashkevych, Ed., Hupavtseva, N., Mysan, I. (2024). Concept “EDUCATION” and its Subconcepts in the Consciousness of Ukrainian managers. *PSYCHOLINGUISTICS*, 36 (1), pp. 154–188. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2024-36-1-154-188>
17. Mykhalchuk, N., Plakhtii, A., Panchenko, O., Ivashkevych, Ed., Hupavtseva, N. & Chebykin, O. (2023). Concept “ENGLAND” and its Subconcepts in the Consciousness of Ukrainian Students. *PSYCHOLINGUISTICS*, 34 (2), pp. 6–47. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2023-34-2-6-47>
18. The Speech of J. Biden to support Ukraine, its democratic values on the NATO Summit in Vilnius, Lithuania (2022). <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/07/12/remarks-by-president-biden-on-supporting-ukraine-defending-democratic-values-and-taking-action-to-address-global-challenges-vilnius-lithuania/>

Н. О. МИХАЛЬЧУК

*доктор психологічних наук, професор,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна
Електронна пошта: natasha1273@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-0492-9450>*

Е. Е. ІВАШКЕВИЧ

*кандидат психологічних наук, доцент, перекладач,
доцент кафедри теорії і практики іноземних мов та методики викладання,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна
Електронна пошта: ivashkevych.ee@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7219-1086>*

Д. О. БІГУНОВ

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри теорії і практики іноземних мов та методики викладання,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна
Електронна пошта: dmytro.bihunov@rshu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0001-6100-7765>*

С. А. БІГУНОВА

*кандидат психологічних наук, доцент, докторант,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна
Електронна пошта: svitozara.bihunova@rshu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0001-6860-6939>*

**МІКРОПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ БЕЗПЕКА
У СВІДОМІСТІ АМЕРИКАНЦІВ**

Мета нашого дослідження: здійснити мікропрагматичний аналіз концепту БЕЗПЕКА у свідомості американців; представити внутрішню структуру концепту БЕЗПЕКА та його субконцептів, таких як БЕЗПЕЧНИЙ, ЗАХИСТ, ЗАХИЩАТИ, СВОБОДА, СИЛА, ВІЙНА, ТЕРОР. Аналіз асоціативних зв'язків концепту БЕЗПЕКА виявляє певне асоціативне значення, що дозволяє розглядати лінгвістичні одиниці, пов'язані з цим значенням, як певні лінки концепту БЕЗПЕКА. Такі субконцепти, як БЕЗПЕЧНИЙ, ЗАХИСТ, ЗАХИЩАТИ, СВОБОДА, СИЛА, ВІЙНА, ТЕРОР, пов'язані з концептом БЕЗПЕКА або перебувають у синонімічних відносинах з основним концептом БЕЗПЕКА. Аналіз усіх представлених значень дозволяє визначити основні компоненти значення концепту БЕЗПЕКА: 1) суб'єктивне відчуття, передчуття, стан: а) фізична безпека; б) стабільність, порядок у різних сферах (фінансовій, соціальній, політичній тощо); в) впевненість, довіра, мир; 2) все, що забезпечує це відчуття, сенс: предмети, люди, їхні дії. Ці інтерпретації значення концепту БЕЗПЕКА дозволяють нам помітити певні особливості лінгвістичної репрезентації концепту БЕЗПЕКА. Таким чином, широко використовується антонімічне тлумачення (поза загрози, поза ризику, не піддається небезпеці, навряд чи зміниться), що загалом свідчить щодо високої потенційної здатності антонімів (субконцептів ВІЙНА, ЗАГРОЗА, НЕБЕЗПЕКА тощо) апелювати до цього базового концепту БЕЗПЕКА. Виходячи з цього, видається можливим змодельовати умовну ситуацію, в якій актуалізується концепт БЕЗПЕКА: нестабільність, невизначеність, страх погіршення ситуації, ризик, небезпека, загроза, руйнування, втрати в певній сфері життя, що викликає прагнення до захисту, оборони, безпеки, гарантій, порядку, безпеки.

Ключові слова: поняття БЕЗПЕКА, субконцепти БЕЗПЕЧНИЙ, ЗАХИСТ, ЗАХИЩАТИ, СВОБОДА, СИЛА, ВІЙНА, ТЕРОР, нестабільність, невизначеність, страх погіршення ситуації, ризик, небезпека, загроза, руйнування, втрати в певній сфері життя.

УДК 802.0-801.561.3

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.10>

І. Б. МОРОЗОВА

доктор філологічних наук,

професор кафедри граматики англійської мови,

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна

Електронна пошта: morpo@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1905-7563>

А. М. ХМЕЛЬНИЦЬКА–СОЛОВЕЙ

студентка факультету романо-германської філології,

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна

Електронна пошта: 11adelina04@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-6591-130X>

СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОГО СТЕНДАПУ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ МОВЦЯ

Представлене дослідження присвячено структурно-комунікативним особливостям виступів TED Talks, сучасному гібридному жанрі, який поєднує риси офіційного публічного мовлення, стендап-комедії, сторітелінгу та науково-просвітницького дискурсу. Синкретичний характер жанру визначає специфіку комунікативних технік, які обирають мовці для досягнення максимальної ефективності свого виступу. Крім того, така форма презентації інформації відображає загальносуспільні тенденції до персоналізації повідомлення та емоційної залученості аудиторії.

У центрі уваги – порівняльний аналіз промов різної тематики, здійснений на прикладі виступів шести стендаперів (трьох чоловіків та трьох жінок) крізь призму їхньої гендерної приналежності.

Дослідження має на меті виявити характерні комунікативні моделі спікерів, загальну синтаксичну організацію їхніх виступів в аспекті встановлення питомої ваги речень, різних за своєю поверхневою структурою та комунікативною спрямованістю, а також висвітлити лінгвальні засоби, що сприяють підвищенню інформативності, виразності та емоційного впливу на аудиторію.

У ході аналізу розглянуто частоту використання простих та складних речень. Особливу увагу приділено аналізу гендерної специфіки синтаксичної організації мовлення, що дозволяє простежити, яким чином стать мовця впливає на вибір лінгвосинтаксичних комунікативних технік та загальної риторичної побудови виступу. Окремо розглядаються поняття маніпуляції та сугестії, до яких вдаються стендапери у своєму публічному мовленні в межах TED Talks як елементу культурної традиції США. Таким чином, дослідження поєднує культурно-комунікативний, поверхнево-синтаксичний, та гендерний підходи до аналізу дискурсу сучасного американського стендапу.

Результати дослідження сприятимуть кращому розумінню мовленнєвих механізмів забезпечення ролі (особливо синтаксичного варіювання кодування інформації у повідомленні) у формуванні ефективного гендерно-маркованого публічного виступу.

Ключові слова: TED Talks, стендап, маніпуляція, сугестія, гендер, синтаксична структура.

Постановка проблеми. Представлена робота присвячена розгляду лінгвальних характеристик американського стендапу як новітньої форми публічної комунікації. Особливу увагу приділено рефлексії гендерного менталітету американців в архітектоніці й вербалізації цієї форми промови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання мовленнєвої організації, впливу гендеру та синтаксичних стратегій привертала увагу таких науковців, як: Бауер Р. А. (Bauer R. A.),

Бомбой С. (Bomboy S.), Герета Н. М., Грінбаум А. (Greenbaum A.), Еріксон Б., Лінд Е. А., Джонсон Б. К., О'Барр В. М. (Erickson B., Lind E. A., Johnson B. C., O'Barr W. M.), Плетенецька Ю. М., Сукаленко Т. М., Линтвар О. М., Пономаренко Ю., Скотто ді Карло Г. (Scotto di Carlo G.), Ковалинська І., Собецька Н. В. та багато інших.

Попри їхній вагомий внесок у теорію організації усної комунікації таке питання, як: «Специфіка побудови промов “TED Talks” певної тематики чи конкретного риторика або чоловіки

VS жінки: структурно – композиційна парадигма» не отримало достатнього висвітлення у спеціальній літературі.

Попри наявність досліджень у сфері лінгвістики масової комунікації, недостатньо представлена аналітика щодо того, як саме американська культурна специфіка впливає на синтаксичні й стилістичні рішення доповідачів. Також слід зауважити, що малодослідженим залишається порівняння гендерно обумовлених синтаксичних моделей саме у форматі наукового стендапу.

Актуальність проведеного лінгвістичного аналізу впливає з лінгво-гносеологічного значення принципів синтаксичної організації усного виступу (промови) типу стендап. А також підсилюється необхідністю розкриття лінгвістичних механізмів, які забезпечують ефективність мовленнєвого впливу на аудиторію. У ХХІ столітті публічне мовлення зазнало трансформацій набувши нових форм та функцій. Адже стендапери, особливо американські, відіграють роль культурних трансляторів, демонструючи крізь призму особистого досвіду ключові соціально-політичні аспекти. Особливе місце серед різноманітних форм публічних презентацій посідає феномен “TED Talks” – короткі, але змістовні виступи, що охоплюють широкий спектр тем від технологій до мистецтва та соціально-психологічних питань. Ці виступи не лише інформують, але й надихають, спонукаючи до роздумів та дій.

Мета роботи полягає у визначенні диференційних ознак жіночого і чоловічого лексико-граматичних мовленнєвих конструкцій, що використовуються у виступах “TED Talks”.

Для досягнення цієї мети передбачається вирішення наступних завдань:

- Здійснити аналіз виступів “TED Talks” з точки зору їхньої синтаксичної організації.
- Ідентифікувати та класифікувати типові граматичні структури, що регулярно зустрічаються у стендапах.
- Визначити частотність вживання різних мовленнєвих форм
- З’ясувати взаємозв’язок між структурною організацією виступів та їх комунікативною ефективністю.
- Провести гендерний аналіз спікерів, порівнюючи особливості мовлення

та вибір граматичних структур між чоловіками та жінками-доповідачами.

Об’єктом вивчення є особливості стендапу “TED Talks”, представлених американськими спікерами.

Предметом дослідження є граматичні ознаки речень “TED Talks”, їх функціональне навантаження в контексті гендерної специфіки мовлення.

Матеріалом дослідження стали шість відеозаписів з офіційного YouTube-каналу TED Talks загальної тривалістю 58 хвилин 33 секунди, обрані методом випадкової вибірки (три виступи чоловіків: Kevin D. Parker, Michael Timms, Ray Kurzweil та три виступи жінок: Kelly D. Parker, Louise Mabulo, Francesca Hogi). Усі промови були транскрибовані для лінгвістичного аналізу.

У дослідженні використовувалося загальнонаукові **методи**, такі як: синтез, аналіз, індукція, дедукція, а також суто лінгвістичні прийоми і методики: спостереження, дескриптивний, квантитативний, квалітативний, моделювання тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стендапи за визначенням Ю. Пономаренко: «Це – гумористичні номери розмовного жанру, головними характерними особливостями яких є наявність великої кількості інтерактиву, яскраві костюми та присутність як м’яких жартів, що можуть бути побудовані на інтелектуальній грі слів, цікавих історіях і витончених сюжетах, так і брудних, які нерідко переходять морально-етичні межі, примушуючи глядача до дуже різних оцінок» [Пономаренко : 161]. Водночас треба сказати, що у сучасному контексті стендап вийшов за межі суто гумористичного жанру й охоплює науковий стендап (SciCom Stand up), мотиваційний виступ, освітній сторітелінг, де крізь особисту розповідь спікер транслиє суспільно важливі ідеї.

У парадигмі сучасних лінгвістичних та комунікативних досліджень ці лаконічні, однак інтелектуально насичені презентації є цінним матеріалом для аналізу синтаксичних конструкцій. Такий гібридний жанр є важливим чинником впливу на аудиторію, особливо з огляду на синтаксичну організацію мовлення стендапера. Водночас усе більшого значення набуває вивчення гендерного аспекту комунікації,

зокрема – у граматичній побудові публічних виступів.

Стендап-комедія як жанр бере свій початок у США на межі XIX–XX століть, коли він був частиною водевільної традиції. Його еволюція простежується від класичних монологів коміків «Borscht Belt» до соціально-критичних виступів Морта Сала у 1950-х роках, який своїм саркастичним стилем започаткував нову хвилю інтелектуального гумору [Zoglin]. У 1980–1990-х роках стендап остаточно закріпився як частина масової культури завдяки телебаченню та стримінговим платформам (HBO, Netflix), а в XXI столітті – трансформувався в жанр наукового стендапу (SciComm Stand-up), що поєднує комедійні прийоми з просвітницьким змістом.

TED Talks як формат постали у 1984 році, а після 2001 року набули сучасного вигляду – короткі, емоційні, інформативні виступи, які охоплюють широкий спектр тем. Вони є прикладом нового гібридного жанру, де науково-популярний стиль поєднується з риторикою, сторітелінгом, і артистичним виконанням [Scotto di Carlo : 539]. Такі промови не лише інформують, а й активно впливають на глядача, створюючи емоційний контакт через персональні історії та сильну візуально-комунікативну подачу.

Промови TED Talks базуються не лише на логіці чи фактах, а й на сугестивному впливі, який передбачає емоційне залучення аудиторії через інтонацію, паузи, варіативну ритміку та харизму спікера. Як відомо, сугестія – це емоційно забарвлений вплив, що сприймається без критичної оцінки [Льницька : 11]. Такий вплив реалізується не лише через слова, але й через невербальні елементи – міміку, тембр голосу, жести та сценічну поведінку. З іншого боку, не мало стендаперів вдаються до маніпуляції аудиторією, маючи на меті схвалення її до певних громадських або політичних дій. Згідно з Е. Л. Доценко, маніпуляція є «прихованим спонуканням людини до дій, які не збігаються з її власними бажаннями» [Екшмідт 2015 : с. 270]. У TED-виступах ці техніки проявляються у створенні емоційного тиску, апеляції до страху, перебільшеннях або однобічному висвітленні проблеми, що знижує критичність сприйняття.

Таким чином, у промовах TED часто використовується поєднання сугестії та маніпуляції у якості риторичних прийомів, які дозволяють

формувати у глядача потрібну установку або емоційне ставлення до теми. Це створює ефект прихильності до спікера та зменшує бар'єри сприйняття. Такі методи впливу особливо ефективні в умовах короткого хронометражу та високого інформаційного навантаження, властивого формату TED.

Взагалі стендап у США функціонує як комунікативний простір вільного самовираження, у якому порушуються теми расової, гендерної, політичної та особистісної ідентичності.

У результаті порівняльного аналізу реплік стендаперів дібраних методом суцільної вибірки, встановлено, що жіноче мовлення має більшу синтаксичну варіативність: частка простих речень складає 38,7% (19,8% – нееліптичні конструкції). Наприклад, *“You must deeply understand your audience’s problem and pursuit”* (by Kelly D. Parker), (18,9% – еліптичні побудови). Наприклад, *“Kind of brings a whole new meaning to the phrase...”* (by Kelly D. Parker). У мовленні стендаперів також зафіксовані складні речення загальною кількістю – 16,2% (12,6% з них – складнопідрядні, 3,6% – складносурядні). Наприклад, *“When you approach romantic love from this foundation, you empower yourself to transcend the shallow fantasy of love you’ve been sold for so long”* (by Francesca Hogi). У мовленні жінок засвічені також речення з граматичними комплексами, які складають – 6,3% від загального об'єму мовленнєвого потоку. Наприклад, *“Stories are proven to affect behaviour”* (by Kelly D. Parker).

У чоловічих промовах питома вага простих речень значно вища – 57,6% (30,6% з них – нееліптичні). Наприклад, *“Lucas was five years old”* (by Kevin H. Gary). 27,1% – еліптичні побудови, наприклад, *“Tired of hearing about hallway”* (Kevin H. Gary). На відміну від жінок, у мовленні чоловіків у середньому зафіксовано 34,7% складних речень – 20,7% з них – складнопідрядні, у той час, як 14% – складносурядні. Наприклад, *“They can create a first generation of tools, but they can’t use that tool to create another set of tools”* (by Ray Kurzweil).

Встановлена закономірність свідчить про те, що жінки тяжіють до складних конструкцій, що забезпечує емоційність і гнучкість мовлення, тоді як чоловіки обирають чіткі та лаконічні структури.

За комунікативною метою жінки використовують декларативні речення у 71,1% випадків. Наприклад, *“So my grandfather had a point”* (by Louise Mabulo). Інтеррогативні речення у жінок складають – 8,1%. Наприклад, *“Do you remember the first time you heard a really good story?”* (by Kelly D. Parker). Щодо імперативних (наказового типу), то їх у мовленні жінок зафіксовано найменш – 4,1%. Наприклад, *“I mean, let’s be real”* (by Kelly D. Parker). У той ж час екскламативних – 17,3% , наприклад, *“So, awesome, Granddad was right!”* (by Louise Mabulo).

У чоловіків ще більше домінують декларативні конструкції, які складають – 82,7%, наприклад, *“Five minutes later, nobody was in the car”* (by Michael Timms). Тоді як інтеррогативні речення становлять лише 5,7%. Наприклад, *“What are you into?”* (by Ray Kurzweil). Імперативні речення, навпаки, вживаються чоловіками удвічі частіше у порівнянні з жіночим мовленням – 8,8%. Наприклад, *“Stop reading, stop playing the piano, put on your socks...”* (by Michael Timms). Результати аналізу свідчать про ширшу палітру комунікативних засобів

у жінок, тоді як чоловіче мовлення орієнтоване на загальну інформативність та інструктивність повідомлення [Морозова : 228].

Висновки. Узагальнюючи зроблені спостереження, можна зробити висновок, що жанр стендапу у теперішній час набуває великої популярності незалежно від того, чи спікерами є жінки чи чоловіки. Крім того, спостерігається чітка гендерна специфіка мовленнєвої побудови промови. Жінки-стендапери, як правило, орієнтуються на емоційне залучення слухача, використовують складні синтаксичні конструкції та емоційно насичену лексику, а чоловіки ж демонструють просто структурований і лаконічний стиль мовлення, який тяжіє до інформативності та закінченості. Варто зауважити, що мовлення у TED Talks віддзеркалює не лише індивідуальні стратегії, а й соціокультурні гендерні моделі. Таким чином, мовлення спікерів репрезентує не лише особисті комунікативні стратегії, а й глибоко вкорінені гендерні патерни комунікації: мовлення жінок базується на афективно-комунікативних ресурсах, а чоловіків – на когнітивно-аналітичних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Екшмідт В. Р. Мовленнєва маніпуляція: персуазивність та сугестія. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2015. № 1. С. 275–281. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2015_1_31 (дата звернення: 15.01.2025).
2. Ільницька Л. Л. Англomовний сугестивний дискурс : автореф. дис. ... канд. наук : 10.02.04. Харків, 2006. 20 с.
3. Морозова І. Б. Парадигматичний аналіз структури і семантики елементарних комунікативних одиниць у світі гештальт-теорії в сучасній англійській мові : монографія. Одеса : Друкарський дім, 2009. 384 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/352712299_Paradigmaticnij_analiz_strukturi_i_semantiki_elementarnih_komunikativnih_odinic_u_svitli_gestalt-teorii_v_suchasnij_anglijskij_movi_monografija_I_B_Morozova_-_Odessa_Drukarskij_dim_2009_-_384_s (дата звернення: 12.12.2024).
4. Пономаренко Ю. Розвиток стендапу як новітньої форми розмовного жанру та його місце у вітчизняній естраді. *Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство*. 2017. Вип. 37. С. 160–168. URL: <http://nzm.tnpu.edu.ua/article/view/170293/169998> (дата звернення: 05.08.2024)
5. Scotto di Carlo G. The role of proximity in online popularizations: The case of TED talks. *Discourse Studies*. 2014. Vol. 16 (5). P. 591–606. DOI: 10.1177/1461445614538565
6. Zoglin R. Countercultural comedy in stand-up comedy. *Britannica* : вебсайт. URL: <https://www.britannica.com/art/stand-up-comedy/Countercultural-comedy> (Last accessed: 29.12.2024).

REFERENCES

1. Ekshmidt V. R. (2015) Movlennyeva manipulyatsiya: persuazyvnist' ta suhestiya [Verbal manipulation: persuasiveness and suggestion]. *Movni i kontseptual'ni kartyny svitu* (electronic journal), vol. 29, no. 1, pp. 275–281. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2015_1_31 (accessed 15 January 2025).
2. Il'nyts'ka L. L. (2006) *Anhlomovnyy suhestyvnyy dyskurs* [English-language suggestive discourse] (PhD Thesis), Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv.
3. Morozova I. B. (2009) *Paradyhmatychnyy analiz struktury i semantyky elementarnykh komunikatyvnykh odynyts' u sviti heshtal't-teoriyi v suchasniy anhlis'kiy movi* [Paradigmatic analysis of the structure and semantics of elementary communicative units in the world of Gestalt theory in modern English]. Odessa: Drukars'kyi dim. (in Ukrainian)
4. Ponomarenko Yu. (2017) Rozvytok standapu yak novitn'oyi formy rozmovnoho zhanru ta yoho mistse u vitchyznyaniy estradi [The development of stand-up comedy as a new form of spoken genre and its place in domestic

variety shows]. *Naukovi zapysky* (electronic journal), vol. 37, no. 2, pp. 160–168. Retrieved from: <http://nzm.tnpu.edu.ua/article/view/170293/169998> (accessed 5 August 2024).

5. Scotto di Carlo G. (2014) The role of proximity in online popularizations: The case of TED talks. *Discourse Studies*, vol. 16, no. 5, pp. 591–606.

6. Zoglin R. (2008) *Comedy at the Edge: How Stand-up in the 1970s Changed America*. USA: Bloomsbury USA. (in English).

I. B. MOROZOVA

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head at the Department of English Grammar,
Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa, Ukraine
E-mail: morpo@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1905-7563>*

A. M. KHMELNYTSKA-SOLOVEI

*Student at the Faculty of Romance and Germanic Philology,
Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa, Ukraine
E-mail: l1adelina04@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-6591-130X>*

SYNTAXIC ORGANIZATION OF THE AMERICAN STANDUP AS A REFLECTION OF THE SPEAKER'S GENDER

The present work looks at the structural and communicative peculiarities of TED Talks, a modern hybrid genre that combines features of the official public speaking, stand-up comedy, storytelling, and scientific and educational discourse. The syncretic nature of the genre determines specifics of the communicative techniques that speakers choose to achieve maximum effectiveness of their speech. Besides, this form of information presentation reflects general social trends as to personalization of the message and emotional involvement of the audience. The research focuses on the comparative analysis of speeches on various topics, performed by six stand-up comedians (three men and three women) studied through the prism of their gender.

The objective of study is to identify the typical communicative models of the speakers, the general syntactic organization of their speeches in terms of establishing the specific weight of sentences that differ in their surface structure and communicative orientation, and also to highlight lingual means that contribute to increasing informativeness, expressiveness, and emotional impact on the audience. The work considers the frequency of use of simple and complex sentences. Particular attention is paid to the analysis of the gender specificity of the syntactic organization of speech, which allows us to trace how the speaker's gender affects the choice of linguosyntactic communicative techniques and the general rhetorical structure of the speech. A special study was undertaken to clarify the concepts of manipulation and suggestion, which stand-up comedians resort to in their public speaking within the framework of TED Talks as an element of the cultural tradition of the United States.

Thus, the study combines cultural-communicative, surface-syntactic, and gender approaches to analyzing the discourse of contemporary American stand-up. The results of the study will contribute to a better understanding of the role of speech mechanisms (especially syntactic variation of information encoding in a message) in the formation of effective gender-marked public speech.

Key words: TED Talks, stand-up, manipulation, suggestion, gender, syntactic structure.

УДК [82:0+82.091]: 17.07.25

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.11>**В. Б. ПРИХОДЬКО***кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри іноземної та української філології,**Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна**Електронна пошта: prykhodko_vika@ukr.net**<https://orcid.org/0000-0001-8171-9823>***КУЛЬТУРНИЙ ТРАНСФЕР – ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД –
МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ**

У статті йдеться про культурний трансфер як нову компаративістичну методологію вивчення художнього перекладу як міжкультурного діалогу. Зауважено, що культурний трансфер спонукає побачити різнобічну взаємодію мов та культур, він є важливою складовою міжкультурного діалогу, створює нову якість взаємопроникності культур/літератур, а також корелює з розумінням літератури як діалогічного процесу текстотворення та текстосприйняття. Обґрунтовано, що діалог культур та літератур формує нові моделі їх об'єднання (зокрема через культурний трансфер), що враховують різноманітність художньо-естетичних традицій, і водночас виявляє потенціал розвитку національної ідентичності. Зазначено, що на відміну від художнього перекладу в культурному трансфері відхилення від оригіналу слід сприймати не як помилку, а як пристосування до нового контексту, при цьому зміщення функцій чи змісту нового елементу можна сприйняти як відкриття його нових функціональних можливостей. Проаналізовано роль посередника – перекладача, який здійснює культурне перенесення ідей-сміслів в інший контекст сприйняття. Саме аналіз перекладачем чужої системи культури, яка найважче піддається відтворенню, стає важливою умовою культурного трансферу. Тому роль перекладачів у конструюванні культури сьогодні особливо значима, а досліджувати художній переклад – чи не найефективніший спосіб вивчення міжкультурної взаємодії. Доведено, що ціннісно-сміслова невичерпність кореляцій «свого» і «чужого», розуміння іншого та незавершеність сприйняття себе через іншого актуалізують особливий тип компаративістського дослідження – міжкультурний/міжлітературний діалог, який відбувається крізь призму контекстуальності та інтертекстуальності, що повною мірою виявляється зокрема і в перекладі та культурному трансфері.

Ключові слова: культурний трансфер, художній переклад, діалог, дискурс, рецепція.

Поставлення проблеми. Не так давно в гуманітарному просторі наукового дискурсу з'явився новий термін «культурний трансфер», що не лише набув статусу нової компаративістичної методології вивчення взаємодії культур [Сиваченко], а й поповнив парадигму міжкультурний діалог – художній переклад. Сьогодні все більше науковців цікавляться теорією культурного трансферу, де головна увага сконцентрована не стільки на національній складовій концептів, скільки на їхньому «культурному переміщенні» – на тих семантичних зсувах, які відбуваються при їх «імпортуванні» з однієї культури в іншу» [Сиваченко; Лімборський]. Тому більшість дослідників розглядає культурний трансфер як динамічний процес (з акцентом на процесуальності самого феномену) [Lusebrink], який є невід'ємним від процесу перекладу [Сиваченко; Іваницька], або додатковим до нього [Vermeer]. Засвоєння будь-якого культурного феномену вже саме по собі

є перекладом на свою ментальну культуру, в процесі якого щось змінюється і в приймаючій культурі, але неодмінно щось змінюється і у вихідній культурі. «Соціалізація» перекладу в просторі чужої культури відбувається через проникнення в її контекстуальну мережу як «екзистенціальна зустріч з іншим ситуативним світом» (Р. Декарт), тобто переклад виступає своєрідним комунікативним полем і водночас умовою трансформації «Я» перекладача, створюючи ефект «художнього дзеркала» через проектування «Іншого» (чужа культура) на самого себе [Павленко]. Однак, на відміну від художнього перекладу в культурному трансфері відхилення від оригіналу слід сприймати не як помилку, а як пристосування до нового контексту, при цьому зміщення функцій чи змісту нового елементу можна сприйняти як відкриття його нових функціональних можливостей [Espagne : 16–17].

Метою цієї розвідки є аналіз культурного трансферу як нової компаративістичної

методології та дослідження його місця в парадигмі *культурний трансфер* – *художній переклад* – *міжкультурний діалог*.

Результати та дискусії. Сам термін було вперше вжито у 1980-х роках одним із засновників транснаціонального підходу – Мішелем Еспанем (хоча ще у 1960-х роках терміном «трансферні механізми» (*transfer mechanism*) послуговувався інший відомий американський лінгвіст та теоретик перекладу Ю. Найда [Nida]). Коло наукових інтересів М. Еспаня охоплювало насамперед історію перекладу та циркуляцію знань між Францією та Німеччиною у XIX столітті. Дві монографії дослідника «Франко-німецький культурний трансфер» (1999) та «Історія мистецтва, як культурний трансфер. Шлях Антона Шпрінгера» (2009) стали підсумком його багаторічної наукової роботи, яка розпочалася ще наприкінці 1970-х років з вивчення міжкультурних взаємин Франції та Німеччини. Саме це спонукало автора дослідити проблему впливу німецької філософії та літератури на французький науковий та культурний дискурс. На думку самого М. Еспаня, «культурний обмін – це не процес циркуляції предметів та ідей як вони є, а їх невпинна реінтерпретація, переосмислення, переозначення. Так, при вивченні перекладу стає зрозумілим, що навіть універсальні слова та терміни у різних мовах мають різну конотацію та смисли» [Espagne].

У процесі взаємодії «французька система референцій наштовхується на іншу, конкуруючу систему естетичних та культурних цінностей» [Espagne : 56], які є гідними засвоєння. Це засвоєння М. Еспань бачить не як запозичення, а як переклад, тобто насамперед як лінгвістичну інтерпретацію та інтеграцію, де вже позначено вплив соціально-культурної групи, до якої належить перекладач (у чому полягає корінна відмінність теорії культурного трансферу від компаративістики): «Якою б потворною, повною викривлень не здалася б ця інтерпретація історичу, спантеличеному послідовним зіставленням перекладу з оригіналом, укоріненому у власному культурному контексті, з погляду трансферу вона цілком законна» [Espagne : 60–61]. Вчений підкреслює, що його теорія базується на відмові від порівняння як такого: «...я просто намагаюся

зрозуміти, як сталася <...> абсорбція та трансформація. На мій погляд, недолік літературної компаративістики у чистому вигляді полягає в тому, що вона припускає, що література живе поза всяким контекстом, у своєрідному просторі чистих ідей. А для мене сенс будь-якої літературної діяльності неминуче пов'язаний із контекстом, у якому вона здійснюється» [Espagne]. Залишаємо за собою право не погодитись із твердженням науковця щодо недоліку літературної компаративістики, адже контекст розглядається нею як позатекстове оточення тексту/твору, його екстралінгвістичне середовище з прагматичними, соціологічними, психологічними факторами впливу. Таким чином, текст у контексті – це і є художній дискурс. Дискурс в літературі можна визначити як художній текст, занурений в життя, як твір із «позатекстовим контекстом» (М. Бахтін).

Своїми роботами М. Еспань наочно демонструє як саме національна ідентичність («культурні зони») конструюється з урахуванням «перекладних» запозичень, що в будь-якій культурі завжди існує внутрішня потреба в них, що виникають вони не через сторонні «впливи», а лише якщо в них зацікавлена приймаюча сторона: «кожна культурна зона також є результатом змішування різних культурних елементів, в ній є частини, які тою чи іншою мірою зазнають впливу трансферів» [Espagne], що переклад з однієї мови на іншу, як і з однієї культури на іншу, відображає живий процес побутування світової культури в цілому, та кожної національної зокрема, а також їхньої інтерактивної взаємодії. Як зазначав Вальтер Бенямін століття тому, зміст перекладу лежить у площині мови, якою перекладають, та її носіїв, а не у площині мови та культури оригіналу, оскільки переклад «повинен з любов'ю детально освоїти спосіб мислення оригіналу і відобразити його своєю мовою, щоб і в тому, і в іншому випадку, як в уламках, можна було упізнати частини посудини або частини великої мови» [Benjamin W. : 54].

Отже, очевидно, що культурний трансфер неможливий без перекладу. Власне, він і сам за своєю суттю є перекладом [Сиваченко]. Як слушно зазначає українська дослідниця Г. Сиваченко, роль літературного перекладу при культурному трансфері полягає у потужному посередництві, адже

переклад «є “відображенням” – рухомим і суб’єктивним – образу автора в очах перекладача. Саме завдяки перекладу іншомовний текст входить у культуру-реципієнт і має можливість бути сприйнятим у зарубіжному читацькому середовищі... Водночас, варто виходити з того, що переклад – це не так перепона на шляху до оригіналу чи його неминуче неточна копія, як інтерпретація й перевідтворення тексту, мистецтво відбору оригінального мовного матеріалу для відтворення літературного тексту іншою мовою. При цьому простір можливих рішень за такого інтерпретаційного відтворення практично не обмежено: більше того, не існує однозначних критеріїв, які дають змогу відділити переклад від інших форм інтерпретації тексту – переказу, переробки, парафразу» [Сиваченко]. Про умовну тотожність між оригіналом та перекладом говорив і бельгійський перекладознавець А. Лефевр. Вчений стверджував, що переклад – це завжди *переписування* (rewriting) оригіналу, ускладнене *переломленням* (refraction) [Lefevere : 233], які є одними з основних аспектів входу перекладного тексту в приймаючу культуру. Власне термін «переломлення» (refraction) зустрічаємо у статті «Mother Courage’s Cucumbers: Next, System and Refraction in a Theory on Literary Translation» [Lefevere : 233–250], де А. Лефевр пояснює його, як культурну адаптацію художнього тексту до аудиторії-реципієнта з наміром вплинути на те, як вона прочитає цей текст. «Це переломлення сприяє встановленню тієї чи тієї репутації письменника і його текстів у культурі-приймачі й заслуговує на максимально глибоке вивчення» [Lefevere : 235]. Очевидно, що переклад є найбільш вдалим зразком, наочною формою переломлення.

На відміну від методології рецептивної естетики, культурний трансфер – це не стільки рецепція культурних елементів вихідної культури в культурі-реципієнті, скільки їх вбудовування в нову культурну систему з можливою трансформацією. Як слушно вказує І. Лімборський, «основний наголос зроблено на понятті культурного «переміщення» з одного культурного середовища в інше літературних феноменів або естетичних ідей та теорій. Беруться до уваги не лише процеси рецепції, «засвоєння», а й складні та неоднозначні трансформації,

культурні «вкраплення», нашарування культурних явищ, ідей та теорій, так би мовити, «рух назустріч», «зіткнення», примхлива «амальгама», «сплав» і синтез літературних феноменів» [Лімборський]. Беручи до уваги теорію О. Веселовського про так звані зустрічні течії, послідовники теорії культурного трансферу також враховують можливі процеси «викривлення», культурної трансформації початкового смислу оригіналу.

Рефлексію щодо неповноти перекладу, неповного збігу кодів у відправника та одержувача повідомлення розвинули представники тельавівської школи І. Евен-Зохара. Відповідно до теорії перекладу І. Евен-Зохара відмінності (переборні та непереборні) між оригінальним та перекладним текстом обумовлені діями, що регулюються внутрішньомовними нормами. У статті «Теорія перекладу сьогодні: заклик до теорії трансферу» (1981) [Even-Zohar] стверджується, що перекладацькі процедури між двома системами (мови та/або літератури) є аналогічними різного роду *трансферам* в межах однієї системи.

Подальший розвиток теорії культурного трансферу спонукав бельгійських перекладознавців А. Лефевра та С. Басснета у 90-х роках минулого століття заявити про необхідність виокремлення *культурологічного перекладознавства* [Lefevere, Bassnett], об’єктом розгляду якого мав стати «текст у системі літературних і позалітературних смислів у межах вихідної та приймаючої культури» [Lefevere, Bassnett : 11]. Переклад тут розглядається вченими як різновид культурного трансферу, хоча сам термін не вживається.

У межах соціокультурної парадигми міжкультурної комунікації переклад, як і культурний трансфер, стає медіатором успішного міжкультурного діалогу. Культура прирівнюється до комунікації, а комунікація до культури: «Culture is communication and communication is culture» [Hall].

Згідно з цією концепцією міжкультурної комунікації, переклад є здебільшого подоланням суттєвих ментальних відмінностей між двома представниками різних культур, аніж можливістю надсилання еквівалентних повідомлень.

Механізм проникнення однієї культури в іншу відбувається за участю посередника,

який здійснює культурне перенесення ідей-сміслів в інший контекст сприйняття. Культурний трансфер є динамічний процесом, який проходить три основні фази: 1) процес *відбору* (Selektion); 2) процес *передачі* (Vermittlung); 3) процес *рецепції* (Rezeption) [Lusebrink]. При *відборі* культурних елементів (текстів) враховується не лише їхня якісна характеристика, але й потреби та інтереси культури-реципієнта. При *передачі* в процес включаються посередники (перекладачі). І, зрештою, при *рецепції* відбувається творча трансформація та переосмислення (культурна адаптація) інокультурних об'єктів.

Структура культурного трансферу складається з таких компонентів: 1) вихідна культура; 2) інстанція-посередник та 3) цільова культура [Mitterbauer : 23–25]. Посередниками тут можуть бути не лише перекладачі, але й видавці, дослідники, видавництва, засоби масової інформації тощо. Тому теорія міжкультурного посередника ще потребує свого дослідження. Однак усі процеси культурного трансферу тісно пов'язані з посередниками: через їхню індивідуальну чи колективну рецепцію відбувається входження тих чи інших культурних елементів у контекст нової культури. Порівнюючи переклад з «чужим серед своїх», український дослідник-перекладач А. Содомора зазначає, що «чуже» як елемент художнього твору не промовляє до іншомовного читача безпосередньо, а опосередковано – через перекладача, котрий фільтрує його, пропускаючи через свою свідомість [Содомора : 154]. Саме аналіз перекладачем чужої системи культури, яка найважче піддається відтворенню, стає важливою умовою культурного трансферу [Levi-Strauss], оскільки будь-який переклад культуро-зумовлений і культуро-релятивний [Vermeer]. Перекладачі (агенти трансферів) – це люди, які сприяють переміщенню та поширенню смислів, символів, реалій з однієї культурної зони в іншу. Тому роль перекладачів у конструюванні культури сьогодні особливо значима, а досліджувати художній переклад – чи не найефективніший спосіб вивчення міжкультурної взаємодії: «Переклад пропонує дослідникові міжкультурних взаємин просто лабораторний матеріал – очевидний, різнобічний і такий, що легко піддається вивченню» [Lefevere, Bassnett : 6].

Особливого значення при взаємодії двох культур набуває «третій фактор» – сама ситуація взаємодії, готовність до рецепції певних феноменів на окремому національному ґрунті [Лімборський]. Для розуміння механізмів міжлітературної комунікації важливе значення мають ідеї М. Бахтіна про роль в діалозі «третього» – «нададресата», що створює той семантичний простір, у часі та континуальності якого відбувається зустріч «я» та «іншого»: «Саме присутність *третього* дає можливість безперервного здійснення діалогу. Маючи здатність зберігати зовнішню непрямоїсність і незадіяність в обміні позиціями, *третій* створює цілісність висловлювання і встановлює його діалогічність, ніби височіючи у своїй субстанціальності над його учасниками» [The Dialogic Imagination : 336]. Поняття «третього» у працях М. Бахтіна та його послідовників визначається як особлива субстанція «буття – розуміння», щодо якої конкретні діалоги постають її синергетичними проекціями: «Субстанціальність *третього* може бути зрозуміла <...> як принципове вмістилище всіх можливих у минулому, теперішньому та майбутньому зустрічей та смислів, причому це субстанційність особливого роду – роду *активності* та *енергетики*, а не протяжності та фіксованості» [The Dialogic Imagination : 338]. Вчений стверджує, що «світ *третього* – не випадковий. Він необхідний і не допускає змішування «я» та «іншого». <...> Територія перебування *третього* – територія зустрічі. *Мета-фізика* зустрічі саме і є єдністю співвіднесеності конкретно-загального релігійного переживання світу, культурного космосу та неповторного вчинку» [The Dialogic Imagination : 343]. Отож «третій» опускається зі свого «надстояння» і розчиняється в позиції автора. На те, що цей вид діалогу не бінарний, неодноразово вказує М. Бахтін: «розуміння ніколи не буває тавтологією або дублюванням, бо тут завжди двоє і потенційно третій», той, хто розуміє, «неминуче стає *третім* у діалозі» [The Dialogic Imagination : 305].

Концепція трансферу також передбачає, що «у вивченні комунікативної ситуації слід брати до уваги не тільки стосунки того, хто промовляє, і того, хто сприймає, а й усі ті обставини, що формують контекст ситуації мовлення-сприйняття» [Лімборський]. З огляду на все

вищесказане, третім фактором у міжкультурному діалозі можна вважати власне посередника (перекладача), а саме його тезаурус, крізь призму якого відбувається *переломлення* і який формує новий контекст.

Висновки. Отже, не дивлячись на багатовекторність культурного трансферу¹, найбільше його втілення бачимо в художньому перекладі, де творче засвоєння чужих культурних елементів стає результатом культурного переосмислення. Важливо, що переклад перестає оцінюватися термінами еквівалентності/нееквівалентності, перестає бути вдалим чи невдалим, а розбіжності між оригіналом та перекладом викликають найбільше зацікавлення у дослідників, оскільки саме в них і проявляється динаміка трансферу. Результат культурного перенесення сприймається як цінний і самодостатній. Культурний трансфер спонукає побачити різнобічну взаємодію мов та культур, він є важливою складовою міжкультурного діалогу, створює нову якість взаємопроникності культур/літератур, а також корелює з розумінням

літератури як діалогічного процесу текстотворення та текстосприйняття.

Міжлітературний діалог – категорія, що дозволяє вийти за межі контактено-генетичних зв'язків і типологічних сходжень та звернутися до іншого способу осмислення міжлітературного процесу, що спирається на логіку дистанціювання, принципи аналогії, опозиції, адаптації, що не виключає, трансфінитності [Кристева]. Діалог культур та літератур формує нові моделі їх об'єднання (зокрема через культурний трансфер), що враховують різноманітність художньо-естетичних традицій, і водночас виявляє потенціал розвитку національної ідентичності. Ціннісно-смилова невичерпність кореляцій «свого» і «чужого», розуміння іншого та незавершеність сприйняття себе через іншого – актуалізують особливий тип компаративістського дослідження – міжкультурний/міжлітературний діалог, який відбувається крізь призму контекстуальності та інтертекстуальності, що повною мірою виявляються зокрема і в перекладі та культурному трансфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іваницька М. Культурний трансфер та «чуже» як проблема перекладу. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 131–134.
2. Кристева Ю. Самі собі чужі. Київ: «Основи», 2004. 263 с.
3. Лімборський І. Культурний трансфер філософської естетики Гегеля в українській літературно-критичній думці першої половини XIX століття. *Слово і час*. 2016. № 9. С. 3–12.
4. Малиновський А. Антропологія української прози першої половини XIX століття. Культурні трансфери: монографія. Київ: Талком, 2022. 560 с.
5. Павленко О. Г. Авторські концепції перекладацтва другої половини XX століття: компаративний аспект (на матеріалі українських перекладів англійської прози): дис. ... д. філол. наук: 10.01.05 – порівняльне літературознавство. Київ, 2017. 461 с.
6. Сиваченко Г. Культурний трансфер – нова компаративістична методологія вивчення взаємодії культур. *Слово і час*. 2019. № 3. С. 70–81.
7. Содомора А. Sub aliena umbra. Під чужою тінню. Львів: Літопис, 2000. 335 с.
8. Benjamin W. The Task of the Translator. *Illuminations*. New York: Random House, 2015. P. 272.
9. Even-Zohar I. Translation Theory Today: A Call for Transfer Theory. *Poetics Today*. 1981. Vol. 2, № 4.
10. Espagne M. Les transferts culturels franco-allemands. Paris, 1999.
11. Hall E. T., 1959. The Silent Language. New York. P. 186. URL: https://monoskop.org/images/5/57/Hall_Edward_T_The_Silent_Language.pdf
12. Levi-Strauss C. Scope of the Anthropology. London, 1960. P. 80.
13. Lefevere A. The Translation Studies Reader. London: Routledge, 2021. P. 560.
14. Lefevere A., Bassnett S. Constructing Cultures: Essays on the History of Translations. – Multilingual Matters. Bristol: Social Science, 1998. P. 143.
15. Lusebrink H.-J. Interkulturelle Kommunikation: Interaktion, Fremdwahrnehmung, Kulturtransfer. Stuttgart/Weimar: Verlag J. B. Metzler, 2005. 221 S.

¹ Одне з крайніх досліджень культурного трансферу українського науковця А. Малиновського «Антропологія української прози першої половини XIX століття. Культурні трансфери» присвячене вивченню та аналізу цього феномену в українській літературі зазначеного періоду саме як виробленню нового національного літературного канону, трансформації оригіналу та переналаштуванню його в новому контексті. Дослідник розглядає дію трансферу як культурного переміщення в імпортуванні, трансгресії, міграції української інтелектуальної та мистецької еліти в імперський простір з її подальшою асиміляцією, гібридизацією та витворенням альтернативної культури [Малиновський]

16. Mitterbauer H. Kulturtransfer – ein vielschichtiges Beziehungsgeflecht (1999) In: *Newsletter Moderne, Spezialforschungsbereich Moderne –Wien und Zentraleuropa um 1900*, Heft 1, Graz 1999. S. 23–25.
17. Nida E. The Theory and Practice of Translation. Brill, 1969.
18. The Dialogic Imagination: Four Essays by M. M. Bakhtin. University of Texas Press, 1982. 480 p.
19. Vermeer H. J. A skopos theory of translation. Heidelberg: TEXTconTEXT, 1996.

REFERENCES

1. Ivanytska M. (2012). Kulturnyy transfer ta “chuzhe” yak problema perekladu [Cultural Transfer and the “Strange” as a Problem of Translation]. *Nova Philologia*. № 50. (P. 131–134) [in Ukrainian].
2. Krysteva Yu. (2004). Sami sobi chuzhi [Strangers to themselves]. Kyiv: Osnovy (263 p.) [in Ukrainian].
3. Limborskyi I. (2016). Kulturnyy transfer filosofskoi estetyky Hehelia v ukrainskii literaturno-krytychnii dumtsi pershoi polovyny XIX stolittia [Cultural transfer of Hegel’s philosophical aesthetics in Ukrainian literary and critical thought of the first half of the 19th century]. *Slovo I chas*. № 9. (P. 3–12) [in Ukrainian].
4. Malynovskyi A. (2022). Antropolohiia ukrainskoi prozy pershoi polovyny XIX stolittia. Kulturni transfery: monohrafiia [Anthropology of Ukrainian Prose of the First Half of the 19th Century. Cultural Transfers: Monograph]. Kyiv: Talkom (560 p.) [in Ukrainian].
5. Pavlenko O. (2017). Avtorski kontseptsii perekladatstva druhoi polovyny XIX stolittia: komparatyvnyi aspekt (na materialy ukrain'kykh perekladiv anhlo movnoi prozy) [Author’s concepts of translation in the second half of the 20th century: a comparative aspect (based on the material of Ukrainian translations of English-language prose)]. dissertation ... Doctor of Philology: 10.01.05 – comparative literary studies. Kyiv. (461 p.) [in Ukrainian].
6. Syvachenko H. (2019). Kulturnyi transfer – nova komparatyvistychna metodolohiia vyvchennia vzaiemodii kultur [Cultural transfer is a new comparative methodology for studying the interaction of cultures]. *Slovo I chas*. 2019. № 3 (P. 70–81) [in Ukrainian].
7. Sodomora A. (2000). Sub aliena umbra. Pid chuzhoiu tinniu [Sub aliena umbra. Under strange shadow]. Lviv: Litopys (335 p.) [in Ukrainian].
8. Benjamin W. (2015). The Task of the Translator. Illuminations. New York: Random House (P. 272) [in English].
9. Even-Zohar I. (1981). Translation Theory Today: A Call for Transfer Theory. *Poetics Today*. Vol. 2, № 4 [in English].
10. Espagne M. (1999). Les transferts culturels franco-allemands. Paris [in French].
11. Hall, E. T. (1959). The Silent Language. New York. (P. 186). URL: https://monoskop.org/images/5/57/Hall_Edward_T_The_Silent_Language.pdf [in English].
12. Levi-Strauss C. (1960). Scope of the Anthropology. London (P. 80) [in English].
13. Lefevere A. (2021). The Translation Studies Reader. London: Routledge (P. 560) [in English].
14. Lefevere A., Bassnett S. (1998). Constructing Cultures: Essays on the History of Translations. – Multilingual Matters. Bristol: Social Science (P. 143) [in English].
15. Lusebrink H.-J. (2005). Interkulturelle Kommunikation: Interaktion, Fremdwahrnehmung, Kulturtransfer. Stuttgart/Weimar: Verlag J. B. Metzler (221 S) [in German].
16. Mitterbauer H. (1999). Kulturtransfer – ein vielschichtiges Beziehungsgeflecht. In: *Newsletter Moderne, Spezialforschungsbereich Moderne –Wien und Zentraleuropa um 1900*, Heft 1, Graz (S. 23–25) [in German].
17. Nida E. (1969). The Theory and Practice of Translation. Brill [in English].
18. The Dialogic Imagination: Four Essays by M. M. Bakhtin (1982). University of Texas Press (480 p.) [in English].
19. Vermeer H. J. (1996). A skopos theory of translation. Heidelberg: TEXTconTEXT [in English].

V. B. PRYKHODKO

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine
E-mail: prykhodko_yika@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8171-9823>*

**CULTURAL TRANSFER – LITERARY TRANSLATION –
INTERCULTURAL DIALOGUE**

The article deals with cultural transfer as a new comparative methodology for studying literary translation as an intercultural dialogue. It is noted that cultural transfer encourages us to see the multifaceted interaction of languages and cultures, it is an important component of intercultural dialogue, creates a new quality of interpenetration of cultures/literatures, and also correlates with understanding literature as a dialogical process of text creation and text perception. It is substantiated that the dialogue of cultures and literatures forms new models of their unification (in particular, through cultural transfer), which take into account the diversity of artistic and aesthetic traditions, and at the same time reveals the potential for the development of national identity. It is analysed that, unlike literary translation, in cultural transfer, deviations from the original should be perceived not as an error, but as an adaptation to a new context, while the displacement of the functions or content of a new element can be perceived as the discovery of its new functional capabilities. The role of the mediator – the translator, who carries out the cultural transfer of ideas-meanings into another context of perception, is analyzed. It is the translator's analysis of another's cultural system, which is the most difficult to reproduce, that becomes an important condition for cultural transfer. Therefore, the role of translators in constructing culture is especially significant today, and studying literary translation is perhaps the most effective way to study intercultural interaction. It is proven that the value-semantic inexhaustibility of the correlations of "own" and "strange", understanding the other and the incompleteness of perceiving oneself through the other actualize a special type of comparative research – intercultural/interliterary dialogue, which takes place through the prism of contextuality and intertextuality, which is fully manifested in translation and cultural transfer.

Key words: cultural transfer, literary translation, dialogue, discourse, reception.

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

UDC 811.111'33

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.12>

L. S. VLASIUK

Lecturer, Postgraduate Student,

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine

E-mail: l.vlasiuk@kpi.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1020-0076>

O. P. DEMYDENKO

PhD, Associate Professor,

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine

E-mail: olga.demydenko80@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0643-5510>

STRUCTURING INFORMATION ECOSYSTEM VIA LINGUISTIC INDEXATION

The article deals with the role of linguistic indexation in arranging the modern information ecosystem in the era of digital content and the ever-expanding use of media texts. Shift from manual to automated information retrieval highlighted the necessity of intelligent search technologies capable of efficiently processing large volumes of unstructured textual data. This paper outlines both the theoretical and practical ground of linguistic indexation, namely term indexing, metonymic indexing and syntactic indexing.

The study also views linguistic indexation within broader developments in computational linguistics, data mining and artificial intelligence, showing how these tools improve search outcomes by enabling semantic understanding and contextual awareness. A detailed analysis is presented on how indexing systems generate search images through keywords and descriptors, facilitating both clarity and reliability in content discovery.

Despite notable advances in the digitalized world, the authors stress that existing intelligent search systems often fall short in working with the specialized or domain-specific content, where nuanced linguistic features may not be subjected to generic indexing mechanisms. Consequently, the article strives for ongoing innovation in algorithmic development, indexing strategies and software tools tailored to specific sectors.

The article concludes that linguistic indexation serves as a foundational mechanism for structuring the information ecosystem, offering substantial improvements in speed, accuracy and user relevance of digital search environments. In light of the continual expansion of digital text, the authors underline the need for sustained interdisciplinary research to optimize linguistic processing tools and ensure they remain adaptive to the evolving demands of information retrieval and content analysis.

Key words: syntactic features, grammatical features, digital space, digital public discourse, human editing, text analysis, information systems.

Problem statement. A key characteristic of modern linguistics was the emergence of large volumes of documents and publications that needed to be sorted and unified. It was during this period that the first information retrieval systems were developed. At the first stages, such search was carried out manually, but the rapid development of the computer industry and, accordingly, the subsequent automation of business processes made a significant contribution to the implementation of the process of digitizing the text format of information, and subsequently to

the development of automatic information retrieval systems.

Today, one of the most pressing issues for modern linguistics is the problem of structuring the information ecosystem of texts. That is why automatic text analysis and synthesis, text clustering, linguistic databases and their automation, and improvement of information retrieval systems are among the most important areas of linguistic research.

Particular attention should be paid to Internet resources, as today they are undoubtedly considered

one of the most used sources of information search, gradually replacing the paper format. This is also facilitated by the comprehensive digitalization of all spheres of human activity. This issue is extremely relevant for media texts, given the specifics of their use, which is increasingly expanding its horizons in the modern world. Gradually becoming a component of any field (journalistic, scientific, etc.), the issue of structuring media texts in such a way that they also reflect accurate search results is becoming more acute. This is because solving this issue would be a significant contribution to the unification and structuring of the information ecosystem of texts, which is an extremely relevant and acute issue today. In our research, we will focus on further studying the issue of indexing, in particular media texts, given its importance for building a single information space.

Research analysis. The underlying principles of linguistic indexation were studied by both national and foreign researchers. Particularly, the basic principles of applied linguistics were analyzed by John Catford, Charles Ferguson, Evgenia Karpilovska. The notion of information and search languages were studied by Daniel Batten, Moshe Taube, Greg Myers. The underlying principles of linguistic indexing were analyzed by Tony McEnery, David Crystal, Nikolas Coupland, Timo Lahtinen and others.

The aim of the article. The article is aimed at defining methods of linguistic indexation fostering the structuring of the information ecosystem.

Results and discussion. In order to search for the necessary information through information retrieval systems, it is necessary to create a search image of a document, which is usually an unstructured set of keywords (words that are presented in a standard lexicographic form and reflect key information about the document).

In this context, information retrieval is undoubtedly one of the most important processes. Therefore, the creation and high-quality functioning of an information retrieval system is directly related to internal information and cognitive processes and information processing software, which indicates the need to use a large number of computer linguistics tools. An effective search for up-to-date and relevant information is made possible by artificial languages and information

retrieval languages, and therefore the importance of analyzing modern information retrieval languages and their types in order to optimize the search is undeniable.

Indexing, in particular, coordinate indexing, can be defined as a basic means of linguistic indexation and document retrieval in the online environment. It is an effective tool that enables accurate and complete display of text content through the use of information retrieval language, keywords, and descriptors [Corazza 2004 : 47]. In the context of multidimensionality, volume, intersection of terms and relations between them, and intersection of semantic loads, indexing creates a unique search image of the text that allows users to immediately understand how the results of their search query meet their requirements, whether they are relevant, reliable and up-to-date.

Modern linguistic indexation relies on data mining for a number of reasons: 1) the lack of accuracy, completeness, and clarity, accompanied by the contradictory nature of the data and a large amount of information; 2) the availability of artificial intelligence tools in text analysis algorithms; 3) the need to use considerable computing resources and a comprehensive automated approach to thoroughly process large volumes of media texts.

Thus, it became necessary to create so-called intelligent search systems, in other words, technologies for in-depth text analysis.

We can define the technology of in-depth text analysis as a tool for analyzing large amounts of information aimed at finding relationships to select relevant information. This technology is a relatively new method of information retrieval [Steinbach 2011 : 54–55]. Previously, the user received a list of documents, books, texts, etc. in the search results that could potentially contain the required search results, which greatly complicated the process of selecting the necessary data. Now, thanks to further improvements in text mining technologies, the information search process is gradually becoming easier, as modern technologies are aimed at structuring the information ecosystem, which should lead to the most accurate results possible.

The first step in structuring the information ecosystem is to improve search engines in corporate networks, whose main function is to process arrays of text documents from individual

institutions. The size of such networks ranges from several gigabytes to several tens of gigabytes. In practice, such programs can be implemented in a networked version [Steinbach 2011 : 60]. In this case, the database will be available exclusively on a local network server. Corporate networks can be filled with the following resources: websites, individual Internet pages, publicly available databases, and various repositories of both structured and unstructured data. The use of these resources in combination leads to the fact that search engines are not able to transfer the entire amount of data to the corporate environment, and other methods must be used to accomplish such ambitious tasks.

The next method includes search engines that operate on the Internet protocol. Compared to the previous one, this option is more advanced and optimal, since both the main program and the database are located on the central server of the local network [Sukhyi 2005 : 20]. This means that access to the database is provided to absolutely all users of the intranet through a regular Internet browser. Information is searched for similarly to the global Internet. Having access to the Intranet, the user enters the addresses of the databases, gains access to them, and then searches for the necessary information according to the standard scheme. The interface of such a search engine is also quite standard. You should also understand that in this case we are talking about a multi-user mode, so search programs of this kind use Internet protocols for their work.

The last and, at the same time, the most advanced method is software systems with a client-server architecture, which is actually the client part of the program.

Any of the above methods serves as a basis for further development of intellectual analysis tools, including technologies for extracting factual information about the search object, taking into account anaphoric references to it (i.e. references to the object directly mentioned in the text), fuzzy search, thematic (precise) and tonal (complete) rubrication, cluster analysis of a selection of documents/texts/stores/databases, etc., building annotations and multidimensional frequency distributions of documents, and research of these documents based on OLAP technologies [Lobanovska 2011 : 32]. In addition,

text mining methods can serve as a basis for determining the direction of research of large arrays of documents/texts and for extracting new, relevant information from these documents/texts.

The most relevant ways of extracting information from texts today include [Giorgi 2010 : 64–66]:

- analytical processing of facts;
- obtaining and structuring factual information;
- use of thesauri to search for information;
- searching for information in individual document repositories, text collections, databases, etc;
- annotating and abstracting documents, building digests based on objects;
- clustering and rubrication of documents (performing their thematic analysis);
- performing dynamic analysis of the structure of texts based on their semantics;
- identification of the main (key) topics and relevant information objects;
- determining the general and specific tone of information;
- conducting a study of the frequency characteristics of texts.

Despite their undoubted advantage in the context of simplifying the search for relevant information on the global network, intelligent systems are currently unable to prove their effectiveness in searching specialized systems and, in particular, in analyzing information. Based on this, we can state that improving existing methods and developing new ones, as well as software products whose functionality would allow for automatic search and analysis of information in accordance with the parameters of a particular industry, is more relevant than ever.

The main problem of search engines today is not only finding relevant information, but also obtaining highly accurate results in a short period of time. Search engines cover a huge array of documents, so achieving accurate results requires performing a series of operations, which leads to a decrease in speed; in turn, maintaining speed causes a decrease in the quality of the results obtained. The only way to maintain both speed and quality is linguistic indexation.

Linguistic indexation of texts involves the classification of unstructured text arrays in the media sphere, which can be achieved using different approaches. Typically, text structures

include term indexing, metonymic indexing, and syntactic indexing.

First, let's look at term indexing, which is most often accomplished by using inverted indexes. There are two ways to invert an index: the first method involves placing the index in RAM; the second method involves using a disk where the index size is in the range of 50%–150%. If you do not take into account the free space for further updating the index and large amounts of information, the index size can be 20% of the total size of the texts [Lobanovska 2011 : 35].

Another important component of the indexation process is metonymic indexing. This is primarily due to the fact that the effectiveness of indexing only terms is justified when working with scientific sources, where the term is actually the basis of relevant indexation. However, when working with other types of sources, this approach alone will not be very effective. Understanding a text can often depend on the world model of the participants in the communication act and on the interest factor. It is important to consider the text not only as an immanent structure, the meaning of which can be interpreted in different ways, but also as a metastructure that allows you to identify cultural codes and implicit meanings in it and recognize relevant keywords accordingly. When decoding the meaning of a metonymically organized text, you need to rely on the internal context, which includes the speaker's past experience programmed into his or her mind.

The next extremely important aspect is the syntactic indexation of texts, which can be carried out according to the following principles:

1. Leonardo Bloomfield's analysis, i. e. analysis based on direct components.

2. Lucien Tenier's method, which involves building a dependency tree.

Both of these approaches to the choice of principles are important because they are presented within the framework of structuralism and correspond to a purely formal approach to sentence analysis, which makes them the most suitable for automatic analysis.

The next step is to automatically identify syntactic (semantic-syntactic) relations within the identified components. These relations can be displayed within the constructed dependency trees. The corresponding automated process will be based on the construction of a logical and linguistic model

of a natural language sentence that reproduces the syntactic structure of the sentence, taking into account the semantic relationship that makes the meaning of the text clear [Corazza 2004 : 70]. For a more accurate study of natural language sentences and, accordingly, linguistic indexation, it is extremely important to compare logical and linguistic models of textual information, which takes place in several stages:

- creating logical and linguistic models, which involves writing a logical formula for each natural language sentence. The order of elements in the logical formula corresponds to the syntactic role of individual words in the sentence;

- identification, where we analyze predicates, predicate variables and constants, search for synonyms, antonyms, cognates, passive forms, etc. This allows us to track how different elements with the same syntactic role reproduce the meaning of a sentence;

- substitution of identical variables, which is a necessary step for unifying the meaning;

- logical inference, which is the stage at which the comparison of logical and linguistic models is actually performed. In fact, we establish the relationship between words and content components using component analysis.

- Component analysis allows us to find synonyms and hyperonyms, analyze units that are at the same level of the hierarchy, create a list of components that distinguish a particular element from all others, and formulate a word definition.

Conclusions. Structuring the information ecosystem is a complex task which encompasses many stages of text analysis and, consequently, requires an alignment of the processes in automatic systems for language analysis. The key component in the process of information ecosystem structuring is linguistic indexation, which requires a comprehensive and multifaceted approach. Thus, we need to carry out an analysis of smart search systems, automatic text analysis programs and indexing mechanisms. This helps to ensure an efficient, accurate and relevant process of information retrieval.

Since the amount of digital content continues to grow, the issue of linguistic indexation leaves ground for future research. This will contribute towards the replenishment of information analysis programs to make them more capable of understanding and interpreting the needed information.

BIBLIOGRAPHY

1. Corazza E. (2004). Reflecting the Mind: Indexicality and Quasi-Indexicality. Oxford : Oxford University Press.
2. Giorgi Alessandra. (2010). About the Speaker: Towards a Syntax of Indexicality. New York : Oxford University Press.
3. Steinbach M. A. (2011). Comparison of Document Clustering Techniques. Minnesota : Minnesota Publishing.
4. Tischer S & Mejer M. (2009). Methods for analyzing text and discourse. Oxford : Oxford University Press.
5. Лобановська І. Г. (2011). Індексуння документів ключовими словами. Київ : Нілан-ЛТД.
6. Сухий О. Л., Міленін В. М., Тарадайнік В. М. (2005). Алгоритми пошуку в інформаційних системах. Київ.

REFERENCES

1. Corazza E. (2004). Reflecting the Mind: Indexicality and Quasi-Indexicality. Oxford : Oxford University Press.
2. Giorgi Alessandra. (2010). About the Speaker: Towards a Syntax of Indexicality. New York : Oxford University Press.
3. Steinbach M. A. (2011). Comparison of Document Clustering Techniques. Minnesota : Minnesota Publishing.
4. Tischer S & Mejer M. (2009). Methods for analyzing text and discourse. Oxford : Oxford University Press.
5. Lobanovska I.H. (2011). Indeksuvannia dokumentiv kliuchovymy slovamy. Kyiv : Nilan-LTD.
6. Sukhyi O. L., Milenin V. M., Taradainik V. M. (2005). Alhorytmy poshuku v informatsiinykh systemakh. Kyiv.

Л. С. ВЛАСЮК

викладач, аспірантка,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

Електронна адреса: l.vlasiuk@kpi.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1020-0076>

О. П. ДЕМИДЕНКО

кандидат педагогічний наук, доцент,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

Електронна адреса: olga.demydenko80@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0643-5510>

СТРУКТУРУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ ШЛЯХОМ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ІНДЕКСАЦІЇ

У статті розглядається роль лінгвістичної індексації в організації сучасної інформаційної екосистеми в епоху цифрового контенту та дедалі ширшого використання медіатекстів. Перехід від ручного до автоматизованого пошуку інформації актуалізував потребу в інтелектуальних пошукових технологіях, здатних ефективно опрацювати великі обсяги неструктурованих текстових даних. У цій статті викладено теоретичні та практичні засади лінгвістичного індексування, а саме термінологічного, метонімічного та синтаксичного індексування.

Дослідження також розглядає лінгвістичну індексацію в контексті ширшого розвитку комп'ютерної лінгвістики, інтелектуального аналізу даних і штучного інтелекту, показуючи, як ці інструменти покращують результати пошуку завдяки семантичному розумінню і контекстуальній обізнаності. Представлено детальний аналіз того, як системи індексування генерують пошукові образи за допомогою ключових слів і дескрипторів, сприяючи чіткості та надійності у виявленні контенту.

Незважаючи на значний прогрес в оцифрованому світі, автори підкреслюють, що існуючі інтелектуальні пошукові системи часто не справляються зі спеціалізованим або доменним контентом, де нюанси лінгвістичних особливостей можуть не піддаватися загальним механізмам індексації. Таким чином, у статті наголошується на необхідності постійних інновацій у розробці алгоритмів, стратегій індексування та програмних інструментів, пристосованих до конкретних галузей.

У статті зроблено висновок, що лінгвістична індексація слугує фундаментальним механізмом для структурування інформаційної екосистеми, пропонуючи суттєве покращення швидкості, точності та релевантності для користувачів цифрових пошукових середовищ. У світлі постійного розширення цифрового тексту автори підкреслюють необхідність постійних міждисциплінарних досліджень для оптимізації інструментів лінгвістичної обробки та забезпечення їхньої адаптивності до мінливих вимог пошуку інформації та контент-аналізу.

Ключові слова: синтаксичні особливості, граматичні особливості, цифровий простір, цифровий дискурс, людське редагування, аналіз тексту, інформаційні системи.

УДК 81'233:159.944

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.13>

О. Г. ГУДЗЕНКО

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології,
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк, Україна
Електронна адреса: o.gudzenko@vippro.org.ua
<https://orcid.org/0000-0003-2028-7697>*

Т. В. ПАСТРИК

*доктор психологічних наук, доцент, в.о.ректора,
КЗВО «Волинський медичний інститут», м. Луцьк, Україна
Електронна адреса: tetiana_pastryk@vmti.volyn.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6329-9607>*

А. М. ЛАЗЬКО

*кандидат психологічних наук,
проректор з науково-педагогічної роботи,
КЗВО «Волинський медичний інститут», м. Луцьк, Україна
Електронна адреса: alla_lazko@vmti.volyn.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7731-4361>*

Н. П. ГАЛЬЧУН

*доктор філософії зі спеціальності Освітні, педагогічні науки,
завідувач кафедри дисциплін загальної підготовки,
КЗВО «Волинський медичний інститут», м. Луцьк, Україна
Електронна адреса: nataliia_halchun@vmti.volyn.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0431-638X>*

ЕМОЦІЙНО-РЕГУЛЯТИВНІ СТРАТЕГІЇ У МОВЛЕННЄВІЙ ВЗАЄМОДІЇ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОГО ДИСКУРСУ

Стаття присвячена аналізу впливу емоційної регуляції на якість та ефективність мовленнєвої комунікації в різних соціальних контекстах. На основі міждисциплінарного підходу розглядаються ключові стратегії управління емоціями (когнітивна переоцінка, усвідомленість, соціальна взаємодія) та їх відображення у вербальних і невербальних характеристиках мовлення.

Емоційний інтелект (ЕІ) виступає ключовим чинником, який впливає як на академічну успішність, так і на психологічне благополуччя студентів. Такі позитивні психологічні характеристики, як самомотивація, впевненість у власних силах та резильєнтність, виступають медіаторами у впливі емоційного інтелекту на результати навчання та ментальне здоров'я.

Дослідження показує, що здатність до адаптивного регулювання емоцій корелює з комунікативною компетентністю, мовленнєвою гнучкістю та стійкістю до маніпулятивних впливів. Встановлено, що вибір стратегій емоційної регуляції впливає на лексико-граматичні особливості мовлення, його прагматичний потенціал та загальну ефективність комунікативного акту.

Особлива увага приділяється практичним аспектам розвитку навичок емоційної регуляції як компонента мовленнєвої підготовки фахівців у сферах з високим комунікативним навантаженням, зокрема педагогів, психологів та фахівців з комунікацій. Запропоновано інтегративний підхід до формування емоційно-мовленнєвої компетентності як чинника професійної успішності.

Теоретичний внесок цього дослідження полягає у систематизації та інтеграції наукових підходів до розуміння взаємозв'язку між емоційною регуляцією та мовленнєвою комунікацією. Виявлені патерни взаємодії емоційно-регулятивних стратегій та мовленнєвих особливостей можуть слугувати основою для розробки навчальних програм та тренінгових методик з розвитку комунікативної компетентності.

Ключові слова: емоційна регуляція, мовленнєва комунікація, комунікативна компетентність, емоційний інтелект.

Вступ. Сучасні дослідження в галузі психології емоцій та комунікативної лінгвістики дедалі частіше звертаються до питання взаємозв'язку між здатністю особистості регулювати власні емоційні стани та ефективністю її мовленнєвої діяльності. В умовах інформаційного перевантаження, соціальної напруженості та стресових чинників, що характеризують сучасний комунікативний простір, емоційна регуляція стає не просто індивідуальним психологічним ресурсом, а й важливим компонентом мовленнєвої компетентності, що визначає якість міжособистісної взаємодії, професійної комунікації та освітнього дискурсу.

Аналіз наукових джерел свідчить про формування міждисциплінарного поля дослідження, де перетинаються інтереси психолінгвістики, теорії комунікації, когнітивної психології та практичної філології. Особливої актуальності набуває дослідження стратегій емоційної регуляції, які безпосередньо впливають на вербальні та невербальні аспекти мовлення, зокрема на вибір лексичних засобів, синтаксичних конструкцій у різних комунікативних ситуаціях.

Аналіз попередніх досліджень. Дослідження ефективних стратегій емоційної регуляції та їхнього впливу на комунікативні процеси представлені у працях багатьох сучасних науковців. McRae та Gross (2025) запропонували процесну модель емоційної регуляції, що виділяє п'ять основних стратегій, організованих за етапами генерації емоцій. Особлива увага приділяється когнітивній переоцінці, яка, за спостереженнями дослідників, є ефективною для зниження негативних емоцій і пов'язана з кращими психологічними та фізичними результатами. Водночас вчені зауважують, що ефективність стратегій залежить від контексту, інтенсивності емоцій та індивідуальних особливостей, що є важливим для розуміння варіативності мовленнєвої поведінки в різних комунікативних ситуаціях [McRae, Gross].

Комплексне дослідження Baldwin et al. (2025) демонструє, що успішне регулювання емоцій залежить не від окремих стратегій, а від їх комбінації та гнучкості застосування. Автори наукової розвідки виявили, що люди використовують різноманітні підходи, серед яких значну роль відіграють соціальні стратегії – пошук

підтримки, обмін думками, вербалізація емоцій. Це підкреслює значення комунікативних навичок у процесі емоційного регулювання та вказує на важливість мовленнєвої компетентності для психологічного благополуччя. Дослідники встановили, що використання більшої кількості стратегій у поєднанні з їх варіативністю сприяє зниженню тривожності, особливо в стресових ситуаціях [Baldwin et al.].

У контексті освітнього середовища Aldrup, Carstensen і Klusmann (2024) дослідили роль емоційної регуляції вчителів у підвищенні ефективності викладання. Науковці підкреслюють, що адаптивні стратегії регуляції емоцій, особливо когнітивна переоцінка, позитивно корелюють з показниками емоційної підтримки, управління класом та залученості учнів. Важливим аспектом дослідження є розгляд емоційної автентичності у мовленні педагога – узгодженості внутрішнього стану із зовнішнім виразом, що сприяє формуванню довірливих відносин з учнями. Науковці також звертають увагу на феномен емоційного зараження через вербальні та невербальні сигнали, що підтверджує важливість емоційно-регулятивних стратегій у педагогічній комунікації [Aldrup, Carstensen, Klusmann].

Мета статті полягає у систематизації та теоретичному аналізі наукових підходів до вивчення впливу емоційної регуляції на ефективність мовленнєвої комунікації. Дослідження спрямоване на виявлення взаємозв'язків між стратегіями регулювання емоцій та лінгвокомунікативними параметрами в контексті сучасних соціальних викликів.

Методи дослідження. У нашому дослідженні використано міждисциплінарний підхід, що дозволяє максимально комплексно дослідити психолінгвістичні механізми емоційної регуляції в мовленнєвій взаємодії. Він включає когнітивно-прагматичний аналіз, контент-аналіз наукових джерел та порівняльний аналіз теоретичних підходів до вивчення емоційно-регулятивних стратегій у різних дискурсах. Когнітивно-прагматичний аналіз дозволяє дослідити, як мовні структури впливають на сприйняття емоцій та формують емоційний стан реципієнта. Контент-аналіз наукових праць виявляє ключові стратегії емоційної регуляції, такі як когнітивна переоцінка, усвідомленість

та соціальна взаємодія, що описані в сучасній науковій літературі. Порівняльний аналіз підкреслює відмінності в теоретичних підходах до розуміння емоційно-регулятивних процесів у комунікації.

Методологія дослідження базується на інтеграції теорій психолінгвістики, та соціальної психології, що забезпечує комплексне розуміння взаємодії емоційних процесів та мовленевих практик. Зокрема, розглянуто процесну модель емоційної регуляції Гросса [McRae & Gross, 2025], яка виділяє п'ять сімейств стратегій, організованих за етапами генерації емоцій, та теорію контролю-цінності Пекруна [Pekrun, 2024], що пояснює виникнення емоцій через оцінки контролю та цінності в соціальному контексті. Систематизація наукових підходів здійснювалася з використанням методів наукового синтезу та теоретичного моделювання взаємозв'язків між стратегіями емоційної регуляції та лінгвістичними характеристиками мовлення.

Виклад основного матеріалу. Актуальність теми дослідження зумовила необхідність звернення до комплексу наукових праць, у яких розкриваються ключові аспекти емоційної регуляції в комунікативному, освітньому та соціокультурному контекстах.

Вчені, розглядаючи аспекти психологічного впливу на особистість у контексті сучасних соціальних викликів, виявляють тенденцію до зростання маніпулятивних впливів у цифровому просторі, зокрема через соціальні мережі. Зокрема, в умовах інформаційного перевантаження особа втрачає здатність до рефлексивної оцінки повідомлень, що й відкриває простір для впливу [Захист : 29]. Емоційна нестабільність, знижена когнітивна гнучкість та недостатня медіаграмотність є факторами, що посилюють ризики потрапляння під маніпуляцію. Науковці зауважують необхідність формування психологічної стійкості до зовнішніх впливів як у підлітковому, так і в дорослому віці, пропонуючи цілісну модель психопрофілактики, яка включає як індивідуальну, так і колективну психологічну підтримку, підвищення рівня критичності мислення, а також етичну просвіту у сфері комунікацій [Захист : 157].

Отож, у межах розглянутих джерел досліджується феномен маніпулятивного впливу

в сучасному соціокультурному середовищі, констатується його поширеність та потенційна загроза для особистісного розвитку, виявляються ключові чинники психологічної вразливості та пропонуються напрями профілактики, що базуються на розвитку особистісної автономії, усвідомлення та рефлексивного ставлення до інформаційних впливів.

Феномен маніпуляції є складним та багатоаспектним, тому він вимагає міждисциплінарного аналізу. Маніпуляція розглядається як прихований психологічний вплив, мета якого – змінити поведінку, ставлення чи рішення іншої людини без її усвідомлення або за її згодою. Вчені зазначають, що в умовах міжособистісної взаємодії маніпуляція може виступати як ефективний засіб досягнення цілей, але, однак, – не завжди етично виправданий. Особлива увага приділяється комунікативним механізмам маніпуляції, які включають навіювання, переконання, емоційний тиск та інші форми впливу, що відбуваються у вербальній і невербальній формі [М. Тесленко, І. Тесленко : 157]. Зокрема, успішність маніпулятивної дії залежить не лише від майстерності маніпулятора, а й від особистісних особливостей реципієнта – його самооцінки, рівня критичного мислення, емоційної вразливості та психологічної захищеності. М. Тесленко та І. Тесленко пропонують розглядати маніпуляцію не лише як інструмент влади чи контролю, а також як форму впливу, що можлива і в конструктивному, і в деструктивному аспектах залежно від намірів суб'єкта [М. Тесленко, І. Тесленко : 158]. Отож, дослідниці підкреслюють потребу в поглибленому розумінні феномена маніпуляції як складної соціально-психологічної дії, що має значний вплив на міжособистісну комунікацію, і наголошують на важливості формування психологічної стійкості до маніпулятивних технологій у сучасному соціальному середовищі. М. Тесленко та І. Тесленко розкривають роль емоційного інтелекту у саморегуляції студентів-психологів, що важливо для розуміння механізмів формування емоційних стратегій, а Y. Shengyao показує, як емоційний інтелект впливає на академічні успіхи й добробут студентів.

Емоційний інтелект (EI) виступає ключовим чинником, який впливає як на академічну

успішність, так і на психологічне благополуччя студентів. Такі позитивні психологічні характеристики, як самомотивація, впевненість у власних силах та резильєнтність, виступають медіаторами у впливі емоційного інтелекту на результати навчання та ментальне здоров'я. Y. Shengyao підкреслює, що розвиток емоційного інтелекту допомагає студентам краще справлятися зі стресом, адаптуватися до змін і налагоджувати ефективну комунікацію з викладачами та однолітками. Студенти з високим рівнем ЕІ краще розуміють власні емоції, вміють їх регулювати та використовувати у процесі навчання. Цей емоційний контроль сприяє підвищенню внутрішньої мотивації та поліпшенню навчальної активності. Студенти з розвиненим ЕІ проявляють більшу стійкість до труднощів, а це, в свою чергу, позитивно впливає на їхнє академічне залучення та зниження рівня вигорання [Shengyao, Xuefen, Jenatabadi, Samsudin, Chunchun, Ishak].

Вчені наголошують на важливості комунікації як чинника формування емоційного інтелекту. Зокрема, студенти з розвиненими емоційно-регулятивними навичками частіше виявляють емпатію, успішніше налагоджують взаємини та проявляють вищу залученість у навчальну й соціальну діяльність. Це набуває особливої ваги в умовах дистанційного чи гібридного навчання, де вербальне й невербальне мовлення відіграє ключову роль. Адже мовна комунікація є одним із механізмів трансляції емоційного досвіду та підтримки в академічному середовищі [Shengyao, Xuefen, Jenatabadi, Samsudin, Chunchun, Ishak].

Отож, емоційний інтелект виступає базовим ресурсом, який опосередковано через мотивацію, впевненість і стійкість. Він позитивно впливає на навчальний успіх та психологічне здоров'я студентів. Результати розглянутого дослідження демонструють важливість мовлення, взаєморозуміння та емоційної саморегуляції в академічному контексті.

К. McRae та J. Gross, здійснюючи фундаментальний виклад теорії емоційної регуляції (моделі, механізми, типи стратегій), зазначають, що регулювання емоцій (ЕР) є ключовим аспектом психологічного дослідження, який охоплює спроби впливати на емоції у себе чи інших. Вони підкреслюють значення процесної

моделі ЕР, яка виділяє п'ять стратегій, організованих за етапами генерації емоцій. Вчені використовують когнітивне переосмислення як приклад для ілюстрації наслідків, детермінант, механізмів та втручань, пов'язаних із ЕР [McRae, Gross].

К. McRae та J. Gross зауважують, що когнітивне переосмислення часто є ефективним для зниження негативних емоцій і пов'язане з кращими психологічними та фізичними результатами. Однак вони встановлюють, що його успіх залежить від контексту, наприклад, інтенсивності емоцій, часу на регулювання та індивідуальних особливостей, таких як вік або стан префронтальної кори. У контексті мовлення та комунікації К. McRae та J. Gross підкреслюють роль соціальних факторів у регулюванні емоцій. Вони також зазначають, що міжособистісне регулювання емоцій стає все більш актуальним у науковому дискурсі, що має значення для комунікативної сфери, оскільки мовленнєві практики можуть впливати на емоційний обмін у соціальних взаємодіях [McRae, Gross].

Отож, дослідження McRae та Gross (2025) показує, що регулювання емоцій – це складний процес, який залежить від обраних стратегій, ситуації та особистих характеристик. Його зв'язок із комунікацією підкреслює роль мовлення та соціальних чинників в ефективному управлінні емоціями.

С. Martínez-Priego, В. García-Noblejas, Р. Roca, здійснюючи систематичний огляд моделей емоційної регуляції та цілей (що допомагає інтегрувати знання в єдину концептуальну рамку), зазначають, що дослідження емоційної регуляції (ЕР) часто не чітко визначають теоретичні моделі, що призводить до плутанини щодо стратегій і цілей. Автори підкреслюють, що сучасні моделі ЕР, такі як Процесна модель Гросса, переважно орієнтовані на когнітивні стратегії (наприклад, переоцінку, придушення) та гедоністичні або інструментальні цілі. Вони виявляють, що класичні теорії (Арістотеля, Декарта, Дарвіна) вплинули на сучасні підходи, але деякі аспекти, такі як евідемонічні цілі (орієнтація на доброчесність і ріст), часто ігноруються. Вчені зауважують, що більшість досліджень не враховують контекстуальну гнучкість ЕР, що може впливати на ефективність стратегій. Вони встановлюють, що інтеграція

фізичних, операційних і розвиваючих аспектів, запропонована Арістотелем, могла б покращити розуміння ЕР [Martínez-Priego, García-Noblejas, Roca]. Дослідження має значення для комунікації, оскільки емоційна регуляція впливає на мовленнєву поведінку, соціальну взаємодію та ефективність комунікації. Наприклад, стратегії ЕР, такі як когнітивна переоцінка, можуть покращувати якість мовлення в стресових ситуаціях, а інструментальні цілі (наприклад, підтримка соціальних зв'язків) пов'язані з комунікативними навичками [Martínez-Priego, García-Noblejas, Roca].

Отож, Martínez-Priego et al. (2024) демонструють, що сучасні моделі ЕР потребують більш глибокого теоретичного обґрунтування, зокрема через інтеграцію класичних ідей. Це може мати практичне застосування в галузях, пов'язаних із мовленнєвою комунікацією, психолінгвістикою та соціальною взаємодією.

Теоретичну модель Control-Value Theory, яка пояснює, як оцінка ситуації впливає на емоції в освітньому процесі, розвиває R. Pekrun. Науковець зазначає, що емоції у сфері досягнень мають вирішальне значення для процесів навчання, мотивації та психічного здоров'я. Базовими чинниками виникнення емоцій є оцінки контролю (сприйняття здатності впливати на ситуацію) та цінності (суб'єктивна значущість діяльності або результату). Вчений зауважує, що теорія контролю-цінності (Control-Value Theory, CVT) з часом еволюціонувала від моделі, орієнтованої лише на емоції досягнень, до узагальненої теорії, яка охоплює також епістемічні, соціальні та екзистенційні емоції. Він підкреслює зв'язки між емоціями та соціокультурним контекстом, освітнім середовищем і індивідуальними чинниками, такими як гендер, соціальні стереотипи чи самооцінка. Науковець встановлює, що емоції відіграють не лише пасивну роль, але й активно впливають на успішність, саморегуляцію, фізичне та психічне здоров'я. Ці зв'язки мають реверсивний характер – емоції впливають на успіхи в навчанні, а досягнення, в свою чергу, формують емоційний досвід. R. Pekrun також наголошує на важливості комунікації в освітньому процесі – емоційна взаємодія між викладачем і студентом суттєво впливає на результати навчання та внутрішню мотивацію. Вербальна

та невербальна передача цінності й контролю у навчальній комунікації формує емоційний фон і глибоко впливає на когнітивні процеси. Таким чином, мовлення стає не лише засобом передавання знань, а й інструментом емоційної регуляції [Pekrun].

Отож, R. Pekrun (2024) демонструє, що CVT є потужним інструментом для розуміння емоцій у різних сферах життя, включаючи освіту. Інтеграція CVT у дослідження комунікації може сприяти глибшому аналізу емоційних аспектів мовлення та міжособистісної взаємодії.

Baldwin та група вчених, доводячи важливість володіння «набором стратегій» для повсякденного життя, підкреслюючи ситуаційний вибір методів емоційної регуляції, зазначають, що ефективне регулювання емоцій залежить не від окремих стратегій, а від їх комбінації та варіативності у повсякденному житті. Вони підкреслюють, що люди використовують різноманітні підходи, такі як фізична активність, соціальна взаємодія, когнітивне переосмислення та інші, причому 74% комбінацій стратегій є унікальними. Вчені виявляють, що використання більшої кількості стратегій у поєднанні з їх варіативністю призводить до зниження тривожності, особливо під час стресових ситуацій, таких як пандемія COVID-19 [Baldwin et al.].

Особи з підвищеним психологічним дистресом частіше вдаються до менш адаптивних стратегій, але коли вони використовують здорові комбінації, то отримують таку ж користь, як і інші. Вони встановлюють, що важливими факторами ефективного регулювання емоцій є не лише якість стратегій, а й їх кількість та гнучкість у застосуванні. У контексті мовлення та комунікації науковці звертають увагу на роль соціальних стратегій, таких як пошук підтримки, обмін думками або вираження емоцій. Це підкреслює значення комунікативних навичок у процесі емоційного регулювання [Baldwin et al.]. Отож, дане дослідження демонструє, що успішне управління емоціями вимагає широкого вибору стратегій, їх гнучкого застосування та врахування індивідуальних особливостей. Зв'язок із комунікацією підкреслює важливість мовленнєвих та соціальних інструментів у підтримці психологічного благополуччя.

К. Aldrup, В. Carstensen, U. Klusmann зазначають, що здатність учителів регулювати власні емоції відіграє ключову роль у формуванні ефективної взаємодії з учнями та досягненні високих освітніх результатів. Науковці підкреслюють, що емоційна регуляція є важливою складовою соціально-емоційної компетентності педагога, яка безпосередньо впливає на якість навчального середовища. Адаптивні стратегії регуляції емоцій, зокрема когнітивна переоцінка та активне вирішення проблем, позитивно корелюють з такими показниками, як емоційна підтримка, ефективне управління класом та залученість учнів. Водночас вчені зауважують, що реактивні або поверхневі стратегії (наприклад, пригнічення емоцій) можуть призводити до негативних наслідків, включаючи професійне вигорання та зниження якості викладання [Aldrup, Carstensen, Klusmann].

Прикметно, що успішна емоційна регуляція вчителя має не лише внутрішньоособистісне значення, але й комунікативне, адже емоційний стан учителя часто передається учням через вербальні та невербальні сигнали – інтонацію, жести, міміку. Це явище емоційного зараження може як мотивувати учнів, так і пригнічувати їхню навчальну активність. Автори наголошують, що здатність бути емоційно щирим у мовленні, коли внутрішні почуття відповідають тому, що ми говоримо, допомагає створювати довірливі стосунки між учителем і учнями. Вчителі виконують функцію моделей емоційної поведінки, тому їхня здатність демонструвати та комунікувати здорові способи управління емоціями може сприяти розвитку емоційного інтелекту учнів. У цьому контексті мовлення та комунікація розглядаються як засоби соціального навчання – через діалог, рефлексію та зворотний зв'язок [Aldrup, Carstensen, Klusmann].

Отже, ефективне викладання тісно пов'язане з умінням вчителя управляти своїми емоціями, і ця здатність не лише покращує психоемоційний клімат у класі, а є й потужним комунікативним інструментом, що впливає на формування міжособистісних відносин, залученість учнів до навчального процесу і їхній загальний емоційний розвиток.

V. Vitale, M. Bonaiuto зазначають, що природне середовище позитивно впливає на

процеси емоційної регуляції. Вони підкреслюють, що хоча позитивний вплив природи на емоції давно визнаний, механізми цього впливу все ще недостатньо досліджені, особливо у контексті сучасних теорій емоційної регуляції [Vitale, Bonaiuto].

Вчені виявляють, що вплив природи покращує здатність до емоційної регуляції, зокрема через зменшення рівня тривожності та активізацію адаптивних стратегій, таких як усвідомленість (mindfulness) та когнітивна переоцінка (cognitive reappraisal). Науковці встановлюють зв'язок між відчуттям зв'язку з природою (nature connectedness) і процесами афективної регуляції, які, у свою чергу, опосередковують рівень суб'єктивного стресу та щастя. Крім того, вони підкреслюють потребу в уніфікації термінології й підвищенні методологічної точності у подальших дослідженнях, що дозволить створити узгоджену та надійну базу знань про зв'язки між впливом природи і способами регуляції емоцій [Vitale, Bonaiuto].

У контексті мовлення та комунікації ці результати мають значення, оскільки емоційна регуляція є критичним компонентом ефективної міжособистісної взаємодії. Покращення здатності до регуляції емоцій через контакт із природою може сприяти більш конструктивному спілкуванню, зменшенню конфліктності та посиленню емпатії, що є основою здорової комунікації. Отож, результати даного дослідження демонструють те, що природа є важливим ресурсом для підтримки психоемоційного здоров'я та регуляції емоцій, а отже, опосередковано впливає на якість міжособистісного мовлення й комунікації.

G. Yeo та D. Ong (2024) у своєму огляді підкреслюють, що наші думки і оцінки ситуацій мають ключову роль у виникненні емоцій. Науковці звертають увагу на важливість створення класифікації оцінок та емоцій, що має значення для психологічних досліджень і вивчення емоцій у мовленнєвій взаємодії, де наше сприйняття ситуацій впливає на емоції під час спілкування [Yeo, Ong]. Зауважимо, що у контексті мовлення та комунікації дослідження G. Yeo та D. Ong має важливе значення, оскільки когнітивні оцінки безпосередньо впливають на емоційний вираз у мовленні. Наприклад, розуміння того, як індивіди оцінюють ситуації,

може пояснити варіативність емоційних реакцій у комунікації.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що емоційна регуляція є інтегральним компонентом ефективної мовленнєвої комунікації, що суттєво впливає на її якість та результативність. Стратегії управління емоціями, зокрема когнітивна переоцінка, усвідомленість та соціальна взаємодія, безпосередньо відображаються у вербальних і невербальних аспектах мовлення, визначаючи його лексико-граматичні особливості, прагматичний потенціал та загальну ефективність комунікативного акту. У даному дослідженні ми виявили, що різні стратегії емоційної регуляції мають диференційований вплив на процес комунікації: когнітивна переоцінка сприяє більш раціональному та структурованому мовленню, усвідомленість – підвищує емпатійність та адаптивність комунікативної поведінки, а соціальна взаємодія – посилює інтерактивний аспект спілкування та сприяє більш ефективному обміну емоційними станами.

Нами встановлено, що здатність до адаптивного регулювання емоцій корелює з комунікативною компетентністю, мовленнєвою гнучкістю та резистентністю до маніпулятивних впливів. Особи з розвиненими навичками емоційної регуляції демонструють вищу ефективність у професійній комунікації, зокрема у сферах з високим емоційним навантаженням, таких як педагогіка, психологія та публічні комунікації. При цьому важливим фактором успішності є не лише наявність окремих стратегій, але й їх різноманітність, гнучкість застосування та здатність комбінувати відповідно до контексту ситуації. Аналіз зарубіжних досліджень, зокрема робіт Baldwin et al. (2025) та McRae і Gross (2025), переконливо доводить, що інтеграція різних підходів до емоційної регуляції сприяє формуванню так званого «емоційного інструментарію», який дозволяє особистості гнучко реагувати на різноманітні комунікативні виклики.

Особливо важливою виявилась роль емоційної регуляції в освітньому та професійному контекстах. Дослідження Aldrup, Carstensen і Klusmann (2024) та Shengyao et al. (2024) підтверджують, що емоційна компетентність

педагогів безпосередньо впливає на якість викладання та формування психологічно безпечного освітнього середовища. У свою чергу, роботи Pekrun (2024) та Vitale і Bonaiuto (2024) розкривають взаємозв'язок між емоційною регуляцією, когнітивними процесами та соціальним контекстом, що має важливе значення для розуміння природи комунікативних процесів у різних ситуаціях. На основі цих наукових розвідок можна стверджувати, що емоційна регуляція виступає не лише індивідуальним психологічним ресурсом, але й соціальним інструментом, який опосередковує якість комунікації та сприяє формуванню здорових міжособистісних взаємин.

Результати дослідження підкреслюють необхідність розробки інтегративного підходу до формування емоційно-мовленнєвої компетентності як чинника професійної успішності. Перспективними напрямками подальших досліджень можна вважати вивчення культурних особливостей емоційної регуляції в мовленнєвій взаємодії, розробку методик діагностики та розвитку емоційно-регулятивних стратегій у різних професійних контекстах, а також дослідження впливу цифрового середовища на характер емоційної регуляції в сучасних форматах комунікації. У світлі останніх глобальних викликів, зокрема пандемії COVID-19 та геополітичних криз, особливої актуальності набуває дослідження адаптивних стратегій емоційної регуляції в умовах підвищеного стресу та невизначеності, що супроводжується трансформацією традиційних комунікативних практик.

Теоретичний внесок цього дослідження полягає у систематизації та інтеграції наукових підходів до розуміння взаємозв'язку між емоційною регуляцією та мовленнєвою комунікацією. Виявлені патерни взаємодії емоційно-регулятивних стратегій та мовленнєвих особливостей можуть слугувати основою для розробки навчальних програм та тренінгових методик з розвитку комунікативної компетентності. Практичне застосування отриманих результатів може здійснюватися у розробці програм підготовки та підвищення кваліфікації фахівців комунікативних професій з акцентом на розвиток навичок емоційної регуляції як складової професійної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді : монографія / НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ, 2024. 188 с. <https://doi.org/10.32405/978-617-7118-51-9-2024-188>
2. Тесленко, М. М., & Тесленко, І. В. Емоційний інтелект у структурі саморегуляції студентів-психологів. *Наукові записки. Серія: Психологія*, 2024. 1 (3), 155–162. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-21>
3. Aldrup, K., Carstensen, B., & Klusmann, U. The role of teachers' emotion regulation in teaching effectiveness: A systematic review integrating four lines of research. *Educational Psychologist*, 2024. 59 (2), 89–110. <https://doi.org/10.1080/00461520.2023.2282446>
4. Baldwin, C. R., Schertz, K. E., Orvell, A., Costello, C., Takahashi, S., Moser, J. S., Ayduk, O., & Kross, E. Managing emotions in everyday life: Why a toolbox of strategies matters. *Emotion*. Advance online publication. 2025. <https://dx.doi.org/10.1037/emo0001492>
5. Martínez-Priego, C., García-Noblejas, B. P., & Roca, P. Strategies and goals in Emotion Regulation models: a systematic review. *Frontiers in Psychology*, 2024. 15, 1425465. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1425465>
6. McRae, K., & Gross, J. J. Emotion regulation. *Emotion*, 2025. 20 (1), 1–9. <https://doi.org/10.1037/emo0000703>
7. Pekrun, R. Control-Value Theory: From Achievement Emotion to a General Theory of Human Emotions. *Educational Psychology Review*, 2024. 36 (83). <https://doi.org/10.1007/s10648-024-09909-7>
8. Shengyao, Y., Xuefen, L., Jenatabadi, H. S., Samsudin, N., Chunchun, K., & Ishak, Z. Emotional intelligence impact on academic achievement and psychological well-being among university students: The mediating role of positive psychological characteristics. *BMC Psychology*, 2024. 12(389). <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01886-4>
9. Vitale, V., & Bonaiuto, M. The role of nature in emotion regulation processes: An evidence-based rapid review. *Journal of Environmental Psychology*, 2024. 96, 102325. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2024.102325>
10. Yeo, G. C., & Ong, D. C. Association between cognitive appraisals and emotions: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 2024. 150 (8), 1441–1468. <https://doi.org/10.1037/bul0000452>

REFERENCES

1. Kremen V. H. (ed.) (2024) Zakhyst i pidtrymka mentalnoho zdorovia ukrainciv v umovakh voiennoho stanu: vyklyky i vidpovidi : monohrafiia [Protection and support of mental health of Ukrainians in conditions of martial law: challenges and answers: monograph]. NAPN Ukrainy, Kyiv. <https://doi.org/10.32405/978-617-7118-51-9-2024-188> [in Ukrainian].
2. Teslenko, M. M., & Teslenko, I. V. (2024). Emotsiynyi intelekt u strukturi samorehulatsii studentiv-psykholohiv [Emotional intelligence in the structure of self-regulation of psychology students]. *Naukovi zapysky. Seriya: Psykholohiia*, 1 (3), 155–162. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-21> [in Ukrainian].
3. Aldrup, K., Carstensen, B., & Klusmann, U. (2024). The role of teachers' emotion regulation in teaching effectiveness: A systematic review integrating four lines of research. *Educational Psychologist*, 59 (2), 89–110. <https://doi.org/10.1080/00461520.2023.2282446> [in English].
4. Baldwin, C. R., Schertz, K. E., Orvell, A., Costello, C., Takahashi, S., Moser, J. S., Ayduk, O., & Kross, E. (2025). Managing emotions in everyday life: Why a toolbox of strategies matters. *Emotion*. Advance online publication. <https://dx.doi.org/10.1037/emo0001492> [in English].
5. Martínez-Priego, C., García-Noblejas, B. P., & Roca, P. (2024). Strategies and goals in Emotion Regulation models: a systematic review. *Frontiers in Psychology*, 15, 1425465. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1425465> [in English].
6. McRae, K., & Gross, J. J. (2025). Emotion regulation. *Emotion*, 20 (1), 1–9. <https://doi.org/10.1037/emo0000703> [in English].
7. Pekrun, R. (2024). Control-Value Theory: From Achievement Emotion to a General Theory of Human Emotions. *Educational Psychology Review*, 36 (83). <https://doi.org/10.1007/s10648-024-09909-7> [in English].
8. Shengyao, Y., Xuefen, L., Jenatabadi, H. S., Samsudin, N., Chunchun, K., & Ishak, Z. (2024). Emotional intelligence impact on academic achievement and psychological well-being among university students: The mediating role of positive psychological characteristics. *BMC Psychology*, 12 (389). <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01886-4> [in English].
9. Vitale, V., & Bonaiuto, M. (2024). The role of nature in emotion regulation processes: An evidence-based rapid review. *Journal of Environmental Psychology*, 96, 102325. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2024.102325> [in English].
10. Yeo, G. C., & Ong, D. C. (2024). Association between cognitive appraisals and emotions: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 150 (8), 1441–1468. <https://doi.org/10.1037/bul0000452> [in English].

O. H. HUDZENKO

*Candidate of Philosophical Sciences (Ph.D.), Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Pedagogy and Psychology,
Volyn-in-Service Teachers Training Institute, Lutsk, Ukraine
E-mail: o.gudzenko@vippp.org.ua
<https://orcid.org/0000-0003-2028-7697>*

T. V. PASTRYK

*Doctor of Psychology, Associate Professor, Acting Rector,
Volyn Medical Institute, Lutsk, Ukraine
E-mail: tetiana_pastryk@vmi.volyn.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6329-9607>*

A. M. LAZKO

*PhD in Psychology, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work,
Volyn Medical Institute, Lutsk, Ukraine
E-mail: alla_lazko@vmi.volyn.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7731-4361>*

N. P. HALCHUN

*Doctor of Philosophy in Education, Pedagogical Sciences,
Head of the Department of General Training Disciplines,
Volyn Medical Institute, Lutsk, Ukraine
E-mail: nataliia_halchun@vmi.volyn.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0431-638X>*

**EMOTIONAL AND REGULATORY STRATEGIES IN SPEECH INTERACTION:
PSYCHOLINGUISTIC ASPECTS OF COMMUNICATIVE DISCOURSE**

The article is devoted to the analysis of the influence of emotional regulation on the quality and effectiveness of speech communication in different social contexts. Based on an interdisciplinary approach, the key strategies of emotion management (cognitive reassessment, awareness, social interaction) and their reflection in verbal and non-verbal characteristics of speech are considered.

Emotional intelligence (EI) is a key factor influencing both academic performance and psychological well-being of students. Positive psychological characteristics such as self-motivation, self-confidence, and resilience mediate the impact of emotional intelligence on academic performance and mental health.

The study shows that the ability to adaptively regulate emotions correlates with communicative competence, linguistic flexibility and resistance to manipulative influences. It is established that the choice of emotional regulation strategies affects the lexical and grammatical features of speech, its pragmatic potential and the overall effectiveness of the communicative act.

Particular attention is paid to the practical aspects of developing emotional regulation skills as a component of speech training for specialists in areas with a high communication load, in particular, teachers, psychologists and communication specialists. An integrative approach to the formation of emotional and linguistic competence as a factor of professional success is proposed.

The theoretical contribution of this study is the systematization and integration of scientific approaches to understanding the relationship between emotional regulation and speech communication. The identified patterns of interaction between emotional-regulatory strategies and speech characteristics can serve as the basis for the development of educational programs and training methods for the development of communicative competence.

Key words: emotional regulation, speech communication, communicative competence, emotional intelligence.

УДК 327:004

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.14>

О. В. ДОБРОДУМ

доктор філософських наук,

професор кафедри журналістики та реклами,

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Електронна пошта: dobrodum.olga@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7651-4946>

В. О. МАТВЄЄВ

доктор філософських наук,

професор кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін,

Київський інститут Національної гвардії України, м. Київ, Україна

Електронна пошта: vmvitaliymatveev@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9914-2233>

ДИСКУРСИ ТОТАЛІТАРИЗМУ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: КОМУНІКАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано дискурси тоталітаризму у цифрову епоху та зазначено комунікаційні виклики та перспективи. Сьогодні в XXI столітті цифровий тоталітаризм є актуальним феноменом та екзистенційним викликом сучасної епохи. Дискурс цифрового тоталітаризму навіює алузію нумерологічних поглядів піфагореїзму – магічних співвідношень всього земного з цифрою, причому Бог позначався одиницею.

Акцентується на тому, що калейдоскоп усіх соціальних дій знаходить відображення у ЗМІ і може діяти позитивно чи негативно – даний амбівалетний підхід вживаємо і в межах осмислення впливу цифрових технологій, відношення до яких може бути від глорифікації та сакралізації до демонізації та інферналізації, оскільки багато вчених висловлюють занепокоєння потенційними загрозами у зв'язку з аномально швидким розвитком обговорюваної технології.

У зв'язку з цією тематикою неможливо не згадати китайський капіталізм із соціалістичним обличчям або соціалізм із китайською специфікою та його великий китайський електронний брандмауер. Маніфестація цифрового тоталітаризму, на наш погляд, може вбачатися і у певній монополізації виробництва. Можна відзначити, що людству притаманні алармічні настрої у зв'язку з ШІ – існують гіпотетичні уявлення, що людство вперше стикається із ситуацією, коли з'явилося щось, що буде набагато розумнішим за найрозумнішу людину.

В даний час поширені антиутопічні побоювання у можливості настання цифрового тоталітаризму та ціла палітра розмаїтого ставлення до high-tech, у зв'язку з чим актуалізуються у суспільній пам'яті синонімічні поняття технофобія та неолуддизм, комп'ютерна та Інтернет-адикція як форми проблематичного впливу Глобального Павутиння. Спектр та регістр впливу технологій на конкретну особистість залежить не стільки від самої природи Інтернету, а від його користувачів, які все більше взаємодіють саме на технологічній основі.

Ключові слова: дискурси тоталітаризму, цифрова епоха, комунікаційні виклики, перспективи.

Вступ. Ймовірно, сьогодні в XXI столітті цифровий тоталітаризм є актуальним феноменом та екзистенціальним викликом сучасної епохи. Дискурс цифрового тоталітаризму навіює алузію нумерологічних поглядів піфагореїзму – магічних співвідношень всього земного з цифрою, причому Бог позначався одиницею. Бінарна система як основа high-tech була б неможлива без нуля, який подарувала людству Індія, без винаходу якого не було б математики, фізики та новітніх технологій (Брахмагупта, індуський математик та астроном, вперше використав точку під іншими числами для

позначення числа нуль у 628 року нашої ери). Калейдоскоп усіх соціальних дій знаходить відображення у ЗМІ і може діяти позитивно чи негативно – даний амбівалетний підхід вживаємо і в межах осмислення впливу цифрових технологій, відношення до яких може бути від глорифікації та сакралізації до демонізації та інферналізації, оскільки багато вчених висловлюють занепокоєння потенційними загрозами у зв'язку з аномально швидким розвитком обговорюваної технології.

У зв'язку з цією тематикою неможливо не згадати китайський капіталізм із соціалістичним

обличчям або соціалізм із китайською специфікою та його великий китайський електронний брандмауер. Особливо симптоматично проявила себе Арабська весна, яка інакше називалася твіттер- і фейсбук-революцією, що почалася революцією в Тунісі. Маніфестація цифрового тоталітаризму, на наш погляд, може вбачатися і у певній монополізації виробництва – наприклад, у тому, що на Тайвань припадає майже 90% глобального виробництва передових мікрочипів (і більш як 65% усіх чипів), тож півпровідники, крихітні комп'ютерні чіпи часто називають «нафтою» XXI століття. Ймовірно, в найближчому майбутньому в середньостроковій перспективі бунт роботів людству не загрожує, оскільки роботоконструкції не настільки досконалі, щоб могли самостійно планувати і виконувати покладені на них функції. Машинобудування поки що розвивається значним чином автономно від high-tech, симбіозу між ними майже немає, та й рівень програмного забезпечення поки що не є настільки досконалим, аби ШІ (штучний інтелект) міг сам ставити завдання та їх виконувати.

Актуалізував досліджувану нами проблему і той факт, що ШІ – найважливіше слово 2023 року за версією словника Collins, тому що ШІ «прискорився такими швидкими темпами та став домінуючим обговоренням 2023 року». Використання цього слова за останній рік зросло вчетверо. «ШІ» був обраний зі списку нових термінів, які відображають «нашу мову, що постійно розвивається, і проблеми тих, хто її використовує». Торік словом року обрали «пермакризу» (постійну кризу), роком раніше – «NFT», а у 2020 році – «локдаун» [Addley : 2023].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній епосі «технофобія» присутня, перш за все, у так званих «антистієністських напрямках» західної філософії, таких, наприклад, як філософія життя і екзистенціалізм, що виростають з неї, і філософська антропологія. До технофобів можна зарахувати і деяких теоретиків «глобально-екологічного катастрофізму», серед яких А. Печчеї, Д. Медоуз, Дж. Форрестер, П. Ерліх, А. Дж. Бахм, Г. Гардін тощо.

Дигіталізація деякими сприймається як щось недолюдське і навіть інфернальне у руслі міркувань Е. Фромма про некрофілію, як втілення «Thanatos» в термінології З. Фрейда.

Користуючись концептуальною спадщиною психоаналізу, можна уявити, як майбутні архетипи high-tech повстають із глибин колективного несвідомого.

Мета статті – дослідити цифровий тоталітаризм як можливий тренд дигіталізації суспільства.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу статті склали принципи світоглядного та методологічного плюралізму, неупередженості та гуманізму, компаративності та незаангажованості, ідеологічного різноманіття, толерантності, світськості. З конкретно-наукових методів було застосовано проблемно-хронологічний, системно-структурний та критичний аналіз філософських джерел, а також концептуально-дискурсний, системно-хронологічний підходи до наукового осмислення явищ та подій релігійного та політичного життя.

Виклад основного матеріалу. Згідно з класифікацією, яку використовує низка експертів, сьогодні ми живемо під час Четвертої промислової революції, що характеризується злиттям технологій ШІ, генної інженерії та робототехніки, що стирає межі між фізичним, цифровим та біологічним світами. Ентоні Гідденс вважає, що темпи і глобальні масштаби такої революції безпрецедентні в історії людства, і ми, ймовірно, перебуваємо лише на її ранніх стадіях – на його думку, нові розробки в галузі ШІ, ймовірно, призведуть до нової фази соціальної трансформації. Деякі вважають, що цифрова революція, в першу чергу, породжує нескінченну різноманітність та руйнує інститути і способи життя, що існували раніше. Нещодавно видання «Insider» склало список спеціальностей, у яких нейромережі зможуть замінити людей: програміст, журналіст та копірайтер, юрист, маркетинговий аналітик, учитель, фінансовий консультант, трейдер, графічний дизайнер, бухгалтер, агент підтримки.

Як мінімум, у перелічених галузях відсіюються дилетанти, яких легко можна буде замінити чат-ботами, і залишаться лише справжні професіонали своєї справи: гучними були нещодавні новини про те, що американське видання BuzzFeed звільнило 180 журналістів і почало використовувати чат-бот – ці процеси вже відбуваються. Історія знає науково-технічні революції, які викликали страх і побоювання

людей, що їх замінять машинами: ченці, які переписували рукописи від руки, засуджували друкарський верстат, а камеру оголосили смертю живопису в середині 1800-х років. Згадаймо рух луддитів, що виник у першій чверті XIX століття в ході промислової революції в Англії – тоді робітники ламали машини та обладнання на знак свого протесту. Науково-технічна революція – річ немінуча, і найбільше вона стосується певних професій чи сфер, але, зрештою, буквально змінює світ.

Яким стане світ після Четвертої промислової революції за такого масового використання ІІІ? Рей Курцвейл говорив про те, що ми навіть не помітимо, як почнеться епоха сингулярності – коли розвиток цих інформаційних технологій буде вже такою густиною, що невідомо: ми ними керуємо, або вони нами. Навіть уже зараз у багатьох може виникнути відчуття, що керують вони – інформаційні технології. Ми вже входимо в епоху сингулярності, ІІІ грає дуже велику роль, але виникатиме і дуже велика потреба в унікальності людської думки. Професіонали, безумовно, будуть затребувані, але питання ще в тому, чи зможуть професіонали, потім вбудуватися в це інформаційне дігіталізоване середовище? [Mok, Zinkula : 2023].

Можливо, комп'ютери стануть не потрібними вже до кінця цього століття, а то й років через тридцять. У впливовому американському науковому журналі "Frontiers in Neuroscience" дванадцять вчених опублікували статтю, яка викликала світовий резонанс "Human Brain/Cloud Interface" про створення безпосередньої системи взаємодії між мозком людини і «хмарою даних, що стрімко розширюється», прототипом якого є Інтернет. Ще в 2016 році розробку неймовірного інтерфейсу взяв на себе Ілон Маск, який майстерно лякає аудиторію тим, що незабаром людство в порівнянні з машинами ІІІ стане просто їхніми домашніми котиками. Концепція трансгуманізму останнім часом зустрічає все більше критики: на одній чаші терезів – ні багато ні мало – усунення страждань, хвороб, старіння та смерті, проте на іншій – наше повне розлюднення, більше того, здавання себе під контроль якоїсь таємної системи, яка, оскільки важелі впливу як нанороботів вже вживлені у кожного індивіда, що особливо боїться смерті, і вона може розпоряджатися ними на власний розсуд.

Адже моральні гарантії безпеки особистості залишаються моральними гарантіями, та й їх ніхто не дає. При цьому, як справедливо зауважив Ілон Маск, часткова кіборгізація людини вже відбулася: сучасні люди щодня взаємодіють із «цифровими версіями себе» у вигляді облікових записів у соцмережах, наприклад [Human : 2019].

Ще, як відомо, «хрещені батьки» штучного інтелекту остерігаються, що він може вийти з-під контролю, тому пропонують покласти відповідальність за шкоду від нього на компанії-розробників. Артикульовано пропозиції щодо ІІІ, згідно з якими уряди мають виділяти одну третину своїх досліджень та розробок штучного інтелекту, а компанії – одну третину своїх науково-дослідних ресурсів на безпечне та етичне використання систем; доцільне надання незалежним аудиторам доступу до лабораторій ІІІ; створення ліцензійної системи для створення передових моделей; компанії зі штучним інтелектом повинні вжити спеціальних заходів безпеки, якщо в їх моделях виявлено небезпечні можливості; покладання відповідальності на технологічні компанії за передбачувану та запобіжну шкоду від їх систем ІІІ. Недбало розроблені системи штучного інтелекту загрожують «посилити соціальну несправедливість, підірвати наші професії, підірвати соціальну стабільність, сприяти широкомасштабній злочинній чи терористичній діяльності та послабити наше спільне розуміння реальності, яка є основою суспільства». Вони зазначили, що поточні системи штучного інтелекту вже демонструють ознаки тривожних можливостей, які вказують шлях до появи автономних систем, які можуть планувати, переслідувати цілі та діяти у світі. Хоча деякі експерти зі штучного інтелекту стверджують, що страхи щодо загрози існуванню людей перебільшені [Dobroductum : 2021].

Можна відзначити, що людству притаманні алармічні настрої у зв'язку з ІІІ – існують гіпотетичні уявлення, що людство вперше стикається із ситуацією, коли з'явилося щось, що буде набагато розумнішим за найрозумнішу людини. Так, Ілон Маск заявив, що штучний інтелект є найбільшою загрозою для людства [Ілон : 2023] та висловив занепокоєння щодо впливу штучного інтелекту на майбутнє праці та суспільства. Такий стан справ, за словами Маска,

може бути як позитивним, так і негативним явищем (користь від ІІІ полягатиме в позбавленні людей від праці, проте поширення рукотворного розуму поставити під сумнів сенс існування людства) [Бровченко : 2023]. Ілон Маск вважає, що ІІІ з часом може також залишити всіх без роботи та стати «найбільш проривною силою в історії» та небезпечнішим за ядерну зброю, закликавши припинити розробку ІІІ, більш досконалого, ніж програмне забезпечення OpenAI GPT-4 [Орос : 2023].

Ми є свідками наслідків глобальних Tech- та IT-революцій, оскільки IT- та Tech-промисловість змінює навіть ландшафт політики. Якщо поважно подивитись на середній вік топ-політиків Заходу та якість сьогоденної низькооплачуваної західної бюрократії, то легко зрозуміти, що вже щонайменше двадцять років триває світовий тренд: політика та держслужба викликає відторгнення у молоді, адже «навіщо стріляти один в одного, коли можна лайкати один одного». Шанс глобального перезавантаження Заходу та появу нових, готових діяти лідерів, які підуть на підвищення ставок до повної перемоги цивілізації над мороком – іншого варіанта просто немає [Chornomordenko : 2022].

Висновки. Чинник ІІІ особливо важливий у гуманітарному дискурсі, оскільки він демонструє можливість використання тих чи інших ідей, незалежно від того, що мали на увазі самі автори поняття. За своєю хитрістю і підлістю, ницістю і агресією людський інтелект поки набагато перевищує нелюдський і ІІІ поки що лише демонструє можливості людини, зокрема його погані сторони. Безмежна креативність людського розуму обмежується набором етичних принципів: так, у 2016 році чат-бот Microsoft Tay, попередник ChatGPT, заповнив Інтернет женоненависницьким та расистським контентом, який з'явився через онлайн-тролі, які «згодували» йому образливі навчальні дані [Chomsky : 2023].

Повертаючись до теперішньої російсько-української війни, існують уявлення про те,

що Кремль готує 'імпортозаміщення' Google: так красиво буде називатися введення цифрової диктатури. Великий китайський файрвол (під назвою «Золотий щит») передбачає слухняну поведінку на ринку світових сервісів, від Google до Facebook, що встановлюють фільтри за ключовими словами та використовують "чорний список" заборонених сайтів. Також Китай створив успішні аналоги західних сервісів: замість Google – Baidu, Twitter замінить Weibo, замість Facebook – RenRen, Facebook Messenger та WhatsApp – WeChat, YouTube – Youku. Сьогодні «Яндекс» потіснив Google і є ключовим цензором у російському цифровому світі та відіграє провідну роль у покритті інформації про війну, водночас «Яндекс» відкриває ФСБ доступ до даних усіх користувачів, не лише російських. Як жартують у мережі, путінські спецслужби змінили лозунг компанії з «Яндекс – знайдеться все» на «Яндекс – знайдуться всі». Тримаючи «Яндекс» біля кишені, Кремль водночас збирається фільтрувати цифрове спілкування з «буржуазним» інтернетом, всілякими Google, Yahoo! та FB: для цього достатньо в рази зменшити швидкість з'єднання із західним світом – ось у такий нехитрий спосіб Рунет стане «суверенним» [Кремль : 2023].

У даний час поширені антиутопічні побоювання у можливості настання цифрового тоталітаризму та ціла палітра розмаїтого ставлення до high-tech, у зв'язку з чим актуалізуються у суспільній пам'яті синонімічні поняття «технофобія» та «неолуддизм», комп'ютерна та Інтернет-адикція як форми проблематичного впливу Глобального Павутиння. Спектр та реєстр впливу технологій на конкретну особистість залежить не стільки від самої природи Інтернету, а від його користувачів, які все більше взаємодіють саме на технологічній основі. З одного боку, начебто, «доктор Google знає все», а з іншого, «підключися, інакше загинеш», адже «реальність – це ілюзія, викликана відсутністю Інтернету», і, за словами Білла Гейтса, «якщо тебе немає в Інтернеті, то ти не існуєш».

ЛІТЕРАТУРА

1. Addley, E. (2023). 'AI' named most notable word of 2023 by Collins dictionary. Chosen from a list that includes 'greedflation', 'nepo baby' and 'deinfluencing', use of term has quadrupled this year. URL: <https://amp.theguardian.com/technology/2023/nov/01/ai-named-most-notable-word-of-2023-by-collins-dictionary>
2. Vashkevich, V. N., Dobrodum O. V. (2018). Transformation of person and society in the anthropotechnical turn: educational aspect // *Антропологічні виміри філософських досліджень*. Вип. 13. С. 112–123.

3. Human Brain/Cloud Interface. (2019). URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnins.2019.00112/full>
4. Dobrodum O., Kyvliuk O. (2021). Transhumanism and Posthumanism: Reflection of the Human Civilization Future // *Philosophy and Cosmology*. Volume 26. P. 77–89.
5. Ілон Маск назвав найбільшу загрозу для людства (2023). URL: https://tsn.ua/nauka_it/ilon-mask-nazvav-naybilshu-zagrozu-dlya-lyudstva-2441902.html
6. Бровченко В. Ілон Маск висловив побоювання, що штучний інтелект позбавить людство сенсу існування (2023). URL: <https://prostomob.com/174903-ilon-mask-vyslovyv-poboyuvannya-shho-shtuchnyj-intelekt-pozbavyt-lyudstvo-sensu-isnuvannya>
7. Орос Ю. Штучний інтелект із часом залишить усіх без роботи, – Ілон Маск. (2023). URL: <https://itc.ua/ua/novini/shtuchnyj-intelekt-z-chasom-zalyshyt-usih-bez-roboty-ilon-mask/>
8. Chornomordenko I., Dobrodum O., Khrypko S., Gold O., Osadcha O. (2022). Modification of Religion in the Future under the Influence of IT // *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, Vol. 22. No. 8, August. P. 135–144.
9. Chomsky N., Roberts I. and Watumull J. Noam Chomsky: The False Promise of ChatGPT. (2023). URL: <https://www.nytimes.com/2023/03/08/opinion/noam-chomsky-chatgpt-ai.html>
10. Кремль готує «імпортозаміщення» Google: так красиво називатиметься введення цифрової диктатури. (2023). URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/abroad/kreml-gotue-importozamischennya-google-tak-krasivo-nazivatimetsya-vvedennya-tsifrovoi-diktaturi.htm>

REFERENCES

1. Addley, E. (2023). 'AI' named most notable word of 2023 by Collins dictionary. Chosen from a list that includes 'greedflation', 'nepo baby' and 'deinfluencing', use of term has quadrupled this year. URL: <https://amp.theguardian.com/technology/2023/nov/01/ai-named-most-notable-word-of-2023-by-collins-dictionary>
2. Vashkevich, V. N., Dobrodum O. V. (2018). Transformation of person and society in the anthropotechnical turn: educational aspect // *Antropolohichni vymiry filosofskykh doslidzhen*. Vyp. 13. S. 112–123.
3. Human Brain/Cloud Interface. (2019). URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnins.2019.00112/full>
4. Dobrodum O., Kyvliuk O. (2021). Transhumanism and Posthumanism: Reflection of the Human Civilization Future // *Philosophy and Cosmology*. Volume 26. P. 77–89.
5. Ілон Маск назвав найбільшу загрозу для людства (2023). URL: https://tsn.ua/nauka_it/ilon-mask-nazvav-naybilshu-zagrozu-dlya-lyudstva-2441902.html
6. Бровченко В. Ілон Маск висловив побоювання, що штучний інтелект позбавить людство сенсу існування (2023). URL: <https://prostomob.com/174903-ilon-mask-vyslovyv-poboyuvannya-shho-shtuchnyj-intelekt-pozbavyt-lyudstvo-sensu-isnuvannya>
7. Орос Ю. Штучний інтелект із часом залишить усіх без роботи, – Ілон Маск. (2023). URL: <https://itc.ua/ua/novini/shtuchnyj-intelekt-z-chasom-zalyshyt-usih-bez-roboty-ilon-mask/>
8. Chornomordenko I., Dobrodum O., Khrypko S., Gold O., Osadcha O. (2022). Modification of Religion in the Future under the Influence of IT // *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, Vol. 22. No. 8, August. P. 135–144.
9. Chomsky N., Roberts I. and Watumull J. Noam Chomsky: The False Promise of ChatGPT. (2023). URL: <https://www.nytimes.com/2023/03/08/opinion/noam-chomsky-chatgpt-ai.html>
10. Кремль готує «імпортозаміщення» Google: так красиво називатиметься введення цифрової диктатури. (2023). URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/abroad/kreml-gotue-importozamischennya-google-tak-krasivo-nazivatimetsya-vvedennya-tsifrovoi-diktaturi.htm>

O. V. DOBRODUM

*Doctor of Philosophy,
Professor at the Department of Journalism and Advertising,
State Trade-Economical University, Kyiv, Ukraine
E-mail: dobrodum.olga@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7651-4946>*

V. O. MATVEEV

*Doctor of Philosophy,
Professor at the Department of Socio-Humanitarian and Legal Disciplines,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine, Kyiv, Ukraine
E-mail: vmvitaliymatveev@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9914-2233>*

**DISCOURSES OF TOTALITARIANISM IN THE DIGITAL AGE:
COMMUNICATION CHALLENGES AND PROSPECTS**

The article analyzes the discourses of totalitarianism in the digital age and notes the communication challenges and prospects. Today, in the 21st century, digital totalitarianism is a relevant phenomenon and an existential challenge of the modern era. The discourse of digital totalitarianism evokes an allusion to the numerological views of Pythagoreanism – the magical relationships of everything earthly with numbers, with God being represented by the number one.

It is emphasized that the kaleidoscope of all social actions is reflected in the media and can act positively or negatively – this ambivalent approach is also applied in understanding the impact of digital technologies, whose perception can range from glorification and sacralization to demonization and infernalization, as many scholars' express concerns about the potential threats associated with the abnormally rapid development of the discussed technology.

In connection with this topic, it is impossible not to mention Chinese capitalism with a socialist face or socialism with Chinese characteristics and its great Chinese electronic firewall. The manifestation of digital totalitarianism, in our opinion, can also be seen in a certain monopolization of production. It can be noted that humanity has alarmist sentiments regarding AI – there are hypothetical notions that humanity is encountering a situation for the first time where something has appeared that will be much smarter than the smartest human.

Currently, there are widespread dystopian fears about the possibility of digital totalitarianism and a whole spectrum of diverse attitudes towards high-tech, which brings to the forefront in public memory synonymous concepts such as technophobia and neo-Luddism, as well as computer and Internet addiction as forms of problematic influence of the Global Web. The spectrum and register of the impact of technologies on a specific individual depend not so much on the nature of the Internet itself, but on its users, who increasingly interact on a technological basis.

Key words: discourses of totalitarianism, digital age, communication challenges, prospects.

УДК 81'367+004.738

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.15>

Т. Й. ЖАЛКО

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів,

Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: tzhalko@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-1899-2530>

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ НОРМ У МОЛОДІЖНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ

У статті досліджуються особливості трансформації комунікативних норм у молодіжному інтернет-дискурсі в контексті лінгвокультурного підходу. Авторка аналізує зміни в мовленнєвих практиках молоді, що виникають під впливом цифрових технологій, соціальних мереж і сучасних соціально-політичних процесів. Розглядаються лексичні та стилістичні характеристики цифрової комунікації, зокрема широке використання неологізмів, оказіоналізмів, сленгу, а також мультимодальних засобів вираження – емодзі, мемів і гіфок. Особливу увагу приділено феномену неформалізації мовлення, який проявляється в розмитті традиційних норм орфографії, пунктуації, стилістичних меж і етикетних правил спілкування.

Увага акцентується на соціокультурному значенні мовних інновацій молоді, які виконують функції емоційного вираження, самоідентифікації і конструювання цифрової ідентичності. Виявлено, що мовні трансформації у молодіжному інтернет-дискурсі є не просто наслідком технічних особливостей цифрових платформ, але й відзеркаленням глибинних змін у культурних та ціннісних орієнтирах суспільства.

Отримані результати мають теоретичне значення з метою розуміння сучасних процесів мовної трансформації та практичну цінність для розробки рекомендацій щодо викладання української мови в умовах цифрової епохи.

Цифрова комунікація молоді – це не просто змінений варіант традиційного спілкування, а окреме, повноцінне комунікативне середовище зі своїми нормами, правилами та функціями, що потребує подальшого комплексного лінгвокультурного вивчення.

Ключові слова: комунікативні норми, молодіжний інтернет-дискурс, мовні трансформації, лінгвокультурний аналіз.

Поставлення проблеми. У сучасну епоху диджиталізації інтернет став основним середовищем молодіжної комунікації, формуючи нові форми та норми мовної взаємодії. У цьому новому дискурсивному просторі трансформуються комунікативні норми – змінюються мовні зразки, стратегії й етикет спілкування. Інтернет-дискурс, що формується в соціальних мережах, чатах, блогах та інших онлайн-платформах, стає не лише новим простором мовної взаємодії, а й локацією для появи специфічних форм мовлення, що істотно відрізняються від традиційних мовних норм.

Водночас трансформація комунікативних норм у молодіжному інтернет-дискурсі потребує глибокого осмислення з погляду лінгвокультурології, оскільки мова в мережі не лише відображає нові культурні цінності й ідентичності, а й активно впливає на їх формування. Молодіжна аудиторія створює й активно поширює нові мовні форми (меми, скорочення,

жаргонізми, емодзі, графічні конструкції тощо), які зумовлені особливостями цифрового середовища, вимогами до швидкості спілкування та прагненням до самовираження.

Отож, необхідність дослідження трансформацій комунікативних норм у молодіжному інтернет-дискурсі обумовлена новими викликами цифрової епохи, потребою у збереженні культурної ідентичності, а також прагненням до глибшого розуміння мовних змін як частини ширших соціокультурних процесів.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема трансформації комунікативних норм у цифровому середовищі активно досліджується вітчизняними і зарубіжними науковцями в галузях лінгвістики, соціолінгвістики, медіазнавства, культурології тощо. Сучасні лінгвістичні студії вже ґрунтовно дослідили різноманітні аспекти інтернет-дискурсу: форуми [Лукашенко : 2006], блоги [Климович, Алмашова : 2023], інтернет-щоденники [Заборовська : 2006].

Науковці також активно вивчають лінгвістичні [Карпенко : 2016] та гендерні особливості [Горошко : 2010; Гірняк : 2020] інтернет-дискурсу; досліджують комунікативні трансформації, спричинені розвитком сучасних цифрових медіа [Зражевська, Литвиненко : 2023]; з'ясовують вплив інтернет-дискурсу на мовну поведінку молоді в умовах диджиталізації, що трансформує комунікативні норми й мовну культуру здобувачів освіти [Жалко : 2024].

На думку А. Середницької, неформальність є визначальною рисою мови інтернет-дискурсу, що зумовлена прагненням до швидкої комунікації та самопрезентації. Саме це спричиняє зміни в ставленні мовців до мовних норм, зокрема у вживанні сленгу, спрощеній орфографії та експериментальних мовних засобах [Середницька : 2024]. Н. Гудзь вважає, що інтернет-дискурс є багаторівневою структурою, яка об'єднує елементи різних функціональних стилів і мовленнєвих проявів, водночас слугуючи перспективним об'єктом для мовознавчих досліджень [Гудзь : 2013]. Як зазначає І. Скиба, цифрова епоха та поширення масової комунікації призводять до глибинних змін у мовній системі – на рівні лексики, граматики, стилістики. Проте наслідком цих процесів часто стає спрощення мовлення й втрата мовної культури. Учений підкреслює, що розв'язання цієї проблеми можливе лише за умов переосмислення освітньої політики – шляхом поєднання традиційного мовного надбання з реаліями сучасного цифрового світу [Скиба : 2023].

Таким чином, попередні дослідження створюють широкий теоретичний фундамент для вивчення трансформації комунікативних норм у молодіжному інтернет-дискурсі, однак питання лінгвокультурного аналізу в цьому контексті потребує подальшого комплексного дослідження.

Мета статті – проаналізувати особливості трансформації комунікативних норм у молодіжному інтернет-дискурсі крізь призму лінгвокультурного підходу, визначити основні тенденції змін мовної поведінки молоді в цифровому середовищі, а також з'ясувати вплив цифрових комунікацій на формування нових мовних стратегій та ціннісних орієнтирів у віртуальному спілкуванні.

Результати та дискусії. Інтернет-дискурс молоді – це динамічне й гнучке мовне середовище, у якому активно трансформуються традиційні комунікативні норми. Ці зміни охоплюють не лише мовну форму (лексика, орфографія, пунктуація), а й комунікативні стратегії, типи мовленнєвої поведінки, ступінь формальності, вияв емоційності та навіть етичні рамки спілкування.

Однією з ключових рис сучасного молодіжного інтернет-дискурсу є неформалізація мовлення, що проявляється у переважанні розмовного стилю, вільному використанні сленгу, жаргонізмів, okazіоналізмів та інших нестандартних лексичних одиниць. Комуніканти дедалі частіше нехтують нормами орфографії та пунктуації, свідомо спрощують синтаксичні конструкції задля економії часу або ж посилення експресії. Подібна тенденція зумовлена як технічними характеристиками цифрових платформ (чатів, месенджерів, соцмереж), так і психологічною настановою на швидкість, емоційність й інтерактивність спілкування.

Інтернет-мова, на нашу думку, є особливою знаковою системою, що виражається в усній та писемній формах і виступає основним засобом комунікації в мережі Інтернет. Мовлення у соціальних мережах ґрунтується на мовних нормах, таких як лексичні, орфографічні, граматичні та синтаксичні правила, що дозволяють підтримувати зв'язок між користувачами і забезпечують зрозумілість й ефективність комунікації.

Мовний аспект спілкування в соціальних мережах репрезентований на різних рівнях. Молодь активно створює нові слова, фрази та навіть акроніми, що часто стають невід'ємною частиною інтернет-комунікації [Карпенко : 5–11]. Це дозволяє їм бути більш креативними та виразними в спілкуванні.

Коротко охарактеризуємо основні мовні явища, що свідчать про трансформацію комунікативних норм у молодіжному інтернет-дискурсі.

1. *Жаргонізми та сленг* – широке використання сленгу і жаргонізмів є характерною рисою молодіжної мови загалом, але в інтернеті він набуває особливого поширення через неформальність спілкування. У віртуальному середовищі молодь активно послуговується

мовою, що відображає специфіку соціальних ролей, уподобань, цінностей та емоційного стану. У мережі можна спостерігати тенденцію до постійного оновлення сленгового словника: нові слова швидко з'являються, поширюються через меми, стрими, блогерські пости, а потім або закріплюються у мовному вжитку, або зникають. Часто експресивність жаргону підсилює емоційне забарвлення повідомлень. У такий спосіб молодіжний інтернет-дискурс формує нові мовні норми, що значно відрізняються від традиційних стилістичних і граматичних стандартів, наприклад: *нет* (від англ. internet) – всесвітня мережа інтернет; *загуглити* (від англ. Google) – зробити запит у системі Google; *стрим* (від англ. stream – потік) – трансляція відео наживо за допомогою інтернету; *постити* (від англ. to post) – поділитися інформацією на своїй сторінці.

2. *Хайп* – це явище, яке активно обговорюється в мережах і привертає увагу. Молодь активно реагує на повідомлення, створюючи пости, хештеги, коментарі до певних подій чи культурних явищ. Таким чином, хайп не лише змінює тематичну спрямованість онлайн-комунікації, а й зумовлює появу нових лінгвістичних і стилістичних стратегій – наприклад, використання провокативних заголовків чи емоційно забарвлених слів. Це сприяє тимчасовому зміщенню акцентів у мовленні на користь популярності та швидкої реакції.

3. *Скорочення*. Через обмеження часу і бажання зекономити простір у повідомленнях, молодь використовує численні скорочення, які не лише пришвидшують комунікацію, а й формують особливу знакову систему, зрозумілу всередині певної цифрової спільноти. Багато з них стають частиною щоденного спілкування і входять до повсякденного лексикону: *бл* – скорочення від будь ласка; *норм* – нормально; *дз* – домашнє завдання; *дяк* – дякую; *хз* – хто зна, *пр* – привіт, *комп* – комп'ютер; *інфа* – інформація; *інет* – інтернет; *ак* – акаунт; *ава* – аватарка; *інста* – інстаграм; *норм* – нормально та ін.

Такі скорочення часто не підлягають правилам класичної орфографії чи пунктуації. Це явище демонструє трансформацію традиційних норм мовленнєвого етикету й лінгвістичної економії, актуалізуючи потребу в переосмисленні меж між нормативним і варіативним у мові.

4. *Змішування мов*. Молодь часто комбінує елементи різних мов у своїй комунікації, що є звичним явищем у середовищі соціальних мереж. Таке змішування призводить до появи нових комунікативних форм, адаптованих до цифрового контенту.

- *Мовна гібридизація*. Молодь часто використовує одночасно елементи двох чи більше мов. Це проявляється у фразах, які об'єднують лексичні одиниці з різних мов у межах одного вислову: *лайкнути* («like») – поставити вподобайку; *фоловер* (англ. follower) – той, хто підписаний на вашу сторінку; *фідбек* (англ. feedback) – відгук, зворотний зв'язок; *челендж* (англ. challenge) – виклик, випробування, участь у певній флешмоб-активності; *топ* (англ. top – верхівка, найкраще) – щось дуже популярне, круте.

- *Українськомовні варіанти: уподобайкнути* – те ж, що й лайкнути, утворене поєднанням українського «вподобати» та запозиченого «лайкнути»; *самознимка, самосвітлик* (від сам + світл(ина) + суфікс -ик), *себеешечка, особисточка* – те ж, що й селфі; *підписник, споглядальник* – українськомовні заміники для фоловерів (людей, які слідкують за вашими публікаціями в соцмережах).

- *Англіцизми та інші запозичені слова*. Через вплив глобалізації та популярність західної культури, англійська мова активно проникає в українську мову. Наприклад: *лайк* (від англ. «like»); *стрим* (від англ. «stream»); *чат* (chat) – онлайн-розмова; *хештег* (hashtag) – ключове слово або фраза, що використовується для пошуку контенту; *репост* (repost) – повторне опублікування чужого допису; *юзер* (user) – користувач; *забанити* (to ban) – закрити доступ. Таке активне використання запозичень поступово формує звичку, яка в окремих випадках може послаблювати зв'язок із традиційними мовними нормами.

Крім того, відбувається візуалізація мовлення – активне використання *емодзі, мемів, гіфок, символів*, які доповнюють або замінюють вербальний компонент повідомлення. Таке явище змінює структуру повідомлень, перетворюючи їх на мультимодальні тексти з високим ступенем візуальної кодованості.

Використання емодзі стало важливою частиною комунікації в інтернеті, оскільки вони

виконують не лише декоративну, а й важливу комунікативну функцію – передають емоції, настрій, інтонацію, підкреслюють зміст або навіть замінюють слова у цифровому спілкуванні.

Емодзі (англ. *emoji*) – це невеликі піктограми, які активно використовуються в чатах, соціальних мережах і блогах для уточнення або емоційного підсилення повідомлення. Завдяки своїй універсальності емодзі сприяють скороченню тексту й одночасно розширюють його смислове поле, створюючи ефект невербальної комунікації.

У молодіжному інтернет-дискурсі спостерігається тенденція до використання лише емодзі без супровідного тексту – таким чином комуніканти не просто доповнюють висловлення, а замінюють його, спираючись на спільне розуміння візуальних кодів. Наприклад: 😊 – позначає щастя або задоволення; 😂 – символізує сміх, часто використовується для позначення жартівливого контексту; ❤️ – виражає любов або захоплення; 🔥 – символізує щось «гаряче», популярне, актуальне; 😭 – виражає сум, жаль, емоційне співпереживання; 😎 – асоціюється з упевненістю, крутістю або самоповагою; 🤔 – означає роздуми, сумнів, пошук відповіді.

Мемі є популярним способом вираження думок і жартів. Вони швидко поширюються в соціальних мережах, стають вірусними й нерідко формують власні «мовні шаблони» або кліше, які згодом використовуються поза межами візуального контенту, а зображення та фрази з популярних мемів легко інтегруються у щоденну комунікацію, змінюючи структуру і стилістику висловлювань.

Зростання популярності неформального стилю спілкування в інтернеті призводить до деяких змін у мовній грамотності молоді. Мовні скорочення, зниження уваги до граматики та вживання нових форм впливають на письмову та усну мову:

– *граматичні помилки*. Через швидкість обміну інформацією багато молодих людей нехтують граматичними правилами. Наприклад, замість *я не знаю* часто вживають спрощені варіанти *я не, не; подзвони мені* замість *зателефонуй мені; зробив дз* замість граматично правильного *зробив домашнє завдання*;

навмисне викривлення слів: *прівєт, кароче, спс* (від *спасибі або дякую*), *пжл* (будь ласка) тощо;

– *зниження рівня мовної грамотності*. Використання неформальних виразів, зокрема у спілкуванні з викладачами чи в офіційному контексті, може призвести до зниження рівня формальності та мовної культури. Така мова може містити розмовні скорочення, вульгаризми, сленг, акроніми або навіть емодзі, що є недоречним у формальному дискурсі. Наприклад, фрази на кшталт *можна здати дз?; а що по темі?; є ссилочка?; ок, я поняв / поняла; тема не зайшла* тощо свідчать про звикання до неформального стилю навіть у спілкуванні здобувачів освіти.

Сучасна українськомовна блогосфера є плідним ґрунтом для появи *окаціоналізмів* – мовних одиниць, що мають виразне емоційне забарвлення та функціонують у межах конкретного контексту. Ці лексичні інновації виникають як реакція на соціально значущі події, насамперед – на повномасштабне вторгнення росії в Україну. У такий спосіб мова відображає трансформації колективної свідомості та формує потужний інструмент культурного і символічного спротиву, наприклад: *лохорендум* – саркастичне означення псевдореферендуму на окупованих територіях (від «лох» + «референдум»); *орколенд* – зневажлива назва росії [Климович, Алмашова : 160]; *ждун* – образ пасивного чекання на перемогу або допомогу, часто в контексті внутрішньої критики; *бавовна* – евфемізм для вибуху на території ворога (виник як іронічне переосмислення повідомлень про «бавовняні поля» на місці детонацій); *чмобіки* – використовується для позначення низькокваліфікованих, погано споряджених і демотивованих російських військових, призваних у рамках «часткової мобілізації»; *орки* – зневажливе найменування російських військових.

Таким чином, трансформація комунікативних норм у молодіжному інтернет-дискурсі – це складний і багатовимірний процес, що відображає як технологічні зміни, так і глибокі соціокультурні трансформації. Він зумовлений прагненням молоді до свободи самовираження, стирання ієрархій у спілкуванні, швидкості інформаційного обміну та інтеграції в нові форми цифрової культури. Ці риси свідчать

про те, що цифрова комунікація молоді – це не просто змінений варіант традиційного спілкування, а окреме, повноцінне комунікативне

середовище зі своїми нормами, правилами та функціями, що потребує подальшого комплексного лінгвокультурного вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гірняк О. Г. Гендерні стереотипи у медійному інтернет-дискурсі. *Львівський філологічний часопис*. 2020. № 8. С. 40–45. DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.6>
2. Горошко О. І. Гендерні аспекти інтернет-комунікацій : автореф. дис. ... доктора соціол. наук : 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології. Харків, 2010. 37 с.
3. Гудзь Н. О. Інтернет-дискурс – невід’ємна складова сучасної комунікації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. № 70. С. 228–232.
4. Жалко Т. Й. Технології застосування цифрового кейсу при вивченні дисциплін мовно-літературної освітньої галузі. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. Вип. 1. С. 57–62. DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.1.9>
5. Заборовська С. В. Особливості віртуального дискурсу в просторі Інтернет (на прикладі інтернет-щоденників) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Харків, 2006. 19 с.
6. Зражевська Н., Литвиненко О. Комунікативні трансформації як наслідок розвитку сучасних цифрових інтернет-технологій. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 1 (15). С. 36–41. DOI <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.155>
7. Карпенко М. Ю. Лінгвістичні особливості інтернет-дискурсу. *Мова*. 2016. № 26. С. 5–11.
8. Климович С. М., Алмашова М. О. Оказіональні утворення в українськомовному блогосфері: теоретичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2023. № 1. С. 155–161. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-1-22>
9. Клярська Г. Ю., Тарасенко О. Д. Особливості мови інтернет-спілкування (на прикладі україномовних користувачів). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2018. № 32. Т. 3. С. 49–52.
10. Лукашенко Н. Г. Іспаномовний Інтернет-дискурс: комунікативно-прагматичний та лінгвостилістичний аспекти (на матеріалі форумів з проблематики родинних стосунків): автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.05 – романські мови. Київ, 2006. 22 с.
11. Середницька А. Я. Зміна ставлення до мовних норм у віртуальній комунікації та її причини. *Наукові записки*. 2024. № 3 (210). С. 274–279. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-39>
12. Скиба І. П. Трансформація мови комунікації під впливом процесів інформатизації суспільства. *Вісник НАУ. Серія : Філософія. Культурологія*. 2023. № 2 (38). С. 94–100.

REFERENCES

1. Hirniak, O. H. (2020). Henderni stereotypy u mediinomu internet-dyskursi [Gender stereotypes in online media discourse]. *Lvivskyi filolohichnyi chasopys*, 8, s. 40–45 DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.6> [in Ukrainian].
2. Horoshko, O. I. (2010). Henderni aspekty internet-komunikatsii [Gender aspects of Internet communications]: avtoref. dys. ... doktora sotsiol. nauk : 22.00.04 – spetsialni ta haluzevi sotsiologii. Kharkiv, 37 s. [in Ukrainian].
3. Hudz, N. O. (2013). Internet-dyskurs – nevidiemna skladova suchasnoi komunikatsii [Internet discourse is an invisible storehouse of dry communication]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 70, s. 228–232 [in Ukrainian].
4. Zhalko, T. Y. Tekhnologii zastosuvannia tsyfrovoho keisu pry vyvchenni dystsyplin movno-literaturnoi osvithoi haluzi (2024) [Technologies of digital case application in the study of disciplines of language and literature education]. *Akademichni studii*, 1, s. 57–62 DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.1.9> [in Ukrainian].
5. Zaborovska, S. V. (2006). Osoblyvosti virtualnoho dyskursu v prostori Internet (na prykladi internet-shchodennykiv) [Features of virtual discourse on the Internet (on the example of online diaries)]: avtoref. dys. ... kand. filol. Nauk : 10.02.02. Kharkiv, 19 s. [in Ukrainian].
6. Zrazhevskaya, N. & Lytvynenko, O. (2023). Komunikatyvni transformatsii yak naslidok rozvytku suchasnykh tsyfrovyykh internet-tekhnoloh [Communication transformations as a result of the development of modern digital Internet technologies]. *Intehrovani komunikatsii*, 1 (15), s. 36–41 DOI <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.155> [in Ukrainian].
7. Karpenko, M. Yu. (2016). Linhvistychni osoblyvosti internet-dyskursu [Linguistic features of Internet discourse]. *Mova*, 26, s. 5–11 [in Ukrainian].
8. Klymovych, S. M. & Almashova, M. O. (2023). Okazionalni utvorennia v ukrainskomovnomu blohoprostorii: teoretychnyi aspekt [Occasionalisms in the Ukrainian-language blogosphere: a theoretical aspect]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 1, s. 155–161 DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-1-22> [in Ukrainian].

9. Kliarska, H. Yu. & Tarasenko, O. D. (2018). Osoblyvosti movy internet-spilkuvannia (na prykladi ukrainomovnykh korystuvachiv) [Features of the language of Internet communication (on the example of Ukrainian-speaking users)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia : Filolohiia*, 32, s. 49–52 [in Ukrainian].
10. Lukashenko, N. H. (2006). Ispanomovnyi Internet-dyskurs: komunikatyvno-prahmatychnyi ta linhvostylistychnyi aspekty (na materialy forumiv z problematyky rodynnykh stosunkiv) [Spanish-language Internet discourse: communicative-pragmatic and linguistic aspects (based on the material of forums on family relations)]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.05 – romanski movy, 22 s. [in Ukrainian].
11. Serednytska, A. Ya. (2024). Zmina stavlennia do movnykh norm u virtualnii komunikatsii ta yii prychyny [Changing attitudes towards language norms in virtual communication and its causes]. *Naukovi zapysky*, 3 (210), s. 274–279 DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-39> [in Ukrainian].
12. Skyba, I. P. (2023). Transformatsiia movy komunikatsii pid vplyvom protsesiv informatyzatsii suspilstva [Transformation of the language of communication under the influence of the processes of informatisation of society]. *Visnyk NAU. Seriiia: Filosofiia. Kulturolohiia*, 2 (38), s. 94–100 [in Ukrainian].

T. Y. ZHALKO

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Teaching School Subjects,
Volyn Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Lutsk, Ukraine
E-mail: tzhalko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-1899-2530>*

TRANSFORMATION OF COMMUNICATIVE NORMS IN YOUTH INTERNET DISCOURSE: A LINGUISTIC AND CULTURAL ANALYSIS

The article examines the peculiarities of the transformation of communicative norms in youth Internet discourse in the context of the linguistic and cultural approach. The author analyses the changes in the speech practices of young people that arise under the influence of digital technologies, social networks and modern socio-political processes. The lexical and stylistic characteristics of digital communication are examined, including the widespread use of neologisms, occasionalisms, slang, as well as multimodal means of expression – emojis, memes and gifs. Particular attention is paid to the phenomenon of informalisation of speech, which manifests itself in the blurring of traditional norms of spelling, punctuation, stylistic boundaries and etiquette rules of communication.

The article focuses on the socio-cultural significance of youth linguistic innovations that serve as emotional expression, self-identification and digital identity construction. It is found that linguistic transformations in youth Internet discourse are not just a consequence of the technical features of digital platforms, but also a reflection of profound changes in the cultural and value orientations of society.

The results obtained are of theoretical importance for understanding the current processes of language transformation and practical value for developing recommendations for teaching Ukrainian in the digital age.

Digital communication among young people is not just a modified version of traditional communication, but a separate, full-fledged communicative environment with its own norms, rules, and functions, which requires further comprehensive linguistic and cultural study.

Key words: communicative norms, youth Internet discourse, language transformations, linguistic and cultural analysis.

УДК 811.111'25'373.43:004.8

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.16>

І. М. КАЛИНОВСЬКА

кандидат філологічних наук, доцент,

в.о. завідувача кафедри прикладної лінгвістики,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: kalynovska@vnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3406-1456>

О. О. КАРПІНА

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної лінгвістики,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: karpina@vnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-9520-074X>

О. О. РОГАЧ

кандидат філологічних наук, професор,

професор кафедри прикладної лінгвістики,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: oksanarog@vnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5304-0837>

НЕОЛОГІЗМИ У СФЕРІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: СТРАТЕГІЇ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

Розвиток технологій штучного інтелекту супроводжується появою численних англійських неологізмів, які потребують адекватного перекладу та інтеграції в українську термінологічну систему. Відсутність уніфікованих підходів до перекладу неологізмів сфери ШІ, особливо в умовах щораз вищої залежності від машинного та автоматизованого перекладу, призводить до термінологічної невизначеності та ускладнює професійну комунікацію.

У статті досліджено стратегії та способи перекладу неологізмів у сфері штучного інтелекту з англійської мови українською з метою формування узгодженої національної терміносистеми. На матеріалі «Словника основних термінів у сфері ШІ», розробленого Міністерством цифрової трансформації України, здійснено структурно-семантичну класифікацію неологізмів, визначено основні способи їхнього перекладу та окреслено чинники, які впливають на вибір перекладацьких стратегій. Дослідження базується на аналізі термінів різних тематичних груп: від базових понять та архітектури штучного інтелекту до метафоричних номінацій та складних багатокомпонентних конструкцій.

Виокремлено п'ять структурно-семантичних груп англійських неологізмів ШІ: базові поняття, вузькоспеціалізовані терміни, метафоричні терміни, багатокомпонентні неологізми та аббревіатури. Встановлено домінування калькування як основної перекладацької стратегії, значне застосування транскрипції, описового, метафоричного та гібридного перекладу. Проаналізовано чинники, які впливають на вибір перекладацької стратегії. Сформульовано принципи адаптації англійських неологізмів до норм української мови: системності, милозвучності, мотивованості, економії мовних засобів та прозорості семантики. Результати дослідження слугують формуванню узгодженої української терміносистеми штучного інтелекту та оптимізації перекладацьких практик у галузі.

Ключові слова: штучний інтелект, неологізм, термін, класифікація, переклад, машинний переклад, прикладна лінгвістика.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (далі ШІ) супроводжується появою численних неологізмів англійською мовою, що вимагає їхнього адекватного перекладу та інтеграції в українську термінологічну систему. Питання формування

україномовної термінології у сфері ШІ набуває особливої актуальності в контексті цифрової трансформації України та імплементації національної стратегії розвитку штучного інтелекту. Окрему увагу привертають виклики, пов'язані з машинним та автоматизованим перекладом

неологізмів, оскільки традиційні системи автоматичного перекладу часто неспроможні адекватно відтворити семантичні аспекти новітньої термінології ІІІ, що вимагає розробки спеціалізованих підходів та інструментів.

Згідно з Дорожньою картою [Дорожня карта 2023] та Білою книгою [Біла книга 2024] з регулювання сфери ІІІ в Україні, розробленими Міністерством цифрової трансформації України, формування єдиної термінології є невід'ємним складником сталого розвитку галузі. Відсутність уніфікованих підходів до перекладу неологізмів сфери ІІІ, особливо в умовах щораз більшої залежності від машинного перекладу, призводить до термінологічної невизначеності, що ускладнює як професійну комунікацію, так і впровадження відповідного регуляторного законодавства. Враховуючи широке використання систем автоматизованого перекладу у сфері технічної документації та наукових публікацій, постає необхідність розробки гібридних стратегій, що поєднують переваги машинного перекладу з експертним втручанням лінгвістів-термінологів. Відтак, академічна спільнота та фахівці галузі мають приділити особливу увагу розробці ефективних стратегій та принципів перекладу новітньої термінології з англійської мови українською, що забезпечить системність, консистентність та функціональність української терміносистеми ІІІ в епоху цифрової лінгвістики.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Комп'ютерна термінологія вирізняється тим, що через інтенсивне проникнення ІТ у повсякденне життя терміни швидко втрачають вузькопрофільний характер і переходять до загального вжитку. Водночас динаміка розвитку ІТ-галузі зумовлює появу численних лексичних одиниць, які створюють значні труднощі в процесі перекладу [Сіняговська]. Особливої уваги потребує аналіз специфіки перекладу неологізмів у сфері ІІІ, оскільки ця сфера демонструє найвищі темпи термінотворення та найбільшу складність семантичної структури новоутворених понять.

У низці досліджень наголошується на складності перекладу ІТ-термінології, зумовлених постійною появою неологізмів, аббревіатур і скорочень. Еквівалентний переклад визначається

як провідний метод відтворення термінів, оскільки термінологічні одиниці сприяють розумінню фахових текстів [Тищенко]. Водночас для науково-технічних текстів у сфері комп'ютерних технологій характерні інформативність, логічність, точність і насиченість спеціальною лексикою, що безперервно оновлюється відповідно до розвитку ІТ-галузі. У сфері штучного інтелекту ці характеристики набувають особливої виразності через міждисциплінарний характер галузі та її активне доповнення термінами з інших технологічних сфер.

Адекватна передача спеціалізованої ІТ-термінів вимагає не лише високої мовної компетенції, а й глибокого розуміння предметної галузі. Наголошується на неприпустимості буквального перекладу та необхідності врахування контекстуального значення й специфіки термінів [Сливка]. Для термінології штучного інтелекту це питання постає з особливою гостротою, оскільки багато понять ІІІ не мають усталених еквівалентів в українській мові та потребують створення нових термінів на основі детального аналізу семантичної структури англійських неологізмів.

Сучасні дослідження перекладу ІТ-термінології галузі програмування демонструють складність відтворення технічної лексики та необхідність комплексного підходу, що поєднує лінгвістичні методи з розумінням предметної галузі. Аналіз перекладацьких стратегій підтверджує домінування фонетико-графічних способів передачі термінів над семантичними еквівалентами, що відображає специфіку міжнародного характеру ІТ-дискурсу [Остапенко].

Значну увагу приділено класифікації основних перекладацьких стратегій, серед яких виокремлюють транскодування, калькування, описовий переклад та пошук семантичного еквівалента. Зазначається, що вибір способу перекладу залежить від структури терміна, його частоти вживання та рівня усталеності у професійному середовищі [Кальнік].

Дослідження структурних моделей багатокомпонентних термінів в ІТ-галузі виявляють домінування двокомпонентних конструкцій, серед яких моделі N+N та Adj+N. Водночас аналіз перекладацьких стратегій демонструє труднощі у відтворенні термінів з аббревіатурами, що потребує застосування методів

транслітерації та адаптації [Павельєва]. Термінологія ШІ характеризується високою частотністю багатокomпонентних термінологічних сполучень та складених неологізмів, що вимагає розробки спеціалізованих підходів до їхнього структурного аналізу та перекладу.

Попри значну кількість досліджень питань перекладу ІТ-термінології, аналіз стратегій та способів перекладу неологізмів у сфері ШІ є недостатньо висвітленим. Відсутність комплексного підходу до формування узгодженої української термінології ШІ та недостатня кількість рекомендацій щодо перекладу новітніх англomовних неологізмів зумовлюють актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження – визначити стратегії та способи перекладу неологізмів у сфері ШІ з англійської мови українською для формування узгодженої національної термінологічної системи. Для досягнення мети необхідно виконати низку завдань: здійснити класифікацію неологізмів у сфері ШІ за структурно-семантичними ознаками; визначити основні способи перекладу термінів-неологізмів з англійської мови українською; окреслити чинники, які впливають на вибір стратегії перекладу термінів сфери ШІ, та принципи адаптації англomовних неологізмів до норм української мови. Об'єктом дослідження є неологізми в англomовній термінології сфери ШІ, а предметом дослідження – стратегії та принципи їхнього перекладу українською мовою.

Матеріалом дослідження слугує «Словник основних термінів у сфері ШІ» [Словник 2024], розроблений Міністерством цифрової трансформації України спільно з Експертно-консультативним комітетом з питань розвитку сфери ШІ в Україні. У вступі до видання йдеться про те, що під час розробки словника використано фахову літературу й інституційні документи Організації Економічного Співробітництва та Розвитку, Ради Європи, а також Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз англomовних неологізмів у сфері ШІ дозволяє виокремити кілька структурно-семантичних груп, кожна з яких відображає певні способи терміноутворення та потребує специфічного підходу до перекладу.

Перша група включає терміни на позначення базових понять ШІ (*artificial intelligence,*

deep learning), архітектури ШІ (*neural network, model, algorithm*), технічних параметрів ШІ (*hyperparameter, embeddings*) та основних типів навчання ШІ (*supervised learning, reinforcement learning*). Ці терміни формують ядро терміносистеми ШІ, характеризуються високою частотою вживання, від них утворюються похідні терміни та словосполучення. Морфологічну структуру цих термінів переважно представлено простими та складними іменниками, а також двокомпонентними словосполученнями. Ці терміни походять з математики, кібернетики та комп'ютерних наук. Перекладацькі стратегії для цієї групи зосереджено на використанні калькування для складних термінів, збереженні міжнародної термінологічної єдності та адаптації до граматичної системи української мови.

Друга група охоплює вузькоспеціалізовані терміни, які позначають методи, алгоритми та технології ШІ. Тематична структуризація цієї групи включає автоматизовані методи навчання (*automated machine learning, fine tuning*), інженерні підходи до роботи з даними (*feature engineering, prompt engineering, data augmentation*), передові архітектурні рішення (*retrieval augmented generation, chain-of-thought, adversarial machine learning*) та прикладні галузі ШІ (*computer vision, natural language processing, biometric verification*). Ці неологізми відрізняються складністю структури (почасти це багатокomпонентні словосполучення) та вужчою сферою застосування. Вони активно входять до професійного дискурсу з появою нових технологічних рішень та наукових відкриттів у галузі ШІ. Перекладацькі виклики цієї групи потребують створення описових перекладів, збереження оригінальних абревіатур у дужках для забезпечення міжнародної сумісності та адаптації багатокomпонентних структур до норм української мови.

Третя група – це неологізми, що виникають на основі метафоричного переосмислення загальновживаних слів. Семантична специфіка цих термінів полягає у використанні образних асоціацій для номінації складних процесів та явищ у сфері ШІ, що робить їх лаконічними, але семантично ємними. Вони характеризуються високою образністю, спираючись на конкретні асоціації з повсякденним досвідом

людини. Тематично метафоричні терміни групуються навколо антропоморфних образів (*hallucination* для позначення несправжніх генерацій штучного інтелекту, *agent* для автономних програмних сутностей), метафор маніпуляцій і втручань (*data poisoning*, *scraping*, *deep fake*), просторових та об'єктних образів (*sandbox*, *context window*, *label*) та інтерактивних концепцій (*prompt* як інструкція для ШІ). Перекладацькі рішення для метафоричних термінів вимагають збереження метафоричної основи, пошуку функціональних еквівалентів у цільовій мові та врахування культурної специфіки метафоричних образів.

Четверта група включає складні багатокомпонентні неологізми, які описують інноваційні парадигми та підходи в ШІ. Структурно ці терміни формуються переважно за моделями «прикметник + іменник» або «іменник + іменник», де перший компонент виконує модифікаційну функцію щодо другого. Композиційність цих термінів виявлено в тому, що загальне значення складається із значень окремих компонентів, утворюючи модифікаційні відношення різних типів. Понятійна новизна таких термінів відображає найсучасніші концепції галузі, а системність виявлено у формуванні цілісних термінологічних парадигм. Тематична організація цієї групи охоплює характеристики моделей за розміром і можливостями (*large language model*, *generative artificial intelligence*), етичні та соціальні аспекти штучного інтелекту (*explainable AI*, *trustworthy AI*, *responsible AI*, *human-centric AI*), різні моделі взаємодії людини та ШІ (*human-in-the-loop*, *human-on-the-loop*, *human-out-of-the-loop*), проєктні підходи (*privacy by design*, *ethics by design*) та специфічні типи даних і процесів (*synthetic data*, *automated decision-making*). Перекладацькі стратегії для цієї групи зосереджено на збереженні композиційної структури оригіналу, адаптації атрибутивних конструкцій до норм української мови.

До п'ятої групи входять аббревіатури та акроніми, що відображають тенденцію до оптимізації професійної комунікації та уніфікації термінології в міжнародному науковому дискурсі. Ця група демонструє специфічну схильність до збереження оригінальної форми незалежно від мови використання. Структурно-семантичні особливості цих термінів полягають

у максимальній компресії інформації, інтернаціональному характері, дериваційному походженні від повних термінологічних одиниць. Тематична структуризація включає загально-вживані аббревіатури базових концептів (*AI*, *LLM*, *XAI*), позначення технологічних методів (*AutoML*, *RAG*, *CoT*, *NLP*) та метрики оцінювання систем (*TP*, *TN*, *FP*, *FN* для позначення різних типів правильних і помилкових результатів). Перекладацькі підходи до термінів цієї групи передбачають паралельне використання оригінальної аббревіатури та її повного розшифрування, створення відповідних українських аббревіатур та збереження міжнародних стандартів у науковій комунікації.

Аналіз структурно-семантичних груп англійських неологізмів у сфері ШІ демонструє складну систему терміноутворення, що відображає розвиток галузі. Кожна група характеризується специфічними механізмами номінації, структурними особливостями та функціональним призначенням, що зумовлює необхідність диференційованих перекладацьких стратегій.

Аналіз перекладацьких стратегій у словнику термінів у сфері ШІ [Словник 2024] виявив кілька основних способів відтворення неологізмів українською мовою. Калькування (дослівний переклад) є найпоширенішим способом і застосовується переважно для перекладу термінів першої, другої та четвертої груп. Наприклад, *deep learning* перекладається як *глибоке навчання*, *neural network* – як *нейронна мережа*, *computer vision* – як *комп'ютерний зір*. Цей спосіб забезпечує прозорість семантики та зберігає міжнародну впізнаваність термінів.

Трансcoderування (транслітерація/транскрипція) використовується для перекладу однокомпонентних термінів або компонентів складних термінів першої, третьої та п'ятої груп, особливо коли вони вже усталені в міжнародній термінології. Прикладами є *токен* від *token*, *бенчмарк* від *benchmark*, *агент* від *agent*, *ембединги* від *embeddings*. Цей спосіб сприяє інтернаціоналізації термінології, проте може викликати труднощі у сприйнятті для нефахівців.

Для неологізмів четвертої групи окрім калькування використовується також описовий переклад. Наприклад, термін *retrieval augmented generation* перекладено як *генерування, доповнене пошуком* – у перекладі збережено зміст:

процес генерації, який базується на попередньому пошуку релевантної інформації (*підхід, який поєднує можливості великих мовних моделей з механізмом пошуку та отримання інформації із зовнішніх джерел для генерування кінцевої відповіді*). Термін *privacy by design* перекладено з використанням калькування як *приватність за проєктуванням*, що розкриває ідею інтегрування принципів захисту приватності на етапі розробки системи (*вбудовування заходів із забезпечення поваги до приватного життя та технологій підвищення приватності безпосередньо під час проєктування систем ШІ*).

Метафоричний переклад застосовується переважно для неологізмів третьої групи. Він передбачає переосмислення образного складника терміна та пошук відповідного образу в українській мові. Наприклад, *hallucination* описує ситуацію, коли ШІ «вигадує» дані – наче бачить те, чого немає, як це буває в людей; *agent* перекладається як *агент* – автономна програма, яка асоціюється з особою, що має волю та цілі (*автономна сутність, яка аналізує своє середовище та вживає заходів для досягнення своїх цілей*). Переклад терміна *data poisoning* як *отруєння даних* відображає ідею навмисного спотворення, як у випадку отруєння людини (*тип атаки, за якої тренувальні дані змінюють з метою негативного впливу на модель машинного навчання, змушуючи її вивчати те, чого вона не повинна вивчати*). *Scraping* як *скреїпінг* метафорично позначає «здирання» даних з вебсторінок, як зшкрябування з поверхні (*процес автоматизованого збору даних з Інтернету за допомогою комп'ютерних програм*).

Гібридний переклад, який поєднує транслітерацію з калькуванням або описовим перекладом, також застосовується для відтворення термінів другої та четвертої груп. Наприклад, термін *prompt engineering* перекладено як *інженерія запитів* – використано калькування і водночас як *промпт-інженерія* – збережено *промпт* (транслітерація) разом зі словом *інженерія* (калькування). *Unsupervised learning* перекладено як *навчання без учителя* чи *навчання без нагляду* (описовий переклад), а також як *некероване навчання, неконтрольоване навчання* (калькування). Такий підхід дозволяє зберегти термінологічну точність за одночасної адаптації до норм української мови.

Окрему категорію неологізмів, які вимагають особливого підходу до перекладу (п'ята група), становлять такі скорочення та аббревіатури, як *AI* (*Artificial Intelligence*), *LLM* (*Large Language Model*), *TP* (*True Positive*), *NLP* (*Natural Language Processing*). Аналіз словника термінів в ШІ [Словник 2024] відображає два основні способи перекладу: збереження міжнародної аббревіатури з додаванням української розшифровки (наприклад, *НЛП – обробка природної мови*) або створення української аббревіатури на основі перекладених компонентів (*ШІ – штучний інтелект, ВММ – велика мовна модель*).

На вибір оптимальної стратегії перекладу термінів ШІ впливає низка лінгвальних та екстралінгвальних чинників. Ступінь інтернаціоналізації терміна є одним із визначальних факторів. Терміни, що вже функціонують як інтернаціональні в багатьох мовах (наприклад, *модель, токен, алгоритм*), зазвичай перекладаються через транслітерацію або транскрипцію. Це забезпечує єдність міжнародної наукової комунікації та полегшує пошук відповідної інформації в іншомовних джерелах.

Структурно-семантична складність терміна також впливає на вибір стратегії перекладу. Однокомпонентні терміни частіше перекладаються за допомогою транслітерації або пошуку прямого семантичного відповідника. Багатокомпонентні ж терміни вимагають комплексного підходу з урахуванням внутрішніх семантичних зв'язків між компонентами, в результаті чого застосовуються гібридні стратегії перекладу.

Наявність усталеної української термінології в суміжних галузях є важливим чинником уніфікації перекладу. Наприклад, терміни зі сфери ШІ, що мають спільні компоненти з термінами інформатики, математики, перекладаються з урахуванням уже наявних перекладацьких рішень у цих галузях. Наприклад, *parameter* – *параметр*. Це забезпечує системність та узгодженість міжгалузевої термінології.

Семантична прозорість та функціональність терміна в українській мові є основним чинником під час вибору стратегії перекладу. Перекладений термін має бути зрозумілим для цільової аудиторії, зручним у використанні та придатним для утворення похідних термінів.

Цей фактор особливо важливий під час перекладу аббревіатур, де буквальний переклад може призвести до втрати функціональності. Наприклад, *F1-Score – MIRA F1 (метрика, яка поєднує точність і повноту в одне значення шляхом обчислення їхнього гармонічного середнього)*.

На основі аналізу словника термінів у сфері ШІ [Словник 2024] та сучасних перекладознавчих досліджень можна сформулювати низку принципів адаптації англomовних неологізмів до норм української мови. Принцип системності передбачає узгодження нових термінів з уже наявною терміносистемою української мови. Це стосується як вибору способу перекладу (транслітерація, калькування тощо), так і морфологічного та словотвірного оформлення терміну.

Принцип милозвучності та відповідності нормам української мови вимагає адаптації запозичених термінів до фонетичної та граматичної системи української мови. Це включає правильне відмінювання запозичених іменників, узгодження прикметників, вибір доречних суфіксів для утворення похідних слів. Наприклад, термін *embeddings* адаптується як *ембединги* з відповідним закінченням множини іменника.

Принцип мотивованості перекладу передбачає обґрунтованість вибору перекладацького рішення з урахуванням семантики, етимології та функціонального навантаження терміна. Особливо це стосується метафоричних термінів, де важливо зберегти образність, одночасно забезпечивши точність передачі поняття. Наприклад, *sandbox – пісочниця (контрольоване ізольоване середовище для всіх етапів життєвого циклу систем ШІ, комп'ютерних програм або інших інформаційних систем без ризику для основної системи)*.

Принцип економії мовних засобів спонукає до створення лаконічних, але інформативних українських відповідників. Це особливо актуально для багатокомпонентних термінів, які в англійській мові часто формуються через поєднання іменників. В українській мові такі конструкції часто передаються за допомогою прикметниково-іменникових словосполучень або іменникових словосполучень з родовим відмінком. Наприклад, *AI system lifecycle* перекладається як *життєвий цикл системи ШІ*, що

є природнішим для української мови, ніж буквальне *ШІ система життєвий цикл*.

Принцип прозорості семантики орієнтує на створення термінів з чіткою внутрішньою формою, що дозволяє інтуїтивно зрозуміти значення терміна навіть без додаткових пояснень. Цей принцип часто реалізується через калькування або семантичний переклад. Наприклад, термін *machine learning* перекладається як *машинне навчання*, що дозволяє зрозуміти сутність терміна навіть нефахівцю.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що англomовні неологізми у сфері ШІ утворюють складну структурно-семантичну систему, яка відображає динаміку розвитку галузі та вимагає диференційованих підходів до перекладу українською мовою. Виокремлені п'ять основних груп неологізмів – базові поняття ШІ, вузькоспеціалізовані терміни, метафоричні терміни, багатокомпонентні неологізми та аббревіатури – демонструють різні способи термінотворення та потребують специфічних перекладацьких стратегій. Аналіз способів перекладу термінів у сфері ШІ засвідчив домінування калькування як основного способу відтворення термінологічних одиниць, що забезпечує семантичну прозорість та міжнародну впізнаваність термінів. Водночас широко застосовуються транскодування для інтернаціональних термінів, описовий переклад для складних концептів, метафоричний переклад для образних термінів та гібридні стратегії для багатокомпонентних конструкцій.

На вибір оптимальної перекладацької стратегії впливають лінгвальні та екстралінгвальні чинники, серед яких ступінь інтернаціоналізації терміна, структурно-семантична складність, наявність усталеної української термінології в суміжних галузях та семантична прозорість. Сформульовані принципи адаптації англomовних неологізмів – системності, милозвучності, мотивованості, економії мовних засобів та прозорості семантики – створюють теоретичну основу для формування узгодженої національної терміносистеми ШІ. Перспективою подальших досліджень є проведення корпусного аналізу функціонування неологізмів ШІ у фахових текстах з метою визначення ступеня їхнього засвоєння та варіативності використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла книга з регулювання сфери ШІ в Україні. *Міністерство цифрової трансформації України*. 2024. URL: <https://surli.cc/muwnje>
2. Дорожня карта з регулювання сфери ШІ в Україні. *Міністерство цифрової трансформації України*. 2023. URL: <https://surl.lu/mkizof>
3. Кальнік О. П., Воробйова О. С., Симоненко А. В., Олешко М. В. Термінологічні проблеми перекладу наукових текстів у сфері ІТ технологій. *Молодий вчений*. 2019. № 5.1 (69.1). С. 187–190. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/5946>
4. Остапенко С. А., Сєверський М. А. Особливості відтворення ІТ-термінології в процесі перекладу. *Modern Engineering and Innovative Technologies*. 2023. Вип. 26. Ч. 4. С. 34–40. URL: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-26-04-078>
5. Павельєва А. К., Лобко І. О., Сотніченко І. В. Способи перекладу термінів-словосполучень у галузі інформаційних технологій. *Імідж сучасного педагога*. 2023. С. 58–63. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3\(198\)-58-63](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3(198)-58-63)
6. Сіняговська І. Ю., Крижовська В. Ю. Структурні особливості та функціонування комп'ютерних термінів у сфері інформаційних технологій. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*. 2023. Вип. 1 (20). С. 49–55. URL: <https://doi.org/10.33274/2079-4835-2020-20-1-49-55>
7. Сливка Л. З. Особливості перекладу науково-технічної термінології з англійської мови на українську. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 27. Том 3. С. 144–149. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.3.27>
8. Тищенко О. В., Юхимець С. Ю., Фоміна К. Є. Особливості перекладу українськомовної науково-технічної літератури галузі комп'ютерних технологій англійською мовою: лексичний аспект. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2018. № 26. С. 121–132. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2018/26/pv26-121-133.pdf>

ДЖЕРЕЛА

9. Словник термінів у сфері штучного інтелекту. *Міністерство цифрової трансформації України*. 2024. URL: <https://surli.cc/yxmfcf>

REFERENCES

1. Bila knyha z rehuliuвання sfery ShI v Ukraini. (2024). [White Paper on AI Regulation in Ukraine]. *Ministerstvo tsyvrovoi transformatsii Ukrainy* [Ministry of Digital Transformation of Ukraine]. URL: <https://surli.cc/muwnje> [in Ukrainian].
2. Dorozhnia karta z rehuliuвання sfery ShI v Ukraini. (2023). [Roadmap for regulating the field of AI in Ukraine]. *Ministerstvo tsyvrovoi transformatsii Ukrainy* [Ministry of Digital Transformation of Ukraine]. URL: <https://surl.lu/mkizof> [in Ukrainian].
3. Kalnik, O. P., Vorobiova, O. S., Symonenko, A. V., Oleshko, M. V. (2019). Terminologichni problemy perekladu naukovykh tekstiv u sferi IT tekhnolohii [Terminological problems of rendering scientific texts in the field of IT technologies]. *Molodyi vchenyi* [Young scientist], 5.1 (69.1), 187–190. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/5946> [in Ukrainian].
4. Ostapenko, S. A., Sievierskyi, M. A. (2023). Osoblyvosti vidtvorennia IT terminolohii v protsesi perekladu [Peculiarities of IT terminology tendering in the translation process]. *Modern Engineering and Innovative Technologies*, 26, 34–40. URL: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-26-04-078> [in Ukrainian].
5. Pavelieva, A. K., Lobko, I. O., Sotnichenko, I. V. (2023). Sposoby perekladu terminiv-slovespoluchen u haluzi informatsiinykh tekhnolohii. Imidzh suchasnoho pedahoha [Ways to translate terms and phrases in the field of information technology], *Imidzh suchasnoho pedahoha* [Modern Teacher Image], 58–63. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3\(198\)-58-63](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3(198)-58-63) [in Ukrainian].
6. Siniahovska, I. Yu., Kryzhovska, V. Yu. (2023). Strukturni osoblyvosti ta funktsionuvannia kompiuternykh terminiv u sferi informatsiinykh tekhnolohii [Structural features and functioning of computer terms in information technology]. *Intelekt. Osobystist. Tsyvilizatsiia* [Intelligence. Personality. Civilization], 1 (20), 49–55. URL: <https://doi.org/10.33274/2079-4835-2020-20-1-49-55> [in Ukrainian].
7. Slyvka, L. Z. (2022). Osoblyvosti perekladu naukovo-tekhnichnoi terminolohii z anhliiskoi movy na ukrainsku [Features of the translation of scientific and technical terminology from English into Ukrainian]. *Zakarpatski filolohichni studii* [Transcarpathian Philological Studies], 3. 144–149. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.3.27> [in Ukrainian].
8. Tyshchenko, O. V., Yukhymets, S. Yu., Fomina, K. Ye. (2018). Osoblyvosti perekladu ukrainskomovnoi naukovo-tekhnichnoi literatury haluzi kompiuternykh tekhnolohii anhliiskoiu movoiu: leksychnyi aspekt [Peculiarities of translating Ukrainian-language scientific and technical literature in the field of computer technologies into English: lexical aspect]. *Naukovyi visnyk PNPu im. K. D. Ushynskoho* [Scientific Bulletin of the K. D. Ushinsky Polytechnic University], 26, 121–132. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2018/26/pv26-121-133.pdf> [in Ukrainian].

SOURCES

9. Slovník terminů v oblasti umělé inteligence. 2024. [Glossary of terms in the field of artificial intelligence]. *Ministerstvo digitální transformace ČR* [Ministry of Digital Transformation of Ukraine]. URL: <https://surli.cc/yxmfc>

I. M. KALYNOVSKA

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Acting Head of the Department of Applied Linguistics,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: kalynovska@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-3406-1456>*

O. O. KARPINA

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Applied Linguistics,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: karpina@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9520-074X>*

O. O. ROHACH

*Candidate of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Applied Linguistics,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: oksanarog@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5304-0837>*

ARTIFICIAL INTELLIGENCE NEOLOGISMS: STRATEGIES AND METHODS OF TRANSLATION FROM ENGLISH TO UKRAINIAN

The development of artificial intelligence technologies is accompanied by the emergence of numerous English-language neologisms that require adequate translation and integration into the Ukrainian terminological system. The lack of unified approaches to the translation of AI neologisms, especially in the context of increasing dependence on machine and automated translation, leads to terminological uncertainty and complicates professional communication.

The article investigates the strategies and principles of translating English-language neologisms in the field of artificial intelligence into Ukrainian in order to form a coordinated national terminological system. Based on the material of the “Dictionary of Basic Terms in the Field of AI”, developed by the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, structural and semantic classification of neologisms is carried out, the main methods of their translation are determined, and the factors that influence the choice of translation strategies are outlined. The study is based on the analysis of terms of various thematic groups, from basic concepts and architecture of artificial intelligence to metaphorical nominations and complex multi-component constructions.

Five structural and semantic groups of English-language AI neologisms are distinguished: basic concepts, highly specialized terms, metaphorical terms, multi-component neologisms and abbreviations. The dominance of tracing as the main translation strategy and significant use of transcoding, descriptive, metaphorical and hybrid translation is established. The factors influencing the choice of translation strategy are analysed. The principles of adapting English-language neologisms to the norms of the Ukrainian language are formed: systematicity, melodiousness, motivation, economy of linguistic means and transparency of semantics. The results of the study serve to form a coordinated Ukrainian terminological system of artificial intelligence and optimize translation practices in the field.

Key words: artificial intelligence, neologism, term, classification, translation, machine translation, applied linguistics.

UDC 811.111

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.17>

M. D. OHIENKO

Senior Lecturer at the Department of English in Marine Engineering,

Kherson State Maritime Academy, Kherson, Ukraine

E-mail: vseallright2016@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-1665-0692>

THE HERITAGE OF THE LANGUAGES OF EUROPE AND LATIN IN MODERN MARITIME ENGLISH

Modern maritime English used on ships and in the maritime industry contains a large number of words and expressions borrowed from European languages, especially Latin and other Romance languages, as well as Anglo-Saxon heritage.

The paper analyzes the distinct features of English maritime terminology focusing on the formation and use of terms to describe maritime concepts. It highlights the importance of mastering this specialized vocabulary for professionals in the maritime field emphasizing its role in clear communication, safety, and operational efficiency. Knowledge of maritime terminology is crucial for anyone working in the maritime industry. This includes professionals like seafarers, ship owners, port authorities, and anyone involved in shipping, navigation, and maritime safety. In turn, English is commonly used as a lingua franca for communication among diverse groups of people, especially in situations where participants may have different native languages. Much of the communication in English within maritime settings including ports, docks, fairways, straits and international sea routes is conducted by non-native English speakers. This is because English has become the global lingua franca of the sea, even though many participants in this communication are learning English as a second language. The navy plays a critical role in a nation's power and prosperity, and the skills of its sailors are highly valued. A strong navy can project power, protect trade routes, and deter potential aggressors contributing to a country's overall security and economic well-being. The professional qualities of sailors including their courage, honor, commitment, and accountability are essential for the navy's success and are highly respected. Therefore, the etymology of the vocabulary of shipbuilding and navigation or maritime terms deserves special attention.

The article describes the origin of maritime terms in the English language. The terminologies of the main European languages develop in close contact; therefore, the comparative study of terminological processes acquires special significance. This is why specific features of the corresponding lexical systems were identified, as well as correlations among the conceptual model of native English speakers within the framework of the studied area of knowledge. The origin of maritime terms in English is considered; the analysis of maritime terms is conducted; their etymology is studied; they are grouped by the languages from which they originate.

Key words: borrowings, sources of borrowings, etymology of maritime terms, maritime terminology, Maritime English.

Problem statement. The vocabulary of modern English has undergone a long path of formation and has a history of more than 1500 years. The quantitative growth and qualitative changes in the lexical composition of the language are associated with the history of the people, the speaker and creator of this language. The leading process in the development of the vocabulary of the English language at all stages was word formation based on the available lexical material. However, no language has ever managed to get by with its own lexical means. Among the processes associated with the expansion of the English language vocabulary, borrowing foreign vocabulary occupies a significant place. This process can be considered as one of the ways of nominating new phenomena, as well as replacing existing names.

The material of the study is English terminology related to maritime transport. The purpose of the article is to study the origin of maritime vocabulary within the English language, to determine their semantic meaning, and to distribute them among the languages from which they were borrowed. The study is based on the teachings of Mouratidis D., Kermanidis K., Kanavos A., Ohienko M., Sandiuc C. about the term. To conduct an etymological analysis of English maritime terms, monolexemic units were written out from the International Maritime Dictionary using the continuous sampling method. The total number of terms was 1104 units. The resulting corpus of English monolexical units was subjected to etymological analysis. The identification of types of terms taking into account

their etymological characteristics was carried out on the basis of lexicographic sources, the most accessible of which are dictionaries. The analysis of the studied material showed that despite all the etymological heterogeneity of English-language maritime terminology two main types of terms are distinguished: original and borrowed from various languages.

Presentation of the main material. Modern English vocabulary is the product of a number of historical periods. The formation of the English vocabulary was influenced by the most significant historical events of Great Britain, and especially by the numerous conquests of the British Isles, first by the Romans, then by the Germanic tribes of the Angles and Saxons, the Scandinavian Vikings and the Normans from northern France. The Hundred Years' War, the growth of England's maritime dominion, colonial conquests, the development of trade and industry were reflected in the formation and development of the vocabulary of the modern English language. The English language had the opportunity to borrow foreign words under conditions of direct contact: first from successive foreign invaders, and later – under conditions of trade expansion and colonial activity of the English themselves. Therefore, borrowing is an integral part of the process of functioning and historical change of language and one of the main sources of replenishment of vocabulary. As a result of the crossing and interaction of languages based on military, cultural and economic ties, the lexical composition of the language was enriched by words from Latin, Greek, French, Italian and Scandinavian languages. In modern English, the number of native English words is about 30%, words of Latin origin – 30%, French – 28%, Scandinavian origin – about 5%, other languages account for about 7% of borrowings [Online].

As an island nation, the realities of the sea have always been of primary importance to Great Britain. The country's economic development, power and prosperity have depended for centuries on the successful development of the fleet, the conquest of new lands, and the transportation of goods by sea. Shipping and navigation have always occupied a predominant place in the life of the English people. It is known that the development of any sphere is inevitably accompanied by the development of the corresponding area of the language. Therefore,

the analysis of maritime terminology allows us to obtain information about the representation of the worldview by native English speakers. From the earliest stages of the formation of the maritime terminology system borrowed words have firmly taken their place in it. Maritime terms like all other terms related to certain areas of knowledge are words and phrases of a special language used to denote logically precisely formulated concepts of a given branch of knowledge.

The calculations made during the study of etymological characteristics show that in English-language maritime terminology, the original terms of Anglo-Saxon origin make up 32% of all terminological units studied. Almost the entire vocabulary is derived from a common Germanic source, since the Angles and Saxons belonged to the West Germanic group of tribes. The following words belong to the original units: *ship* (a large boat for transporting people or goods by sea) < Old English *scip*, *to board* (get on or into a ship) < Old English *bord*, *speed* (the rate at which someone or something moves or operates or is able to move or operate) < Old English *sped*, *water* (a colourless, transparent, odourless liquid that forms the seas, lakes, rivers, and rain and is the basis of the fluids of living organisms) < Old English *wæter*, *rudder* (a flat piece hinged vertically near the stern of a boat or ship for steering) < Old English *roðor*, *hull* (the main body of a ship or other vessel, including the bottom, sides, and deck but not the masts, superstructure, rigging, engines, and other fittings) < Old English *hulu*, *sea* (the expanse of salt water that covers most of the earth's surface and surrounds its land masses) < Old English *sæ*, *mast* (a tall upright post, spar, or other structure on a ship or boat, in sailing vessels generally carrying a sail or sails) < Old English *mæst*, *wave* (a long body of water curling into an arched form and breaking on the shore) < Old English *wafian*, *to moor* (make fast (a boat) by attaching it by cable or rope to the shore or to an anchor) < Old English *mérian*, etc [Cutler : 29, 38, 40, 97, 116, 189, 211].

The borrowed words in the vocabulary of the language can be classified by source and era of borrowing highlighting the main periods:

- 1) borrowings from the Celts who originally inhabited the British Isles;
- 2) Latin borrowings of the first centuries of our era which arrived before the arrival of the Angles

and Saxons to the British Isles (the first stage of Latin borrowings);

3) Latin borrowings in the 6th–7th centuries, i.e. the era of the introduction of Christianity in England (the second stage of Latin borrowings);

4) Scandinavian borrowings from the era of Viking raids in the 8th–9th centuries and the Scandinavian conquest of the British Isles;

5) borrowings from Old French in the 12th–15th centuries caused by the Norman conquest;

6) Latin borrowings in the 15th–16th centuries associated with the Renaissance (the third stage of Latin borrowings);

7) French borrowings of the Middle and later centuries;

8) borrowings from Greek, Italian, Dutch, Spanish, German and other languages conditioned by political, economic and cultural ties with other nations [Mouratidis : 5].

There are significantly more borrowed terms in the industry terminology under consideration than Anglo-Saxon ones – they make up 68% of the entire analyzed material. In the total mass of maritime borrowed vocabulary Latin, Scandinavian and Greek borrowings stand out among the rest [Online].

Most of the units that go back to Latin were borrowed into English not directly from Latin but through Old French, which held a dominant position after the Norman Conquest until the end of the 14th century and had a huge influence on the formation of the English language. The number of such borrowings is 30%. For example, through Old French the following words penetrated into English: *mess* (a dining area, specifically a mess deck or mess hall, where crew members eat and socialize) < Old French *mes* < Latin *missus*, *lizard* (a short length of rope or wire rope with a thimble spliced into the end) < Old French *laisarde* < Latin *laser-tus*, *position* (ship's specific location in three-dimensional space, usually defined by latitude and longitude) < Old French *posicion* < Latin *positionem*, *marine* (relating to or found in the sea) < Old French *marin* < Latin *marinus*, *demurrage* (a charge payable to the owner of a chartered ship on failure to load or discharge the ship within the time agreed) < Old French *demorage* < Latin *demorari* [Sandiuc : 108].

Latin borrowings from the Middle Ages make up 17.4%: *cook* (a seafarer who prepares and serves meals for the crew or passengers on

board a vessel) < Lat. *cocus*, *visibility* (the degree of clarity through the atmosphere, specifically the maximum distance at which prominent objects can be seen or identified) < Lat. *visibilitas*, *transmit* (sending information or signals from one ship to another, or from a ship to shore, or vice versa) < Lat. *transmittere*, *commercial* (used for activities that are undertaken for financial reward) < Lat. *commercium*, *moderate* (average in amount, intensity, quality, or degree) < Lat. *moderatus*, *auxiliary* (providing supplementary or additional help and support) < Lat. *auxiliaries*, *deflection* (the bending or distortion of a ship's hull or other structural components under the influence of external forces, such as the weight of cargo, waves, or dynamic loads) < Lat. *deflexionem*, etc.

Next we can highlight borrowings from Scandinavian countries – approximately 7% of the total amount of maritime shipping terminology studied. These include Old Norse, Danish and later Dutch words: *ballast* (weight (usually water) added to the vessel to improve stability and control, particularly when not fully loaded) < Danish *barlast*, *gear* (the equipment or apparatus used on a ship for various purposes, including cargo handling, steering, and more) < Old Norse *gervi*, *raft* (a basic form of watercraft, essentially a floating platform made by fastening together logs or planks) < Dutch *raptr*, *log* (a ship's logbook, which is a record of important events, and a log or speed log, which is an instrument used to measure a ship's speed through water) < Old Norse *lag*, *to lift* (raise to a higher position or level) < Old Norse *lypta*, *freight* (goods that are transported by a ship) < Dutch *vracht*, *gale* (a strong, sustained wind, typically ranging between 34 and 47 knots (39 to 54 mph)) < Old Norse *gol*, *leakage* (the escape of fluids (like water, oil, etc.) from pipes, tanks, or other parts of the ship's system, often due to damage or defects) < Dutch *leken*, *bulwark* (a structure extending above the main deck, serving to protect the deck from the sea) < Dutch *bulwerke*, or High German *bolwerk* etc. The presence of cognates in almost all Scandinavian languages confirms the theory of a single Germanic source from which all modern languages belonging to the Romano-Germanic group began to develop [Palmer : 218].

Borrowings from Greek account for 4.2% of the material under study. Examples of units

of specialized vocabulary that go back to the Greek source are: *zone* (a geographical area with specific rules or restrictions for navigation, a designated area for safety purposes, or a geographical area used for shipping) < gr. *zone*, *schedule* (a timetable detailing a ship's planned arrivals and departures at various ports) < gr. *skhida*, *anchor* (a device, usually made of metal, that is used to secure a vessel to the seabed, preventing it from drifting due to wind or current) < gr. *ankyra*, *diameter* (the distance a ship's center of gravity travels when turning 180 degrees from its initial course, using maximum rudder angle) < gr. *diametros*, *automatic* (systems and processes that operate without or with minimal human intervention) < gr. *automas*, *diagram* (a simplified drawing showing the appearance, structure, or workings of something; a schematic representation) < gr. *diagramma*, etc. Some Greek words came to English via Latin.

Borrowings from French and German in the area of English under consideration are relatively few (only 3.8 and 2%, respectively), and date back to the Middle Ages and later time periods. These include the following borrowings: *sac* (a hollow, flexible structure resembling a bag or pouch) < French *sac*, *to embark* (go aboard or board a ship, usually to begin a journey) < French *embarquer*, *to maneuver* (skillfully steer or change the direction of the vessel, utilizing its propulsion and rudder systems to navigate and control its path) < French *manoeuvre*, *mate* (a deck officer, typically second or third in command after the captain, who is responsible for various tasks related to navigation, cargo, and deck operations) < German *mate*, *gemate*, *tramp* (a vessel that operates on a voyage-by-voyage basis, without a fixed route or schedule) < German *trampen* [Sandiuc : 110].

The number of terms that come from other languages is small – about 2%. In this group we can highlight the following terms: Celtic origin – *quay* (a land area adjacent to a ship berth, typically on the shore of a harbor or river bank, where ships can dock to load and unload cargo or passengers), *loop* (a sailing route involving multiple port calls, or a closed communication system); Scottish origin – *dredger* (a vessel specifically designed or adapted to remove material from the seabed, typically by using hoppers, suction, or other mechanical devices), *schooner* (sailing vessel characterized by having two or more masts, with the foremast

(the forward mast) generally being shorter than the mainmast), *reliable* (consistently good in quality or performance; able to be trusted); Italian origin – *traffic* (the movement and flow of vessels, or ships, in a specific maritime area, waterway, or port), *zero* (a state of no, or near-zero, emissions, or a state of zero-speed or zero-speed stability), *disaster* (a serious accident or incident involving a vessel at sea that causes significant damage, injury, or loss of life); Spanish origin – *cargo* (the goods transported on a ship), *breeze* (a light to moderate wind, typically coming from the sea and blowing towards the land, causing a refreshing cool air flow), *hurricane* (a type of storm with sustained winds of 74 mph (64 knots) or greater), *stevedore* (a person, company, or firm responsible for loading and unloading cargo from ships in ports); Portuguese origin – *tank* (a sealed compartment used for storing and transporting liquids, like fuel, ballast water, or cargo), *tanker* (a vessel designed to transport or store liquids or gases in bulk); Arabic origin – *hazard* (a condition, situation, or process that has the potential to cause harm, injury, or damage to personnel, property, or the environment) [Skeat : 51, 103, 244, 253, 449, 564].

There are words with multiple borrowings. For example, the word «card» can be considered a word of Egyptian origin, which was borrowed by the Greeks, then passed into Latin and through Middle French passed into English. Another example: the word «skiff» (a small, light boat, typically used for rowing or sailing, and often used as a tender or small boat attached to a larger ship) has a Germanic source but was borrowed from French via Italian. Despite numerous etymological studies, the origin of some lexical units is unclear. For example, *to hamper* (prevent the progress or free movement of a ship), *berth* (a designated location where a ship or boat docks or moors, often for loading or unloading activities), *patch* (a piece of material used to cover or repair a hole or weak spot in the hull), *tab* (adjustable metal plates, typically located on the transom (the rear of the boat), that help adjust the boat's running attitude), *pier* (a structure that extends from the shore into a body of water, typically for the purpose of allowing ships to dock and load/unload cargo) < Latin *pera* of unknown origin [Ohienko : 193].

Conclusions. Thus, we see that modern English vocabulary is a product of a number of eras. Due

to the fact that the development of the vocabulary of a language occurs gradually we find in the vocabulary of modern English words that were formed in different historical eras. Concepts related to the navy and the sea occupy one of the most important places in the development of the English language. The core of maritime terminology is made up of borrowings from a number of European languages and a Latin base.

In addition, it is formed by terms of English origin taken from ancient dialects of a single Germanic source. Modern English maritime terminology retains borrowed vocabulary to a large extent without losing its originality. It is characteristic that at the present stage borrowed terminology has firmly entered the lexical system of the English language, acquiring English paradigms, giving rise to many derivatives already on the soil of English.

BIBLIOGRAPHY

1. Online Etymological Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com>
2. Cutler D., Cutler T. Dictionary of Naval Terms. Annapolis : Naval Institute Press. 2005. 272 p.
3. Mouratidis D., Kermanidis K., Kanavos A. Comparative Study of Recurrent and Dense Neural Networks for Classifying Maritime Terms. *2023 14th International Conference on Information, Intelligence, Systems & Applications (IISA)*. 2023. P. 1–6. DOI: 10.1109/IISA59645.2023.10345925
4. Ohiienko M. Basic methods of forming maritime terms in English. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 75, т. 2. С. 193–198. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-2-30>
5. Palmer J. Jane's Dictionary of Naval Terms. L. : Macdonald and Jane's. 2010. 342 p.
6. Sandiuc C. Instances of linguistic contact. The impact of French on Romanian maritime terminology. *Scientific Bulletin «Mircea cel Batran» Naval Academy*. 2023. Vol. 26, № 1. P. 107–112. DOI: 10.21279/1454-864x-23-i1-013
7. Skeat W. W. The Concise Dictionary of English Etymology. Wordsworth Editions, Ltd. 1994. 633 p.

REFERENCES

1. Online Etymological Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com>
2. Cutler D., Cutler T. (2005) Dictionary of Naval Terms. Annapolis : Naval Institute Press. 272 p.
3. Mouratidis D., Kermanidis K., Kanavos A. (2023) Comparative Study of Recurrent and Dense Neural Networks for Classifying Maritime Terms. *2023 14th International Conference on Information, Intelligence, Systems & Applications (IISA)*: 1–6. DOI: 10.1109/IISA59645.2023.10345925
4. Ohiienko M. (2024) Basic methods of forming maritime terms in English. *Current issues in the humanities* (75(2)): 193–198. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-2-30>
5. Palmer J. (2010) Jane's Dictionary of Naval Terms. L. : Macdonald and Jane's. 342 p.
6. Sandiuc C. (2023) Instances of linguistic contact. The impact of French on Romanian maritime terminology. *Scientific Bulletin «Mircea cel Batran» Naval Academy* (26(1)): 107–112. DOI: 10.21279/1454-864x-23-i1-013
7. Skeat W. W. (1994) The Concise Dictionary of English Etymology. Wordsworth Editions, Ltd. 633 p.

М. Д. ОГІЄНКО

старший викладач кафедри англійської мови в судновій енергетиці,
Херсонська державна морська академія, м. Херсон, Україна
Електронна пошта: vseallright2016@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-1665-0692>

СПАДЩИНА МОВ ЄВРОПИ ТА ЛАТИНИ У СУЧАСНІЙ МОРЕСЬКІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сучасна морська англійська мова, що використовується на судах та в морській галузі, містить велику кількість слів і виразів, запозичених з європейських мов, особливо з латини та інших романських мов, а також англосаксонську спадщину.

У статті аналізуються риси англійської морської термінології, особлива увага приділяється формуванню та використанню термінів для опису морських концепцій. Наголошується на важливості освоєння цього спеціалізованого словника для професіоналів у морській сфері, підкреслюється його роль у чіткій комунікації, безпеці та ефективній роботі і цілому. Знання морської термінології має вирішальне значення для будь-кого, хто працює у морській галузі. Сюди входять такі фахівці, як моряки, судновласники, портова влада та всі, хто займається

судноплавством, навігацією та безпекою на морі. У свою чергу, англійська мова зазвичай використовується як мова міжнародного спілкування між різними групами людей, особливо в ситуаціях, коли учасники говорять різними мовами. Більшість спілкування англійською мовою в морських умовах, включаючи порти, доки, фарватери, протоки та міжнародні морські шляхи, здійснюється особами, для яких англійська мова не є рідною. Це тому, що англійська мова стала глобальною мовою спілкування на морі, хоча багато учасників цього спілкування вивчають англійську як другу мову. Морський флот відіграє важливу роль у моці та процвітанні країни, а навички його моряків високо цінуються. Сильний флот може показувати силу, захищати торговельні шляхи та стримувати потенційних агресорів, сприяючи спільній безпеці та економічному добробуту країни. Професійні якості моряків, включаючи їх мужність, честь, відданість справі та відповідальність, мають важливе значення для успіху флоту та користуються великою повагою. Тому етимологія лексики суднобудування і мореплавання, або морських термінів, заслуговує на особливу увагу.

У статті розглядається походження морських термінів англійською мовою. Термінології основних європейських мов розвиваються в тісному контакті, тому особливого значення набуває порівняльне вивчення термінологічних процесів. Тому були виявлені особливості відповідних лексичних систем, а також кореляції між концептуальною моделлю носіїв англійської мови в рамках галузі знань, що вивчається. Розглядається походження морських термінів англійською; проводиться аналіз морських термінів; вивчається їхня етимологія; вони групуються за мовами, з яких вони походять.

Ключові слова: запозичення; джерела запозичень; етимологія морських термінів; морська термінологія; морська англійська мова.

УДК 81'42:316.77:004.738.5

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.18>

А. А. СМЕРЧКО

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов,

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне, Україна

Електронна пошта: smerchkomehu@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-6303-6022>

Д. А. КОЧМАР

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри іноземних мов,

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне, Україна

Електронна пошта: trial2008@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-2896-1546>

І. Ф. БУДЗ

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри романо-германської філології,

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне, Україна

Електронна пошта: ibudz@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0003-1127-3568>

Я. В. ПОЧЕНЮК

старший викладач кафедри романо-германської філології,

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне, Україна

Електронна пошта: Yanina2709@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-6001-7483>

**ЛІНГВІСТИЧНІ ТА ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ:
МОВНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА КОГНІТИВНІ НАСЛІДКИ**

У статті досліджуються психолінгвістичні особливості інтернет-комунікації в контексті її мовленнєвого впливу на індивідуальні та колективні когнітивні процеси. Автори аналізують трансформацію мовлення в умовах цифрового середовища, що охоплює поєднання вербальних, візуальних та емоційних засобів комунікації. Підкреслюється дуалістична природа мови інтернету – між усним і письмовим, локальним і глобальним, національним і мультилінгвальним – яка формує нові мовні практики, відображаючи соціокультурні зміни. З огляду на специфіку (вербальні конструкції і екстралінгвальні елементи) інтернет-комунікації особлива увага приділяється впливу таких елементів, як емодзі, гіфки, меми, сленг і неологізми, на когнітивне сприйняття, мислення та емоційну емпатію.

Стаття розглядає, як специфіка цифрового спілкування впливає на когнітивні процеси, зокрема розвиток кліпового мислення, здатність до обробки великого обсягу інформації, емоційне сприйняття та зміну структури мислення. Підкреслюється, що інтернет-комунікація формує нові соціальні практики, сприяє появі віртуальних спільнот та змінює способи самоідентифікації, особливо в молодіжному середовищі. Зазначається, що мова інтернету є не лише інструментом спілкування, а й чинником формування нових когнітивних моделей, що поєднують логічне, візуальне та асоціативне мислення.

Дослідники акцентують на важливості міждисциплінарного підходу до вивчення цифрової комунікації, адже лінгвістичний аналіз дозволяє розкрити структуру і особливості віртуального спілкування, як нової мовної реальності,

а психолінгвістичний аналіз – виявити глибинні механізми впливу мови на свідомість сучасного користувача. У підсумку наголошено, що інтернет-комунікація стає одним з найдинамічніших факторів мовної еволюції, який вимагає нових підходів до її вивчення та педагогічного осмислення в умовах цифровізації освіти й культури.

Ключові слова: мультилінгвізм, інтернет-комунікація, психолінгвістика, когнітивні процеси, кліпове мислення, мем, емодзі, соціальні мережі, емоційна ригідність, цифрова культура.

Поставлення проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким прогресуванням цифрових технологій, які трансформують усі сфери людської діяльності. Мова, як динамічна система, постійно адаптується до нових умов, формуючи унікальні лінгвістичні явища, що виникають у віртуальному просторі. Ключовий для розвитку людства процес появи та розвитку технологій не міг не відобразитися на всіх сферах життя та діяльності людства, зокрема – комунікації.

Інтернет-комунікація обумовлена цілою низкою факторів. Будучи продуктом глобалізації та урбанізації, створює нові виклики для мовленнєвої взаємодії, що потребують глибокого психолінгвістичного аналізу. Насамперед, вона є наслідком впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, таких як месенджери, соціальні мережі та відеоплатформи, які надали нові канали комунікації. Глобалізація та урбанізація сприяли потребі у швидкому та зручному способі зв'язку, який задовольняє інтернет. Така комунікація має ряд особливостей, що відрізняють її від традиційного спілкування: доступність та швидкість (що сприяє появі скорочень та спрощень), анонімність (яка може призводити до більшої відвертості, маніпуляцій або навіть кібербулінгу), інтерактивність (заохочення до взаємодії з контентом та створення нового), глобальність, емоційна забарвленість (компенсація нестачі невербальних сигналів за допомогою емодзі, стікерів, пунктуації тощо), візуальна наповненість, культурна контекстуальність (використання сленгу, мемів, символів, зрозумілих лише певній групі).

Аналіз попередніх досліджень. Нова епоха цифрового спілкування принесла з собою значні переваги (швидкість, доступність, інтерактивність), а й серйозні виклики: зміщення акцентів у способах комунікації, спрощення мовлення, емоційна ригідність тощо, що робить тему впливу інтернет-комунікації актуальною та об'єктом інтенсивного вивчення науковцями по всьому світу. Однак наявних досліджень

все ще недостатньо для повного розуміння усіх аспектів цього явища. Основним фокусом досліджень тут є особливості мови (сленг, стилі мовлення, специфічна інтернет термінологія), міжособистісному спілкуванню, психологічним особливостям користувачів і т. д. Серед науковців певні аспекти цієї сфери досліджували, зокрема: Киселюк Н. П. – мовні стратегії, емоційний компонент впливу [Киселюк : 32–34], Швелідзе Л. – особливості мовленнєвої поведінки користувачів соц. мереж [Швелідзе : 93–99], Назар М. М. – психологічний вплив в інтернеті [Назар : 48–52], Сиротинська І. А. – специфіку і еволюцію комунікативних практик цифрових медіа [Сиротинська : 15–21] тощо.

Виклад основного матеріалу. Інтернет-комунікація, як новий тип соціальної взаємодії, не лише трансформує мовні практики, а й створює цілком нове середовище, у якому мовлення постає в динамічній, гібридній та мультикодовій формі. Вона об'єднує елементи вербальної, візуальної, а часом і звукової комунікації, спричиняючи утворення унікального феномену – мови інтернету.

Однією з ключових особливостей інтернет-комунікації, як наголошують Смерчко А. А. і Будз І. Ф. [Смерчко : 294], є її дуалістична природа: між усним і письмовим, між локальним і глобальним, між національним і мультилінгвальним. Цей дуалізм проявляється у використанні скорочень, емодзі, гіфок, мемів та інших візуальних засобів, які компенсують відсутність невербальних сигналів. Така гібридизація мовних форм сприяє формуванню нових стилів спілкування, де традиційна лексика поєднується з інноваційними елементами. Наприклад, мультилінгвальний аспект інтернет-мови відображає тенденцію до змішування мовних кодів, що особливо помітно в соціальних мережах, де користувачі часто використовують англійські слова чи фрази разом з рідною мовою. Це створює унікальний комунікативний простір, де мовні бар'єри стають менш помітними, але водночас виникають нові виклики для мовної ідентичності.

Стрімкий розвиток технологій та початок ери цифрової комунікації призвели до суттєвих змін у мові та когнітивних процесах. Мова інтернету як феномен відображає нові способи створення, передачі та інтерпретації значень. Її віртуальна природа поєднує риси усного та письмового мовлення, формуючи нові стилі спілкування. Скорочення, емодзі, гіфки та меми стали частиною психолінгвістичного арсеналу, що впливає на когнітивні процеси, зокрема на здатність до сприйняття та аналізу інформації.

Інтернет-спілкування стає відображенням соціокультурних тенденцій. Реакції, лайки та коментарі створюють зворотний зв'язок, що підтримує поведінкові патерни.

Мова інтернету являє собою гібрид традиційної лексики та нових форм вираження. Її основними характеристиками є: лаконічність та економія мовних засобів; візуалізація змісту (емодзі, гіфки); гнучкість і динамічність (неологізми, сленгові вирази); інтертекстуальність (посилання на культурні коди та меми).

Ці особливості створюють новий контекст сприйняття, який вимагає від користувачів не лише знань мови, але й володіння культурними кодами та навичками інтерпретації візуальних образів. З погляду психолінгвістики, мова інтернету впливає на кілька когнітивних процесів:

Обробку інформації: короткі повідомлення в соціальних мережах і чатах вимагають швидкої інтерпретації. Це сприяє розвитку кліпового мислення, при якому увага зосереджена на короткострокових завданнях та фрагментарній інформації. Користувачі інтернету часто стикаються з великим потоком даних, що змушує їх фільтрувати та структурувати інформацію в прискореному темпі. Це може призвести до поверхневого сприйняття складних тем та зниження здатності до глибокого аналізу. Однак такий формат комунікації також розвиває навички швидкої орієнтації у великих обсягах даних, що є важливим у сучасному інформаційному суспільстві [Card].

Емоційне сприйняття: емодзі та меми дозволяють передавати емоції та настрої без використання слів, активуючи асоціативне мислення та емоційну емпатію [McCulloch]. Такий формат комунікації сприяє миттєвому емоційному зв'язку між співрозмовниками, скорочуючи дистанцію в віртуальному спілкуванні, водночас

надмірне використання емодзі може призвести до спрощення емоційної палітри, що знижує виразність мовлення. Крім того, анонімність віртуального спілкування часто призводить до більшої відвертості, але також може сприяти маніпуляціям або агресивній поведінці, що впливає на психологічний стан користувачів.

Зміну структури мислення: постійна взаємодія з інтернет-лексикою сприяє формуванню нових когнітивних моделей, у яких домінують візуальні та асоціативні елементи. Наприклад, сприйняття тексту часто супроводжується візуальними образами та метафорами, що прискорює розуміння, але при цьому може обмежувати абстрактне мислення [Кравченко : 10–18]. Крім того, інтернет сприяє розвитку паралельного сприйняття інформації. Одночасне споживання кількох видів контенту (наприклад, читання тексту з одночасним переглядом відео або мемів) формує нову модель багатозадачності. Хоча це покращує здатність до швидкого переключення між завданнями, тривала концентрація може знижуватись, а глибина аналізу – скорочуватись. Також спостерігається тенденція до спрощення мовних конструкцій та використання шаблонних фраз, що впливає на здатність до детального викладу думок. Інтернет-спілкування робить мислення більш реактивним і поверхневим, знижуючи здатність до тривалих логічних побудов та рефлексії. З іншого боку, взаємодія з різноманітним контентом сприяє розширенню кругозору, що може стимулювати творче мислення та пошук нестандартних рішень. Гнучкість у використанні мовних кодів дозволяє легше адаптуватися до різних соціальних і культурних контекстів.

Формування колективного досвіду: інтернет-комунікація сприяє створенню нових форм колективного сприйняття, де учасники онлайн-дискусій спільно інтерпретують події та новини. Це веде до появи феномена «віртуальних спільнот», де формуються унікальні мовні коди та норми, що впливають на світогляд та поведінкові патерни користувачів.

Мова інтернету не лише змінює індивідуальні когнітивні процеси, але й впливає на колективну свідомість. Створення та поширення мемів, як форми масової культури, сприяє формуванню нових соціальних норм та уявлень. Меми можуть формувати нові політичні

погляди, викликати суспільні дискусії та навіть ініціювати соціальні зміни. Крім того, інтернет-мова трансформує спосіб передачі культурних цінностей між поколіннями, прискорюючи поширення трендів та змінюючи способи самоідентифікації молоді.

Інтернет-мова також сприяє розмиттю меж між різними культурами, створюючи глобальні форми колективної свідомості. Участь у міжнародних дискусіях та використання універсальних інтернет-мемів допомагає формувати відчуття приналежності до світової онлайн-спільноти, що впливає на сприйняття національної ідентичності та культурної самобутності [Сиротинська].

Важливим аспектом є інтертекстуальність інтернет-мови, яка проявляється у використанні мемів, сленгу та культурних кодів, зрозумілих лише певним спільнотам. Так, меми, які поєднують візуальні образи з текстом, не лише передають інформацію, а й формують колективний досвід та світогляд користувачів. Вони можуть стати потужним інструментом соціального впливу, здатним ініціювати

суспільні дискусії або навіть змінювати політичні погляди [Кравченко].

Мультилінгвальний характер інтернет-комунікації також сприяє розмиттю меж між культурами, формуючи глобальну онлайн-спільноту. Використання універсальних інтернет-мемів або англійських слів у різних мовних середовищах створює нові форми культурного діалогу, що впливають на національну ідентичність та самобутність.

Висновки. Таким чином, мова інтернету є потужним інструментом, який трансформує не лише індивідуальні когнітивні процеси, але й колективну свідомість, що впливає на розвиток глобальної культури та нових форм колективної ідентичності. Її вивчення в рамках як лінгвістики, так і психолінгвістики дозволяє зрозуміти, як цифрове середовище впливає на мову, мислення та культуру. Умови стрімкої цифровізації вимагають критичного осмислення цих змін, щоб не лише адаптуватися до нових мовних форм, але забезпечити гармонійний розвиток мовленнєвої взаємодії в сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Card S. The Psychology of Human-Computer Interaction. New York: Addison Wesley Longman, 1983. 480 p.
2. McCulloch G. Because Internet: Understanding the New Rules of Language. Riverhead Books, 2019. 336 p.
3. Киселюк Н. П. Екологічні та емоційні аспекти етичних норм комунікації в англomовному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. 2019. Випуск 5 (73). С. 32–34.
4. Кравченко Ю. О. Візуальні коди комунікації в соціальних мережах. *Наукові праці Національного університету «Острозька академія»*. 2022. № 1. С. 10–18.
5. Назар М. М. Психологічний вплив спілкування у мережі Інтернет на формування певних особистісних особливостей її користувачів. *Наукові записки кафедри соціальної педагогіки*. 2017. № 6. С. 48–52.
6. Сиротинська І. А. Еволюція комунікативних практик в епоху цифрових медіа. *Збірник наукових праць*. Львів, 2020. Т. 2. С. 15–21.
7. Смерчко А., Будз І. Лінгвістика інтернет-ресурсів. Дуалізм мови інтернету: мультилінгвальний аспект. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія»*. 2023. 8 (14). С. 293–305.
8. Чудовська І. Соціологія Масових комунікацій: навч. посіб. Київ. 2021. 235 с.
9. Швелідзе Л. Особливості мовленнєвої поведінки користувачів соціальних мереж. *Вісник ОНУ. Серія «Філологія»*. 2022. Т. 27, вип. 2 (26). С. 93–99.

REFERENCES

1. Card, S. (1983). The Psychology of Human-Computer Interaction. New York: Addison Wesley Longman. [in English]
2. McCulloch, G. (2019). Because Internet: Understanding the New Rules of Language, Riverhead Books. [in English]
3. Kyseliuk, N., P. (2019). Ekolohichni ta emotsiini aspekty etychnykh norm komunikatsii v anhlo movnomu dyskursi [Environmental and emotional aspects of ethical norms of communication in English-language discourse]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia": Serii "Filolohiia"*. 5 (73). 32–34. [in Ukrainian].
4. Kravchenko, Yu., O. (2022). Vizualni kody komunikatsii v sotsialnykh merezhakh [Visual codes of communication in social networks]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. No 1. 10–18. [in Ukrainian].
5. Nazar, M., M. (2017). Psykholohichniy vplyv spilkuвання u merezhi Internet na formuvannya pevnykh osobystisnykh osoblyvostey yii korystuvachiv [Psychological impact of communication on the Internet on the formation of certain personal characteristics of its users]. *Naukovi zapysky kafedry sotsialnoi pedahohiky*. No 6. 48–52. [in Ukrainian].

6. Syrotynska, I., A. (2020). *Evoliutsiia komunikatyvnykh praktyk v epokhu tsyfrovyykh media* [Evolution of communication practices in the digital media era]. *Zbirnyk naukovykh prats*. 15–21. [in Ukrainian].
 7. Smerchko, A., Budz, I. (2023). *Linhvistyka internet-resursiv. Dualizm movy internetu: multylinhvalnyi aspekt* [Linguistics of Internet resources. Dualism of the Internet language: multilingual aspect]. *Visnyk nauky ta osvity. Seriia "Filolohiia"*. 8 (14). 293–305. [in Ukrainian].
 8. Chudovska, I. (2021). *Sotsiolohiia Masovykh komunikatsii: navch. posib.* [Sociology of Mass Communications: a Textbook]. [in Ukrainian].
 9. Shvelidze, L. (2022). *Osoblyvosti movlennievoi povedinky korystuvachiv sotsialnykh merezh* [Features of the speech behavior of social media users]. *Visnyk ONU: Filolohiia*. T. 27. 2 (26). 93–99. [in Ukrainian].
-

A. A. SMERCHKO

*PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Private Higher Education Establishment "Academician Stepan Demianchuk International University
of Economics and Humanities", Rivne, Ukraine
E-mail: smerchkomehu@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-6303-6022>*

D. A. KOCHMAR

*PhD in Pedagogics, Associate Professor,
Head of the Department of Foreign Languages,
Private Higher Education Establishment "Academician Stepan Demianchuk International University
of Economics and Humanities", Rivne, Ukraine
E-mail: trial2008@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-2896-1546>*

I. F. BUDZ

*PhD in Pedagogics, Associate Professor,
Head of the Department of Romano-Germanic Philology,
Private Higher Education Establishment "Academician Stepan Demianchuk International University
of Economics and Humanities", Rivne, Ukraine
E-mail: ibudz@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-1127-3568>*

I. V. POCHENIUK

*Senior Lecturer at the Department of Romano-Germanic Philology,
Private Higher Education Establishment "Academician Stepan Demianchuk International University
of Economics and Humanities", Rivne, Ukraine
E-mail: Yanina2709@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6001-7483>*

LINGUISTIC AND EXTRALINGUISTIC ASPECTS OF INTERNET COMMUNICATION: LANGUAGE TRANSFORMATIONS AND COGNITIVE CONSEQUENCES

The article analyzes the psycholinguistic features of Internet communication in the context of its linguistic impact on individual and collective cognitive processes. The authors analyze the transformation of speech in the digital environment, which includes a combination of verbal, visual and emotional means of communication. They emphasize the dualistic nature of the Internet language – between oral and written, local and global, national and multilingual – which forms new language practices, reflecting socio-cultural changes. Particular attention is paid to the impact of such elements as emojis, gifs, memes, slang, and neologisms on cognitive perception, thinking, and emotional empathy.

The article considers the impact of digital communication on cognitive processes, including the development of clip thinking, the ability to process large amounts of information, emotional perception, and changes in the structure of thinking. It is emphasized that Internet communication shapes new social practices, promotes the emergence of virtual communities, and changes the ways of self-identification, especially among young people. It is noted that the language of the Internet is not only a communication tool, but also a factor in the formation of new cognitive models that combine logical, visual and associative thinking.

The researchers emphasize the importance of an interdisciplinary approach to the study of digital communication, since linguistic analysis allows to reveal the structure and features of virtual communication as a new linguistic reality, and psycholinguistic analysis reveals the deep mechanisms of language influence on the mind of a modern user. As a result, it is emphasized that Internet communication is becoming one of the most dynamic factors of linguistic evolution, which requires new approaches to its study and pedagogical comprehension in the context of digitalization of education and culture.

Key words: multilingualism, Internet communication, psycholinguistics, cognitive processes, clip thinking, memes, emojis, social networks, emotional rigidity, digital culture.

УДК 81'25:811.111:811.161.2]:004.738.1:658.8

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.19>

Д. С. ЧЕБОНЕНКО

аспірант факультету лінгвістики,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

Електронна пошта: tretiakes@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-2071-2796>

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ І ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНИХ САЙТІВ ПРОДАЖУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті представлений аналіз лексичних і граматичних трансформацій, що дозволяють покращити переклад англomовних текстів українською мовою для коректної подачі інформації на сайті продажу. Встановлено, що локалізація англomовних сайтів продажу українською мовою здійснюється за допомогою лексичних і граматичних трансформацій. Виявлено, що використання машинного перекладу є менш наближеним до оригіналу і не передає початковий зміст, вкладений у комерційний текст, що ускладнює реалізацію товарів чи послуг. На прикладах продемонстровано різницю між машинним перекладом текстових елементів та художнім перекладом з використанням лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій. Вказано на те, що в контексті локалізації англomовних сайтів продажу українською мовою, проаналізовані види лексичних і граматичних трансформацій можна застосовувати для: більш природного звучання у цільовій мові; надання тексту динамічності; адаптації до різних стилістичних реєстрів; знаходження альтернативних способів передачі інформації у потрібному контексті, якщо прямі відповідники відсутні. Визначено, що застосування трансформацій під час локалізації сайтів продажу сприяє: уникненню тавтології, надлишкового тексту та понять, які не мають аналогів у цільовій мові, а також зосередженню на ключових поняттях, меседжах; поясненню специфічних термінів, уточненню інформації, посиленню переконливості. Запропоновано поєднувати кілька елементів інтерфейсу або частин тексту в один великий логічний блок, для полегшення процесу підбору товарів та послуг користувачами, а також структурувати інформацію на сайті продажу, видозмінювати англomовні довгі складнопідрядні речення в україномовному варіанті, аби вони звучали більш природньо. Продemonстровано, що лексичні та граматичні види трансформацій можуть застосовуватися синхронно та асинхронно.

Ключові слова: перекладацькі трансформації, адаптація тексту, локалізація, міжмовна інтерференція, комерційний текст.

Поставлення проблеми. У конкурентному середовищі онлайн-торгівлі, продавці та контент-менеджери прагнуть всіляко зацікавити потенційних покупців, приділяючи увагу засобам мовного впливу. Однак влучно підібраний англomовний рекламний слоган може втратити своє оригінальне значення через використання машинного перекладу у процесі локалізації сайту українською мовою. Це обумовлює застосування перекладацьких трансформацій, що дозволяють робити перекладений текст рівнозначним з вихідним, зменшуючи граматичні та стилістичні розбіжності між англійською та українською мовами. Таким чином, проблема дослідження різних класифікацій перекладацьких трансформацій є актуальною. У цьому контексті лексичні та граматичні трансформації у перекладі текстів англomовних сайтів продажу українською мовою потребують

висвітлення для забезпечення якісного художнього перекладу текстів сайтів продажу.

Аналіз попередніх досліджень. Торгівельні онлайн-ресурси містять текстові елементи різних тематик та обсягів. Однак, як зазначає С. Єльцова, «не обсяг власне характеризує текст, а цілісність, зв'язність, завершеність» [Єльцова : 39]. Такі атрибути текстовим елементам україномовної версії англomовних сайтів продажу можна надати, адаптувавши їх за допомогою перекладацьких трансформацій. Адаптацію О. Линтвар описує як «... пристосування тексту до рівня компетенції отримувача, тобто створення такого тексту, який читач зможе зрозуміти без сторонньої допомоги» [Линтвар : 146].

У залежності від природи вихідних у процесі перетворення мовних одиниць, Л. Науменко та А. Гордєєва [Науменко, Гордєєва]

поділили перекладацькі трансформації на граматичні, стилістичні та лексико-граматичні, а отже констатуємо, що лексичні та граматичні види трансформацій можуть застосовуватися синхронно та асинхронно.

«Перекладацькі трансформації – це різного роду перекладацькі перетворення, які застосовуються з метою досягнення комунікативної рівнозначності між вихідним і перекладеним текстом, обумовлені лексико-граматичними та стилістичними розбіжностями між мовами» [Карабан : 30] – тлумачив В. Карабан. Лексичний вид трансформацій, на думку М. Черник та А. Москаленко «... полягає в заміні певних слів і виразів, щоб змінити стиль та синтаксичну структуру, але при цьому зберегти загальний зміст ідеї тексту» [Черник, Москаленко : 295] Граматичні (синтаксичні) трансформації О. Зубач та А. Трушковська тлумачать як такі, «...що передбачають заміну структури слова, словосполучення або речення зі збереженням семантичної інформації» [Зубач, Трушковська : 231].

Наводячи визначення різних видів трансформацій, науковці не уточнюють можливі сфери їх застосування, а тому розгляд лексичних і граматичних трансформацій для локалізації англomовних сайтів продажу українською мовою є доречним.

Мета статті – полягає у висвітленні видів лексичних і граматичних трансформацій, що можуть бути інструментом локалізації українською мовою версій сайтів продажу.

Виклад основного матеріалу. Для проведення перекладознавчого аналізу скористаємося класифікацією Е. Мороховської [Мороховська : 128–138], яка з-поміж лексичних трансформацій виокремила транспозицію, конкретизацію, генералізацію, вилучення, додавання, модуляцію, компенсацію, калькування, а з-поміж граматичних [Мороховська : 218–231] – внутрішній поділ, зовнішній поділ, внутрішню інтеграцію, зовнішню інтеграцію, зміну порядку слів, синтаксичну компенсацію.

Транспозиція, як зазначає О. Вольченко, «... змінює порядок слів через різні способи вираження теми та реми у вихідному та цільовому текстах» [Вольченко : 235]. У контексті локалізації англomовних сайтів продажу українською мовою, цей вид лексичної трансформації

можна застосовувати для: більш природного звучання у цільовій мові; надання тексту динамічності; адаптації до різних стилістичних структур; знаходження альтернативних способів передачі інформації у потрібному контексті, якщо прямі відповідники відсутні.

Генералізація, на думку І. Клименко та І. Зоренко, як лексична трансформація «... зводиться до зміни терміну вузької семантики на термін ширшої семантики» [Клименко, Зоренко : 85]. Застосування цього виду трансформації призводить до зменшення надмірної деталізації в описах товарів та спрощення для ширшої аудиторії користувачів сайту, що робить текст більш універсальним.

Дослідники також дають визначення **конкретизації** як лексичної трансформації, «... унаслідок якої слово (термін) ширшої семантики замінюється словом (терміном) вузької семантики» [Клименко, Зоренко : 85]. Внаслідок вищезгаданої трансформації, із цільового тексту зникає абстрактність, а тому інформація стає зрозумілішою і такий сайт справляє враження надійного для замовлення продукції.

Трансформацію **вилучення** А. Колесник та О. Белікова тлумачать як «... виправдане з точки зору адекватності перекладу, в першу чергу норм мови перекладу, усунення в тексті перекладу тих плеонастичних або тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного сенсу тексту» [Колесник, Белікова : 725]. Застосування трансформації вилучення під час локалізації сайтів продажу сприяє уникненню тавтології, надлишкового тексту, понять, які не мають аналогів у цільовій мові та їх тлумачення буде довгим, зосередженню на ключових поняттях.

Водночас науковці зазначають, що трансформація **додавання** «... полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі змісту речення (оригіналу), що перекладається, або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують в культурі мови перекладу [Колесник, Белікова : 725]. Така перекладацька трансформація може допомогти продавцю підсилити переконливість тексту, надати користувачеві сайту додаткову потрібну інформацію, пояснити специфічну термінологію, що може бути пов'язана з певними видами товарів чи послуг.

Модуляцію, або семантичну відповідність Л. Ярова та О. Олійник визначають як лексичну трансформацію, що «... дозволяє замінити слово або фразу вихідної мови мовною одиницею цільової мови, значення якої логічно виводиться зі значення вихідної термінологічної одиниці» [Ярова, Олійник : 196]. Цей різновид трансформації забезпечує стилістичну гнучкість тексту та дозволяє вирішити проблеми прямого перекладу, коли досить складно передати меседж вихідної мови, закладений продавцем.

Компенсація, як пояснюють І. Думчак та І. Зварун, «... це надання стилістичних особливостей тексту, коли немає прямої відповідності між стилістичними засобами мови джерела та мови перекладу» [Думчак, Зварун : 42]. Завдяки цьому виду трансформації можна замінити лексичні одиниці, пов'язані з культурними особливостями англomовної версії сайту продажу, які не мають прямих відповідників в українській мові.

Визначення трансформації **калькування** вчена подає як «... відтворення комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами цільової мови» [Галян : 196]. Калькування дає можливість збереження термінів або фраз, що стали міжнародними стандартами, а також надає сайту продажу певну глобальність.

Дослідники Ю. Баклаженко та К. Герасименко зазначають, що «**Внутрішній поділ** стосується перетворення простого речення з оригінального тексту у складнопідрядне чи складносурядне у мові перекладу... **Зовнішній поділ** включає розбиття одного складного речення на кілька простих...» [Баклаженко, Герасименко : 23]. Ці два види граматичних трансформацій допомагають структурувати інформацію на сайті продажу, видозмінювати англomовні довгі складнопідрядні речення в українськомовному варіанті, аби вони звучали більш природно.

Також науковці наголошують, що «... **внутрішня інтеграція** – перетворення складнопідрядного чи складносурядного речення у просте ... **зовнішня інтеграція** ... полягає в поєднанні кількох простих речень у складнопідрядне чи складносурядне...» [Баклаженко,

Герасименко : 23]. Користуючись цими видами трансформацій можна поєднати кілька елементів інтерфейсу або частин тексту в один великий, логічний блок, що полегшить процес підбору товарів та послуг користувачами.

Зміною порядку слів Л. Науменко та А. Гордєєва називають трансформацію, «... за допомогою якої у перекладеному реченні змінюється порядок слів у порівнянні з реченням оригіналу відповідно до норм синтаксису мови, якою відбувається переклад» [Науменко, Гордєєва : 27]. Враховуючи розбіжності англійської мови та української, де порядок слів є більш варіативним, така граматична трансформація покращить сприйняття тексту покупцем.

Граматична **компенсація**, як запевняють Ю. Баклаженко та К. Герасименко, «... відбувається тоді, коли в одній частині речення втрачається значення через відсутність точного еквівалента у мові перекладу, і ця граматична трансформація здійснює відновлення цього значення в іншій частині речення» [Баклаженко, Герасименко : 22]. За допомогою цієї трансформації можна застосувати зрозумілу для користувачів цільової мови граматичну конструкцію.

Приклади лексичних і граматичних трансформацій для відтворення текстових елементів англomовних сайтів продажу українською мовою представлено в таблиці.

Висновки. Висвітлено види лексичних і граматичних трансформацій, такі як: транспозиція, конкретизація, генералізація, вилучення, додавання, модуляція, компенсація, калькування, внутрішній поділ, зовнішній поділ, внутрішня інтеграція, зовнішня інтеграція, зміна порядку слів, синтаксична компенсація. Наведено приклади застосування цих трансформацій, що можуть бути використані у процесі локалізації текстових елементів англomовних сайтів продажу українською мовою. Встановлено, що використана класифікація лексичних і граматичних трансформацій не є вичерпною. Застосування різних видів трансформацій з інших класифікацій для якісного художнього перекладу текстів сайтів продажу, а також специфіка процесу локалізації англomовної терміносистеми онлайн-ресурсів українською мовою становить перспективу подальших наукових розвідок.

Приклади лексичних і граматичних трансформацій

Англомовний варіант	Україномовний варіант		Вид лексичної трансформації
	Машинний переклад	Художній переклад	
Imagine a workplace where 95% of decisions are made by those on the ground, where managers become coaches, and innovation cycles are as quick as 90 days.	Уявіть собі робоче місце, де 95% рішень приймають працівники на місцях, де менеджери стають тренерами, а інноваційні цикли тривають 90 днів	Уявіть собі місце роботи, де цикли інновацій становлять лише 90 днів, менеджери стають тренерами, а 95% рішень приймають працівники.	Транспозиція
So much can go wrong, so don't wither your soul!	Багато чого може піти не так, тож не в'яніть душею!	Багато чого може піти не так, тож не засмучуйтеся!	Конкретизація
Shop my home!	Купуйте мій дім!	Купуйте у мене!	Генералізація
We also carry a curated catalog of existing music thats fast, affordable, and completely customizable.	Ми також маємо підібраний каталог наявної музики, який швидко, доступно та повністю налаштовується	Ми також маємо музичний каталог, який є швидко, доступно та повністю налаштовуваним.	Вилучення
Expect a delay in delivery until they return.	Очікуйте затримку доставки, поки вони не повернуться	Очікуйте затримку доставки допоки продавці не повернуться.	Додавання
So he's more than meets the eye, in the most literal sense.	Тож він більше, ніж здається на перший погляд, у найбуквалішому сенсі.	Тож він буквально більше, ніж здається на перший погляд.	Модуляція
Brit is best known for her creative DIY renovations on social media.	Бріт найбільш відома своїми креативними ремонтами своїми руками в соціальних мережах.	Бріт найбільш відома своїми креативними ремонтними проектами у соціальних мережах.	Компенсація
...sound design scores, sonic branding...	...партитури звукового оформлення, звуковий брендинг...	...саунд-дизайн, звуковий брендинг...	Калькування
			Вид граматичної трансформації
These goods are from smoke and pet free home.	Ці товари з дому, де заборонений дим та домашні тварин.	Ці товари з дому, де не курять і не тримають тварин.	Внутрішній поділ
We house a team of multi awarded sound designers and audio engineers offering original sound design scores, as well as sonic branding, audio logos, and experiential soundscapes for events.	У нас працює команда звукодизайнерів і аудіоінженерів, які отримали багато нагород і пропонують оригінальний саунддизайн, а також звуковий брендинг, звукові логотипи та приємні звукові пейзажі для подій.	У нас працює команда елітних звукодизайнерів та аудіоінженерів. Ми пропонуємо оригінальний звуковий дизайн, аудіобрендинг, аудіологотиби та захоплюючі звукові ландшафти для подій.	Зовнішній поділ
The company has grown into a market leader for brunch groups, connecting thousands of women monthly via social media and in real life.	Компанія стала лідером на ринку бранч-груп, об'єднуючи тисячі жінок щомісяця через соціальні мережі та в реальному житті.	Компанія стала лідером на ринку групових сніданків та об'єднує тисячі жінок щомісяця через соціальні мережі та в реальному житті.	Внутрішня інтеграція
This smartphone is lightweight. You can carry it anywhere easily.	Цей телефон легкий. Ви можете легко носити його куди завгодно.	Цей легкий смартфон зручно брати із собою всюди.	Зовнішня інтеграція
Only tomorrow – get 50% off all toys!	Тільки завтра – отримайте 50% знижки на всі іграшки!	Знижка 50% – лише завтра!	Зміна порядку слів
From playing with them in the dirt, along with playsets, to smashing them Demolition Derby style .	Від гри з ними в бруді разом із ігровими наборами до розбиття їх у стилі зруйнівального дербі.	Від гри з ними у бруді разом із ігровими наборами до розбиття їх у стилі дербі.	Компенсація

ЛІТЕРАТУРА

1. Баклаженко Ю. В., Герасименко К. О. Особливості лексико-граматичних трансформацій у перекладі англо-мовних міжнародно-правових документів. *Advanced Linguistics*, 2023. № 12. С. 18–24. URL: <https://surl.ln/admfhy>
2. Галян О. В. Галян О. В. Теорія і практика перекладу: навч.-метод. видання. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 52 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/23726>
3. Думчак І. М., Зварун І. П. Лексичні трансформації у перекладі роману Тоні Моррісон «Пісня Соломона». *Записки з романо-германської філології*. 2021. Вип. 1 (46). С. 38–45. URL: <http://rgnotes.onu.edu.ua/article/view/234395>
4. Зубач О. А. Трушковська А. Д. Лексичні та граматичні трансформації в процесі перекладу на матеріалі мовної пари англійська-німецька. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2024. № 66. С. 229–233. URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v66/53.pdf>
5. Сльцова С. С. Текст як лінгвістичне поняття і надфразова єдність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2017. Вип. 31. Т. 3. С. 38–40. URL: <https://www.calameo.com/books/006448015cc26ca22e964>
6. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця, 2004. 560 с.
7. Клименко І. М., Зоренко І. С. Лексичні трансформації при передачі англійської політичної термінології українською мовою. *Філологічні студії*. 2012. Вип. 8. С. 84–90. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268531385.pdf>
8. Колесник А. О., Белікова О. Ф. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2010. Вип. 1 (11). С. 719–727. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/22415>
9. Линтвар О. М. До проблеми художнього перекладу. *Наукові записки. Серія: Філологічна*. 2012. Вип. 30. С. 144–147. URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2012/n30/46.pdf>
10. Мороховська Е. Я. Основи граматики англійської мови: Теорія і практика: навч. посіб. Київ: Вища школа, 1993. 472 с.
11. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навч. посіб. Вінниця: Нова книга, 2011. 136 с.
12. Черник М. В., Москаленко А. О. Перекладацькі трансформації в українськомовних перекладах казок Оскара Вайльда «Вірний друг» і «Щасливий принц». *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2023. Вип. 4 (207). С. 294–299. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/267/250>
13. Шемуда М. Г. Граматичні трансформації при перекладі англо-мовного художнього роману Дж. Селінджера «Над прірвою у житті» на українську мову. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2013. Вип. 39. С. 116–118.
14. Volchenko O. M. Translation transformation classification from the perspective of teaching future translators. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2024. № 65. С. 233–236. URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v65/53.pdf>
15. Yarova L. O., Oliynyk O. S. Lexical transformations in Ukrainian translations of definitions in EU legal acts. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2021. № 47. Т. 3. С. 194–198. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v47/part_3/47.pdf

REFERENCES

1. Baklazhenko Yu. V., Herasymenko K. O. (2023). Osoblyvosti leksykohramatychnykh transformatsii u perekladi anhlomovnykh mizhnarodno-pravovykh dokumentiv. *Advanced Linguistics*. (No. 12. P. 18–24). URL: <https://surl.ln/admfhy> [in Ukrainian].
2. Halian O. V. (2024). Teoriia i praktyka perekladu: navch.-metod. vydannia. Luts'k: Vezha-Druk. (52 p.) URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/23726> [in Ukrainian].
3. Dumchak I. M., Zvarun I. P. (2021). Leksychni transformatsii u perekladi romanu Toni Morrison «Pisnia Solomona». *Zapysky z romano-hermanskoj filolohii*. (Issue 1 (46). P. 38–45). URL: <http://rgnotes.onu.edu.ua/article/view/234395> [in Ukrainian].
4. Zubach O. A., Trushkovska A. D. (2024). Leksychni ta hramatychni transformatsii v protsesi perekladu na materialy movnoi pary anhliska-nimetska. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. (No. 66. P. 229–233). URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v66/53.pdf> [in Ukrainian].
5. Yeltsova S. S. (2017). Tekst yak linhvistychnie poniattia i nadfrazova yednist. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Odesa. (Issue 31. Vol. 3. P. 38–40). URL: <https://www.calameo.com/books/006448015cc26ca22e964> (in Ukrainian).
6. Karaban V. I. (2004). Pereklad anhliskoi naukovoï i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy. (560 p.). Vinnytsia. [in Ukrainian].

7. Klymenko I. M., Zorenko I. S. (2012). Leksychni transformatsii pry peredachi anhliiskoi politychnoi terminolohii ukrainskoiu movoiu. *Filolohichni studii*. (Issue 8. P. 84–90). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268531385.pdf> [in Ukrainian].
8. Kolesnyk A. O., Bielikova O. F. (2010). Perekladatski pryiony pid chas perekladu terminolohii naukovykh tekstiv. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*. (Issue 1(11). P. 719–727). URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/22415> [in Ukrainian].
9. Lyntvar O. M. (2012). Do problemy khudozhnogo perekladu. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichna*. (Issue 30. P. 144–147). URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2012/n30/46.pdf> [in Ukrainian].
10. Morokhovska E. Ya. (1993). *Osnovy hramatyky anhliiskoi movy: Teoriia i praktyka: navch. posib*. (472 p.). Kyiv: Vyshcha shkola. [in Ukrainian].
11. Naumenko L. P., Hordiieieva A. Y. (2011). *Praktychnyi kurs perekladu z anhliiskoi movy na ukrainsku: navch. posib*. (136 p.). Vinnytsia: Nova knyha.
12. Chernyk M. V., Moskalenko A. O. (2023). Perekladatski transformatsii v ukrainskomovnykh perekladakh kazok Oskara Vailda «Virnyi druh» i «Shchaslyvyi prynts». *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky*. (Issue 4 (207). P. 294–299). URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/267/250> [in Ukrainian].
13. Shemuda M. H. (2013). Hramatychni transformatsii pry perekladi anhlomovnogo khudozhnogo romanu Dzh. Selinzhera «Nad prirvoiu u zhyti» na ukrainsku movu. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii: *Filolohichna*. (Issue 39. P. 116–118). [in Ukrainian].
14. Volchenko O. M. (2024). Translation transformation classification from the perspective of teaching future translators. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. (No. 65. P. 233–236). URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v65/53.pdf> (in Ukrainian).
15. Yarova L. O., Oliinyk O. S. (2021). Lexical transformations in Ukrainian translations of definitions in EU legal acts. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. (No. 47. Vol. 3. P. 194–198). URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v47/part_3/47.pdf [in Ukrainian].

D. S. CHEBONENKO

Postgraduate Student at the Faculty of Linguistics,

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine

E-mail: tretiakes@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-2071-2796>

FEATURES OF LEXICAL AND GRAMMATICAL TRANSFORMATIONS IN THE TRANSLATION OF ENGLISH SALES SITES TEXTS INTO UKRAINIAN

The article presents an analysis of lexical and grammatical transformations that allow improving the translation of English-language texts into Ukrainian for the correct presentation of information on the sales site. It was established that the localization of English-language sales sites into Ukrainian is carried out using lexical and grammatical transformations. It was found that the use of machine translation is less close to the original and does not convey the original meaning embedded in the commercial text, which complicates the sale of goods or services. The examples demonstrate the difference between machine translation of text elements and literary translation using lexical and grammatical translation transformations. It is indicated that in the context of the localization of English-language sales sites into Ukrainian, the analyzed types of lexical and grammatical transformations can be used for: more natural sounding in the target language; giving the text dynamism; adapting to different stylistic registers; finding alternative ways of transmitting information in the desired context if there are no direct counterparts. It was determined that the use of transformations during the localization of sales sites contributes to: avoiding tautology, redundant text and concepts that have no analogues in the target language, as well as focusing on key concepts and messages; explaining specific terms, clarifying information, and increasing persuasiveness. It is proposed to combine several interface elements or parts of the text into one large logical block to facilitate the process of selecting goods and services by users, as well as to structure information on the sales site, modify long complex English sentences in the Ukrainian version so that they sound more natural. It is demonstrated that lexical and grammatical types of transformations can be used synchronously and asynchronously.

Key words: translation transformations, text adaptation, localization, interlingual interference, commercial text.

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

О. В. Колган, Р. М. Падалка, Т. В. Колган, Н. В. Лисенко, О. А. Пономаренко МОВНА КАРТИНА СВІТУ В ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ВІСЛАВИ ШИМБОРСЬКОЇ ТА АНАТОЛІЯ ФЕДЯ).....	3
В. Г. Кривчун РЕЦЕПТИВНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РОМАНУ ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО «МІСТО» У ПОВІСТІ ОЛЕНИ ЗВИЧАЙНОЇ «ТИ».....	12
О. М. Похилюк ПОЕТИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ КОГНІТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ.....	21
А. В. Саїк СЛЕНГОВА ЛЕКСИКА ЯК МОВНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КОЛОРИТУ В РОМАНІ «ЗАГРАВА» ВІКТОРА ВЕРЕТЕННИКОВА.....	30
Л. Ю. Тиха ХУДОЖНИЙ СВІТ ПРОЗИ МАРІЇ МАТІОС (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «МАЙЖЕ НІКОЛИ НЕ НАВПАКИ»).....	37

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

О. О. Беляков, О. А. Світліковська, О. А. Шкамарда ХУДОЖНИЙ ТЕКСТ ЯК РЕСУРС ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	43
Т. Г. Бондар, Н. П. Киселюк МОВНІ ЗАСОБИ ВИСВІТЛЕННЯ СУЧАСНИХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ.....	50
І. В. Войтанік, І. З. Терсіна МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ АНГЛІЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ.....	56
N. O. Mykhalchuk, E. E. Ivashkevych, D. O. Bihunov, S. A. Bihunova MICRO-PRAGMATIC ANALYSIS OF THE CONCEPT SECURITY IN THE MIND OF AMERICANS.....	63
І. Б. Морозова, А. М. Хмельницька–Соловей СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОГО СТЕНДАПУ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ МОВЦЯ.....	72
В. Б. Приходько КУЛЬТУРНИЙ ТРАНСФЕР – ХУДОЖНИЙ ПЕРЕКЛАД – МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ.....	77

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

L. S. Vlasiuk, O. P. Demydenko STRUCTURING INFORMATION ECOSYSTEM VIA LINGUISTIC INDEXATION.....	84
О. Г. Гудзенко, Т. В. Пастрик, А. М. Лазько, Н. П. Гальчун ЕМОЦІЙНО-РЕГУЛЯТИВНІ СТРАТЕГІЇ У МОВЛЕННЄВІЙ ВЗАЄМОДІЇ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОГО ДИСКУРСУ.....	89
О. В. Добродум, В. О. Матвеев ДИСКУРСИ ТОТАЛІТАРИЗМУ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: КОМУНІКАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	98
Т. Й. Жалко ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ НОРМ У МОЛОДІЖНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ.....	104

І. М. Калиновська, О. О. Карпіна, О. О. Рогач НЕОЛОГІЗМИ У СФЕРІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: СТРАТЕГІЇ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ.....	110
М. D. Ohienko THE HERITAGE OF THE LANGUAGES OF EUROPE AND LATIN IN MODERN MARITIME ENGLISH.....	118
А. А. Смерчко, Д. А. Кочмар, І. Ф. Будз, Я. В. Поченюк ЛІНГВІСТИЧНІ ТА ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ: МОВНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА КОГНІТИВНІ НАСЛІДКИ.....	124
Д. С. Чебоненко ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ І ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНИХ САЙТІВ ПРОДАЖУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	130

CONTENTS

UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE

O. V. Kolhan, R. M. Padalka, T. V. Kolgan, N. V. Lysenko, O. A. Ponomarenko LINGUISTIC PICTURE OF THE WORLD IN POLISH AND UKRAINIAN (USING THE EXAMPLE OF THE WORK OF WISŁAWA SZYMBORSKA AND ANATOLY FED).....	3
V. G. Kryvchun THE RECEPTIVE INTERPRETATION OF THE NOVEL “THE CITY” BY VALERIAN PIDMOHYLNY IN THE NOVELLA “YOU” BY OLENA ZVYCHAYNA.....	12
O. M. Pokhyliuk POETIC TEXT AS AN OBJECT OF COGNITIVE-LINGUISTIC ANALYSIS.....	21
A. V. Saik SLANG LEXICAN AS A LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING EMOTIONAL AND SOCIAL COLORING IN THE NOVEL “ZAGRAVA” BY VIKTOR VERETENNIKOV.....	30
L. Yu. Tykha THE ARTISTIC WORLD OF MARIA MATIOS’ PROSE (BASED ON THE NOVEL “ALMOST NEVER THE OTHER WAY AROUND”).....	37

GERMANIC LANGUAGES AND LITERATURES

O. O. Beliakov, O. A. Svitlikovska, O. A. Shkamarda LITERARY TEXT AS A RESOURCE FOR THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE AND CULTURAL COMPETENCE OF TERTIARY-LEVEL LEARNERS.....	43
T. H. Bondar, N. P. Kyseliuk LINGUISTIC MEANS OF COVERING CURRENT EVENTS IN UKRAINE IN THE ENGLISH-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE.....	50
I. V. Voitaniuk, I. Z. Tersina LANGUAGE MEANS OF THE EDUCATIONAL POTENTIAL REALIZATION OF ENGLISH ECONOMIC DISCOURSE.....	56
N. O. Mykhalchuk, E. E. Ivashkevych, D. O. Bihunov, S. A. Bihunova MICRO-PRAGMATIC ANALYSIS OF THE CONCEPT SECURITY IN THE MIND OF AMERICANS.....	63
I. B. Morozova, A. M. Khmelnytska-Solovei SYNTACTIC ORGANIZATION OF THE AMERICAN STANDUP AS A REFLECTION OF THE SPEAKER’S GENDER.....	72
V. B. Prykhodko CULTURAL TRANSFER – LITERARY TRANSLATION – INTERCULTURAL DIALOGUE.....	77

APPLIED LINGUISTICS

L. S. Vlasniuk, O. P. Demydenko STRUCTURING INFORMATION ECOSYSTEM VIA LINGUISTIC INDEXATION.....	84
O. H. Hudzenko, T. V. Pastryk, A. M. Lazko, N. P. Halchun EMOTIONAL AND REGULATORY STRATEGIES IN SPEECH INTERACTION: PSYCHOLINGUISTIC ASPECTS OF COMMUNICATIVE DISCOURSE.....	89
O. V. Dobrodum, V. O. Matveev DISCOURSES OF TOTALITARIANISM IN THE DIGITAL AGE: COMMUNICATION CHALLENGES AND PROSPECTS.....	98
T. Y. Zhalko TRANSFORMATION OF COMMUNICATIVE NORMS IN YOUTH INTERNET DISCOURSE: A LINGUISTIC AND CULTURAL ANALYSIS.....	104

I. M. Kalynovska, O. O. Karpina, O. O. Rohach ARTIFICIAL INTELLIGENCE NEOLOGISMS: STRATEGIES AND METHODS OF TRANSLATION FROM ENGLISH TO UKRAINIAN.....	110
M. D. Ohienko THE HERITAGE OF THE LANGUAGES OF EUROPE AND LATIN IN MODERN MARITIME ENGLISH.....	118
A. A. Smerchko, D. A. Kochmar, I. F. Budz, I. V. Pocheniuk LINGUISTIC AND EXTRALINGUISTIC ASPECTS OF INTERNET COMMUNICATION: LANGUAGE TRANSFORMATIONS AND COGNITIVE CONSEQUENCES.....	124
D. S. Chebonenko FEATURES OF LEXICAL AND GRAMMATICAL TRANSFORMATIONS IN THE TRANSLATION OF ENGLISH SALES SITES TEXTS INTO UKRAINIAN.....	130

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ГУМАНІТАРНІ НАУКИ»

Випуск 2

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Андрій Миколайович Фоменко

Підписано до друку: 29.05.2025. Формат 60х84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 16,51. Замов. 0825/663. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.